

GAC

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

ZES EN VEERTIGSTE DEEL.

VADERLANDSCHE
HISTORIE,
VERVATTENDE DE
GESCHIEDENISSEN
DER
VEREENIGDE NEDERLANDEN,

ZINTS DEN AANVANG DER NOORD-AMERICAANSCHE ONLUSTEN, EN DEN DAAR UIT GEVOLGDEN OORLOG TUSSCHEN ENGELAND EN DEEZEN STAAT, TOT DEN TEGENWOORDIGEN TYD.

Uit de geloofwaardigste Schryvers, en egte Gedenkstukken, zamengesteld.

Met Plaaten.

TEN VERVOLGE VAN WAGENAARS VADERLANDSCHE HISTORIE.

ZES EN VEERTIGSTE DEEL.

TE AMSTERDAM, BY
JOHANNES ALLART.
M D C C C XI.

VADERLANDSCHE
HISTORIE.

HONDERD VIER EN DERTIGSTE BOEK.

INHOUD.

's Lands zeer verwisselde toestand. Uitschryving van den Dank- en Bededag deezes Jaars. Groote veranderingen in Frankryk. BONAPARTE *Keizer. Byzonderheden, wegens diens verheffing. Bekendmaaking daar van aan het Staatsbewind. Bezending ter gelukwensching. Eenigen hier te Lande door Keizer* NAPOLEON *tot Leden van het Legioen van Eer verheeven. Het Huis van* ORANJE *weder in het spel gebragt. Oranjegezinde* Schriften. *Voorstel wegens de uitgave van oproerige en Hooge Persoonen beledigende Geschriften. Een deswegen uitgebragt Verslag omhelsd. Handelingen met* PH. VERBRUGGE, *Schrijver van de* Themis. *Bekendmaaking deezer strenge maatregelen. Handhaaving daarvan, ten opzigte van eenige* CXXXIV. BOEK.

 in

CXXXIV. BOEK.

in druk gegeevene Schriften. Voorstel van een Nationaale Courant. Toevoorzigt op de Nieuwspapieren in onderscheidene gevallen. Botzingen tusschen het Staatsbestuur en het Syndicaat. Geschil over de wyze van het inleveren van Stukken. Klagten van het Syndicaat over het Landsbestuur. Oordeel des Staatsbewinds over dit schryven. Werkzaamheid van het Syndicaat omtrent de Gildens. Verwijl van betaaling aan het Syndicaat. Geschil tusschen het Staatsbewind en het Wetgeevend Lichaam. Zamenkomst der XXVII bepaald; uitgesteld; zamengekomen; beslissing. Geschil met den Raad der Marine. Drenthe begeert op zich zelven een Departement uit te maaken. Klein getal Leden ter Vergaderinge van het Staatsbewind. VERHUELLS *werkzaamheden tot bemanning der Flotille. Voldoening aan des Keizers verlangen, wegens het aanstellen van Officieren op dezelve. Verdere werkzaamheden van* VERHUELL *Brengt een gedeelte der Flotille na Oostende. Diens Stryd tegen de Engelschen. Schynbaarheden eener onverwylde Landing. Verwyl en uitstel. Het Scheepsvolk, wegens betoonde dapperheid beloond.* VERHUELL *tot Vice-Admiraal aangesteld. Geeft, op der Franschen voorbeeld, Pardon aan Gevangenen. Door* NAPOLEON *tot Bevelhebber van den rechter vleugel aangesteld. Middel ter beman-*

manning der Flottille voorgeslagen en omhelsd. Tafelgelden van de Officieren der Flotille. Verslag van de Groote Expeditie in Texel. Den Generaal MARMONT *het bevel over die Expeditie opgedragen. Diens Aanspraak aan het Krijgsvolk. Last aan den Schoutbijnagt* KIKKERT, *ten opzigte van* MARMONT *gegeeven. Beschikking op de Expeditievloot. Aan* MARMONT *twee Grenadier Battailons toegestaan. Een aantal Landsoldaaten tot Zeesoldaaten gemaakt. Schikkingen tot het campeeren van het Krygsvolk tot de Expeditie bestemd. Over het op nieuw victualieeren der Vloot. Verhooging van het Schaftgeld. Gereedmaaking der Schepen. De Expeditie verwylt. Een Engelsch Oorlogschip strandt. Schikking op de Krygsgevangenen. Krygsbedryven aan de Kusten van Noordholland. In Zeeland. Iets van de Kaapvaart. Zorg voor Goedereede gedraagen. Veelvuldigheid der klagten. Veele hoorde men uit Zeeland. Engelsche Goederen te Middelburg en elders in Zeeland opgeeischt in Frankryk. Afloop deezer zaake. Wegens het aanstellen van eenen Franschen Commandant d'Armes te Middelburg. Voortzetting deezer zaake. De aanvoer van Dykmateriaalen in Zeeland beveiligd. Het gevolg hier van. Algemeene maatregel des Staatsbewinds betrekkelyk de vorderingen der Franschen. Zeevolk uit*

CXXXIV. BOEK. *'s Lands dienst in dien der Franschen overgegeeven. Hoe het met de Burgerwapening gesteld was. Schikking op het waaken der Burgeren in Steden van Krygsvolk ontbloot.*

✱

By

By het ontsluiten der Vaderlandsche Historie van het verstreeken Jaar MDCCCIII, oordeelden wy het gepast op den voorgrond des Tafereels te plaatzen de Uitschryving van den toen weder ingevoerde Dank- en Bededag, als ons een overzigt geevende van 's Lands bestuurs beschouwing des toestands van den Vaderlande. De vroegtydige vervaardiging van dit stuk belette 't zelve van den ongelukkig naa op handen zynde verwisseling des naauw geslootenen Vredes in nieuwen Kryg, met den ouden Vyand te spreeken, en alleen te gewaagen van donkere wolken. Van derzelver zaamenpakken en uitbarsten heeft onze Geschiedenis aanvanglyk gewaagd.

CXXXIV. BOEK.

1804.

's Lands veel verwisselde toestand.

Geen wonder, in de daad, dat de Uitschryving van den Vierdag, voor deezen Jaare bestemd, op eenen anderen en hoogsttreurigen toon klonk. Men hoore het Landsbestuur spreeken. — „ *Zo* zeker het is, dat 'er onder de „ Volken des *Aardbodems* weinige ge„ vonden worden, wier bestuur en „ voortduuring, door zulke onderschei„ dene bewyzen van den *Zegen* der „ Godlyke Voorzienigheid gekenmerkt

Uitschryving van den Dank en Bededag deezes Jaars.

 „ zyn,

CXXXIV. BOEK.

„ zyn, als aan ons Vaderland heeft
„ mogen te beurt vallen, zo onlochen-
„ baar is het, aan den anderen kant,
„ dat deeze zelfde Natie, meer dan een-
„ maal, van het toppunt haars voor-
„ spoeds nedergeworpen, en op den
„ oever van haaren ondergang gebragt,
„ haare diepe afhanglykheid van den
„ Almagtigen Opperbestuurder der gan-
„ sche Aarde, in eene reeks van treu-
„ rige lotverwisselingen, by herhaling,
„ en op de treffendste wyze, heeft on-
„ dervonden."

„ Het is, helaas! noodloos de proe-
„ ven, hier van uit de vroegere Ge-
„ schiedenissen van dit Gemeenebest te
„ ontleenen. Wy behoeven, ter staa-
„ ving van ons gezegde, alleen op de
„ twee laatsverloopene Jaaren te rug
„ te zien. Naauwlyks was de wensch
„ van alle vrienden huns Vaderlands en
„ der Menschlykheid vervuld, door het
„ sluiten van eenen Vrede, die aan den
„ bloedigsten en vernielendsten van alle
„ Oorlogen een einde maakte; naauw-
„ lyks waren de bronnen van onzen Na-
„ tionaalen welvaard, door den yver en
„ onderneemende geest van 's Lands In-
„ gezetenen weder begonnen te vloei-
„ jen, en wy mogten ons vleijen met de
„ hoop, dat de herstelling onzer ver-
„ vallene zaaken, onder den Zegen des

„ Al-

„ Allerhoogſten, het gevolg zou zyn van „ onzen herleevenden voorſpoed; naauw„ lyks verblyden wy ons in dit gunſtig „ vooruitzigt, of ſtaatzucht en wreede „ Nayver ſtookten het vuur van eenen „ nieuwen Kryg, waar van de leuze zyn „ moest ſchending en verbreeking der „ pas geſlooten plegtige Tractaaten, en „ zulks ten koſten van ſchatten Gouds, „ van ſtroomen Bloeds, en van onafzien„ baare rampen aan alle hoeken van den „ Aarbodem."

„ Door deezen jammerlyken Oorlog; „ waar in de deelneeming, niet alleen „ door de heiligheid van Bondgenoot„ ſchaplyke betrekkingen; maar ook door „ betaamlyken noodweer, ons tot een „ pligt werdt gemaakt, zagen wy wel„ haast weder geopend alle de toonee„ len en bronnen van ongeluk, en ver„ arming, waar van het aandenken ons „ nog zo versch in het geheugen lag. „ Onze rykgelaadene Schepen met de „ Producten onzer Colonien, en met de „ talryke voorwerpen van onzen weder „ ontluikenden Handel, werden wegge„ ſleept door eenen Vyand, die, zelfs „ vóór het losbarſten der oneenigheden, „ zich deezen ſchandlyken roof veroor„ loofde. Reeds zyn zommige onzer „ Buitenlandſche Bezittingen voor des„ zelfs overmagt bezweeken; dagelyks

CXXXIV. BOEK. 1804.

„ vermindert onze welvaard, by het stil- „ staan van veelerlei Handel en Bedryf, „ en de aanzienlykste opofferingen, die „ ons aandeel in deezen verderflyken Oor- „ log van ons vordert; ten einde een- „ maal een bestendiger Vrede te erlan- „ gen, brengen ons in de onvermydly- „ ke noodzaakelykheid om de reeds zo „ zeer gedrukte Ingezetenen met nieuwe „ Lasten te bezwaaren.

„ By de beschouwing van deezen on- „ gelukkigen en vernederenden toestand, „ zou alle moed ons bykans ontzinken, „ om immer 's Lands belangen weder „ op een gevestigden voet te zien her- „ steld, indien wy niet leevendig over- „ tuigd waren, dat, hoe zeer de on- „ regtvaardigheid van eenen Nabuur in „ het ontsteeken van eenen roekloozen „ Oorlog, ons deeze rampen heeft be- „ rokkend, dezelve ons echter niet zyn „ overgekomen, dan onder het wys en „ goedertieren bestel der Allesbestuuren- „ de Voorzienigheid, die alle de slagen, „ door haare hand toegebragt, weder „ genadiglyk heelen kan, die in de ver- „ drukkingen en tegenspoeden zelve, de „ zaaden kan leggen, waar uit een meer- „ gevestigde Welvaard eenmaal kan ont- „ spruiten, en de Jaarboeken van dit Ge- „ meenebest, door alle tydperken van „ deszelfs bestaan, van deeze troostryke

waar

„ waarheid getuigenis heeft doen draa- CXXXIV.
„ gen." BOEK.

1804.

„ Het is deeze bemoedigende overtuiging, die het ons tot eenen pligt maakt de bewyzen op te haalen van GODS verschoonende Langmoedigheid en Goedertierenheid, die zelfs, in het midden der drukkendste omstandigheden, niet opgehouden hebben zich aan ons te openbaaren. En wie herinnert zich niet den nood, waarin eene aanzienlyk deel van dit Gemeenebest zich bevondt, kort naa den aanvang des voorleden Jaars, toen onze Rivieren en Stroomen tot een' harden korst waren bevroozen en de opgekropte Wateren, met schroomlyke vernielingen, ja met onherstelbaare verwoestingen bedreigden; hoe, in dit veege tydstip, op de alleronverwagtste wyze, het gevaar van ons geweeken is, en geene aanmerkelyke onheilen het losbreeken der opgezwollen Vloeden hebben vergezeld? — Wie brengt zich niet, met dankzegging, voor den geest, dat die doodlyke Besmettingen, vernielender en vreeslyker dan het Oorlogszwaard, die in een ander Wereld-deel de geesel zyn eener gelukkige in vrede en voorspoed bloeiende Natie, en die reeds in *Europa* haar woede hebben doen gevoelen, echter tot ons

CXXXIV. BOEK.

1804.

„ niet zijn overgebragt, schoon eene „ uitgebreide Scheepvaard, ons, meer „ dan andere Volken, daar aan bloot- „ stelde? — Wie, eindelyk, ziet niet; „ met gevoelige erkentenis, dat, niet- „ tegenstaande alle belemmeringen van „ den geest der Nyverheid, die ten al- „ len tyde de geest van onze Natie „ kenmerkt, dezelve echter niet wordt „ uitgebluscht, en ook door deszelfs „ tegenwoordige pogingen, de hoop doet „ koesteren, op eene volkomen herlee- „ ving, in toekomstige gelukkigere dagen; „ dat 'er, by de steeds toeneemende ver- „ arming, nog onder onze Medeingeze- „ tenen gevonden worden, die by de „ gezindheid ook het vermogen bezit- „ ten, om den Behoeftigen onderstand „ te verleenen, en de kwynende takken „ van Neering en Bedryf, voor een „ volkomen ondergang te bewaaren."

„ En, indien in dit alles eenigen grond „ ligt opgesllooten, om aan de weder- „ kering van vroeger genootene wel- „ vaard niet geheel te wanhoopen, hoe „ veel te meer zouden wy, in dit voor- „ uitzigt ons mogen verblyden, indien „ wy, door onze tegenspoeden wyzer „ geworden, voortaan, een iegelyk in „ onzen kring, ons bevlytigden om Spaar- „ zaamheid, Maatigheid en Zedigheid, de „ plaats te doen vervangen van nood-

„ loo-

„ looze Geldverſpillingen in buitenſpoo-
„ rige Weelde, die onder alle Standen
„ meer en meer doorbreken; om los-
„ heid van Zeden en Grondbeginſelen uit
„ ons midden te verbannen, Eerlykheid,
„ Deugd, goede Trouw, als de Grond-
„ zullen van ons Nationaal beſtaan, te
„ beminnen en te betragten; en vooral
„ om in onze harten te koeſteren dien
„ eerbied voor den Godsdienst, door-
„ ſtraalende in onze openbaare en by-
„ zondere Bedryven, die, thans zo jam-
„ merlyk vervallen, eenmaal het cieraad
„ uitmaakten der Grondleggeren van dit
„ Gemeenebest, en die alleen de be-
„ ſtendigheid van ons Volksgeluk kan
„ verzekeren; dus voorzeker zouden wy
„ ons, met dubbel regt mogen vleijen,
„ dat de GOD onzer Vaderen, in wiens
„ hand de lotgevallen der Volken zyn,
„ ook voor ons licht uit de duiſternis
„ voortbrengen zal, en onze vuurigſte
„ wenſchen en gebeden om 's Lands be-
„ houdenis uitgeſtort, niet onverhoord
„ laaten (*)."

Reeds

(*) *Notulen van het Staatsbewind* 1804 Jan. *Byl.* bl. 1.

CXXXVI. BOEK. 1804. Groote verandering in Frankryk.

Reeds hebben wy de onvermoeide werkzaamheden, ook ten opzigte van ons Vaderland, van NAPOLEON BONAPARTE, Eersten Franschen Consul, in den nieuw ontstanen en thans voortgezetten Oorlog leeren kennen, (*) Volgens de Staatsregeling van den Jaare MDCCXCIX waren de drie Consuls alleen voor tien Jaaren benoemd. Naa het sluiten van den Vrede met *Engeland*, werd de Eerste Consul, ten blyke van Nationaale erkentenis, en om den Staat van rust en kalmte, waar in zich *Frankrijk* bevondt, te bevestigen, te handhaaven, en meer en meer te doen bloeijen, in die post, voor zyn leeven, bevestigd. Dit was, ingevolge ner Volkskeuze, mede het geval van de beide andere Consuls CAMBACERES en LEBRUN. Dan BONAPARTE werd daarenboven het regt gegeeven, om den geenen, die hem, naa zynen dood zou opvolgen, te benoemen (†). — Diens leeven werd belaagd, en de Zamenzweerders, waaronder PICHEGRU de Hoofdrol speelde, ontdekt. In zommige *Engelsche* Nieuwspapieren was, zints eenigen tyd, gesproken van het vermoorden des Eer-

sten

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XLV Deel. bl. 222.
(†) *Detail de la Fête du* 15 *Août* an 10 (1802) *Articles additionel* du 17 *Thermidor* an 10 (5 Aug. 1802).

sten Consuls, van de herstelling van Lodewyk den XVII, en van de terugkomst der Emigranten in hun Vaderland, als van kort aanstaande gebeurtenissen.

CXXXIV. BOEK. 1804.

Met den aanvang deezes Jaars werden de gesprekken over 's Eersten Consuls verheffing veelvuldiger en leevendiger. Men sprak sterk, dat hy *Keizer* der *Franschen*, en die waardigheid erflyk aan diens Geslacht zou verklaard worden.

Bonaparte Keizer.

De dertigste van Grasmaand hegtte het zegel der waarheid aan dit gerugt. Het Tribunaat vergaderde, ten gemelden dage, op eene allerstaatigste wyze. De Voorzitter de Vergadering geopend hebbende, verklaarde daar op, „ de Tribun Curée heeft den derden „ Floreal (den drie en twintigsten van „ Grasmaand) eene Motie aan het *Bureau* overgelegd, strekkende, in de „ eerste plaats, om den Eersten Consul „ Bonaparte tot Keizer te verklaaren — „ ten tweeden om de Erfopvolging dier „ Waardigheid te vestigen in diens Ge„ slachte — en ten derden om alle on„ ze Instellingen, welke slechts geschetst „ zyn, volstrektlyk vast te stellen."

Byzonderheden wegens diens verheffing.

Een ongemeene aandagt en oplettenheid heerschte, naa die kennisgeeving, onder de ongemeen talryke schaare van toehoorders.

De

CXXXIV. BOEK. — 1804.

De Voorzitter verklaarde, dat byna alle Leden van het Tribunaat ingeschreven waren, om over deeze Motie het woord te voeren. De Tribun CURÉE ontwikkelde zyn voorstel en breidde 't zelve uit. Byna alle de Leden spraken in denzelfden geest, en omhelsden het voorstel. Tot het drukken dier Redenvoeringen viel het besluit.

Naa dat elk zyn gevoelen, over dit hoogstbelangryk voorstel, hadt in 't midden gebragt, nam de Vergadering, op den derden van Bloeimaand, dit besluit. „ Het Tribunaat uit den wensch, dat „ NAPOLEON BONAPARTE tot Keizer verklaard worde, belast met het Bestuur „ van de *Fransche Republiek* — dat de „ Keizerlyke Waardigheid erflyk verklaard worde in de Mannelyke Linie „ en door het Eerstgeboorte Regt; dat „ de Vryheid en Regten des Volks in „ derzelver volkomenheid bewaard blyven."

Bekendmaaking van diens verheffing by ons Staatsbe-

De *Fransche* Afgezant DE SEMONVILLE leverde aan ons Staatsbewind, in eene staatlyk daar toe bestemde zamenkomst, de Geloofsbrieven als Gezant van Zyne Majesteit NAPOLEON *Keizer der Franschen*, over (*). Van wegen onzen Staat ont-

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Juny bl.

1804.

ontvingen de Leden des Staatsbewinds BRANTSEN en VAN HAERSOLTE, en de Heer VAN DER GOES, Secretaris van Buitenlandsche Zaaken, den last, om den Keizer NAPOLEON met zyne verheffing tot die Waardigheid geluk te wenschen.

wind. Bezending ter geluk-wensching.

Als eerste Consul hadt NAPOLEON, reeds in 't Jaar MDCCCII, een *Eerelegioen* opgericht, en werd het toen beschouwd als een Militaire Orde, strekkende, volgens het besluit desaangaande genomen, om de Staatsregeling te verzekeren en verdiensten te belooneu. Thans deelde de Keizer de Ordetekens daar van uit ook aan Buitenlanderen. Onze Afgezant SCHIMMELPENNINCK werd tot Lid van dit Legioen benoemd, en deeze eer mede opgedraagen aan VAN DER GOES, Secretaris van Staat in het Departement van Buitenlandsche Zaaken; aan BRANTSEN en BICKER, Leden van het Staatsbewind; aan den Vice Admiraal DE WINTER;

Eenigen hier te Lande tot het Legioen van Eer door NAPOLEON verheven.

bl. 164: Niets was verzuimd om aan de gehoorverleening den schitterendsten luister by te zetten. Zie de *Haarlemse Courant* van 2 Aug. Het opschrift der nieuwe Geloofsbrieven van den *Franschen* Gezant by onzen Staat luidde: *Aan onze zeer geliefde, byzondere goede Vrienden, Geällieerden en Bondgenooten, de President en Leden van het Staatsbewind der Bataafsche Republiek.*

CXXXIV. BOEK. 1804.

TER; aan den Schout by nagt KIKKERT; aan den Schout by nagt mitsgaders Commandant en Chef der *Bataaffche* Flotille VERHEULL. Aller verzoek aan het Staatsbewind, om dit Eereteken te mogen aanvaarden en draagen, werd gereedlyk toegestaan (*).

Het huis van Oranje weder in het spel gebragt.

Groote gebeurtenisfen gaan niet zelden gepaard met kleinere, daar aan verbonden, of 'er mede in verband gebragt. By de Feestvieringen in *Parys* ter gelegenheid van Keizer NAPOLEONS verheffing, bevonden zich, te dier Hoofdstede, veele aanzienlyke Vreemdelingen. Onder deezen telde men den Prins VAN WEILBURG. Men herinnerde zich BONAPARTES voorig zeer heusch gedrag, ten opzigte van den Prins VAN ORANJE (†), en gaf zulks gelegenheid dat men in *Parys* het gerugt liet loopen, dat die Prins aan het hoofd der Regeering van de *Bataaffche* Republiek zou gesteld worden. — Misfchien is hier toe te brengen, dat een en ander Bataafsch Nieuwspapier deezen Zomer de komst van den Heer M. L. YVOI, als Gelastigde van den Prins VAN ORANJE vermeldde. Een fchryven waar uit niet genoegzaam onderrigtten zomtyds zouden kunnen opmaaken, als of gemelde Heer door

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. 20 Oct. 26. 41. 66. 67.

(†) Zie onze *Vad. Historie* XLIV D. bl 201

voor het *Bataafsch* Gouvernement in die hoedanigheid was erkend. Het Staatsbewind wilde dit misbegrip voorkomen door de Schryvers dier Nieuwspapieren te gelasten dit te veranderen en bekend te maaken; dat de Heer YVOI wel by het *Fransche* Gouvernement; doch hier te Lande in geene waardigheid hoe genaamd erkend was. De Schryvers of Uitgeevers der *Haagsche* en *Delfsche* Courant kreegen bevel deeze naauwkeurige opgave, in het eerstvolgende Nieuwspapier te plaatzen (*).

Oranjegezinde schriften.

Moedscheppinge eener het onderspit delvende Party zyn niet vreemd by voorvallen; die slegts van verre, eenigen schyn, hoe gering ook, vertoonen, dat 'er Staatsveranderingen kunnen plaats grypen. Van hier waarschynlyk het greetig aanneemen der door het Staatsbewind zo sterk ontkende gemeenschap met het *Oranje-huis*. Van hier dat de Drukpers den geest van *Oranjegezindheid* poogde op te wekken; en het tegenwoordig Landsbestuur te wraaken.

Voorstel wegens oproerige en Hooge Persoonen beledigende Geschriften.

De Voorzitter BRANTSEN oordeelde het, in Zomermaand, noodig der Vergaderinge voor te draagen, dat, niettegenstaande de voor handen zynde Wetten, en byzondere agter eenvolgende gemaakte Bepaalingen tegen het schryven, drukken en

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. July bl. 38.

CXXXIV. BOEK. — 1804. en verspreiden van naamlooze Geschriften, Libellen en Weekbladen, waarin de handelingen 't zy van het Gouvernement, het zy van andere Mogenheden, gelyk mede van byzondere Persoonen, op eene eerroovende en kwaadaartige wyze, werden doorgestreeken, en in het haatlykste daglicht geplaatst, zedert eenigen tyd, op nieuw, zodanige geschriften in 't licht werden gezonden, welker inhoud derzelver slinksche oogmerken maar al te zeer kenmerkten. — By dit algemeene merkte de Voorzitter, in 't byzonder, op, dat deeze kwaadaartige geest by uitstek doorstraalde in zeker, zints eenigen tyd, uitkomend Weekblad, onder den naam van THEMIS. Hy gaf te verstaan, dat in 't zelve niet alleen onderscheidene oproerige en hoonende uitdrukkingen tegen het *Bataafsche* Gouvernement, en de thans gevestigde Orde van zaaken, werden gevonden; maar dat ook, in een dier Bladen het *Fransch* Gouvernement en deszelfs Keizer, op eene allerkwaadaartigste en lasterlyke wyze, werd ten toon gesteld en verguisd. Zulks moest ten opzigte van elke Mogenheid ongeoorloofd worden geagt, en ten opzigte van 's Lands Eersten Bondgenoot ten hoogsten misdaadig en strafbaar gekeurd. Uit deezen hoofde, oordeelde de Voorzitter, dat tegen te verregaande vryheid der Drukpersse, en ten opzigte van het Weekblad *de The-*

Themis byzonder; de ernstigste maatregelen moesten worden genomen.

Het ophaalen des gemelden Weekblads en het doen van onderzoek na den Schryver, de Drukkers en Verspreiders, was het onmiddelvk gevolg van deezen voordragt. Het voorstel om algemeene maatregelen te neemen ten opzigte van het misbruik der Vryheid van de Drukpersse werd in handen gesteld der Burgeren VAN HOOGSTRAATEN, SPOORS, DE BEVEREN, BYLEVELD en den Algemeenen Secretaris (*).

Een uitgebragt Verslag deswegen omhelsd.

Welhaast bragten deezen een verslag uit, 't geen hoofdzaaklyk hier op nederkwam; dat zy dit stuk met alle aandagt overwogen en deswegen met den Burger VAN MAANEN, Procureur Generaal van den Hove van Justitie in *Holland*, in onderhandeling geweest hebbende, volkomen overreed waren, dat het belang, de rust en veiligheid van den Staat gebiedend vorderden, dat, ten deezen opzigte, algemeene en kragtdaadiger middelen, dan tot hier toe plaats gegreepen hadden, dienden te worden beraamd.

Echter konden zy voor de Vergadering niet verbergen, dat dit een stuk was van eenen zo kieschen aart, en het misbruik betrof van eene Vryheid, zo hoog-

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Juny bl. 122.

LXXXIV. BOEK. 1804. hoognoodig en een der eerste voorregten van eenen vryen Burgerstaat, te beteugelen en binnen de paalen der waare betekenis van het woord te brengen, dat dezelve de ernstigste en teffens omzigtigste raadpleegingen en overdenkingen vereischte, en waaromtrent de kortheid des tyds; dewyl, in deezen, op dit oogenblik, de nadruklykste maatregels gevorderd werden, hun niet toeliet eene beredeneerde voordragt te doen.

Intusschen was de dagelyks toeneemende Licentie der Drukpersse, en het agtereenvolgend in 't licht zenden van Schand- en Schotschriften, van verschillenden aart en onderscheidene strekking, naar maate de gevoelens en staatkundige begrippen der Schryveren medebragten, zo groot, dat het scheen als of, by sommige Magistraaten en Regtbanken, om verschillende redenen, eene huiverigheid plaats hadt, om de voor handen zynde Wetten (*) met genoegzaamen klem ten uitvoer te brengen, of aan derzelver werking de hand te leenen; zo dat zulks in deezen, ten minsten by voorraad, een maatregel vorderde van aanmaaning en aansporing. Hier toe oordeelden zy zeer geschikt eene algemeene aanschryving aan alle Departemen-

(*) Zij wezen byzonder op de Plakaaten van de Staaten van *Holland* van 13 jan. 1691 en 7 Maart 1754.

mentaale Besturen, en door dezelve aan alle Departementaale Geregtshoven, om de voorhande zynde Wetten, tegen het schryven, drukken, en verspreiden van zodanige naamlooze, eerroovende en oproerpredikende Schotschriften te handhaaven en te doen handhaaven, en voorts om de Procureurs Generaal der onderscheidene Departementaale Geregtshoven, van wegen het Staatsbewind, de naauwkeurige naleeving van dezelve aan te bevelen. — Overeenkomstig hier mede viel het besluit der Vergaderinge, en werkte hetzelve onmiddelyk omtrent het weekblad *de Themis* (*).

CXXXIV. BOEK. — 1804.

Lang leedt het niet, of het bleek, uit voldingende bescheiden, dat Philippus Verbrugge, geweezen Predikant te *Koedyk*, en, zedert verscheide jaaren, bekend als een reeds een en andermaal gestrafte en in Regten betrokken Paskwilschryver, de vervaardiger was van het weekblad *de Themis*. — Naa geregtlyk onderzoek werd over hem dit vonnis gestreeken, dat, uit aanmerking, hoe Ph. Verbrugge, door zyn aanhoudend eerroovend en lasterlyk geschryf, zo tegen het Gouvernement van den Staat, als tegen andere Hooge Magten, Vrienden en Bondgenooten der *Bataafsche* Republiek, en andere Hooge Amptenaaren van

Handelingen met P. Verbrugge.

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Juny bl. 147 enz.

CXXXIV. BOEK. 1804. van Staat, en niet tegenstaande hy daar over te meermaalen Criminaliter in Regten was betrokken en gestraft geworden, getoond hadt onwaardig te zyn om langer de voorregten van een Lid der Burgerlyke Maatschappy, binnen de *Bataafsche* Republiek, aan welker belangen hy een aanhoudend vyandig hart toedroeg, te genieten, en over zulks alle aanspraak op de Maatschappye, door het verbreeken van het Maatschaplyk Verdrag, van zyne zyde, hadt verwerkt, en dus in dezelve niet langer behoorde te worden geduld.— Diensvolgens werd last gegeeven aan alle Departementaale Geregtshoven en verder daar toe Gemagtigden, om VERBRUGGE, die zyn laatste verblyfplaats, *Amsterdam*, hadt verlaaten, op te speuren, en gevonden, vast te houden, onder krygsgeleide over de grenzen der Republiek te laaten brengen, met aanzegging, om binnen dezelve niet weder terug te keeren, onder bedreiging, dat, indien hy weder binnen dezelve gevonden werd, als dan de noodige maatregelen zouden worden in het werk gesteld, welke hem zouden beletten immer de rust of veiligheid van den Staat te kunnen stooren.

Bekendmaaking deezer strenge maatregelen. Het Staatsbewind oordeelde niet alleen eene openlyke kennisgeeving van deezen buitengewoonen maatregel van Politie aan alle de Ingezetenen van den Lande, tot derzelver gerustftelling, verschuldigd te zyn; maar tevens aan hun

te moeten blootleggen deszelfs hoogste verontwaardiging over alle machinatien, van welk een aart of natuur dezelve ook zouden mogen weezen, welke tegen de gevestigde Orde van Zaaken en de Forme van Regeering van dit Land, onder andere door soortgelyke Schriften, werden in het werk gesteld, als mede deszelfs wil en begeerte, dat daar tegen, in het vervolg, zonder eenige toegeevenheid, volgens de plaatsgrypende Wetten, Plakaaten en Ordonnantien, allerwegen werd voorzien. Tevens te verstaan geevende deszelfs ernstig oogmerk, om, volgens Eed en Pligt, de tegenwoordige Staatsregeling en de Forme van Regeering en deszelfs wettig Gezag te zullen handhaaven en beschermen (*). CXXXIV. BOEK. —— 1804.

Van den ernst, om dit stuk ten kragtigsten te handhaaven, gaf het Staatsbewind blyk, by het ontvangen eens Briefs van den Procureur Generaal van het Departement *Utrecht*, vermeldende, dat hy dit besluit, ten opzigte van VERBRUGGE genomen, ter kennisse van het Departementaal Geregtshof van *Utrecht* gebragt hebbende, 't zelve hem hadt aangezegd, aan dit Besluit, zodanig als het lag, niet te kunnen voldoen: dewyl het Hof zich niet bevoegd oordeelde, zo uit hoofde van deszelfs Instructie als van andere Wet- Handhaaving daarvan.

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. July bl. 167. *Bylage* bl. 1

CXXXIV. BOEK. — 1804.

Wetten, door het VII en VIII Artykel der Staatsregeling bekragtigd, tot eenige Politieke Uitzetting mede te werken. — De Procureur Generaal gaf, by de inzending van dit bericht, zyne bereidvaardigheid te kennen, om aan het oogmerk des Staatsbewinds, in dit geval, te voldoen. — Ingevolge van een verslag, door eenige Staatsleden uitgebragt, viel het besluit, om op deeze aanzegging van het Departementaal Geregtshof van *Utrecht* geen agt te slaan, en den Procureur Generaal te gelasten, om, ten opzigte van VERBRUGGE, aan de hem gedaane aanschryving te voldoen (*).

Verscheide Schriften en Nieuwsbladen verboden.

Staande het bewerkstelligen van die beperking der Vryheid van de Drukpersse, verscheen in 't licht een eerst Blad, ten tytel voerende: *Verzameling van Brieven gewisseld tusschen* VALERIUS POPLICOLA, te *Amsterdam*, en CAJUS MANLIUS, te *Utrecht*, te *Haarlem* by J. DE GRAAF gedrukt. Het trok, en geen wonder, meer dan gemeene aandagt, en werd de Burger VAN MAANEN, Advocaat Fiscaal en Procureur Generaal van *Holland*, gelast om na den Schryver of *Schrijffster* onderzoek te doen, en naar regten te handelen. Ook kreeg het Departementaal Bestuur van *Holland*, te deezer gelegenheid, aanschryving, om het jongst uitgegee-

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804, July bl. 167 en Aug. bl. 7.

geeven Plakaat, de Drukpers betreffende, kragtdaadig te handhaaven (*). CXXXIV. BOEK. 1804.

Het buiten 's Lands uitkomend Nieuwspapier, getyteld: *le Courier de Londres*, werd geoordeeld, by aanhoudenheid, allerlei lasterlyke en hoonende uitdrukkingen en aanmerkingen te behelzen, omtrent onderscheidene Hooge Magten van *Europa*, Geconstitueerde Autoriteiten en Persoonen, en voorts van zulk een onrust en twist verwekkenden aart te weezen, dat het Staatsbewind het verspreiden en verkoopen verboodt (†).

De in veele vakken zeer verdienstlyke J. LE FRANCQ VAN BERKHEY, een bekend Voorstander van de Stadhouderlyke Regeering, zondt, ten deezen dage, een werk in 't licht, onder den zeldzaamen tytel, *de Bataafsche Menschlykheid*. Het Staatsbewind keurde den inhoud en voordragt van dien aart, dat het bevel gaf, om het onverwyld in den *Haage* te doen ophaalen, en het verder verkoopen te verbieden. Een last onverwyld volvoerd (§).

In

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Aug. bl. 8. en Sept. bl. 11. Zonderling is het hier zo bepaald het woord *Schryffter* gebezigd te vinden. Misschien ligt de grond daar van in het sterke vermoeden, dat eene *Amsterdamsche* jonge Juffrouw de Schryffter zou weezen. Een vermoeden, waar voor veel gronds is; doch ons niet genoeg om haaren naam te melden.

(†) *Ald.* Aug. bl. 154.

(§) *Ald.* July bl. 44 en 50.

CXXXIV. BOEK. 1804.

In een *Fransch* Nieuwspapier, te *Leyden* uitgegeeven onder den tytel van *Nouvelles Politiques*, werd vermeld, dat de overeenkomst, om den geweezen Stadhouder 500,000 Guldens Schavergoeding te geeven, door het *Bataafsch* Wetgeevend Lichaam onbekragtigd was terug gezonden, zo men zeide, voornaamlyk om dat *Frankryk* de *Bataafsche Republiek* voor alle Schavergoeding hadt vrygewaard (*). Het Staatsbewind keurde de toepassing van dit besluit des Staatsbewinds van den achtsten van Grasmaand des Jaars MDCCCII, voor geheel onwaaragtig en erroneus, en verboodt overzulks de Uitgave van dit Nieuwspapier, voor den tyd van zes weeken, bevoorens hier op nader te beschikken (†).

Voorstel van eene Nationaale Courant.

De zwaare kosten voor den Lande, om de Bekendmaakingen, van wegen 't Landsbestuur, in de Nieuwspapieren te plaatsen, bewoog den Thesaurier Generaal het Staatsbewind te herinneren aan eenen voorslag, door den Agent van Financien, in Wynmaand des Jaars MDCCC gedaan aan het Uitvoerend Bewind, tot het, voor rekening van het Gouvernement,

(*) *Nouvelles Politiques* 1804. No. 71.

(†) *Notulen van het Staatsbewind*, 1803. Sept. bl. 32 en 36. Naa dat dit Nieuwsblad eenen korten tyd, ingevolge hier van, een' stilstand hadt ondergaan, verscheen hetzelve op nieuw onder den tytel *Journal Politique*, in stede van *Nouvelles Politiques*.

ment, doen drukken en uitgeeven van eene *Officieele Nationaale Courant*, waar in alle zodanige Bekendmaakingen, van wegen het Landsbestuur, als mede andere Berichten, welke hetzelve noodig zou oordeelen, konden worden geplaatst. Eene inrichting, waar door men oordeelde dat den Lande jaarlyks een groot voordeel zou worden toegebragt. Om welke reden hy geene zwaarigheid maakte die Voordragt over te neemen, en het Staatsbewind, als een punt van bezuiniging, op nieuw, aan te beveelen. Het stuk werd in handen gesteld (*). CXXXIV SOMM. 1804.

Van deezen voorgeslaagen maatregel, weeten wy, is niets gekomen. Het van 's Lands wegen bekend maaken van belangryke Staatsgebeurtenissen kan veelvuldige nuttigheden hebben, en onteltbaare verkeerde berichten, uit buitenlandsche Nieuwspapieren veelal ontleend, voorkomen. Dusdanig een overneemen bragt althans, ten deezen Jaare, het Staatsbewind in het geval, om zich tegen opspraak by den Volke te hoeden, en vry te waaren, door, in het *Haagsche* Gewoone Dagblad, te doen weeten, dat het Staatsbewind, hetgeen in onderscheidene Binnenlandsche Nieuwspapieren, uit Buitenlandsche overgenomen was, omtrent de Gelden aan de Buitengewoone Am- Toevoorzigt op de Nieuwspapieren in onderscheide gevallen.

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. July bl. 62.

XXXIV. BOEK. 1804. Ambassade van deezen Staat na Parys gezonden, om den Keizer der Franschen met deszelfs verheffinge geluk te wenschen (*), voor Daggelden en Defroyementen zou zyn toegelegd, geheel bezyden de waarheid was; naardemaal aan deeze Gezanten geene andere dan de gewoone Daggelden, van ouds daar op gesteld, en Reiskosten waren gegeeven. Terwyl ook aan die Gezanten geene de minste beschikking over eenige andere, veel min aanzienlyke, Geldsommen, gelyk men geschreeven hadt, was opgedraagen. Wegens welke laatst vermeldde byzonderheid, als beledigende voor beide de Gouvernementen, naar men vernam, by het Fransche Gouvernement, van wegen deezen Staat, de ernstigste vertoogen, tegen de Licentie der openbaare Nieuwspapieren waren gedaan (†).

Te meermaalen vielen Afgezanten van vreemde Mogenheden klagtig over 't geen onze Nieuwstydingen, wegens derzelver Hoven, de vryheid namen, het algemeen mede te deelen: zo hadt men, in een en ander Nieuwspapier, geplaatst: „Naar „ men elders leest, zou men te Weenen „ willen beweeren, dat zyne Majesteit „ de Koning van Zweeden, tegen het „ genot eener jaarlyksche Inkomst van

„ 600,000

(*) Zie hier boven bl. 14.

(†) Notulen van het Staatsbewind, 1804. Dec. bl. 35.

„ 600,000 Ryksd., van de Regeering CXXXIV.
„ zou afzien, en voorts zyne Residentie BOEK.
„ in *Manheim* neemen; terwyl als dan
„ de Regeering aan den Hertog van *Sui-* 1804.
„ *dermanland* zou worden opgedraa-
„ gen." — De Extraordinairis Envoye en Minister Plenipotentionaris des Hofs van *Zweeden*, de Heer VAN LÖWENHIELM, diende by onzen Secretaris van Staat, Departement van Buitenlandsche Zaaken, deswegen zyn beklag in. Met vermelding, dat, daar zodanige onwaare tydingen niet dan ten hoogsten beledigend voor zyne Koninglyke Majesteit van *Zweeden* konden worden aangemerkt, hy niet twyfelde of het *Bataafsch* Gouvernement zou volkomen met hem instemmen, dat het een gevaarlyk misbruik van de vryheid van schryven zou insluiten, indien zodanige gewaagde verzekeringen in de Nieuwstydingen wierden geduld: weshalven hy verzogt, dat het *Bataafsche* Gouvernement daar tegen de noodige voorziening geliefde te doen; ten einde de vastgestelde Wetten, tegen het verspreiden van zulke of soortgelyke valsche en beledigende Nieuwstydingen, wierden gehandhaafd en nagekomen.

Dit stuk ter Vergaderinge des Staatsbewinds ingediend, nam hetzelve, by het overweegen, in aanmerking, dat het te eenemaale strydig zou weezen met het oogmerk van het Gouvernement, en geheel niet overeenkomstig met de ge-

voe-

CXXXIV BOEK. 1804. voelens van Eerbied en Hoogagting voor zyne Koninglyke Majesteit van *Zweeden*, indien de Nieuwstyding-Schryvers zich straflods veroorlofden eenige onwaare of ongegronde gerugten, welke voor zyne Majesteit beledigend konden geagt worden, te plaatzen. Waarop men besloot de Departementaale Besturen van *Holland* en *Gelderland* aan te schryven, om door de Gemeente-Besturen der Steden *Amsterdam* en *Arnhem* de Schryvers der Couranten, waar in dit stuk geplaatst was, voor zich te ontbieden, en af te vraagen, van waar zy die tyding bekomen, of uit welk nieuwsblad zy dezelve overgenomen hadden: met last, om die gerugten, zo spoedig mogelyk, te herroepen, en zich, in 't vervolg, te wagten, om soortgelyke gewaagde tydingen, van welker echtheid zy niet verzekerd waren, of welke voor eene of andere Mogenheid van *Europa*, met welke 's Lands Gouvernement in goede verstandhouding leefde, beledigend of ergerlyk zouden kunnen worden geagt, te plaatzen, op straffe dat tegen hun, naar de Wetten van den Lande, zou worden gehandeld. — Voorts ontving de Secretaris van Staat, Departement van Buitenlandsche Zaaken, last om den Heer VAN LÖWENHIELM des te ondertegten, en daar by te verzekeren, dat ons Landsbestuur te hoogen prys stelde op de goede verstandhouding en de vriendschap tusschen zy-

zyne *Zweedsche* Majesteit en de *Bataafsche* Republiek plaats hebbende, om niet, met allen ernst, aan diens betuigd verlangen te voldoen, te zeer overtuigd, dat het misbruik van de vryheid der Drukpersse en het verspreiden van dusdanige tydingen, hoe zeer ook uit Buitenlandsche Papieren overgenomen, niet dan nadeelige gevolgen zou naa zich sleepen (*).

CXXXIV. BOEK. — 1804.

Niet alleen Nieuwspapieren geeven, bovenal in tyden van Staatkundige woelingen, aanleiding tot onaangenaamheden, in gevallen, die zelfverdeediging tegen opspraak vorderen; maar ook kunnen, by monde, verscheide geruchten, eenen Staatsman betreffende, deezen noodzaaken, dat hy zich dezelve aantrekke, en eerhandhaaving vraage. Zulks was het geval van den Heer VON CÆSAR, Minister Plenipotentionaris van zyne *Pruissische* Majesteit by de *Bataafsche* Republiek. Men verspreidde, in den *Haage*, het gerugt, dat hy in verstandhouding stondt met de Officieren der *Engelsche* Schepen, welke in de *Noordzee* zich voor 's Lands kusten onthielden, en wel bepaald, dat hy met een *Engelsch* Fregat, onlangs zich voor *Scheveningen* vertoond hebbende, gemeenschap hadt gehouden. Onder betuiging van

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. July bl. 146.

CXXXIV. BOEK. —— 1804. van verontwaardiging over deeze lasterlyke aantyging, verzogt hy, dat, van wegen het *Bataafsch* Landsbestuur, het strikst en naauwkeurigst onderzoek mogt worden gedaan. Den Hoofdschout van 's *Haage* ontving van het Staatsbewind last tot het gevorderde onderzoek, en de *Pruissische* Staatsdienaar des bericht (*). Zo verre wy weeten liep daar mede alles af.

Botzingen tusschen het Staatsbewind en het Syndicaat. Het voorkomen van botzingen was een der verklaarde bedoelingen der thans standgrypende Staatsregeling, en hadden de Invoerders en Voorstanders van dezelve sterk en veelvuldig gesprooken van haare strekking tot zulk een gewenscht en den Vaderlande hoogstvoordeelig einde. — Hier toe moest ook het daar by ingevoerde *Nationaal Syndicaat* medewerken (†). Dan, tusschen dit nieuw aangestelde Staatslichaam en het Staatsbewind hadden, ten deezen Jaare, botzingen plaats gegreepen (§).

Hoe zeer men niet kon ontveinzen, merkte het Nationaal Syndicaat op, dat de

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Juny bl. 165 en 176.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XLIV. D. bl. 146.

(§) Ten deezen Jaare hadt Mr. C. VAN DER HOOP *Gysb.* voor de post van Nationaal Syndicus bedankt; uit een benoemd Drietal werd, in diens plaats, Mr. J. ROMSWINCKEL door het Wetgeevend Lichaam verkoozen. *Not. van het Staatsbewind*, 1804. Mey bl. 33.

de Stellers van de thans bestaande Staatsregeling, vóór dat dezelve aan het *Bataafsche* Volk ter goedkeuring werd aangeboden, ten aanziene van de Amptsverrigtingen des Nationaalen Syndicaats wel wat minder *laconicq*, en wat minder *restringeerd*, hadden mogen te werk gaan, hadden de Stellers nogthans voorzien, dat de werkzaamheden van het Nationaal Syndicaat, wanneer hetzelve zonder onderscheid van Persoonen alle Collegien, volgens pligt, surveilleerde, het niet missen kon veelvuldige soorten van misnoegens te verwekken, waarom ook; ten einde alle uitwerkzels daar van voor te komen, by de Staatsregeling was vastgesteld, dat het Nationaal Geregtshof het Syndicaat en deszelfs Leden surveilleerde. Zulks onttrok hetzelve aan alle Resolutien, Taxatien, en Dispositien van eenig ander zittend Collegie.

CXXXIV. BOEK.

1804.

Wegens de wyze van het inleveren der Stukken.

Zints eenen geruimen tyd hadt 'er een geschil gehangen tusschen het Nationaal Syndicaat en het Staatsbewind, voornaamlyk loopende omtrent de form, welke het eerstgemelde zou moeten geeven aan hunne Adressen ter Vergadering van het laatstgenoemde ingeleverd. Op die stukken des ingediend, en wegens de handelingen daaromtrent gehouden, was niets in 't licht verscheenen. Op een Brief daar over, van wegen het Nationaal Syndicaat ingeleverd en ter Vergaderinge geleezen, viel geen Besluit, en hadt alleen ten ge-

CXXXIV. BOEK. 1804. volge, dat de stukken, tot dit geschil behoorende, thans in het gewoone Register der Notulen kwamen. Dezelve droegen blyk van verwydering, door de tusschenvallende onderhandelingen veeleer vermeerderd dan verminderd, gelyk doorgaans het geval is, wanneer elk het regt oordeelt aan zyne zyde te hebben.

't Geen het Syndicaat sterkst aanzette om op dit stuk thans aan te dringen, was, om dat hetzelve, zints eenen geruimen tyd, zich verzekerd hieldt, en de onderrigtingen deswegen het Staatsbewind niet hadt onthouden, dat 'er verdervende handen, alomme in den Lande, schoon uit tegenovergestelde bedoelingen, woelden en wroeten, om door het helsch *Divide et Impera*, tot oogmerken te komen, die verre van 's Lands Oirbaar te beoogen, niet anders dan eigen grootheid en vuil eigenbelang tot voorwerpen zouden hebben.

Uit kragte van het XXXVIII Artykel der Staatsregelinge; „ Het Staatsbewind „ oefent nimmer, in welk geval ook, „ eenige Wetgeevende Magt uit, en be„ zit geen vermogen, hoe genaamd, tot „ het verleenen van dispensatie van eeni„ ge bestaande Wet," oordeelde het Syndicaat op geene gronden, hoe die ook zamen mogten worden vergaderd, met de Gelastigden des Staatsbewinds, in dit geschilstuk te moeten instemmen, dat by het Staatsbewind de magt zou huisvesten

om

om aan alle Collegien, ook aan dezulken, die aan het Staatsbewind niet onmiddelyk onderworpen waren, de wet voor te schryven omtrent de form, die zy aan hunne Adresſen ter Vergaderinge des Staatsbewinds zouden moeten geeven. — *Zy* vermeenden, dat by het Syndicaat zaaken ter overweeging komende, die tot hunne Amptsverrigting betrekking hadden, zy daaromtrent *Resolutien* moggen neemen, en het voldoen aan hunnen pligt hun nimmer door eenig Collegie, 't geen zy meenden tegen de Conſtitutie te hebben gehandeld, ten kwaade kon geduid worden, en veel minder, indien hunne Reſolutien aanmaningen inhielden om hunne bezwaren of gegronde klagten weg te neemen (*).

CXXXIV. BOEK.

1804.

Klagten van het Nat. Syndicaat over het Landsbeſtuur.

Het leedt niet lang of het Nationaal Syndicaat oordeelde reden te hebben het Staatsbewind, in eenen Brieve, klagten te mogen en te moeten voorſtellen, van eenen zeer ernſtigen aart. Wy mogen het grootſte gedeelte van dien Brieve, onzen Leezeren niet onthouden; dewyl dezelve 's Lands geſteltenisſe ten deezen dage, in een zeer belangrijk geval, toelicht. Het Nationaal Syndicaat van het *Bataafsch* Gemeenebest, ſchreef aan het Staatsbewind op deezen trant. — „ Alhoewel, van tyd tot tyd, by het Na-

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Juny bl. 154 enz.

CXXXIV. BOEK. 1804.

„ Nationaal Syndicaat bedenkingen zyn „ opgekomen, betreffende de behande- „ ling van het Finantieweezen deezer „ Landen, voor zo verre die, by of „ door de Staatsregeling gewyzigd, on- „ zen aandagt vordert; offchoon wy „ voor ons zelven in het begrip ftaan, „ dat, in een tijd, waar in het Gou- „ vernement, door eenen zoo noodlot- „ tigen als van onze zyde onfchuldigen „ Oorlog, gedrongen wordt, de Ingeze- „ tenen door nieuwe Heffingen te druk- „ ken, de calculatieve geest der Natie, „ en het verband waar in het Crediet „ van den Koophandel, 's Lands eenig „ behoud, met dat van ons beftaan of „ val, onaffcheidbaar, niet gevoeglyk „ uit het oog mag verloren worden.

„ Alhoewel de openbaare en algemee- „ ne klagten der Natie onophoudelyk, „ en zedert langen tyd, de bekommerin- „ gen van het Gouvernement vermenig- „ vuldigen, en wy redenen zouden heb- „ ben kunnen vinden toe te zien, voor- „ al wanneer de Staatsregeling het kla- „ gen over toegebragte fchaden onder- „ fteunde.

„ Zo hebben wy echter geraaden ge- „ vonden ftil te zitten: want offchoon „ ook de Operatiën, tot ftyving van „ 's Lands Kas, tot bewaring van 's „ Lands Gelden, tot afdoening van 's „ Lands fchulden, en wat des meer is, „ ons aanleiding konden geeven, Ulie-

„ den

„ den te onderhouden, zo meenden wy CXXXIV.
„ des gevoeglyker te kunnen wagten, BOEK.
„ immers tot dat tydſtip toe, dat by ——
„ ons, over het een of ander, gegron- 1804.
„ de klagten mogten inkomen.

„ Wy zouden anders gevoeglyk doen „ opmerken de ongelykheid, welke wij „ in het draagen der Lasten hebben zien „ voortduuren, — hoe verſchillende de „ Invordering der gearresteerde Heffin- „ gen, ginds en herwaards, wordt uitge- „ oefend; — hoe gering, ja niet noe- „ menswaardig de Opbrengst in zommi- „ ge Diſtricten geweest is, naar gelang „ van het vermogen, dat men onderſtel- „ len mogt daar te huisvesten; — hoe „ weinig afdoenend, tot nog toe, de „ poogingen geweest zijn tot een meer- „ gelykdragenden last in den opbreng „ van het Collateriaal, offchoon plegtig „ aan het Volk toegezegd — en hoe „ verre wy ons nog verwyderd vinden „ van de eenvouwdige werking van het „ Nationaal Zegel; hoe het voordeel, „ bij Negotiatien beſprooken, door wei- „ nigen wordt ingeſlokt, terwyl 's Lands „ ſchuld bezwaard wordt op eene wyze, „ die de ganſche Maatſchappy treft; — „ hoe drukkend de Converſie voor 's „ Lands Kas wordt, wanneer het Gou- „ vernement gevaar loopt, om daar uit „ te moeten vergoeden het Eigendom, „ toevertrouwd aan Perſonen, welke

CXXXIV. BOEK. 1804.

„ door gebrek aan voorziening de *faci-*
„ *liteit* hebben verkregen om zich aan
„ pligtverzuim schuldig te maaken —
„ eene disorde, waar door voor 's Lands
„ Kas het Crediet voor die Operatie
„ in de waagschaal wordt gesteld; wan-
„ neer de Interessen worden geconfis-
„ queerd, zo haast de Obligatien niet
„ op den bepaalden tyd, ter Conversie
„ worden gebragt en zulks in oogenblik-
„ ken, waar in de Ingezetenen door Hef-
„ fingen zyn uitgeput.

„ Alle deeze en andere ter zaake die-
„ nende punten, zouden wy, als stry-
„ dig met het by de Constitutie verze-
„ kerd Regt van Eigendom, als min
„ noodzaakelyke middelen, als drukken-
„ de hardigheden, als ondraaglyke las-
„ ten mogen beschouwen. Dan wy ver-
„ genoegen ons het alles slechts aan te
„ stippen, overtuigd zynde dat Gylieden
„ met ons, de waarheid gevoelende, ook
„ door onze persuasive herinnering ge-
„ sterkt, dubbele kragten zult inspannen
„ tot spoedig redres.

„ Wij rusten op dit ons vertrouwen,
„ om dat wy het, aan den anderen kant,
„ ook inzien als met gevaar verzeld,
„ om den Ingezetenen de gelegenheid
„ te vermenigvuldigen tot beklag over
„ genomene maatregelen, vooral in de-
„ zen tyd, in welken wij ons overtuigd

„ hou-

„ houden willen, dat, in zommige po- CXXXIV. BOEK. 1804.
„ litieke maatregelen, de gronden van
„ regt en stipte billijkheid niet altoos
„ kunnen worden in 't oog gehouden,
„ wil men aan den drang der omstandig-
„ heden voldoen, en dus ook, dat zon-
„ der styving van 's Lands Kas, de Re-
„ publiek meerder en meerder deszelfs
„ totaalen ondergang naby kome.

„ Deeze onze gewaarwordingen en
„ bedenkingen zouden dus nog verder
„ in onzen boezem verbleeven zyn, wa-
„ re het niet, dat wy, in gevolge van
„ het VIde Artykel onzer Instructie,
„ ons in de noodzaaklykheid bevonden,
„ onze aandagt te vestigen op de ons gedaa-
„ ne klagten; dezelve zijn ons van dien
„ aart voorgekomen, dat wy voor Ulie-
„ den niet mogen ontveinzen het ge-
„ wigt derzelve volkomen te gevoe-
„ len (*).

„ Wy

(*) De klagten waren gedaan door GEORGE CRAUFURD. Wel erkende het Syndicaat, dat een Deelneemer, in de thans afloopende Negotiatie, kon gezegd worden volkomen, ja overvloedige genoegdoening te hebben wanneer hij voor een 3 Percents Oostindische Compagnies Obligatie groot *f* 1000, met bijvoeging van *f* 800 klinkende Munt, ontvangt drie Recepissen, ieder *f* 1000, en dus voor *f* 1800 in Geld of Geldswaarde drieduizend Guldens in Papier: maar hier was Questie van Effecten, welke in 1797, reeds wegen uitgeloot, en van welke op Nationaale trouw een Aflossing in Geldawaarde en 't volle Kapitaal was toegezegd.

CXXXIV. BOEK. 1804.

„ Wij herinneren ons angstig, bij ons„ dervinding van voorige tyden, zelfs „ van meer dan eene en een halve Eeu„ we, dat de heiligste Verbintenissen „ van het Gouvernement in deeze Re„ publiek in Finantieele maatregelen, „ tot bestryding van buitengewoone be„ hoeften, onstevige Rietstaven gewor„ den zyn, zo haast dat zelfde Gou„ vernement, of deszelfs Opvolgers, „ den nood hadden doen geboren wor„ den dezelve te verbreeken, en alzo den „ Ingezetenen te ontneemen het genot „ van plegtige Verdragen. Ten dien ty„ de werden billyke redenen tot klaa„ gen, door bemantelende maatregelen „ en schitterend gezag gesmoord."

„ Maar thans by onze door den Vol„ ke aangenomene Constitutie, wettige „ Contracten met een erkend Collegie „ en aangegaan onder Guarantie van het „ Souverein gezag uit naam des Volks, „ te verbreeken, en een verkreegen „ Regt van Eigendom, of erkende schuld, „ te vernietigen; dat voorbeeld te gee„ ven van de zyde van het Gouverne„ ment zelve, dat zeker zult Gylieden, „ zo wy vertrouwen, met ons instem„ men allergevaarlijkst, en een regelmaat „ voor bijzondere Persoonen te zyn, „ welke alle trouw, allen verband los„ maakt, terwyl de gevolgen daarvan, in „ deeze handeldryvende Republiek, aan „ welke niets byna dan de goede trouw

„ tot

„ tot uitkomst overig blyft, onzen CXXXIV
„ volkomen ondergang zou verhaas- BOEK.
„ ten."

Aangeweezen hebbende, dat het geval 1804.
voor handen van dien aart was, en de stukken daar toe behoorende overleverende, bevalen zy het gestelde van den Klaager aan 's Staatsbewinds ernstige aandagt. „ Van deszelfs billyke denk„ wyze," gelyk wy ten slotte leezen, „ vertrouwende, dat het zelve zorge zou „ draagen, dat de zaak in kwestie niet „ verder gebragt wierde buiten haar ge„ heel; als mede dat door die midde„ len, welke de Constitutie voorschreef, „ op voordragt van het Staatsbewind, „ aan het Wetgeevend Lichaam te doen, „ gezorgd wierdt, dat het Regt, by de „ Staatsregeling vastgesteld, het welk „ door het *Bataafsche* Volk als heilig „ en door ieder Ingezeten als onver„ vreemdbaar in alle opzigten, mogt „ worden beschouwd, bleeven gehand„ haafd, en waaromtrent, huns inziens, „ in geene punten eene andere wyziging „ kan worden gegeven, zonder tevens „ alle de bepaalingen, zo duidelyk in „ de Constitutie vervat, onzeker te doen „ worden en de geheele Constitutie, als „ 't ware, te ondermynen; immers en „ ten minsten, zonder den wil des Volks; „ of de wyze by de Constitutie zelve „ bepaald, by gevolgtrekking aan veran„ dering bloot te stellen.

 Dien

CXXXIV. BOEK. 1804.

Oordeel des Staatsbewinds over dien Brief.

Dien Brief merkte het Staatsbewind aan als gedeeltelyk loopende over onderwerpen, niet tot het Nationaal Syndicaat behoorende; en gedeeltelyk eene aanmaaning bevattende tot iets, waar toe het Staatsbewind niet behoorde over te gaan; dus viel 'er op het eerste gedeelte geen besluit, en omtrent het andere vondt men goed te verklaaren, dat aan de aanmaaning des Nationaalen Syndicaats geen gehoor kon worden gegeeven. Met deeze kennisgeeving werden de gezondene stukken het Syndicaat weder toegeschikt (*).

Werkzaamheid des Syndicaats omtrent de Gildens.

Werkzaam betoonde zich het Syndicaat omtrent de Gildens, het Staatsbewind onder het oog brengende, hoe, in onderscheide Steden van het Gemeenebest, onder deeze en geene voorwendzels, de oude Gildekeuren wederom als van zelve wierden ingevoerd; met voordragt, dat het Staatsbewind, by het Wetgeevend Lichaam zich zou vervoegen, ter volvoering niet alleen van het IV. Art. der Staatsregeling, voorschryvende „de Wet maakt de noodige bepaalingen tot het verzekeren aan ieder Burger van deszelfs eerlyk bestaan; doch „alle Gilden of uitsluitende Broederschappen, blyven afgeschaft;" — maar om daar mede te wyzigen of liever weg te

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. July bl. 144 enz.

te neemen alle verkeerde denkbeelden CXXXIV.
over de daar mede in verband staande BOEK.
Artykelen (*), om, langs deeze weg,
aan de eene zyde, de byzondere Gemeen- 1804.
tebestuuren te onderschraagen in het behoorelyk Stedelyk gezag, tot weering van alle ingesloopene misbruiken, tegen het inkomen van Persoonen in Steden of Plaatzen, zonder behoorelyke blyk, waar zy van daan komen, of toestemming der Regering; als tot het tegengaan van onbehoorlyke woelingen, plaatslyke bedillingen, voor zo verre die tot niets anders strekken, dan om de klem der welingestelde Regeringen te verminderen, en ten anderen om aan ieder Burger zyn Regt en Eigendom te verzekeren, de uitsluitende voorregten, op billyke gronden, uit den weg te ruimen, en dus, omtrent ieders eerlyk bestaan, den wil en daad van ieder Lid der Maatschappy als te regelen, dat het Algemeene Nut werd in het oog gehouden, en byzondere Persoonen niet buiten noodzaak, nadeel leden. — Een voordragt in handen van de Commissie van Binnenlandsche Zaaken gesteld, gepaard met eene aanschryving aan den Raad van Binnenlandsche Zaaken om het werk der Gilden te bespoedigen (†).

Aan

(*) Naamlijk het III, V en LXXIV.

(†) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804, Oct. bl. 66.

CXXXIV. BOEK. 1804. Aan het Nationaal Syndicaat was, voor dit Jaar, Achtduizend Guldens voor Secreete Correspondentie toegestaan, 't zelve verzogt, in Slagtmaand, Twee Duizend Guldens te mogen ontvangen, die met de reeds in den beginne des Jaars gekreegen Vier Duizend Guldens in mindering zou strekken. Dan de schaarschheid van Penningen, op het oogenblik dier aanvraage, in 's Lands Kas voorhanden, gedoogde niet, zonder de hoogste noodzaaklijkheid daar uit eenige betaalingen te doen; welhalven in dit verzoek, voor als nog, niet kon worden getreeden (*).

Verwijl van betaaling aan het Syndicaat.

Gefchil tusschen het Staatsbewind en het Wetgeevend Lichaam.

De beantwoordingen aan het Syndicaat, de handelwyzen ten opzigte van hetzelve gehouden konden niet strekken om tusschen het Staatsbewind en dit Lichaam broederlyke eendragt te kweeken. Deeze hebben wy desgelyks reeds, in een en ander geval, zien verkoelen tusschen het Staatsbewind en het Wetgeevend Lichaam. Eene verkoeling die toenam, en, wegens het XL Art. der Staatsregeling, de Belastingen betreffende, zoo verre was gekomen, dat men het, met rede; zo noode aangevoerde CV Artykel inriep. „ In geval van twyfeling of verschil omtrent „ het recht verstand van eenig Artykel „ der Acte van Staatsregeling, zal het „ zelve, door het daar by belang hebbend Collegie, ter kennisse gebragt „ wor-

(*) *Notulen van 't Staatsbewind*, 1804. Nov. bl. 53.

„ worden van het Nationaal Geregts- CXXXIV. BOEK
„ hof, het welk de Letter der Staats-
„ regeling niet volkomen duidelyk oor- ——
„ deelende, hier van aanschryving zal 1804.
„ doen aan het Wetgeevend Lichaam,
„ als mede aan het Staatsbewind: ten
„ einde ieder uit den hunnen te benoe-
„ men negen Leden, welke gezamen-
„ lyk met de Leden van het Geregts-
„ hof zelve, eene vergadering zullen uit-
„ maaken van zeven en twintig Persoo-
„ nen, welke zitting zullen neemen naar
„ den rang van derzelver ouderdom,
„ onder het Presidium van den President
„ van het Hof, die den staat van
„ het geschil duidelyk zal voordraagen
„ en by meerderheid doen beslissen.
„ En, indien dezelve bewyst, dat die
„ duisterheid niet kan opgeklaard wor-
„ den, zonder authentique interpretatie,
„ zal het voorstel door het Staatsbe-
„ wind ter beslissing van de Stemgereg-
„ tigde Burgeren worden gebragt."

Zamenkomst der XXVII bepaald.

Het Nationaal-Geregtshof gaf het Staatsbewind te verstaan den zeventienden van Wynmaand bepaald te hebben tot deeze zo staatlyke als gewigtige en buitengewoone Zamenkomst, met verzoek dat het negen Leden zou benoemen, en eene geschikte plaats ter Vergaderinge aanwyzen. Dit Hof gaf tevens in bedenken of het, hoe zeer de aart en inrichting dier Vergadering zulks genoegzaam natuurlyk scheen te vorderen, niet, tot

voor-

CXXXIV. BOEK. 1804. voorkoming van verschillende gevoelens in vlottende behandelingen, als een vasten regel zou kunnen worden aangenomen, om die Vergadering te doen ondersteunen, door den Griffier van het Nationaal Geregtshof. — De negen Leden des Staatsbewinds werden onverwyld benoemd, en hetzelve omhelsde het voorstel dat, by die Vergadering, als Minister, zou tegenwoordig zyn de Griffier van het Nationaal Geregtshof. De *Treves-kamer* bestemde men ter Vergaderplaats (*).

Uitstel van dezelve. De benoeming der negen Leden van het Wetgeevend Lichaam greep vervolgens stand. By het naderen van den bestemden dag besloot het Staatsbewind eenen Brief af te vaardigen aan het Nationaal Geregtshof, de voordragt behelzende, om de Vergadering van zevenentwintigen, voor eenigen tyd, op te schorten, uit hoofde van de ongesteldheid des daar toe benoemden Lids VAN BURMANIA RENGERS, en de onmogelykheid waar in zich de niet tot dezelve bestemde Leden bevonden om die Vergadering by te woonen. Het Nationaal Geregtshof deedt hier van de weete aan het Wetgeevend Lichaam, 't welk daar op te verstaan gaf, dat hetzelve vermeende daar over geen beraadslagingen te moeten aanleggen; waar op de voortgang dier Ver-

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Aug. bl. 124. Sept. bl. 3.

Vergadering tot eene nadere belegging bleef uitgesteld (*). CXXXIV. BOEK.

In de byeenkomst dier talrijke Vergadering, vervolgens gehouden, werd dit geschil, over de wyze der beoordeeling van de Petitie der financieele benoodigdheden, ten voordeele van het Staatsbewind met veertien tegen twaalf stemmen beslischt: terwyl éene stem begreep dat aan het Volk de beslissing moest worden overgelaaten (†). — Woordlyk luidde het toen genomen besluit: „ Het „ Staatsbewind is niet verpligt, by het „ inleveren der Algemeene Begrootingen, in het XL Artykel der Staatsregeling vermeld, te vraagen de Inwilliging van het Wetgeevend Lichaam, „ in alle byzondere Posten of Respecten, welke in elk vak van Bestuur „ de onderdeelen der Hoofdsom zyn, „ en alzo die Hoofdsommen helpen uitmaaken; maar dat het Staatsbewind kan „ volstaan, met alleenlyk te vraagen de „ inwilliging van het Wetgeevend Lichaam, in Globale Montanten of Hoofdsommen, voor generale Objecten van „ Bestuur; en dat het Staatsbewind, „ by uitsluiting, is bevoegd, om de „ Gelden of Sommen, daar in vervat, „ voor de opgegeeven Objecten, zoodanig te besteeden, als hetzelve ver- „ meent

1804. Beslissing.

(*) *Ald.* Oct. bl. 93 en. 106.
(†) *Journal Politique.* 21 *Dec. Suppl.*

CXXXIV. BOEK. 1804.

„ meent met de belangen van den Land„ de meest overeenkomstig te zyn (*).”

Gefchil met den Raad der Marine.

Daar in den Lande de Eendragt tusschen de Collegiën zo hoogstnoodzaaklyk was in dit tydsgewricht, ontmoeten wy, van tyd tot tyd, meer en meer oneenigheids. De Raad der Marine oordeelde, dat het Staatsbewind, ter gelegenheid van eene Party Hennip uit een Prysschip, zich ten onregte bediend hadt van het *Dominium eminens*. Gelastigden uit het Staatsbewind bragten een verslag uit, den Raad van Marine in 't ongelyk stellende, waar op het besluit genomen werd den Zeeraad aan te schryven Gecommitteerden uit deszelfs midden te doen verschynen voor eene Commissie uit het Staatsbewind; ten einde de beweegredenen te verstaan, waarom het Staatsbewind geen genoegen kon neemen in de geopperde zwarigheden en bedenkingen en als nog verwagtte, dat de Zeeraad niet langer, tegen het gehoorzamen van des Bewinds bevelen, zich zou aankanten (†).

Drenthe begeert op zich zelven te staan.

De Staatsregeling, die het *Bataaffche* Gemeenebest Eén en Ondeelbaar verklaarde, bepaalde, dat deszelfs Grondgebied in *Europa* verdeeld bleef in acht Departementen, welker Grensscheidingen

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Dec. bl. 119.

(†) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Jan. bl. 85.

gen die der voormaalige Gewesten zouden zyn, terwyl het Landschap *Drenthe* met het voormaalig *Overysfel* vereenigd bleef. — Een aantal Ingezetenen diens Landschaps deedt by het Staatsbewind herhaalden aanzoek, dat dit Artykel der Staatsregeling veranderd, en by eene Constitutioneele Wet het Landschap *Drenthe* van het Departement *Overysfel* afgescheiden mogt worden, om voortaan een Departement op zich zelven uit te maaken. Dit voorstel gâf men in handen des Departementaalen Bestuurs van *Overysfel*. — Verwyl bewoog de *Drenthenaars* om het verzoek te herhaalen. De stukken daartoe behoorende werden aan het gemelde Departement toegeschikt (*). Dit Jaar zag geen uitslag der zaake, en was het niet ongewoon dat stukken van dien aart aan den spyker bleeven hangen.

CXXXIV. BOEK. 1804

Klein getal van Leden ter Vergaderinge des Staatsbewinds.

Zeldzaam bevonden zich, by gewoone Vergaderingen des Staatsbewinds, alle de Leden tegenwoordig. Ongesteldheid en Ziekte waren niet zelden beletzels, met verlof was nu en dan een en ander Lid, zomtyds voor een geruime wyle, afweezig, of veroorzaakte eene opgedragene Commissie het niet verschynen ter Vergaderinge. Een zamenloop van omstandigheden, was in Winter-

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Oct. bl. 165 en Dec. 156.

CXXXIV. BOEK. 1804. termaand oorzaak dat de Vergadering slegts uit zes Leden bestondt. Een getal, volgens het vastgestelde Reglement van Orde, te klein om Raadpleegingen te kunnen aanleggen, of Besluiten te neemen. Dit bewoog de Vergaderde Leden om het Artikel, dit getal bepaalende, tot nadere schikking, buiten kragt te stellen (*).

VERHUELLS werkzaamheden ter bemanning der *Flotille.*

Wenden wy het oog op de gebeurtenissen, den Oorlog betreffende, dan wordt het sterkst getrokken door 't geen in *Zeeland* gebeurde, waar wy, ten voorleden Jaare den Schout by nagt VERHUELL in volle werkzaamheid lieten (†). Eene werkzaamheid, waar in wy hem, by den aanvang van het tegenwoordige Jaar weder aantreffen, en het Staatsbewind veel al gereed vinden om diens eischen, tot bevordering van het gereedmaaken der Flotille, te voldoen: terwyl alles, aan de *Fransche* Kust, het voorkomen hadt dat de Expeditie onverwyld zou worden aangevangen. De menigte der Vaartuigen, daar gereed, was verbaazend groot, niet minder het ontzettend aantal Krygsvolk, van allerwegen kustwaards trekkende. Men was in *Enge-*

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Dec. bl. 86. In 't vervolg onzer Geschiedenisse zullen wy gelegenheid aantreffen, om de byzondere reden van het klein aantal Leden, ten deezen dage, te vermelden.

(†) Zie onze *Vad. Hist.* XLIV D. bl. 236 env.

geland des dubbel beducht. Hevige stormwinden hadden het verlaaten van onze Kusten ten gevolge. De bemanning onzer Flotille baarde eene zeer groote zwaarigheid. Een gedeelte der manschap van een buiten dienst gesteld Schip van Oorlog, strekten tot aanvulling van de achttienhonderd manschappen, welke men, ten dienste van de *Vlissingsche* Flotille, verzamelde. Buiten dienst zich bevinde Zee-Officieren, of die thans als tweede Capiteins dienst deeden, stelde de Raad der Marine voor op die Flotille te plaatzen. Om deeze zo veel te meer van Officieren en Manschappen te voorzien hadt dezelve eenige Lands Galeien; die, geduurende den Winter, op de *Eems* en de *Wadden*, zeer wel gemist konden worden, na *Amsterdam* laaten opzeilen, en de Officieren nevens de Manschappen doen overgaan op de by het Departement der Marine aldaar reeds gereed zynde en van tyd tot tyd aankomende Kanonneerfloepen, om dezelve onverwyld daar mede na *Vlissingen* te doen vertrekken (*).

CXXXIV. BOEK.

1804.

Voldoening aan 's Eersten Consuls verlangen,

De *Fransche* Afgezant DE SEMONVILLE diende een stuk in, strekkende ten betooge van de noodzaaklykheid om aan den Schout by nagt VERHUELL, door den

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Jan. Bl. 1, 2 en 4.

CXXXIV. BOEK. 1804. den Eersten Consul der *Fransche* Republiek met het bevel over de *Bataafsche* Flotille belast, toetestaan het doen eener keuze van de Officieren op die Flotille; met byvoeging van 's Eersten Consuls begeerte, dat VERHUELL, tot het doen van zoodanig eene keuze gelyke volmagt kreeg als door den Eersten Consul aan den *Franschen* Admiraal BRUIX verleend was, 'er byvoegende, dat het *Bataafsche* Gouvernement, uit hoofde van den drang der omstandigheden, zulks ten spoedigsten geliefde te bepaalen, en deswegen eene onverwylde schikking te beraamen. — Niet altoos kon het Landsbestuur een zoo vlot en voldoenend antwoord geeven als in het tegenwoordige geval. Het gaf te verstaan, dat reeds voor lang en by voorraad aan dit verlangen des Eersten Consuls, en op dezelfde gronden als deeze voorstelde, door den Raad der Marine, was voldaan, met byvoeging, dat men voortvoer zodanige buitengewoone Officieren, die zich aanboden en door den Raad der Marine werden voorgedragen, aan te stellen; dat ook het Gouvernement, wanneer de Schout by nagt VERHUELL eenige Persoonen, als buitengewoone Officieren, wenschte geplaatst te zien, en hy dezelve voordroeg, niet zou aarzelen om aan dit verlangen te voldoen, en een buitengewoonen Officiers Rang, aan daar toe geschikt bevondene Persoonen, op te draagen

wegens het aanstellen van Officieren op dezelve.

gen, en te zyner beschikkinge te stellen (*).

CXXXIV. BOEK. 1804.

Verdere werkzaamheden van VERHUELL.

Reeds in 't laatst van Sprokkelmaand was de Schout by nagt en Commissaris VERHUELL gereed om met het eerste gedeelte der Flotille, welke hy in herhaalde kleine uittochten geoefend had, onder zyn bevel, Zee te kiezen, en na *Ostende* te stevenen; dan mist hadt hen genoodzaakt terug te keeren en voorts het stormagtig weer groote schade aan zyne Vaartuigen toegebragt. Naa herstel van welke hy, nog vóór het einde dier maand, weer en wind dienende, hoopte onder zeil te gaan. — Eer die gelegenheid aanbrak hieldt de Schout by nagt aan, dat de Vrywilligers uit de staande Armee, voor zo verre zy niet behoorden tot de Bataillons in *Texel*; ten Zeedienst geschikt, ten spoedigsten, tot bemanning der *Vlissingsche* Flotille mogten gebruikt worden; klaagende over verloop des krygsvolks. Reeds waren de noodige orders gesteld en maatregelen genomen om die Vrywilligers, ten verzogten einde, aan te neemen, en derwaards te schikken. Tot het op nieuw afkondigen van het Plakkaat tegen het verlaaten van den Krygsdienst werd beslooten en

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Jan. 140 en 151 Men vergelijke onze *Vaderl. Hist.* XLV D. bl. 239.

CXXXIV. BOEK. 1804. Brengt een gedeelte der Flotille te *Ostende*.

en van dit alles de Vlootvoogd verstendigd (*).

Van wegen het Staatsbewind was verboden eenige tydingen, de Flotille te *Vlissingen* betreffende, in de Nieuwspapieren te plaatsen. Intusschen werd het verstendigd, dat VERHUELL, niettegenstaande de sterkte des vyands, zo in den *Deurloo* als voor *Gaats*, den vyfden van Lentemaand, met een smaldeel van twee en twintig Vaartuigen, verre het meeste getal Kanonneerbooten na *Ostende* vertrokken en daar gekomen was. Dertien Kanonneer-Schooners begeleide hy, nog in diezelfde maand van *Vlissingen* na de gemelde Verzamelplaats, niet zonder vyandelyke ontmoeting. — Deeze bejegende hem sterk by het vervoeren van een ander gedeelte der hem toebetrouwde Oorlogsvaartuigen in Bloeimaand. Met veel onderscheidings werd de dappere Aanvoerder en behoude Overbrenger der Flotille te *Ostende* ontvangen en men herstelde de geledene schade (†).

Zyn berichten en erkentenissen van den Vyand doorgaans het meest te vertrouwen of althans de onwraakbaarste verzekeringen der waarheid, dan heeft de Vice-Admiraal VERHUELL zich zonderling gekweeten, in de ontmoeting der *Engelschen*

(*) *Notulen van het Staatsbewind* 1804. Maart bl. 12, 45, 50, 65.

(†) *Ald.* Maart *Byl.* bl. 66, 158, 164, 235, Mey 146.

ſchen, onder het bevel van Sir SIDNEY SMITH, die, in het verſlag der *Groot-Brittanniſche* Admiraliteit gedaan, onder anderen zegt, „ het is niet dan regtvaardigheid te erkennen, dat de vyandlyke Commandant zynen weg vervolgd heeft, met eene aanhoudende ſtandvastigheid, niettegenſtaande de hevigheid van ons vuur, en dat hy 't zelve met kragt heeft beantwoord, tot het laatſte oogenblik toe (*).”

Voorts erkent men, van de zyde der *Engelſchen*, dat hunne Schepen met menigvuldige ongunſtige omſtandigheden hadden moeten worſtelen, door de ondiepte van het water, en de uitwerking van 's Vyands Veld-Artillerie en Batteryen op het ſtrand. Byzonder vermeldende, dat een der achterſte Praamen ſtreek en op het ſtrand liep; doch dat de Artilleristen van de Armee aan boord klommen, en op het *Engelsch* Schip *the Aimable* zo juist vuurden, als of zy eene Landbattery bedienden, zo dat dit Schip daar door zeer leedt, en dat in 't algemeen het vuur des vyands op de masten der *Engelſchen* meest gericht was.

Schynbaarheden van den Overtocht ter Landing.

Geene overbrenging bykans van Vaartuigen van hier, tot de Flotille behoorende, ging zonder ſtryd tegen de oppassende *Engelſchen* toe; doch meestal zon-

(*) *Nouv. Politique* N°. 47. 12 Jan.

CXXXIV. BOEK. 1804. zonder aanmerkelyke nadeelen. Dezelfde voorzorg, om digt langs de kust te houden, onder de bescherming der Kustbatteryen, en de rydende Artillerie, diende grootlyks ten behoud. En, schoon de Vyand, by wylen, zo digt aan *Ostende* naderde, dat de vrees voor een bombardement de Inwoonders beving, bleef het daar by, en men hieldt zich, in 't algemeen, gerust, dat de groote Batteryen aan de Haven de Stad voor dusdanige aanvallen zou beveiligen, welke nu en dan, op andere plaatzen aan de *Fransche* Kust, plaats greepen. — De komst des Keizers aldaar, de verrigtingen met en de schikking der Krygsbenden scheenen een kort op handen zynde overtocht aan te kondigen. Het gerucht der daadlyke onderneeming verspreidde zich in *Engeland*. Zo zeer hieldt men zich, in den aanvange van Oogstmaand, te *Boulogne* van de daadlyke volvoering verzekerd, dat men schreef, „ 'er geen andere hinderpaal „ kon zyn dan een storm; doch de „ overtocht is niet groot, en wanneer „ de winden wel zyn uitgekozen, zou „ het noodlottig zyn, wanneer zy, in „ weinig uuren tyds, veranderden. Die „ groote party zal gespeeld worden, en „ het enge *Kanaal* zal het lot van *Engeland* en de *Vrijheid der Zee* beslisfen."

Alles aan de *Fransche* Kust, hadt in de daad, het voorkomen dat de Expedi-

ditie onverwyld zou worden aangevangen. De menigte Vaartuigen daar zamen en in gereedheid gebragt was verbaazend groot, en niet minder het ontzettend aantal Krygsvolk van allerwegen kustwaards trekkende. Men was in *Engeland* dubbel beducht. Hevige ſtormwinden hadden, by tusſchenpoozen, het verlaaten van onze kusten ten gevolge. Doch de vyand daagde welhaast weder op, en met verdubbelde Zeemagt.

CXXXIV. BOEK.

1804.

Verwijl en uitſtel.

Ondanks alle die wederzydſche Oorlogstoerustingen liet men in *Engeland* Vredesgeruchten loopen; doch zonder eenigen grond. Zy verdweenen als rook. Zoo hielden ook de vermeldingen van eene kort op handen zynde Expeditie, voor eene wyle op. Ongereedheden van veelerlei aart vermeldden de Nieuwstydingen. Welhaast wisſelden deeze af voor die eener onverwylde volvoering van dit ſtoutmoedig beſtaan. Onafgebroken waren de werkzaamheden, ten deezen einde, en verzekerde men, dat, binnen den tyd van acht en veertig uuren, meer dan tachtigduizend Man Krygsvolk ter plaatze van de Insſcheping zou byeenkomen. In de Departementen van *Frankryk* waren alle Schippers, Scheepscapiteins en Matroozen gevorderd, om zich onverwyld na de Havens der insſcheepinge te begeeven. Allen, die zich niet aangaven, ſtonden gevat, en van Brigade tot Brigade na de plaats hun-

CXXXIV. BOEK. 1804. hunner bestemminge gevoerd te worden. De voorzorgen aan de Fransche en onze kusten verdubbelden in evenredigheid van het dreigend gelaad, 't welk de vyand toonde.

Het mangelde niet aan verzekeringen van veelerleien aart, de Expeditie raakende. Dus zou, naa het uitloopen der Schepen en Vaartuigen, op alle punten der Kusten, eene genoegzaame Magt worden overgelaaten, om dezelve te verdeedigen, tegen de aanvallen, welke de Vyand, om eene afwending te maaken, daar tegen zou willen onderneemen; of wel om tot eene tweede Inscheping te dienen, wanneer, ter volkomene bereiking van het plan des Invals, de eerste niet genoegzaam mogt geoordeeld worden.

Onder dit alles vermeerderden de *Engelsche* Schepen op de *Fransche* en *Bataafsche* Kusten, van tyd tot tyd, en was derzelver aantal en dreigende houding zodanig, als of zy eenen geduchten aanval zouden bestaan. Van deezen aart was de pooging der *Engelschen* om de *Fransche* Flotille te *Boulogne*, door Branders en vlottende Kisten met brandstoffen gevuld (*) en die, door eene kunstbewerking,

(*) Men wil dat deeze springende Vuurwerktuigen, veel overeenkomst hadden met die, welke door de *Spanjaarden*, ten jaare 1585 tegen de Schipbrug op de *Schelde* werden aangebragt.

Wat

king moesten losbarsten, te verbranden en te vernielen; doch met een gevolg, 't geen, hoe breed in den aanvange te *Londen* uitgemeeten, bleek van weinig beduidenis geweest te hebben.

Het verloop des Jaars deedt in Slachtmaand op de Kusten van *Frankryk* aanstalte maaken, om het veelvuldig Krygsvolk, zo naby dezelve mogelyk was, te bergen: de Havensteden in eèn geduchten staat van tegenweer te stellen, zo tot havenen van de Flotille, als ter beveiliging tegen de *Engelschen.*

Het Scheepsvolk wegens betoonde Dapperheid beloond.

Dan laaten wy wederkeeren, om 't geen onzen Lande bepaald betreft te vermelden. VERHUELL zondt het Staatsbewind, by de bekendmaaking, dat NAPOLEON, Keizer der *Franschen*, hem tot Lid van het Legioen van Eer in diens Ryk benoemd hadt, bericht van het moedig en dapper gedrag door de Officieren en het Scheepsvolk gehouden by de gedane overbrengingen der Flotille na *Ostende*. Dit droeg de goedkeuring des Staatsbewinds niet alleen weg; schaver-

goe-

Wat daar van wezen moge. Zeker hebben die tot brand en bederf geschikte middelen bestaan in zogenoemde *Machines Infernales* of wel bepaald het Vuurwerktuig *Catararama* geheeten. Waar van wy eene beschryving hebben aangetroffen in S. VAN HOEK's *Geschiedkundig verhaal van de Landing en van de Inval der Engelschen in Zeeland, in het Jaar* 1809. Iste Deel. bl. 175 *enz.* by BOHN en LOOSJES 1810.

CXXXIV. BOEK. goeding voor de verliezen dier dapperen, benevens Geld en Eerbetooningen bepaalde het Landsbestuur (*).

1804. Verhuell tot Vice Admiraal aangesteld. De Schout by nagt VERHUELL ontving, overeenkomstig met de raadslag van den Raad der Marine, de betuiging van het byzonder genoegen en de hoogste tevredenheid des Staatsbewinds, over het goed beleid en moedig gedrag, door hem, geduurende deezen Oorlog, in het voeren van het bevel over de *Vlissingsche* Flotille aan den dag gelegd. — By deeze bloote betuiging liet het Staatsbewind het niet berusten, het voervoort met hem in Eere te verheffen, en ten onderscheidenden blyke aan hem, geduurende zyne Commisie by den *Franschen* Keizer, den Rang van Vice Admiraal, in dienst van de *Bataafsche* Republiek, op te draagen. Met volmagt, om by het verschynen in het character van Vice Admiraal, de Officieren en het Scheepsvolk onder zyn bevel, die zulks verdienden, op de plegtigste en den meesten indruk maakende wyze, het genoegen des *Bataafschen* Gouvernements, wegens derzelve gehouden gedrag, te kennen te geeven; met aansporing om daar mede, als Mannen van Eer en Dapperheid, voort te gaan: ten einde, langs eenen zo loflyken weg, zich niet al-

(*) *Notulen van 't Staatsbewind*, 1804, Juny bl. 20, 29, 51, 65 en July bl. 146.

alleen verdienftelyk aan het Vaderland te maaken; maar ook tevens te verdienen de weldaadige oogmerken des Landsbestuurs, ten opzigte van alle zodanige Officieren en Oorlogsvolk, zo te Water als te Lande, die zich dezelve waardig maakten, en aanhoudende blyken gaven van dapperheid in het Gevegt en goed gedrag en gefchiktheid in den Dienst (*).

CXXXIV. BOEK. 1804.

VERHUELL geeft op der Franfchen voorbeeld pardon aan Gevangenen.

By dankzegging voor deeze hem opgedraagene Eere, en vol erkentenis wegens die goedkeuring zyns gedrags, betuigde VERHUELL, dat dit hem des te meer zou aanfpooren, om het zyne toe te brengen; ten einde de *Bataaffche* Vlag, gelyk van ouds, op Zee te doen eerbiedigen. Tevens gaf hy het Staatsbewind te kennen, dat de Keizer der *Franfchen* kortelings een befluit hadt genomen, waarby hy aan de Deferteurs, veroordeeld om aan de openbaare Werken te arbeiden, of in Geldboeten verweezenen, vryheid en vergiffenis verleende. Dewyl nu de *Bataaffche* Flotille mede onmiddelyk ftondt onder de bevelen van Keizer NAPOLEON, als Opperhoofd der Expeditie tegen *Engeland*, vermeende VERHUELL, dat de *Bataaffche* Schepelingen mede genot behoorden te trekken van dat befluit. Waarom hy aan de Overloopers en andere Misdaadigers, voor zo ver-

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Juny bl. 84.

CXXXIV. BOEK. 1804.

verre zy geene misdaaden gepleegd hadden, waar over de Scheepsraaden regt moesten spreeken, en aan boord van 's Lands Schepen te *Ostende* lagen, Pardon verleend hadt, in verwagting dat zulks de goedkeuring des Landsbestuurs zou wegdraagen. Deeze werd niet geweigerd (*).

Verheull door Napoleon tot Bevelhebber van de rechter vleugel benoemd.

Het leedt slechts korten tyd of de Vice Admiraal Verhuell ontving een nieuwe blyk van het vertrouwen, 't welk Keizer Napoleon in dien Vlootvoogd stelde; daar deeze aan hem opdroeg het Bevelhebberschap over den rechter Vleugel der Flotille, in plaats van den Schout by nagt Magon; tevens willende dat aan Hem dezelfde Militaire Honeurs, als aan een Marschalk van het *Fransche* Ryk, zouden beweezen worden. Het Staatsbewind nam met veel genoegen deeze berichtgeeving aan (†).

Middel ter bemanning der Flotille voorgeslagen en omhelsd.

Twee gedeeltens van de Oorlogs-Vaartuigen, tot de Flotille bestemd, waren thans te *Ostende* gekomen, het derde gedeelte lag nog te *Vlissingen*, by gebrek aan manschap. Een dringende aanschryving van den *Franschen* Keizer om alle poogingen ter bemanninge in 't werk te stellen, bewoog Verhuell het

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Juny bl. 164.

(†) *Ald.* July. bl. 6 en 53.

het Staatsbewind voor te slaan, ten dien einde alle de Manschappen te gebruiken die zich thans bevonden op de Vaartuigen tot de Binnenlandsche Verdeediging. Deeze konden, zyns inziens, in dit oogenblik, bemand worden door de Manschappen, die zich op de Werven bevonden, en dat tot meerder verdeediging derzelven, 'er *Bataafsch* of *Fransch* Krygsvolk op zou kunnen worden geplaatst.

CXXXIV. BOEK. — 1804.

De Raad der Marine was hier in onverwyld werkzaam. Zulks droeg des Staatsbewinds goedkeuring weg. Men stelde wyders vast den Secretaris van Staat Departement van Oorlog, onmiddelyk aan te schryven, om, in gevalle de vyfde man, uit elke Compagnie der Land armee, kragtens het geheim besluit, reeds in Sprokkelmaand genomen, niet uitgeleverd ware, zulks onmiddelyk te doen plaats grypen (*).

Tafelgelden voor de Officieren op de Flotille.

Een voordragt des Raads van Marine strekte om de Tafelgelden voor de Officieren op de Flotille, onder den Vice Admiraal VERHUELL, te bepaalen. Deeze, naar de onderscheidene rangen verdeeld, beliepen de som van vyfhonderd Guldens telken dag. — Aan den Vice Admiraal was een Tafelgeld van zeshonderd Guldens 's maands toegelegd, tot den

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. July bl. 39 en 57.

CXXXIV. BOEK. 1804.

den laatsten van Oogstmaand zouden deeze worden uitbetaald, en voor dat Tafelgeld, nu hy den Rang van Vice Admiraal bekleedde, hem in 't gemelde tydsbestek, achthonderd Guldens worden toegelegd (*).

Zo veelvuldig waren, by aanhoudenheid, de *Engelsche* Oorlogschepen en mindere Krygsvaartuigen op de *Fransche* Kust, gepaard met aanvallen, bombardeeringen, en kleine gevegten, dat 'er van het bedoelde uitloopen en oversteeken na de *Engelsche* of *Iersche* Kust, dit Jaar, hoe zeer men van vroeg af, en onder het oog van BONAPARTE, alles aanwendde wat te doen viel, niets kwam. Dewyl alle die Kustontrustingen en kleine Zeegevegten niet tot ons Land behooren, stappen wy dezelve, met deeze aanduiding, voorby.

Verslag wegens de Groote Expeditie in Texel.

Meer, ja onmiddelyk, behoort tot onze taak te vermelden van de Expeditie na *Engeland*, onder den naam van de *Groote Expeditie* bekend. Van deeze strekte onze *Texelsche* Reede ten hooofdtooneele. Gelyk in *Frankryk* verboden was, in de openbaare Nieuwspapieren van de Landingstoebereidzelen te gewaagen, zo ontvingen, van wegen het Staatsbewind, de Departementaale Besturen aanschryving zorg te draagen, dat in de Nieuwsbladen, geene tydingen, wegens het uitloo-

(*) *Notulen van het Staatsbewind* 1804. July bl. 94, 107. Aug. bl. 34 en Sept. bl. 25.

loopen of de sterkte der te *Vlissingen* of elders in de Republiek verzameld wordende Flotille geplaatst wierden (*). — Alles wat wy, des betreffende, te vermelden hebben, bepaalt zich bykans tot de Notulen van het Staatsbewind en zal hetzelve ons eenige daadzaaken opleveren, genoeg om de hoofdgebeurtenisfen te doen kennen. Wel is waar, dusdanige Staatsstukken zyn, op verre na, altoos niet toereikende om tot de roerzels der bedryven op te klimmen; doch dezelve verbergen zich alle niet altoos in zulk eene diepte, of menigmaal komen eenige punten uitsteeken, zo zigtbaar en van eene zo treffende aangelegenheid, dat het voor den Geschiedboeker niet noodig is, daar by opzettelyk stil te staan, en het geen zich aan aller oog opdoet, met den vinger aan te wyzen: terwyl tevens, naa eenig tydsverloop, duister voorkomende stukken, uit den zamenhang der gebeurtenisfen eene voldoende klaarheid verkrijgen, en botzingen, als 't ware, lichtvonken verwekken, die in den nacht der omsluieringe, opklaaringen geeven van veele zaaken, welke de Staatkunde liever verborgen hieldt. Daar ook de Drukpersse, hoe zeer, ten opzigte van het Staatkundige, omheind, gelyk thans meer en meer het

CXXXIV. BOEK.

1804.

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Feb. bl. 162.

CXXXIV. BOEK. 1804. het geval was, niet zelden ſtukken ter opheldering aan de hand geeft, welke ook toelichten, in gelyktydige gevallen, ſchoon niet rechtſtreeks daar toe behoorende. Dan, weiden wy hier over niet breeder uit. Ons Geſchiedblad der Vaderlandſche Gebeurtenisſen heeft van de gegrondheid deezer aanmerkinge ontelbaare blyken opgeleverd en zal het vervolg dienen om dezelve grootlyks te vermeerderen.

De Gen. MARMONT het bevel over de Expeditie opgedragen. De *Franſche* Generaal MARMONT door den Eerſten Conſul der *Franſche Repu bliek*, tot Commandant Generaal en Chef der *Engelſche* Expeditie aangeſteld zynde, bemoedigde het Krygsvolk op deezen trant.

Diens Aanſpraak. „ Soldaaten! De Eerſte Conſul ſtelde „ my aan uwe ſpits, en belastte my dus „ met de zorg voor uwen roem. Dien roem, „ door zo veel arbeids, door zo veele Veldſlagen verworven; dien zo dierbaaren „ roem, zullen wy weeten te behouden, „ by uwe voorige zegepraalen zullen wy „ nieuwe zegepraalen voegen, en door het „ uitvoeren van de onſterflyke ontwerpen „ van het Genie, dat ons beſtuurt, zullen wy voor altyd de beſtemming van „ het Vaderland, en tevens het lot en „ het geluk der wereld verzekeren.

„ En gy, *Bataaven*! Gy, die zulke „ langduurige verongelykingen hebt te „ wreeken: gy, door zo veele overwinningen beroemd, het tydſtip van „ met nieuwen luister te ſchitteren, is „ voor u gekomen. Terwyl gy in onze

„ ge-

„ gevaaren deelt, zult gy deelen in „ onzen roem, en uwe Natie zal zo „ den ſtand weder vinden, welken zy „ waardig is.

„ Soldaaten! laat de liefde des Va„ derlands, en eene onbeperkte verknogt„ heid aan den Eerſten Conſul, de lee„ vendigſte gevoelens uitmaaken van ons „ hart, en wy znllen voorſpoedig zyn.

„ Nog eens, Soldaaten! op het ſlag„ veld leeren de Braaven elkander ken„ nen. Weldra zyn wy daar, en dan „ zullen wy zien, wie van ons het best „ den roem weet te beminnen! (*).”

Last aan KIKKERT ten opzigte van MARMONT.

Het was zeer eigenaartig, dat de Schout by nagt KIKKERT, die het algemeen Bevelhebberſchap over de Schepen benoorden het *Ye* bekleedde, verlangde te weeten, hoe zich te moeten gedraagen, ten opzigte van de bevelen door dien *Franſchen* Generaal gegeeven, en in 't byzonder of hy verpligt was aan alle dezelve te gehoorzaamen; dan wel, of hy met denzelven raadpleegend en gemeenſchaplyk moest te werk gaan. — De Raad der Marine, die dit voorſtel ter kennisſe van den Staatsraad bragt, gaf daarby in overweging, om den Schout by nagt KIKKERT te gelasten, om zich in alles, wat de beweegingen van het Esquader in *Texel* gereed gemaakt betrof, zo in deszelfs geheel als van de byzondere Sche-

(*) *Haarlemmer Courant* 21 Feb.

CXXXIV. BOEK. 1804. Schepen en Vaartuigen tot hetzelve behoorende, daar onder mede begreepen het uitloopen, en in Zee zeilen, te gedraagen naar de orders van dien Commandant Generaal uitgevaardigd. — Deezen raadslag omhelsde het Staatsbewind. Een last, hier mede overeenkomstig ontving de Schout by nagt (*).

Beschikkingen tot de Expeditie-vloot. Op de verzorging en uitdeeling der behoeften van leeftocht en wat dat daar toe behoort, voor het Leger ter Buitenlandschen Dienst bestemd, werden de noodige schikkingen gemaakt en overeenkomsten getroffen (†). Om de benoodigde Paarden, ter bespanning van de *Bataafsche* Militaire Trein by de Expeditionaire Armee, en wat des meer noodig was, te bekomen, hieldt men zich onledig (§). — Niet alleen werd het daggeld bij den Artilleriestaf, wegens de vermeerderde werkzaamheden, verhoogd; maar ook het getal der Opzienderen op de Artillerie behoeften vermeerderd. —— Voor de Officieren en verdere Benoodigden by de *Bataafsche* Troepen, tot de Buitenlandsche Expeditie bestemd, stondt men een Gratificatie toe, ter uitrusting en behoorelyke in staat stelling tot het inschepen, als iets dat gewoon was, en eene

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Feb. bl. 145.

(†) *Ald.* Maart bl. 83 en 249.

(§) *Ald.* Maart bl. 84.

eene omstandigheid altoos ten tyde van Oorlog plaats grypende. De helft zou daadlyk worden uitbetaald en de andere helft eenige dagen naa het inschepen des Krygsvolks. De sommen waren geëvenredigd naar elks rang en post, en liepen van drieduizend, met verscheide afdeelingen, tot honderd en vyftig. Eene som van ruim negentig duizend Guldens rekende men daartoe noodig, en werd daartoe bestemd (*).

De eerste Consul der *Fransche Republiek* hadt besloten, dat aan alle Onder-Officieren en Soldaaten, tot de op handen zynde Expeditie geschikt, een paar Schoenen buitengewoon zou worden gegeeven. De Secretaris van Staat Departement van Oorlog oordeelde deeze maatregel nuttig en dat ook zulks aan het *Bataafsch* Krygsvolk, ten zelfden heirtocht, mogt worden toegestaan. Zulks geschiedde en beliep deeze kleinigheid van het vroeger dan naar gewoonte uitgeeven van Schoenen ruim tweeduizend Guldens (†).

Aan Marmont twee Grenadier Bataillons toegestaan.

Herhaalde keeren hadt de Generaal en Chef Marmont voorgesteld en aangedrongen, dat by het Krygsvolk tot de Buitenlandsche Expeditie bepaald, twee Grenadier Bataillons mogten gevoegd worden.

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Maart bl. 101, 102. July bl. 30.
(†) *Ald.* Oct. bl. 19 en Oct. bl. 105.

CXXXIV. BOEK. 1804. den. Terwyl hy, uit hoofde van den onvoltalligen staat dier Expeditie, daartegen slechts kon verwisselen het Bataillon, thans in den *Haage*, 't welk deszelfs Grenadiers zou behouden. Lang hadt het Staatsbewind zwaarigheid gemaakt in het formeeren van twee Grenadier Bataillons van de Bataillons, welke niet tot de Expeditie waren bestemd, die zwaarigheden waren niet verdweenen. Dan het wilde, op nieuw, een blyk geeven van deszelfs verlangen om alles, wat tot eenen gelukkigen uitslag kon medewerken, te helpen daar stellen. Waarom het besloot in het gedaane en herhaalde verzoek in zoo verre te treeden, om van de Grenadier Compagnien der Bataillons, niet tot Expeditionaire behoorende, met uitzondering nogthans van die der drie Bataillons, welke het Guarnisoen van den *Haag* hielpen uitmaaken, te formeeren twee Grenadier Bataillons, elk van vier Compagnien, en dezelve te stellen onder de Troupen tot de Expeditionaire Divisie behoorende (†).

Een aantal Landsoldaaten tot Zeesoldaaten gemaakt. Schaars ging het met het aanwerven van Manschap over 't algemeen toe: doch bovenal met het verkrygen van Soldaaten ten Zeedienst. Op 's Lands Schepen van Oorlog in *Texel* ontbrak een tweehonderd en vyftig tal. De Raad van Mari-

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. April bl. 19.

rine zag geen kans om meer dan dertig man te bekomen. De Generaal MARMONT verzogt, uit deezen hoofde, dat, door de Land-Armee, dit getal op 's Lands Schepen mogt worden aangevuld. — Met eenige huivering; doch daar de dienst zulks allergebiedendst scheen te vorderen, stemde het Staatsbewind toe, dat uit de Bataillons, welke niet tot de Expeditionaire Divisie behoorden, en ook tot het voltallig maken geene Manschappen hadden afgegeeven, Volk zou getrokken worden, om als Mariniers te dienen. Zo veel mogelyk zou men daar toe Vrywilligers neemen; doch in gevalle de zodanige het vereischte getal niet mogten opleveren, zou er eene uitlooting geschieden. Verscheidene gunstige voorwaarden, voor Officieren, Onder-Officieren en Gemeenen vergezelden dit plan van herschepping in den Krygsdienst (*). CXXXIV. BOEK. 1804.

Het aan boord gaan des Krygsvolks, ter groote Expeditie bestemd, scheen, in Grasmaand, nog zo onzeker, en alles zo geschapen, dat dit zeker nog eenigen tyd zou verwylen. Deeze toedragt der zaaken deedt het der Generaal MARMONT noodzaaklyk keuren, om het Volk te laaten campeeren, en te verzoeken dat het noodige, voor een Campement van tusschen de zestien en achttienduizend man mogt wor-

Schikkingen tot het campeeren des Krygsvolks voor de Expeditie bestemd.

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. April bl. 60 enz.

CXXXIV. BOEK. 1804. worden in gereedheid gebragt. Dit voorstel ging gepaard met eene begrooting der kosten van de in 's Lands Magazynen ontbreekende Veld Equipagie. De Secretaris van Staat Departement van Oorlog, kreeg last om, ten minsten kosten voor den Lande, te doen maaken of aankoopen, de benoodigde Tenten en andere zaaken voor den Krygsman ten velde gelegerd noodzaaklyk. De kosten daar toe te maaken werden op omtrent één honderd duizend Guldens begroot, en die som daar toe bepaald (*).

Aan de Capiteinen tot de Expeditionaire Divisie behoorende, en de posten van Hoofd-Officieren bekleedende, was door den Generaal DUMONCEAU last gegeeven zich Paarden aan te schaffen, en werd, op hun verzoek, een Paardengeld van vyfentwintig Stuivers daags toegestaan (†).

Over het op nieuw victaliëeren der Vloot.

De Bevelhebbers van 's Lands Oorlogschepen in *Texel* om ter groote Expeditie te dienen, hadden van den Raad der Marine, in Zomermaand, last gekreegen om hunne Schepen, met den aanvange van Oogstmaand, tot den laatsten van Slachtmaand, op nieuw van Leeftocht te voorzien. De Schout by nagt KIKKERT gaf, uit derzelver naam, den Raad van

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. April bl. 126. Mey bl. 89.

(†) *Ald.* Mey bl. 193.

van Marine te kennen, dat zy buiten staat waren om aan dit bevel te voldoen; ter oorzaake van de verbaazende schade, welke zy op de Schafting leeden, en de niet behoorlyke voldoening hunner Kostpenningen. Hier mede ging een verzoek om geheel en al van de Schafting te worden vrygesteld, voorts om de betaaling van hunne kostpenningen en voortloopende Victualie, en daarenboven eene schadeloosstelling voor het geledene verlies; of dat, in gevalle de Schafting aan hun mogt verblyven, andere en meer voordeelige schikkingen mogten worden beraamd en daargesteld.

Verhooging van het Schaftgeld.

De Raad der Marine, deezen klaagbrief inleverende, gaf daar by het Staatsbewind te verstaan, de noodzaaklykheid, dat eens eenmaal de klagten der Zee-Officieren, nu en voor het vervolg, wierden weggenomen; sprak van de nuttigheid welke eene Schafting voor rekening van den Lande zou kunnen hebben; dan daar dezelve, in de tegenwoordige omstandigheden, niet spoedig genoeg in train zou kunnen worden gebragt, stelde de Raad voor om de Kostpenningen, over de Jaaren MDCCCII en MDCCCIII tot den laatsten van Hooimaand, te verhoogen. Dit voorstel vondt ingang en bepaalde men eene aanmerklyke verhooging van het Schaftgeld. (*).

De

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Juny bl. 205. July bl. 41 en 57.

CXXXIV. BOEK. 1804. De Schepen ter overvoering der goederen tot de Groote Expeditie bestemd, moesten gereed gemaakt, en het daar toe noodige aan boord gebragt en bezorgd worden. De Schout by nagt KIKKERT belastte met dit werk den Zeecapitein SCIPIO OUDERKIRK POOL, en vyf Luitenants ter Zee, met eenige manschappen. Zo zeer tot genoegen volbragten zy dit werk, dat het Staatsbewind goedvondt den Capitein eene belooning van driehonderd; aan ieder der Luitenanten één honderd Guldens te schenken: terwyl aan de honderd vyfentwintig Manschappen, uit het volk van onderscheidene Landsschepen gekoozen, ieder zes Guldens werden toegelegd (*).

Gereed-maaking der Schepen.

Een *Engelsch* Oorlogschip strandt.

Van de Groote Expeditie, waar toe zo veel aanstalte, den geheelen Zomer, gemaakt was en den Lande op zo veel schats te staan kwam, gebeurde, ten deezen Jaare, niets. De *Engelschen* hielden voor onze Zeegaten sterke wagt, en daar mede aan, zelfs in het stormagtig jaargetyde, 't welk onze Kusten zo onveilig maakt, dat de best bezeilde en redzaamste Schepen, door de kundigste Zeelieden bestuurd, gevaar van stranden liepen. — Dit was het lot eens Engelschen Oorlogschips van vyftig stukken, de *the Romney* geheeten, met driehonderd en vyftig

kop-

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Sept. bl. 134 en 175.

koppen bemand. Het verviel in Slachtmaand op den *Zuider-haaks*. Het volk werd gered, en krygsgevangen op *Texel* gebragt (*). De *Engelsche* krygsgevangenen waren zeer te vrede over de heusche behandeling hun bejegend door den Schout by nagt KIKKERT en andere Officieren. Spraken 'er met lof van in de berichten na hun Vaderland afgevaardigd.

Schikking op Krygsgevangenen.

Geene bewaarplaats voor zulk een aantal Krygsgevangenen was bestemd, of gereed. De Raad der Marine viel in, dat het zogenaamd *Oost-Indisch Huis* te *Enkhuizen* daar toe zeer geschikt zou weezen. Mannen uit hun midden derwaarts afgevaardigd, bevonden het zodanig en bewerkten by den Zaakwaarneemer van den *Asiatischen* Raad te dier Stede, het afstaan van dit gebouw tot eene Gevangenis. Gelastigden uit den Raad der Marine waren verder bedagt geweest om de noodige schikkingen te beraamen, wegens het gereed maaken en voorzien van dat gebouw, tot deeze nieuwe bestemming, als mede op de bewaaring, voeding en verzorging der Krygsgevangenen. Wegens dit alles deeden zy by het Staatsbewind een voordragt, en oordeelden tot goedmaaking der opgenoemde kosten, voor dit loopende Jaar Twintigduizend Guldens noodig te zullen hebben. Zy stelden den eersten Chirurgyn van

(*) *Journal Politique*. 27 *Nov.*

CXXXIV. BOEK. 1804. van 's Lands Hospitaal BAX voor als zeer geschikt om het Hoofdbestuur over dit Gebouw, en het opzigt over de Krygsgevangenen te hebben, met in agtneeming van die regelen van billykheid en voorzigtigheid, welke, by Krygsgevangenen van beschaafde Volken, behooren plaats te hebben. Aan de Krygsgevangenen Officieren, die daar kwamen, zou hy mogen toestaan de Stad *Enkhuizen*, op hun woord van Eer, te houden voor de plaats van hun krygsgevangenschap. In deeze keuze van plaats en de voorgestelde schikkingen, als mede in de daartoe gevorderde Geldsomme, nam het Staatsbewind genoegen (*).

Schikking op de Krygsgevangenen. By het verleenen der goedkeuring, wegens de plaats en de bezorging der Krygsgevangene *Engelschen*, kreeg de Raad der Marine last om het Staatsbewind op te geeven, welke middelen zouden behoren te werk gesteld te worden om die Krygsgevangenen spoedig uit te wisselen, en na *Engeland* op te zenden. — By een voordragt ten dien einde gaf de Raad der Marine in overweeging om, voor nu en voor het vervolg, zo wegens de verzorging der Krygsgevangenen in 't algemeen, als op het werk der Uitwisselinge in 't byzonder, spoedige en kragtdaadige maatregelen te kun-

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Nov. bl. 208.

nen neemen en orders te ſtellen, dat men, by het *Engelſche* Gouvernement, poogingen zou aanwenden, om den geweezen Commisſaris der *Bataafſche* Republiek te *Londen* Apostool, aldaar als Agent voor de *Bataafſche* Krygsgevangenen in *Engeland* te erkennen, en te doen verblyven, onder aanbod, om desgelyks hier te Lande een Agent voor de *Engelſche* Krygsgevangenen te zullen toeſtaan. — Geen ingang vondt dat voorgeſlaagen middel. Het Staatsbewind keurde 't zelve „ in de actuele omſtandig„ heden, noch faiſabel noch raadzaam," en gaf last, dat de Raad der Marine met den Secretaris van Staat, Departement van Oorlog, zou beraamen, om van de Krygsgevangenen der *Engelſche* geſtrande Oorlogſchepen, zo veelen als 'er zouden overblyven, te doen uitwisſelen, tegen de Krygsgevangenen uit de Volkplantingen van den Staat overgekomen (*). — Gedeeltelyk viel dit lot der uitwisſeling te beurt aan door de *Engelſchen* gevangen gemaakte Visſchers, grootendeels *Vlaardingers*, *Maasſluiſenaars* en *Scheveningers*. De vreugde deswegen werd verminderd door de tyding des overlydens van eenigen; dat andere nog in Krygsgevangenis bleeven, en dat sommigen, der Krygsgevangenſchap moede, zich

CXXXIV. BOEK. 1804.

(†) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Dec. bl. 24.

XXXIV. BOEK.

1804.

Krygsbedryven op onze kusten in *Noordholland*.

zich in *Engelschen* Zeedienst begeeven hadden.

Weinig waren de Krygsbedryven op onze kusten ten deezen Jaare. Voegzaam vermelden wy dezelve te deezer plaatze. Mislukt liepen de vyandelyke onderneemingen af op een van 's Lands Kanonneerbooten, leggende onder het *Eierland*, en op een van 's Lands Fregatten, ter reede van *Texel* (*). De Schout by nagt KIKKERT hadt last ontvangen om de Zeegaten en Kusten, onder zyn uitgestrekt bevelhebberschap, op de beste wyze, te bezetten, en van de Galeien en Kanonneerbooten, onder zyn bewind, naar zyn oordeel, het beste gebruik te maaken (†). — Op *Vlieland* waagden de *Engelschen*, in 't laatst van Bloeimaand, een' vergeefschen kans. Terwyl een sterker verdeediging derwaarts bestemd werd. (§). — Een van de Brikken, liggende by de *Witte Ton*, was door de *Engelschen* overrompeld en genomen. Op welk bericht de Bevelhebbers van 's Lands Schepen en Vaartuigen aanschryving ontvingen, om, met alle waakzaamheid en yver, tegen de onderneemingen van den Vyand, op de hoede te zyn, en te tragten dezelve te verydelen (**).

Hoe

(*) *Notulen van het Staatsbewind* 1804. April bl. 116.

(†) *Ald.* April bl. 109.

(§) *Ald.* Juny bl. 44. Aug. bl. 43.

(**) *Ald.* April bl. 32 en 73. Capitein CARP, hadt,

Hoe zeer men vertrouwde, dat de vyand, die de Landing, in den Jaare MDCCXCIX, met zo veel ſchande als ſchade, in *Hollands* Noorderdeel beſtaan hadt, dezelve aldaar, onder mingunſtige uitzigten van te zullen ſlaagen, niet weder zou onderneemen, gaf de Generaal DUMONCEAU de Commisſie van Oorlog te verſtaan, dat hy, door den Generaal en Chef MARMONT genoodigd om met denzelve na *Groningen*, voor een korten tyd, te gaan, het Commando der Expeditionaire Deviſie niet, gelyk men ſprak, aan den Generaal Major VON HELDRING overgegeven; maar deezen alleen volmagt gegeven hadt, om, indien de Vyand, gedurende zyne afwezigheid, iets tegen de *Noordhollandſche* Kusten zou willen beſtaan, als dan daadlyk het Bevelhebberſchap op zich te neemen (*). CXXXIV. BOEK. 1804.

Een klein *Engelsch* Vaartuig hadt digt by *Colynsplaat* een Poonſchuit, een *Rotterdammer* rykgeladen Beurtſchip van *Zierikzee* als mede een daar by liggende Hoogaarts vermeesterd. Het Departementaal Be- *In Zeeland.*

hadt, volgens ingekomen bericht, zich dapper verdeedigd en in die verdeediging een aantal wonden bekomen, waar aan hy overleedt. De Schryver, de Loots, de Botteller en diens Vrouw werden na de *Helder*, op een *Pettemner* Lootsſchuit, terug gezonden, en bragten 't geen den Capitein CARP ter Kleeding en Cieraad geſtrekt hadt mede.

(*) *Notulen van het Staatsbewind* 1804. Juny bl. 45. Aug. bl. 85.

CXXXIV. BOEK. 1804. Bestuur van *Zeeland* het Staatsbewind des verslag doende, verzogt, dat 'er eenige Vaartuigen mogten worden afgezonderd en gesteld onder het bevel van den *Bataafschen* Zeebevelhebber N. LEMMERS, om 'er, geduurende den Oorlog, in alle voorvallende gelegenheden, gebruik van te maaken. Het Departementaal Bestuur kreeg de verzekering, dat, zo dra de gelegenheid en middelen daar toe aan de hand waren, in de bezetting der Zeegaaten des Departements van *Zeeland*, zodanig zou voorzien worden, dat de *Zeeuwsche* Stroomen, zonder vrees voor vyandelyke strooperyen, zouden kunnen bevaaren en alzo den Binnenlandschen Handel, even als in den voorigen Oorlog, veilig en onverhinderd gedreven worden (*).

Een 's Lands Kanonneer Galjoot, onder bevel van den Luitenant OLYVE, op de *Zeeuwsche* stroomen liggende, werd door zeven zeer zwaar gewapende *Engelsche* Vaartuigen, met tweehonderd koppen bemand, aangevallen. Een en een half uur verdeedigde hy zich dapper. Hy sneuvelde en viel het Lands Vaartuig in 's Vyands handen. In het begin des gevegts werd de Luitenant OLYVE reeds gekwetst. Hy bleef manmoedig op zyn post, tot dat een tweede kogel hem trof en

(*) *Notulen van het Staatsbewind* 1804. Maart bl. 159 en 229.

en, op het dek nederstortte. Daar lag hy toen de *Engelschen*, zyn Vaartuig bemagtigden. En wil men dat zy hem, nog zieltoogende, zonder eenig gevoel van menschlykheid, met drie overige gesneuvelden, over boord wierpen. — Dan de Luitenant D. VELSBERG, op een 's Lands Schooner het bevel voerende, hernam, door beleid en moed, dit Vaartuig aan den Vyand. — Het Staatsbewind, van dit heldhaftig bedryf onderricht, was des zeer voldaan, en schonk, ten blyke daar van, dien Luitenant een Eeresabel, met een gepast opschrift, ter waarde van veertig Dukaaten (*).

CXXXIV. BOEK. 1804.

Iets van de Kaapvaart.

Het gelukte de Kaperschepen, van hier uit gevaaren, by wylen, Pryzen van zeer ongelyke waarde op te brengen, die weerloos zich moesten overgeeven. Zomwylen viel 'er te vegten, 't geen, met wisselenden kans, nu een voordeeligen, dan eenen nadeeligen uitslag ten gevolge hadt. De Nieuwstydingen van den dag gaven des berichten, veelal voor de Geschiedenis van geen aanbelang. Nogthans willen wy een dier Kaperontmoetingen vermelden. De Burger SAINT FAUST voerde het Opperbevel over vier *Bataafsche* Kaperschepen. Uit *Bergen* in *Noorwegen* gezeild, ontmoette hy het *Engelsch* Fregat *the Thetis*, acht en veertig zwaare Stukken voerende. Het ge-

(*) *Notulen van het Staatsbewind* 1804. Maart bl. 186.

CXXXIV. BOEK. 1804. gevegt was niet te ontwyken. De Kapers schikten zich in Linie van Bataille. De *Engelsche* Capitein CAMPBELL naderde, hees de Koningsvlag op: de *Bataafsche* heisten de hunne. Het Fregat zette aan op het grootste Kaperschip, aan het hoofd der Linie geplaatst. Spoedig werd het gevegt algemeen, en duurde vier uuren, onder een gestadig en geweldig vuur, wanneer dat des *Engelschen* Fregats zweeg, en hetzelve zich met de vlugt redde. De Commandeur SAINT FAUST gaf sein tot jagen; dan zyn onderhoorige Vaartuigen aan het staande tuig te veel geleden hebbende, waren buiten staat den Vyand weder onder bereik van het geschut te brengen. Het *Engelsche* Fregat borg zich agter de klippen, om de bekomene grondschoten te herstellen.

Ondanks de partyen, geduurende het hevigst des gevegts, elkander, tot onder het bereik van een Pistoolschot, genaderd waren, hadt de *Bataafsche* Kaper-divisie slegts één dooden en zes zwaargekwetsten bekomen. Dat der *Engelschen* wordt van beide veel grooter opgegeeven. De Commandant roemde, in zyn breedvoerig verslag, ten hoogsten de dapperheid zo der Commandeerende als der Onder-officieren en het Scheepsvolk, en merkt by de opgave van den staat des Gevegts aan, dat de vyand, behalven het voordeel van zwaarder geschut, driemaal sterker dan de Kaper-divisie was en daarenboven zich bediende van Triangels en ander Moordtuig, ter gedagge-

kenisse op de *Bataafsche* Vaartuigen bewaard (*). CXXXIV. BOEK.

Een onzer Kaperschepen, gevoerd door Capitein J. FREESE, was door lekkasie genoodzaakt geweest by *Helgoland* het op strand te zetten, en hadt zich onder de bescherming van het *Deensch* Gouvernement, naa getroffe gebruikelyke overeenkomst, begeeven. De *Engelschen* schooten 'er sterk op, en haalden het vaartuig met verscheide gewapende sloepen van het Strand des *Deenschen* Grondgebieds, en van onder de bescherming eener onzydige Mogendheid. De Kaper-capitein was aan wal, eenigen zyner Scheepsgenooten ontkwamen der Vyanden geweld: dan de overigen werden na *Engeland* gevoerd. De Commissaris van *Helgoland* gaf onmiddelyk aan zyn Gouvernement kennis van deeze roovery op een onzydig Grondgebied, met eisch van voldoening (†). 1804.

Geenszins was men nalaatig geweest om, van den beginne des hervatten krygs, het gat van *Goedereede* te doen bewaaken; dan de Raad van Marine hadt zich genoodzaakt gevonden, op veelvuldig sterk aandringen, de kleine en ligte Oorlogsvaartuigen, die te *Hellevoetsluis*, en op de wateren dier ommestreeken, gelegen hadden, tot versterking der *Flotille*, te *Vlissingen* verzameld wordende, na *Zee-*

Zorg voor *Goedereede* gedraagen.

(*) Uit een verslag in de *Haarlemsche Courant* 5 April.

(†) *Haarlemsche Courant* 22 Dec.

CXXXIV. BOEK. 1804. *Zeeland* te doen vertrekken. Deeze elders heen getoogene Vaartuigen van Oorlog scheenen dien oord, in eenen verdeedigingloozen staat te laaten. Althans het Gemeentebestuur der Stede *Goedereede* verzogt, in Zomermaand, dat, zoo tot beveiliging der Scheepvaart, als tot die van het Eiland zelve, één of meer der gewapende Vaartuigen, by of omtrent de Haven van *Goedereede*, mogt worden geplaatst.

De Raad der Marine, dit verzoek ter tafel van het Staatsbewind brengende, merkte op, dat, schoon de Oorlogsvaartuigen van daar waren weggenomen; men echter het eiland *Goedereede*, niet in eenen verdeedingloozen staat gelaaten hadt: daar de bevelvoerende Officier te *Hellevoetsluis*, de Capitein WOLTERBEEK, met den Generaal Major VAN GUERICKE, ten dien tyde het bevelhebberschap op de Eilanden *Voorne* en *Goedereede* bekleddende, was overeengekomen, dat deze den Commandant van *Goedereede* zou aanschryven om, op de Batteryen, door de Seinwagters, aan zyne Wagters naauwkeurige opgave te laaten doen, welke Schepen verdagt of vyandlyk waren, om 'er, by nadering, oogenbliklyk op te laaten vuuren; als mede, dat alle Vaartuigen, heen en weder op *Goedereede* vaarende, niet, volgens gewoonte in den mond der Haven zouden blyven liggen, maar de Getyen in agt moesten neemen, om, zo veel mo-

ge-

gelijk des nagts binnen te blyven. Een maatregel, korten tyd naa het daarstellen, van dat gewenscht gevolg, dat een *Engelsche* sloep, met dertien man, door de Batteryen genoodzaakt was geworden zyn jagt op de Visschers te staaken, aan strand te komen, en zich gevangen te geeven. Over zulks vermeende de Capitein WOLTERBEEK, dat, wanneer dit beraamde in agt werd genomen, de gesteltenis, waar in het Eiland *Goedereede* zich bevondt, niet zo gevaarlyk was, als de brief, van daar geschreeven, inhieldt. Dan hadt gemelde Zeevoogd den Raad der Marine tevens te verstaan gegeeven, dat, indien 'er, by zyn onderhebbend Lands Fregat, te *Hellevoetsluis*, twee ligte Vaartuigen konden gevoegd worden, zulks tot veel gerustheid zou dienen voor de Buitenlandsche Scheepvaard en tevens ook om den Vyand te doen vreezen van zyne onderneemingen te zullen worden afgesneeden.

CXXXIV BOEK. 1804.

De Raad der Marine verzekerde de Vergadering, ter voldoenige aan dit voorstel des Capiteins WOLTERBEEK, bereids de noodige bevelen gegeeven te hebben, dat twee van de vier Kustvaartuigen, by het Departement der Marine te *Rotterdam* aangebouwd, ter beschikking zouden staan en blyven van den bevelvoerenden Officier, ter reede van *Hellevoetsluis*. Hier mede keurde het Staatsbewind, dat aan de begeerte

 der

CXXXIV. BOEK. der *Goedereesche* Municipaliteit voldaan was (*).

1804.

Veelvuldigheid der klagten.

Meer dan een geheel Boek zouden wy kunnen besteeden met het ophaalen der klagten, ten deezen Jaare, by het Staatsbewind uitgestort, wegens het veelvuldig drukkende, van deezen Oorlog. Die jammertoon liet zich, by aanhoudenheid, uit alle oorden des Lands, hooren, en, schoon nu en dan opheffing of verligting der bezwaren kon bezorgd worden, en daadlijk kwam, was veelal het Landsbestuur, uit verscheiden hoofde, schoon des genegen, buiten staat aan den klaageren voldoenend gehoor te leenen, of de lasten, der Landzaaten schouderen zo diep prangende, op te heffen.

Veele komen uit *Zeeland*.

Was 'er een Departement, waar uit wy, by den aanvange deezes Oorlogs, den jammertoon hoorden opgaan, het was het Departement *Zeeland* (†) — *Middelburg* klaagde, by het Staatsbewind, over het in beslag neemen der *Engelsche* Goederen by veele Ingezetenen. Het Gemeentebestuur dier stede deedt eerlang het Staatsbewind weeten dat dit van geen verder gevolg was geweest, dat de Eigenaars dezelve weder na zich genomen hadden; alleen was door een *Fransch* Officier de Winkeliers aangezegd, om gee-

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Juny *bl.* 4.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XLV. Deel. bl. 217

geene zodanige Goederen ten toon te hangen. Van dit beloop der zaake werd de Afgezant SCHIMMELPENNINCK onmiddelyk verwittigd (*). Hier mede nam die veel ontzettingsbaarende zaak een einde. Op zommige Dorpen van *Bataafsch Braband*, hadt desgelyks de wegvoering van *Engelsche* goederen, of die men daarvoor hieldt, plaats gegreepen.

Wegens het aanstellen van een *Franschen Commandant d'Armes* te *Middelburg*.

Vlissingen hadt, ingevolge eener getroffene overeenkomst, meer dan eenige Stad in *Zeeland*, onder invloed van den *Franschen* Krygsbevelhebber gestaan; en, aan deszelfs gezag onderworpen geweest. Het zelfde scheen te *Middelburg* te zullen plaats hebben. Althans het Staatsbewind ontving van den Voorzitter en Raaden dier Stad aanschryving, dat aldaar, in Grasmaand, een *Fransch* Officier was aangekomen, met kennisgeving aan den Voorzitter, dat hy als *Commandant d'Armes*, of vaste Commandant te dier Stede, was aangesteld, en verlangde, in die hoedanigheid, ter Vergadering des Stedelyken Bewinds, zyne opwagting te maaken. Binnen geleid, deedt hy opening van de Commissie, door den *Franschen* Minister van Oorlog hem gegeeven, welke hy overleverde, onder betuiging om

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Feb. bl. 187.

CXXXIV. BOEK. 1804. om alles, van zyne zyde, te willen toebrengen wat tot bevordering van de rust en goede orde zou kunnen ſtrekken. — De Raad der Stad vervoegde zich deswegen by het Staatsbewind, als best in ſtaat om te kunnen nagaan in hoe verre deeze aanſtelling aan de oogmerken van het Beſtuur kon beantwoorden. Deeze zaak werd in handen der Commisſie tot den Oorlog gegeeven (*).

Nadere aandrang van hetzelve. Nader was de aandrang op zulk eene aanſtelling, wanneer de Raad dier Stad, by eenen brieve te verſtaan kreeg, dat een Chef de Bataillon, door Zyne Majeſteit den *Franſchen* Keizer, in Wynmaand, tot *Commandant d'Armes* van *Middelburg* was benoemd, en in Wintermaand hetzelve zou op zich neemen. — De Raad gaf hier van kennis aan het Staatsbewind, verlangende onderricht, hoe zich in dezen te gedragen, daar dezelve geen kennis hoegenaamd droeg of dusdanig eene aanſtelling van Zyne Majeſteit den Keizer met voorkennis van het *Bataafsch* Gouvernement geſchied ware. — Het Staatsbewind verlangde van den Secretaris van Staat Departement van Oorlog des verſlag (§). De

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. April bl. 99.
(§) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Dec. b. 154.

CXXXIV. BOEK.

1804.

De jaarlykſche zo hoogstnoodige aanvoer van Dykmateriaalen, voor de Zeekusten des Departements van *Zeeland*, hieldt op; dewyl de Leveraars weigerden die benoodigdheden aan te brengen; uit hoofde van de onveiligheid der *Zeeuwſche* kusten, veroorzaakt door de vyandlyke Kruisſers. De Commisſie van Superintendentie over de Zeehavens en Zeegaaten des geraadpleegd, was het voorſtel des Departementaalen Beſtuurs om aan de Leveraaren, onder behoorelyke voorzorge, eene door hun gevorderde verzekering van ſchadeloosſtelling te verleenen, in gevalle eenige hunner Schepen door den Vyand mogten genomen, of in den grond geboord worden. Om der gevolgen wille kon het Staatsbewind hiertoe niet beſluiten, wel om den Raad der Marine aan te ſchryven, dat men de voorzorgen, op en omſtreeks de Zeegaten van het Departement *Zeeland*, tegen vyandelyken aanval en roof bepaald, byzonder zou doen werken, om te ſtrekken tot beveiliging der Vaartuigen met Dykmateriaalen bevragt, zo die deezen ſtroom mogten bevaaren als aan de Dyken liggende. Daarenboven dat het benoodigde aantal gewapende manſchap, op des gedaan verzoek, dykwaards zou trekken, om by de aankomst en het verblyf dier Vaartuigen de wagt te houden. De *Franſche* Generaal, des

De aanvoer van Dykmateriaalen in *Zeeland* beveiligd.

 aan-

CXXXIV. BOEK. 1804. aangeschreeven, gaf tot die beveiliging de noodige bevelen (*).

Algemeene Maatregel des Staatsbewinds over de vorderingen der *Franschen*.

Zeer eentoonig zou onze Geschiedenis worden, haalden wy, van Departement tot Departement, van Stad tot Stad, van Plaats tot Plaats, op het geen 'er gebeurde ten dien tyde, by gelegenheid der Inlegering van de Fransche Militairen. Het Staatsbewind oordeelde des een algemeenen maatregel te moeten neemen, door de Departementaale Besturen aan te schryven, om de onderscheidene Gemeente besturen te gelasten, dat zy, wanneer commandeerende of andere Officieren van het *Fransche* Krygsvolk, in dienst der *Bataafsche* Republiek, eenige Vorderingen of Requisitiën mogten doen, waarop zy, ingevolge van de Artikelen van Overeenkomst, geen aanspraak konden maaken, als dan aan die eischen niet te voldoen; en, ingevalle daar op mogt worden aangedrongen, de aanvraage, schriftlyk onderteekend, te vorderen; met byvoeging, dat het Gemeentebestuur zodanig eene Requisitie zou brengen ter kennisse van het Staatsbewind, om desaangaande met deszelfs bevelen te worden gesterkt; met last aan de Gemeente-bestuuren, om, die schriftelyke aanvraage bekomen hebbende, dezel-

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. July bl. 36 en 194.

zelve daadlyk aan het Staats-bewind in te zenden; ten einde daarop, naar bevind van zaaken, beſchikking te maaken. — Van deeze maatregel liet men den *Franſchen* bevelvoerenden Generaal onderrichten, met byvoeging van de verwagting des Staatsbewinds, dat de noodige orders zouden worden geſteld, opdat de bekende Artykelen van Overeenkomst niet zouden overtreeden worden (*). — Schoon alle klagten, ten deezen aanziene, niet ophielden, verminderden dezelve grootlyks.

Het gebeurde met *Frankryk* over het onderzoek en aanhouden der Schepen. Algemeene voorflag deswegen.

Met den *Franſchen* Afgezant DE SEMONVILLE was, wegens den Uitvoer eeniger Waaren, gehandeld, en door denzelven ſterk aangedrongen op het beletten van allen uitvoer na *Engeland*. By het Staatsbewind beſtondt geen twyfel, noch kon by hetzelve opkomen, aangaande het verlangen van Zyne Majeſteit den *Franſchen* Keizer, om tegen alle ongeoorloofde betrekkingen met *Engeland* te waaken; terwyl dat verlangen van Zyne Keizerlyke Majeſteit, met dat van het *Bataaſſche* Gouvernement volkomen inſtemmende, de verbiedende Wetten deswegen in *Frankrijk* uitgevaardigd, in de *Bataaſſche* Republiek, op eene con-

(*) *Notulen van het Staatsbewind* 1804. July bl. 92.

CXXXIV. BOEK 1804. constitutioneele wyze daargesteld, en den Volke bekend gemaakt waren, zonder dat men immer eenig voorbeeld hadt kunnen bybrengen, dat het Staatsbewind hadt nagelaaten aan dezelve de behoorelyke hand te houden. (*)

Men volhardde deswegen by de reeds, op dit stuk, bekend gemaakte gevoelens, in vertrouwen op de gunstige uitwerking der vertoogen, die door den Ambassadeur SCHIMMELPENNINCK, op last des Staatsbewinds, zouden gedaan worden. — Inmiddels was men bereid, om met *Frankryk* verder te handelen, tot het beraamen van alle zodanige nadere voorzieningen, als, met gemeen overleg, noodig mogten geoordeeld worden, zo in *Frankryk*, als in de *Bataafsche* Republiek, tegen alle ongeoorloofde betrekkingen met den algemeenen Vyand vast te stellen; vergezeld, des noods, met zodanige reciproque Surveillance, als de beide Bondgenooten, ter zaake en ter bereikinge van het groote oogmerk in deezen bedoeld, onderling mogten goedvinden. Voorts hieldt men zich aan het ontvouwde Systhema, waar van

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Feb. bl. 63 en Maart bl. 40.

van men oordeelde, niet te mogen afwyken (*). —— Gevallen, waar in men overeenkomstig met dit Systhema handelde greepen 'er hier en daar plaats.

CXXXIV. BOEK. —— 1804.

Brieven van onzen Afgezant SCHIMMELPENNINCK gaven 's Keizers verlangen te verstaan, dat aan de Matroozen van 's Lands Schip *Oldenbarneveld* te *Ferol* liggende, bevel zou worden gegeeven, om aan boord der *Fransche* Schepen, daar ter reede, over te gaan. 's Lands Capitein MUSQUETIER, op het gemelde Schip bevel voerende, werdt het verlangen van Keizer NAPOLEON, van wegen het Staatsbewind, aangeschreeven, en gelast om, op de meest gepaste en best daar toe strekkende wyze, des noodig, met overleg en medewerking van den Commandant van het aldaar liggend *Fransch* Esquader GOURDON, te tragten, de Manschappen van zyn Schip te verbinden en toe te staan om zich in *Franschen* dienst te begeeven. Hy mogt daartoe, aan ieder zyner Manschappen, de waarde van drie maanden Gagie aanbieden en uitreiken, en dit alles doen in zulken voege als hy, ter bereiking van dit oogmerk, dien-

Zeevolk uit 's Lands dienst in *Franschen* overgegaan.

(*) *Notulen van het Staatsbewind* 1804. Nov. bl. 21, 23, 46 en 109.

CXXXIV. BOEK. 1804. dienstig en geraaden zou oordeelen (*).

Onder zo veel beschikkings op het Krygsvolk van den Staat, in vereeniging met dat der *Franschen*, was de Burgerwapening, waar aan men zo lang gearbeid, en eindelyk een vasten voet van bepaling bekomen hadt, op verre na allerwegen niet ingevoerd. Eenige Steden in *Holland* waren daar mede gereed, andere niet (†). De byzondere schikking, daarop, in *Amsterdam* gemaakt (§), bleef stand houden; doch naderde tot volkomene gelukking (**). — In den *Haage* bleef het in bewerking (††). *Friesland* was in dit stuk zeer gebrekkig, het zammelde in Wintermaand te *Leeuwaarden* nog (§§). Te dier Stede hadt het Gemeente-bestuur, reeds, by den aanvange deezes Jaars, tot handhaaving van de rust en goede orde, het dienstig geoordeeld, by de afdanking der Gewapende Burgermagt een *Nagtwagt van Policie* aan te stellen. Van deeze verrigting gaf het verslag aan het Staatsbewind, verwagtende daar van de goed-

4

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Nov. bl. 160. Dec. bl. 190.

(†) *Ald.* Juny bl. 148 en Aug. bl. 100.

(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XLV. Deel bl. 270.

(**) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. April bl. 158, Oct. bl. 164 en Dec. bl. 82.

(††) *Ald.* April bl. 158 en bl. 19.

(§§) *Ald.* Dec. bl. 83.

goedkeuring. — Wel verre was deeze van het deel der *Leeuwaarderen* te worden. Men merkte aan, dat het Gemeentebestuur dier Stad, aan 't welk, volgens de schikkingen, in het Departement *Friesland* plaats hebbende, alleen het Huishoudelyk Beheer, en geenzins het onderhouden der Rust, goede Orde en Politie, was opgedragen, zich niet te bemoeijen hadt met zaaken buiten de grenspaalen van de haar opgedraagen magt gelegen. Dit op zich zelven reeds ongeoorloofde werd nog bedenkelyker, en kon zulks, wel beschouwd, ten uitersten gevaarlyk worden, wanneer dit zich uitstrekte tot het daarstellen van een Gewapend Lichaam: dewyl de magt daartoe ontegenspreeklyk alleen behoorde aan de Representative Souverein; eene magt derhalven, die zonder deszelfs byzondere volmagtiging, door geen Gezag kon of mogt worden uitgeoefend. Daarenboven was deeze Wapening geschied in eene Stad, die de zetel was van het Departementaal Bestuur, aan 't welk de zorg voor de regeling van alles, wat de openbaare rust en veiligheid betrof, was aanbevolen, en 't geen men in deezen niet gekend hadt. — Wel wilde het Staatsbewind aan het Gemeentebestuur van *Leeuwaarden* geene verkeerde oogmerken toeschryven, en zich liever overtuigd houden, dat door dit Bestuur, ter goeder trouwe, was gedwaald en de Wagt met

CXXXIV. BOEK. 1804.

met een goed oogmerk daargesteld: dan teffens vertrouwde en verwagtte het van dit Gemeentebestuur, dat het, overtuigd van in deezen gedwaald, en de magt, aan 't zelve opgedraagen, overschreeden te hebben, zich, in 't vervolg, daar voor zorgvuldig zou wagten. — Voorts werd de voorziening in deezen aan het Departementaal Bestuur opgedraagen (*). — Stavoren was de oprichting eener Stedelyke wapening vrygesteld (†).

Schikking op het waaken der Burgeren in plaats van Soldaaten.

Dewyl in Hooimaand het Krygsvolk, ter Expeditie bestemd, niet alleen te velde maar ook daar in een Kamp was by een getrokken, oordeelde het Staatsbewind het meer dan waarschynlyk, dat, te deezer gelegenheid, de groote Binnensteden, anderzins gewoonlyk van eene genoegzaame Krygsbezetting voorzien, geheel van dezelve zouden ontbloot zyn, 't geen zomtyds, met betrekking tot het bewaaren van de inwendige rust, het bewaaken der Magazynen, en 's Lands Kantooren, in gevalle van brand als anderzins, nadeelige gevolgen zou kunnen baaren. Op deezen grond oordeelde het de Departementaale Bestuuren te moeten aanschryven, om zorg te draagen, dat, in zodanige Steden, eene genoegzaame Gewapende Burgermagt voor handen was om

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Jan. bl. 80 en Feb. 47.
(†) *Ald.* April bl. 83.

om die posten, anders door Krygsvolk bewaakt, te bezetten en de werkzaamheden, anders den Krygsman toebetrouwd, te verrigten (*). — Een gedaan verzoek, dat zodanige Krygsdiensten, door Burgers volbragt, van wege den Lande, aan de Stads-besturen zou worden goedgedaan, ontmoette eene gereede bewilliging, met bepaling van de Wagtgelden. Hier aan werd beantwoord (†). CXXXIV. BOEK. 1804.

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. July bl. 71.
(†) *Ald.* Sept. bl. 192. Nov. bl. 98.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

HONDERD VYF EN DERTIGSTE BOEK.

INHOUD.

CXXXV. BOEK. *Hoe zeer men, ten beste van den Waterstaat, werkzaam was. Over de Uitwatering te Katwyk. Wat tot het daarstellen van dezelve thans aanleiding gaf. Mannen tot het onderzoek dier zaake benoemd. Dier gunstig verslag. Voordragt des Staatsbewinds aan het Wetgeevend Lichaam. Goedkeuring des Wetgeevenden Lichaams. Aanvang des Werks. De Mydrechtsche Droogmakery vordert. Aardbeeving hier te Lande. Heevig Onweer. Voorstel eener Quotisatie van de zyde des Algemeenen Bestuurs. Welk eene ongunstige ontmoeting dit voorstel by het Wetgeevend Lichaam aantrof. Vrijwillige Geldopneeming voorgesteld en omhelsd. Begrooting der Staatsbehoeften voor deezen jaare. Buitengewoone Belasting op de Bezittingen en Inkomsten. Stipt- en*

streng-

ſtrengheid bij het invorderen der Heffingen. Algemeene aandrang op het voort- en doorzetten der Heffingen. De Eedvordering allerwegen ſtreng gehandhaafd. Ameland verzoekt vergeefsch om ontheffing. Oorzaaken dier verbaazende Geldbehoefte. Bezwaarlykheid om verwarringen te voorkomen. Dringende Geldvordering van den Secretaris van Staat, Departement van Oorlog. Gelden noodig bij de Zeemagt. Aanmerking op die Geldvordering gemaakt. Hoe toegeſtaan. In de behoeften van veele Steden en Plaatzen voorzien. Schikking op de Ampt gelden. Aanvraage van J. W. VAN DER HOOP. *Eiſchen van de Weduwe* L. P. VAN DE SPIEGEL. *Vordering van* TOLLIUS, *wegens de ſchadeloosſtelling aan den Prins van* NASSAU. *Vergoeding, wegens de Ryksmunt aan eenige Steden. Voorgeſtelde bezuiniging op 's Lands Kantooren. Voorzorgen tegen Plaatslyke Belastingen. Handelingen over de Tauxatien en Admodiatien. Over de Verkooping der Domeinen en andere Landsgoederen. Wegens de Aanbeſtedingen voor den Lande. Windhandel in Landspapieren. Armoede en weldaadigheid.*

CXXXV. BOEK.

CXXXV. BOEK.

1804.

Hoe zeer men, ten beste van 's Lands Water-ſtaat, werkzaam was.

Het den Vaderlande dreigend, doch gelukkig niet treffend Waterleed, in den verſtreeken Jaare, deedt, ten aanziene van 's Lands Waterſtaat, inrichtingen ſtand grypen van een uitgebreider aart, dan 'er immer plaats greepen, en welke de vermeerdering des gevaars deedt gebooren worden (*). Inrichtingen, die op zich zelven lof verdienen, en dien dubbel moeten wegdraagen, wanneer Mannen, aan welken deeze, den Lande hoogstbelangryke zaak, werd toevertrouwd, zich voorbeeldlyk van hunnen last kwyten. De aangeſtelde Commisſie, zo ten opzigte van 's Lands Waterſtaat in 't algemeen, als van de Kusten en Zeegaten, betoonde zich, met allen vlyt, werkzaam, en vonden, by het Landsbeſtuur, de bereidvaardigſte bewilliging in het toeſtemmen van 't geen werd voorgedraagen, als, ten deezen opzigte, den Lande hoogst nuttig of dringend noodzaaklyk. Wy zouden, uit de Staatsregisters, eene menigte van gevallen kunnen ophaalen, tot ſtaaving van deeze pryzenswaardige werkzaamheden aan den eenen, en van de onderſteuning van 's Lands wege aan den anderen kant. Men wedyverde, om zo te ſpreeken, met elkander, om, in dit ſtuk, 's Lands heil daar

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XLV. D. bl. 277 enz.

daar te ſtellen, door niet alleen het onvermydelyk noodige daadlyk te volvoeren, maar ook het nuttige voor de toekomst beſtaan en ſteun te geeven.

CXXXV. BOEK. 1804.

Wegens de Uitwatering te *Katwijk*.

Om uit veele een allerdoorſteekendst blyk by te brengen, toeven wy onze Leezers by een groot Waterwerk, tot welks aanleg het Landsbeſtuur, ten deezen Jaare, de toeſtemming gaf en de onderſteunende hand leende. — De natuurlyke Uitloop van den *Rhyn* by *Katwyk* in de *Noordzee*, welke, hoe zeer ook door zommigen betwist, alle blyken van voorige aanweezenheid draagt (*), was, zedert veele eeuwen, verſtopt. Het hadt aan geene voorſtellen, als mede aan geene poogingen, ontbrooken om dezelve weder te doen plaats grypen tot ontlastinge van *Rhynland*. Men herinnere zich hier het ontwerp van eenen Maarten Cornelissen, ten Jaare MDXXXVII, om, naa gedaane peilingen van de *Noordzee* en den boezem van *Rhynland*, door Hoogheemraaden van 't zelve, door tonnen, onder de duinen door, het overtollig *Rhynlands* Water in Zee te ontlasten. — Men denke aan de laatere poogingen in diezelfde Eeuwe, in de Jaaren MDLXXI en MDLXXII, wanneer men, naa waterpasſingen en peilingen, eene

(*) Dit heeft, om van geene anderen hier te reppen J. le Francq van Berkhey gedaan, in zyn *Nat. Hiſt. van Holland*, I D. bl. 117. enz.

CXXXV. BOEK. 1804. eene Doorgraaving niet alleen begon, maar ook voleindigde, zo dat, in tegenwoordigheid van Dykgraaf, Hoogheemraaden van *Rhynland*, de Regeering der Stad *Leyden*, en eene menigte aanschouweren, van heind en verre toegevloeid, het binnenwater, met groote kragt, eene schuit na zee dreef. 's Lands benarde omstandigheden, en boven al de zwaare belegering van *Leyden*, deeden dit werk staaken, en men hieldt de hand niet aan het reeds verrigtte, waar door die graaving eerlang geheel toegezand geraakte; aan welk gat men nog heden, waarschynlyk om die onderneeming te beschimpen, den naam van het *Mallegat* gegeeven heeft (*). Deeze vaart loopt zo verre dat zy, slechts veertig roeden van het Strand, den aanvang neemt en dient om van *Katwyk aan Zee* Schelpen en Zout Water aan te voeren voor de Kalkbranderyen en Zoutkeeten.

Wat tot daarstellen thans aanleiding gaf. In de jongstverloopene Eeuwe, ten Jaare MDCCLXI, werd de aandagt op dit stuk weder wakker en gevestigd; doch liep, zonder vrugtgevolg af. Het was voor deeze Eeuwe bewaard daar aan op nieuw te denken, daar aan met allen ernst te werken, en het daadlyk te volvoeren. 't Was de Heer A. P. TWENT, Be-

(*) Te gemelder plaatze vindt men, in dat heerlijk Werk, eene Afbeelding van het zogenaamde *Mallegat*.

Bezitter van het Huis *Raaphorst*, die, by veelvuldige werkzaamheden, ten nutte van het Vaderland, aan dit Werk den eersten schok gaf (*).

CXXXV. BOEK.

1804.

Mannen tot het onderzoek benoemd.

Naauwlyks was diens Werkje over dit onderwerp, 't geen een welverdiende aandagt wekte, in 't licht verscheenen, of de Burger BRUNINGS, Eerste Commissaris Inspecteur over de Waterwerken en Waterstaat der *Bataafsche* Republiek en Generaal Opziender van *Rhynland*, deedt aan Commissarissen Hoogheemraden deszelfden Lands, in het *Haarlemsche* Kwartier, een schriftlyk voorstel, om de van den Heere TWENT voorgeslaagen Uitwatering te *Katwyk*, door deskundige Persoonen, op de plaats zelve, te doen onderzoeken, en deswegen, met byvoeging van de begrooting der kosten, in gevalle zy de volvoering van dit Ontwerp raadzaam vinden mogten, aan het Collegie verslag te doen. Ingevolge van dit voorstel viel de benoeming op drie in den Waterstaat doorervarene Mannen F. W. CONRAD, A. BLANKEN Jz. en S. KROS, voor dit belangryk Werk volkomen berekend.

Dier verslag.

Aan deezen last voldeeden zy vaardig, en gaven des een zeer uitgewerkt verslag.

(*) In een Werkje, getyteld *Bedenkingen en Aanmerkingen over de Waterstaat van Rhynland, en over de Uitwatering by Katwyk. In 's Gravenhage*, by de Wed. J. P. WYNANDS, 1802.

CXXXV. BOEK. 1804. flag (*). Bondigheid en klaarheid kenmerkten dit keurig uitgevoerd ftuk, over een onderwerp, 't welk van voor lange, zo veel ftofs tot overweeging en fchryven verfchafte, en door die Mannen, met in agt- en wegneeming van de grootfte zwaarigheden en tegenwerpingen, als niet alleen volvoerbaar, maar als hoogst nuttig, ja noodzaaklyk, werd aangepreezen. Ten flotte van hunne beredeneerde en berekende aanmerkingen, betuigen zy; „ Wy achten het, naa dit alles, „ noodloos omtrent het gunftig Effect „ der Uitwatering te *Katwyk*, hier meerder by te voegen, vermids uit alles, „ wat wy dusverre gezegd hebben, ten „ duidelykften kan worden opgemaakt, „ dat *Rhynlands* gebrekkige Waterftaat, „ daardoor aanmerkelyk zou verbeterd „ worden. — Eene verbetering, waar „ van voornaamlyk alle Landen, ten „ Zuiden van den *Rhyn* gelegen, de „ heilzaamfte gevolgen ondervinden zou„ den; terwyl deeze Uitwatering ook „ nog uitgebreider nut hebben kan: de„ wyl *Rhynland* daar door in ftaat ge„ fteld zou kunnen worden, om, onder

noo-

(*) *Rapport, wegens het Onderzoek omtrent een Uitwatering te Katwyk aan Zee, gedaan in* 1802, *op last van Dykrechten en Hoogheemraaden van Rhynland,* door F. W. CONRAD, A. BLANKEN Jz. en S. KROS; *met daar toe behoorende Kaarten en Platen, voor Rekening van Rhynland.* Te *Haarlem* by F. BOHN. In *Folio.*

„ noodige bepaalingen, Water van *Delf-* CXXXV.
„ *land* en *Schieland*, zonder zich te BOEK.
„ benaadeelen, over te neemen."

Het Gedeputeerd Bestuur van *Holland* 1804.
trok zich deeze hoogstgewigtige zaak
aan. Dit werd gevolgd van eene ver-
voeging tot het Staatsbewind (*). By 't
zelve vondt die voordragt zo veel ingangs,
dat het deswegen aan het Wetgeevend
Lichaam een voorstel deedt, welks
aanhef ten blyke strekt, hoe 't zelve dit
stuk inzag: immers hetzelve luidt: „ De
„ belangryke Uitwatering by *Katwyk aan*
„ *Zee*, was meermalen een onderwerp
„ van Deliberatie, om *Rhynlands* steeds
„ verergerenden Waterstaat te verbete-
„ ren en te redden; dan het was be-
„ waard voor deezen tyd, om alle des-
„ kundigen, zo omtrent de nuttigheid
„ en mogelykheid derzelve, te verééni-
„ gen, als om hun te overtuigen, dat in
„ die onderneeming, zo als dezelve thans
„ is voorgesteld, geene zigtbaare zwaa-
„ righeid meer overig is. Byaldien dee-
„ ze uitwatering aan de verwagting be-
„ antwoordt, zal dezelve *Rhynland* be-
„ houden, andere Hoogheemraadschap-
„ pen, in tyden van nood, verligten,
„ het aanleggen van Droogmaakeryen
„ bevorderen, en reeds gemaakte behoe-
„ den, een zeer aanzienlyk gedeelte
„ van

Voordragt des Staatsbewinds by het Wetgevend Lichaam.

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Maart, bl. 128.

CXXXV. BOEK. 1804. „ van ons Land, voor eene totaale vernieling bewaaren, in geval van doorbraak in de *Noorder Lekkendyk* bovendam, en alzo een middel van redding worden, ten tyde van Watervloeden, gelyk aan die waar van de Geschiedenisfen de droevigfte voorbeelden opleveren."

Nader tot de zaak treedende vaart het Staatsbewind voort, „ Wy zyn, „ derhalven, volkomen overreed, dat, „ wat de zaak zelve aanbelangt, 'er geen twyfel overblyft." De toegezonden Stukken en Bylagen mededeelende, voegen zy 'er nevens. „ Wy vinden ons „ verpligt UL. aandagt te bepaalen tot „ de redenen, welke ons overtuigen, „ dat, voor deeze belangryke Onderneeming, een Voorfchot uit 's Lands Kas „ noodzaaklyk en pligtmaatig is. — „ *Noodzaaklyk*, om dat dezelve *Rhynlands* „ vermogen te boven gaat, en uit deszelfs „ middelen alleen niet kan ondernomen „ worden; om welke alleszins afdoende „ reden, eene weigering van Voorfchot „ dan ook voorzeker ten gevolge zal „ hebben, dat het eenigfte door deskungen, byna zeker befchouwd middel, „ om, (naamlyk door het verval van „ *Rhynlands* boezemwater op de *Noordzee*, dat de Phyfique gefteldheid van „ ons Land aanwyst,) by voorkomende „ Doorbraken en Watervloeden, een gemaklyke en geregelde aftapping van

„ wa-

„ Water te bekomen, niet zal kunnen
„ ondernomen, noch ten uitvoer gebragt
„ worden. — *Pligtmaatig*, voor eerst,
„ om dat het Gemeeneland, gesubintreerd
„ zynde aan het voorheen Souverein Be-
„ stuur over *Holland*, ook dat geen be-
„ hoort in het werk te stellen, tot be-
„ houd van 's Lands Inkomsten en ver-
„ dere belangen, waartoe voorheen door
„ de *Staaten van Holland* en *Westfries-*
„ *land* zou zyn besloten. — Ten ande-
„ ren, om dat, schoon het Distrikt van
„ *Rhynland*, in de eerste plaats, by dee-
„ ze zaak, belang heeft, dat byzonder
„ belang echter onverdeeld gepaard gaat,
„ zo met het algemeen Finantieel Inte-
„ rest der Republiek, als met het be-
„ staan van een aanmerklyk en vermo-
„ gend gedeelte van het Grondgebied
„ derzelve. — Om dit, met eenig klaar-
„ blyklyk en tastbaar bewys te staaven,
„ behoeft men alleen aan te merken,
„ dat de Landeryen in *Rhynland*, de-
„ welke onvermogend zullen worden tot
„ eenigen opbrengst, 's jaarlyks eene
„ aanzienlyke som voor 's Lands lasten
„ betaalen; dat de verergerende toestand
„ van andere Polders, buiten *Rhynland*
„ gelegen, van het voordeel, dat deeze
„ Uitwatering hun waarschynlyk zou toe-
„ brengen, verstoken zullen blyven. Dat
„ het verwaarloozen of uitstellen van
„ dit algemeen aangeprezen middel on-
„ verantwoordelyk zou zyn: vermids de

CXXXV. BOEK. 1804.

„ vereischt wordende onkosten in geene „ vergelyking konden komen met de onberekenbaare schaden, welke, zonder „ hetzelve, ten tyde van Doorbraaken „ van Dyken, hooge Vloeden, of ge- „ heele Overstroomingen, kunnen geleeden worden.

„ Welligt zou men tegenwerpen, dat „ de aanwezige penurie van 's Lands „ Kas het noodige voorschot niet toelaat; maar, wanneer 's Lands behoud „ Geld vordert, moet het noodige kunnen gevonden worden, of de vernietiging van 's Lands bestaan is daadlyk „ aanwezig: en daarenboven, zou het „ niet bezorgen van de noodige Penningen in deezen, wel eene bespaaring „ kunnen genoemd worden, als men genoegzaam zeker is, dat het weigeren van een vyfjaarig Voorschot van „ *f* 100,000 Guldens 's Jaars, binnen „ zeer korten tyd, ten gevolge kan hebben, een gemis van eene veel grootere Jaarlyksche som, welke een gedeelte uitmaakt van 's Lands Inkomsten, „ en men daar by voegt dat elk Wintersaisoen de vrees zal vermeerderen „ voor eene Overstrooming, waar door „ de laage Landen overdekt en de Polders en Droogmaakeryen ondergeloopen zynde, het Water, na zich met „ de *Haarlemmer* - en andere Meeren vereenigd, Sluizen, Molens, Gebouwen „ en Dyken vernield te hebben, denke-

„ lyk

„ lyk door geene middelen wederom af-
„ geleid zal kunnen worden; en al wa-
„ re dezelve mogelyk, dan nog, uit
„ gebrek aan Finantieel vermogen, on-
„ uitvoerbaar kunnen bevonden worden?
„ Neen! want het noodlottig gevolg zal
„ zyn, dat een voornaam kostbaar en
„ aanzienlyk gedeelte van ons Land, als
„ dan onherstelbaar zal verlooren wee-
„ zen."

Om alle deeze drangredenen was het voorstel des Staatsbewinds; dat er eene Uitwatering te *Katwyk aan Zee* zou gemaakt worden. Dat men aan het Bestuur van *Rhynland om niet* in eigendom zou geeven zodanige Dominiale Gronden als 'er mogten voor handen zyn, ter plaatze waar het Kanaal en de Sluizen, met het geen daar toe behoorde, moesten worden aangelegd. Dat uit 's Lands Kas, aan het zelfde Bestuur, eene som van vyfmaal honderd duizend Guldens zou worden toegestaan, als renteloos Voorschot, in vyf jaarlyksche Termynen te betaalen, de eerste ten deezen Jaare, daadlyk na de Besteding. — *Rhynland* nam aan, overeenkomstig het verslag, de Uitwatering daar te stellen, en voorts de Kanaalen en andere Werken behoorelyk te onderhouden: onder eene te gemoetkoming uit 's Lands Kas van zesduizend Guldens 's Jaars, voor den tyd van acht en twintig jaaren. De Aflossingen werden bepaald, en voorts alles

op-

CXXXV. BOEK.

1804.

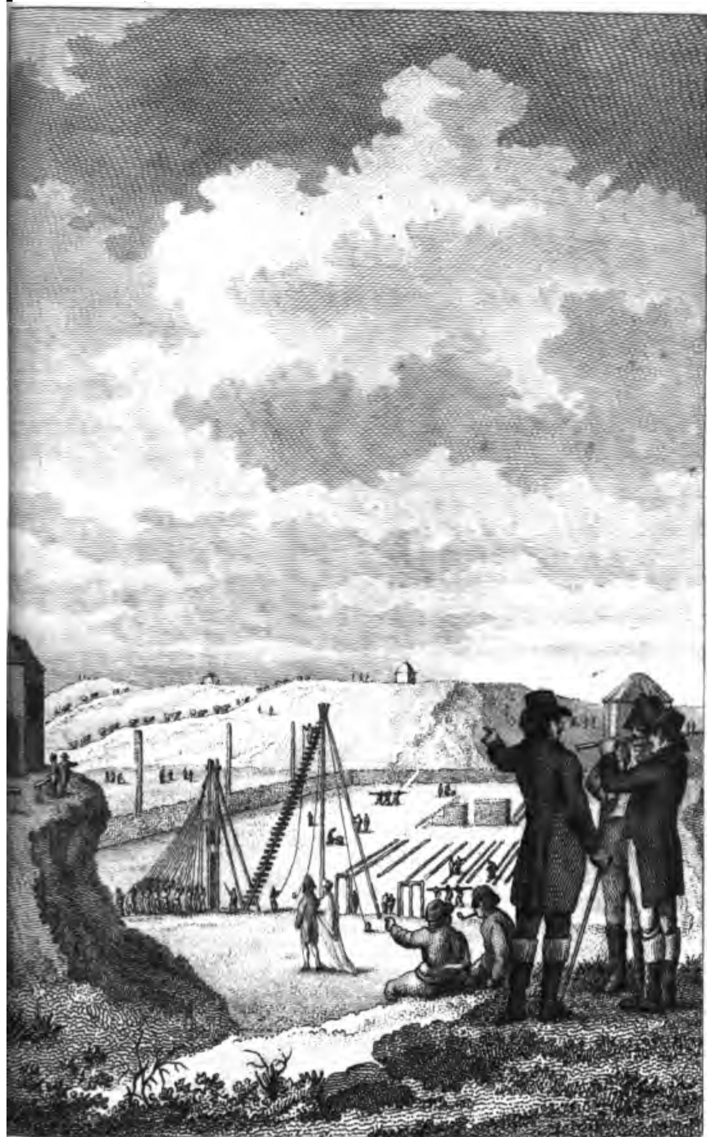
Goedkeuring des Wetgeevenden Lichaams.

opgegeeven wat tot de volvoering van dat uitgebreidé plan noodig was (*).

Een voordragt, van die aangelegenheid voor den Lande, droeg de goedkeuring des Wetgeevenden Lichaams weg, en volgde de beschikking onverwyld. De hartlykste dankbetuiging van Dykgraaf, Hoogheemraden en Hoofd-Ingelanden van *Rhynland* ontving het Staatsbewind by eenen Brieve (†). Herhaald dreigend Waterleed zo voor *Rhynland* als voor andere, daaromstreeks gelegene, plaatsen, deels daadlyk ondervonden, was een bykomende beweegreden tot dit gunstig besluit. Immers, toen in Sprokkelmaand, drie dagen lang, *Rhynland* de groote nadeelen van het hooge Boezemwater zo gevoelig ondervondt, en de Sluizen, door het opgestuwd *Ywater*, geslooten moesten blyven, was 'er, volgens gedaane waarneemingen, eene meer dan gewoone laage Ebbe in de *Noordzee*, waar door 'er van het water in den *Rhyn* by de Stad *Leyden*, tot de Ebbe in de *Noordzee*, voor *Katwyk*, een verval plaats hadt van omtrent vier voeten, met het welk eene groote hoeveelheid van *Rhynlands* Boezemwater, in gevalle 'er eene Uitwatering in de *Noordzee* geweest ware, ontlast zou weezen, en dan

(*) *Notulen van het Staatsbewind* 1804. April bl. 104 en *Bylage* bl. 48. enz.

(†) *Ald.* Mey bl. 34. 117. July bl. 74.

Grondlegging van de binnensluis, tusschen de beide KATWYKEN.

dan zeker, zouden *Rhynlands* Ingelanden, en welligt ook 's Lands Financien, van veele schadens bevryd zyn gebleven (*). CXXXV. BOEK. 1804.

Het groote werk, om die Ontlasting daar te stellen, werd onverwyld, onder oppertoevoorzigt des Departementaalsen Bestuurs van *Holland*, door Dykgraaf en Hoogheemraaden van *Rhynland* ondernomen. Met dit oppertoezigt waren belast de Leden TWENT en HEYTING. Uit de Hoogheemraaden vonden zich tot de volvoering van dit werk aangesteld de Hoogheemraaden, P. VAN LELYVELD Pz., D. C. GEVERS en J. W. DRUYVESTEYN. De groote zaak werd den Directeur Generaal C. BRUNINGS, als mede aan de Directeuren CONRAD, BLANKE JANSZ. en KROS aanbevolen. — Op Oogstmaands zevenden dag ving dit werk staatlyk aan, in tegenwoordigheid van Dykgraaf en Hoogheemraaden van *Rhynland*. Onder den toevloed eener menigte aanschouweren, werd, ten gemelden dage, met eene gepaste plegtigheid, de eerste spade uit het Uitwaterings Kanaal, naby de *Maandagsche Watering*, gestoken door PIETER LELYVELD DE JONGE, LEONARD GEVERS VAN HETEREN en WILLEM ABRAHAM DRUYVESTEIN, Zoonen van gemelde Leden Aanvang deezes Werks.

(*) *Bericht, wegens de gesteldheid van Rhynlands Waterstaat in de Maand February* 1804. *Haarlemmer Courant* N°. 25.

CXXXV. BOEK. den ter uitvoering dezes grooten en belangryken werks (*).

1804. Het Staatsbewind hieldt, ten deezen Jaare, het oog byzonder geslaagen op de *Mydrechtsche* Droogmaakery. By het geeven van de noodige Instructien voor de Persoonen in het beheer en de uitvoering daar van betrokken, geschiedden er, door den Raad van Binnenlandsche Zaaken, ter plaatze zelve, een onderzoek van den tegenwoordigen staat deezes Werks. Het be-

De *Mydrechtsche* Droogmakery.

(*) Dit tot stand gekomen Werk heeft aan de beoogde einden beantwoord. Terwyl wy dit schryven vinden wy uit *Amsterdam*, den 15 van Lentemaand 1811, vermeld. De dagelyksche waarneemingen der Uitloozing van Rhynlands boezemwater, geduurende het Jaar 1810, hebben, alle tyden van Uitloozing zamengenomen, den volgenden uitslag opgeleverd.

Door de Sluizen te

Sparendam 714. uuren met een gemiddeld verval van $10\frac{2}{9}$ duimen.

Halfwegen 533 uuren, met een gemiddeld verval van $13\frac{4}{5}$ duimen.

Katwyk $1283\frac{3}{4}$ uuren, met een gemiddeld verval van 22 duimen.

Waar by moet worden aangemerkt, dat het loozen door de *Katwyksche* Sluizen den 15 van Bloeimaand 1810 is gestaakt en dat den vierden van dezelfde maand de Sluizen te *Sparendam* en *Halfwegen* zyn gestempeld geworden, terwyl het loozen van *Rhynlands* boezemwater door de Sluizen te *Spaarendam* en te *Katwyk* weder is begonnen den eersten van *Slagtmaand* en te *Halfwegen* met *Wintermaand*, wyl aldaar, door het leggen van Zinkstukken, in *Slagtmaand* niet heeft kunnen worden geloosd. *Algemeene Kunst- en Letterbode* voor 1811. I D. bl. 188.

bericht van eenen boven verwagting gunstigen toestand dier Droogmakinge verheugde het Staatsbewind, en verwierven de Vervorderaars diens werks de goedkeuring huns loflyken arbeids (*). CXXXV. BOEK. 1804.

Bleef, ten deezen Jaare, het Vaderland bevryd van 't zelve zo dikwyls treffend Waterwee. Ontzetting baarde een alhier veel zeldzaamer Natuurverschynzel. Den dertienden van Louwmaand vernam men, op verscheide Plaatsen in *Holland*, als te *Rotterdam*, *Schiedam*, *Maassluis* en *Haarlem*, aan de beweeging der Kroonen in de Kerken, onder het houden van den Godsdienst, de schuddingen van eene ligte Aardbeving. Eenige Schippers namen, op dien eigensten tyd, eene beweeging in hunne Vaartuigen waar, gelyk by Waterberoeringen, de Aardschuddingen vergezellende, te meermaalen bespeurd wordt. — Die gelyktydige waarneeming van buitengewoone beweegingen des Aardryks, gelyktydig in zo veele verschillende Steden van ons Vaderland, stelde het by allen, die van het waarneemen der dusdanige Natuurverschynzelen hun werk maaken, buiten twyfel, dat zy aan eene andere algemeene oorzaak moesten worden toegeschreeven. Men verwagtte slegts berichten uit andere streeken, om die waargenomene be- Aardbeving hier te Lande.

(*) *Notulen van het Staatsbewind* 1804. Juny bl. 55 en Dec. 176.

CXXXV. BOEK. 1804. beweegingen ſtellig voor eene Aardbeving te verklaren. Het leedt niet lang of dezelve kwamen in. De reeds door aanſteekende ziekte zo diep ongelukkige Stad *Mallaga* was het tooneel van dit vreeslyk Natuurverſchynzel geweest; op dien eigenſten dag van Louwmaand, gevoelde men aldaar eenen ſchok, die vyf en vyftig Seconden aanhieldt (*).

Hoe zeer algemeen Onweersbuijen, van Blikſem en Donder, in den Zomer, hier te Lande ook zyn mogen, en derhalven, buiten treffende ongelukken, daardoor veroorzaakt, geene byzondere opmerking verdienen, is dit Natuurverſchynzel, ſchoon niet geheel buitengewoon, echter in den Winter veel zeldzaamer, en gaat te meermaalen van de ſchrikbaarendſte en ongelukkigſte gevolgen vergezeld, zodanig dat zy, in onderſcheidene opzigten, de aandagt des Natuurbeſchouwers en de vermelding des Geſchiedſchryvers verdienen. Van deezen aart

(*) *Algem. Kunst- en Letterbode* voor 1804. I. D. bl. 110. Vier huizen werden aldaar om verre geworpen, veele andere waren beſchadigd, en verſcheide groote Gebouwen uit hunne Grondvesten geſchokt. Kenmerken die herhaaling deezer Aardſchokken deeden duchten, deeden zich op, en de uitkomst bevestigde de gegrondheid dier vreeze. — Op dien eigenſten dertienden van Louwmaand hadt aan de grenzen van *Granada* de Aardſchudding by herhaaling plaats. De Stad *Motril* werd 'er bykans geheel verwoest. *Ald.* 158.

zen aart was gewis het Onweer den vier en twintigsten van Sprokkelmaand voorgevallen, zo van wegen de uitgestrektheid van deszelfs werking, als van het byzondere, dat de Blixemstraalen op zo veele plaatzen getroffen hebben: en het is misschien buiten voorbeeld, dat zo veele Gebouwen, door één en het zelfde Onweer geraakt zyn. 't Zelve strekte zich, in zyne geduchte werking, uit over eene oppervlakte van ongeveer 2400 uuren.

CXXXV. BOEK.

1804.

De vermelding der voornaamste gevallen zal deswegen geene onvoeglyke plaats in onze Geschiedenis beslaan. In *Amsterdam* zag men slechts eenen Blixemstraal spoedig van een hevigen Donderslag gevolgd, vergezeld van eenen, door sterken wind gedreeven, dichte sneeuwjagt, die de lugt aanmerklyk verdonkerde. Een nevelagtige wolk hing zo laag over die Stad, dat een gedeelte van het dak der Nieuwe Kerk onzigtbaar werd. Een Molen werd door den Blixem getroffen en een Molenaar gedood. — Omtrent gelyktydig sloeg de Blixem in den Tooren van den Domkerk te *Utrecht*, zonder aanmerklyke schade te veroorzaaken. Grooter ramp onderging de Tooren te *Amersfoort*, als welks spits geheel verbryzeld werd. De Kerktoorens te *Loenen*, te *Delft*, in den *Haage*, als mede de Kerk te *Naarden*, werden getroffen. Op alle deeze plaatzen werd de voortgang van

CXXXV. BOEK. —— 1804. den brand gestuit; of baande de Blixemstraal zich eenen weg zonder brand te veroorzaaken. Te *Rotterdam* werd een Molen in brand geslaagen. By het Dorp *Huizen*, in het *Gooiland*, trof het Onweer een Man op een Mestwagen, hy werd een goed deel wegs henen gevoerd; doch zonder letzel, de Mestwagen was gantsch verbryzeld en, voor een gedeelte, in den harden grond weggeslaagen.

Op zommige plaatzen, zag men, ten zelfden tyde, groote Vuurballen in de lugt. Te *Gornichem* werd een groote Vuurklomp tegen den Tooren verbryzeld, zodanig, dat duizenden van vonken over het dak der Kerke en over die der nevensstaande Huizen verstrooid werden. Hoe ontzettend dit gezigt ware, werd 'er geen brand door veroorzaakt.

Het Noordlyk gedeelte van *Holland* was niet geheel bevryd gebleeven. Schoon 'er de Blixem op minder plaatzen trof. De Kerktooren te *Medemblik* sloeg in brand; doch werd door vaardig toegebragte hulp spoedig gebluscht. In het *Nieuwe Diep* sloeg de Blixem in een van 's Lands Schepen, de tuigadie beschadigende, en één der Matroozen doodende.

In andere gedeeltens van ons Vaderland deedt het Onweer, ten zelfden tyde, zyne uitwerkzels gevoelen. In *Friesland* werd de Donder op veele plaatzen gehoord en ook daar de tooren in het Dorp de *Jouwer* door den Blixem ge-

getroffen. —— In de meer zuidelyke Gewesten, vertoonden zich de uitwerkzels menigvuldiger. In *Zeeland* werden te *Westkapel* en *Middelburg* de Toorens door den Blixem geraakt, en zag men, te laatstgemelde Stede, een groote Vuurklomp. De Tooren te *Middelharnas* liep niet vry. — Wyders sloeg te *Antwerpen* de Blixem in een Huis, en in den Tooren van het niet verre van die Stad gelegene plaatsje *Merksum*. In *Oudenaarde*, *Boslaer*, en *St. Ernelle*, werden de Kerktoorens getroffen; als mede te *Nivelle*, waar verscheide menschen op den grond nedergeworpen werden, en geduurende eenige minuten tyds het gebruik van hun gezigt verlooren; een gedeelte van de Kerk en eenige nabuurige Huizen werden een prooy der vlammen (*).

CXXXV. BOEK. 1804.

Dan

(*) Wy ontleenen deeze opgave uit een Bericht wegens dit Onweer, door den Hoogleeraar der *Doopsgezinden* G. HESSELINK, *A. L. M. en Phil. Doct.* den Uitgeeveren der *Vaderl. Letteroefeningen* medegedeeld. Zie dat Werk voor 1804. 2de Deel bl. 168 enz. Het beredeneerde diens Hoogleeraars, over dit zonderling verschynzel, verdient gewis der Natuurkundigen overweeging. Het is hier de plaats niet om het over te neemen. Alleen vermelden wy, dat hy het in verband brengt met de Aardbevingen omtrent dien tyd, op onderscheidene plaatzen, vooral in *Spanje* en ook hier te Lande, gelyk wy boven vermeld hebben, den 13 van *Louwmaand* voorgevallen. — Volgens berichten uit *Parys*, meende men, op den dag des Onweers, te dier Stede eenige schokken van Aardbeving gevoeld te hebben: waarop aldaar, te-

 gen

CXXXV. BOEK. 1804. Voorgestelde Quotisatie van de zyde des Algemeenen Bestuurs.

Dan het wordt tyd om tot voorwerpen van eenen anderen aart over te treeden.

Het kon in den toenmaaligen toestand van den Lande, niet uit blyven, of de reeds voor lang schreeuwende Geldbehoefte moest nog grootlyks vermeerderen, en de eischen, om daar aan te voldoen verdubbelen. Te deezer oorzake vervoegde zich het Staatsbewind, reeds in Louwmaand, by het Wetgeevend Lichaam, voordraagende eene Quotisatie der Ingezetenen, van de zyde des Algemeenen Bestuurs. Te opmerklyk is, in veele opzigten, deeze voordragt, om 'er niet eenige hoofdtrekken uit te ontleenen. De aanhef luidt; „ Wanneer Gyl. U, met alle de Vrienden des Vaderlands, een „ oogenbliek gelieft te herinneren aan 't „ geen, in de laatste acht jaaren, door de „ Ingezetenen van deeze Republiek, tot „ bestryding van de Algemeene Behoeften „ des Lands, aan de Algemeene Schatkist „ is opgebragt (*); — wanneer Gyl., „ by

gen den avond, een geweldige Orkaan gevolgd was. Dit zelfde vermelden ook de berichten uit *Brabant* aldaar waargenomen te zyn.

(*) Welk eene herinnering wordt hier opgeroepen! In acht acht jaaren tyds, was, in onderscheidene Heffingen buitengewoon opgebragt:

Van *Bezittingen*	*f* 173,600,000
Van *Inkomsten*	- 36.000,000
Te zamen	*f* 209,600,000

In

„ by deeze herinnering voegen wilt den
„ diepen indruk, welke de gedagten aan
„ het

In de *Algem. Kunst- en Letterbode*, waaruit wy dit ontleenen voor 1804. I. D. bl. 421, ontmoeten wy de opgave van die onderscheiden Heffingen, in 't gemelde Tydsbestek.

			van Bezitgen.	van Inkomsten.
12 Octob.	1797	1¼ pCt.	14,000,000	
5 Dec.	——	8 pCt.		8,000,000
18 Jan.	1798	1¼ pCt.	14,000,000	
22 Sept. } 30 Nov. }	—— } —— }	4 pCt.	44,800,000	
22 Sept. } 30 Nov. }	—— } —— }	5 pCt.		5,000,000
29 Octob.	1799	1 pCt.	11,200,000	
15 Maart } 19 April }	1800 } —— }	3 pCt.	33,600,000	
15 Maart	——	2 pCt.		2,000,000
5 Dec.	——	3 pCt.		3,000,000
19 Juny	1801	2 pCt.	22,400,000	
5 Sept.	——	4 pCt.		4,000,000
26 Feb.	1802	¼ pCt.	5,600,000	
——	——	2 pCt.		2,000,000
8 July	——	5 pCt.		5,000,000
17 Feb.	1803	¼ pCt.	5,600,000	
——	——	2 pCt.		2,000,000
——	——	5 pCt.		5,000,000
8 Aug.	——	2 pCt.	22,400,000	
			f 173,600,000	*f* 36,000,000
				173,600,000
			Te zamen	*f* 209,600,000

By bovengemelde Heffingen over het gantsche Land, moeten nog gevoegd worden tweemaalen 6 pCt. of 12 pCt. ééns door de *Hollanders* in 't byzonder nog opgebragt.

Ziet men deeze tafel in, men zal met den Schryver, uit wien wy dezelve ontleenden, als eene wiskunstig zekere stelling, mogen opgeeven, „ dat 'er

 „ nog

CXXXV. BOEK. 1804. „ het verschriklyk te kort op de behoeften voor den Jaare 1804, op ons heeft „ moe-

„ nog maar weinige jaaren met zodanige Opbrengsten als nu, met en zedert den jaare 1795 plaats „ hadden, noodig waren, om den onherstelbaaren „ ondergang van dit weleer zo bloeiend Gemeene„ best geheel te voltooijen."

De Schryver wil, dat men in de vroegere of laatere Geschiedboeken één eenig voorbeeld opzoeke van een Volk, 't welk, in zo korten tyd van acht jaaren, zo veel van zyn vermogen heeft afgestooken, en aan den Lande overgeleverd. Hy voegt 'er by. „ Hoe weinig ook één eenig voor„ beeld zou uitdoen, de daar uit genomene en„ kele mogelykheid, zou nog eenigen, hoe ge„ ringen troost ook, opleveren; maar wat wy ook „ gezogt en hoe yverig wy ook de oudere en „ nieuwere Geschiedschriften doorbladerd hebben, „ wy hebben nergens een voorbeeld gevonden „ van zodanige Belastingen: nergens een voor„ beeld van een Volk dat zo veel opbragt. — „ Men zwyge dan van een Volkje, dat wel een „ voor Vaart, Handel en Visschery gunstig Land „ bewoont; maar zonder Vaart en Handel (thans „ door den Oorlog gestremd) uit zynen grond de„ kosten niet kan vinden, om dit laage Landje „ door Dyken, Sluizen, kostbaare Beschoeijin„ gen enz. tegen overstroomingen der Rivieren, „ tegen de inzwelgingen van Meiren, en andere „ Veenplassen; tegen de woede der Zeegolven te „ verdeedigen. — Wat moet dan, op den tegen„ woordigen voet, by voortduring, van dit onge„ lukkig' braaf, nyver, getrouw, maar gedrukt „ Volk worden? Als het eene huisgezin voor het „ andere naa, door nood gedrongen, na elders „ verhuist, om deszelfs ondergang te ontvlugten, „ wat moet dan van het overige blyvende gedeel„ te worden? Wat anders dan een zo veel meer „ versnelde ondergang? En wie, die zulks kan „ ontvlugten, zou het voor zyn geweeten kunnen „ verantwoorden, dien geheelen ondergang van- zich

„ moeten maaken, dan zult Gyl. U ook CXXXV.
„ kunnen verplaatzen in onze zielsge- BOEK.
„ steldheid, by de overweeging der mid-
„ delen, tot welke zou kunnen of behoo- 1804.
„ ren toevlugt genomen te worden, om
„ te voorzien in die ontzaglyke behoef-
„ te, welke veeleer door den algemee-
„ nen nood en den drang der omstandig-
„ heden, dan door menschlyk overleg
„ en wys beraad, hebben kunnen en
„ moeten bepaald en geregeld worden."

Naa deeze gansch niet bemoedigende Inleiding geeft het Staatsbewind te kennen, dat de wegen en middelen, waardoor, tot nu toe, in de steeds aanwassende behoeften van den Staat hadt moeten worden voorzien, naar deszelfs oordeel, niet meer by de hand konden genomen worden, zonder de Ingezetenen tot een zeker bederf te leiden, en het Bestuur ieder oogenblik aan de grootste te leurstellingen, en de algemeene belangen des Lands aan eene onvermydelyke stremming bloot te geeven.

De zwaarigheden tegen de, tot nu toe, gebruikte wyzen van Heffingen, of op de Bezittingen, of op de Inkomsten, of afzonderlyk, of zamengevoegd voorgedragen hebbende, tragtte het Staatsbewind te bewyzen, dat het middel van den

„ zich zelven, van zyne Vrouw, Kinderen en
„ geheel Huisgezin, zo maar rustig verbeid te
„ hebben?"

XXXV BOEK. 1804.

den Eed, in de tegenwoordige gesteldheid van zaaken, even ongeschikt was (*) als de Commissien van Onderzoek, om een gelykheid in de Lasten, en eenen meerderen Opbrengst in de Heffingen zelve, te bevorderen Door welk alles 't zelve meende voldingend betoogd te hebben, dat de gebiedende noodzaaklykheid vorderde, dat de wyze, waarop de Buitengewoone Belastingen, tot hier toe, boven al in de laatste jaaren, geheven waren, geheel en al moest worden daar gelaaten, zou men het eindelyk verderf der Ingezetenen voorkomen, en den val van den Staat verhoeden. In stede daar van moest men na een ander middel omzien.

Dit middel meende het Staatsbewind gevonden te hebben in eene Quotisatie der Ingezetenen van de zyde des Algemeenen Bestuurs. Een denkbeeld niet nieuw, en, maar weinige jaaren geleden, voorgesteld by het Vertegenwoordigend Lichaam; doch toen niet tot stand gekomen. Zwaarigheden kon men 'er tegen inbrengen. Eenige dezer roerde het Staatsbewind aan, en tragtte dezelve uit den weg te ruimen, en somt de voordeelen op, aan de nu voorgestelde wyze van Heffing verknogt, als geene Onzekerheid van de optebrengene Sommen, geen gebrek

(*) Men zie het wegens den Eed voorgevallene in den voorleden jaare in onze *Vaderl. Hist.* XLV D. bl. 606.

brek aan Algemeenheid, geene noodzaaklykheid tot Openbaarmaaking van der Ingezetenen wezenlyk vermogen. Daarenboven was het ontvangen min kostbaar: dewyl 'er geene Commisſien tot Onderzoek noodig waren; de hooge waarde en de kragt van den Eed ging, door het vermenigvuldigen van denzelven, niet verlooren. Waar by nog moest gevoegd worden, de ſtyving van 's Lands Crediet, en de meerdere zekerheid dat de Rentebetaalingen, als mede dat de voorgeſtelde vorderingen geregeld zouden geſchieden en voldaan worden.

CXXXV. BOEK. — 1804.

De ſom, by deeze buitengewoone Belasting te heffen, bedroeg veertig Millioenen Guldens, by wyze van Gifte aan den Lande. Een breedvoerige ontvouwing van de inrichting en wyze der opbrengst, werd, nevens dit aanpryzend vertoog, het Wetgeevend Lichaam onder 't oog gebragt.

Wat dit voorſtel by het Wetgeevend Lichaam wedervoer.

De ontmoeting, welke dit Plan by hetzelve aantrof, was verre van zo gunſtig te zyn als veelen zich verbeeld hadden. De Gelastigden tot de Finantieele zaaken bragten een bezwaarvol verſlag uit. Zy merkten op, dat, reeds in het verſtreeken Jaar, de loopende geruchten zoodanig een Voorſtel aankondigden, dat men desgelyks, in openbaare Geſchriften, eene Quotiſatie van dien aart verdeedigd hadt. Dat daar 'er een aanzienlyk te kort voor het nu loopende jaar te voorzien was,

CXXXV. BOEK. 1804. zy zich met de hoope gevleid hadden, dat 'er eenmaal een middel was uitgevonden, waar door al de nadeelige invloed van de reeds zo sterk gedrukt hebbende Belastingen zou zyn weggenomen, of ten minsten aanmerklyk verzagt, en eene gemaklyke, algemeene en zekere Opbrengst, ten genoege van alle Ingezetenen, daargesteld.

In tyds was reeds dit Plan aan de Departementaale Bestuuren verzonden, en ook deezen Gecommitteerden ter hand gekomen. Liefst bedienen wy ons van de eigene woorden des Verslags, ten opzigte van de aandoeningen welke het ingediende stuk by de Commissie verwekte. — „ Wy zullen Ulieden niet breed„ voerig onze gewaarwordingen behoe„ ven te beschryven, toen wy, in onze „ Besoignes, bevonden, dat alle Leden, „ de een meer, de ander minder, dit „ Voorstel niet met het zelfde gunstig „ oog, als het Staatsbewind beschouw„ den: terwyl zommigen onzer het, in „ deszelfs beginzel, als onbillyk en on„ regelmaatig en allerwegen aan wille„ keur verknogt hielden te zyn; en het„ zelve aan anderen, wel als zeer wen„ schelyk; maar in de volvoering, zo „ als het was voorgeschreeven, onuit„ voerlyk voorkwam. — Het geen ons „ nog te meer bedroefde, daar het Staats„ bewind zo zeer van het nut, de nood„ zaaklykheid en de gemaklykheid in de

uit-

„ uitvoering schynt overtuigd te zyn, dat „ hetzelve den *Oneerlyken* alleen in staat „ houdt om deeze mesure, als den bo- „ dem inslaande, aan zyne schandelyke be- „ driegeryen, voor een daad van wilkeur „ uit te kryten; en van den braaven Bur- „ ger, den bedaarden Beminnaar van zyn „ Vaderland, alleen de zegening van het „ van het Bestuur over dezen Maatregel „ verwagt. — Hoe zeer wy ons onder „ de laatsten rangschikken, zo schroomen „ wy echter niet voor onze gevoelens „ uit te komen en van het Staatsbewind „ te verschillen."

Eer de Verslagdoeners tot byzonderheden traden, zonden zy deeze algemeene aanmerkingen voor af, dat, huns inziens, naa alle gedaane Opofferingen, van de Natie niet gevoeglyk gevergd kon worden om weder een som van tusschen de dertig en veertig Millioenen, *om niet*, aan den Lande te schenken, op een tydstip, dat door de Ingezetenen, nog in dit Jaar, betaald moest worden — *één ten Honderd* van de Bezittingen, in den voorleden Jaare uitgeschreeven — benevens nog *een half ten Honderd* van de Bezittingen — en *twee ten Honderd* van de Inkomsten voor de Achtjaarige en nog *vyf ten Honderd* van de Inkomsten voor de Vyfentwintigjaarige Heffing. 't Welk te zamen nagenoeg op *twintig Millioenen* geschat moest worden, behalven nog de aanzienlyke Stedelyke Belastingen in ver-

schei-

CXXXV. BOEK. 1804. ſcheide Gemeentens. — Dit alleen aan te ſtippen, dagt hun genoegzaam om het Staatsbewind te overreden, dat het heffen van een zo aanzienlyk te kort, by wyze van Gifte aan den Lande, bykans als onmogelyk moest beſchouwd worden.

Dit algemeene was reeds veel. Nog meer klemden een aantal byzondere bedenkingen, hoofdzaaklyk hier op nederkomende, dat de grondſlag, waar op de verdeeling over de Departementen was ingericht, aan de Commisſie niet was gebleken; als mede dat de verdeeling der Quotiſatie te veel na de voorige Provintiaale Quotas helde; dat de tyd te kort was om de behoorelyke verdeeling over de Steden en Diſtricten, en vervolgens over de Ingezetenen te doen; dat de Doleantie niet genoegzaam ontwikkeld was; als mede dat de voorgeſtelde wyze van Heffing te drukkend ware voor den Middelſtand en den Gemeenen man. — Om alle deze, in het verſlag uitgewerkte en van tegenbedenkingen onthevene redenen, vermeende de Commisſie te moeten raaden tot het niet omhelzen van de gedaane Voordragt, zo als dezelve lag; maar aan het Staatsbewind behoorde te rug gezonden te worden; gelyk geſchiedde (*).

Niet

(*) *Haarlemſche Courant* 1804. Feb. 16 en 18. Veeler pennen werden op het papier gelokt. De *Algemeene Kunst- en Letterbode* meer dan eenig

CXXXV. BOEK.

1804. Vrywillige Negotiatie voorgesteld en omhelsd.

Niet lang daar naa werd, by het Wetgeevend Lichaam omhelsd het voorgestelde Plan eener vrywillige Geldnegotiatie, ten laste van de *Bataafsche Republiek*, by vrywillige Inschryving tot zodanige somme als het Staatsbewind, naar gelange der Inschryvingen en overeenkomstig de door het Wetgeevend Lichaam aan hetzelve verleende Qualifica-

eenig Geschrift van dien aart, over het Finantieele vak handelende, deelde deswegen eenige bedenkingen mede, waarin men, over het beheer van's Lands penningen, in die dagen, eene en andere aanmerking aantrof, zie voor het jaar 1804 I D. bl. 74 enz. Onder anderen merkt die Schryver op: „ 'Er wordt verzekerd, dat het Ontwerp zou medebrengen, om *Holland* in de 40 „ Millioen voor het minst op 25 Millioen aan te „ slaan, dat is op ⅝;" de Schryver vraagt, „ Is dat „ billyk? Heeft dan niet de eenigst mogelyke „ grond van evenredige schatting, welke uit te denken is, naamlyk de prCentsgewyze Heffing der „ Bezittingen, ten duidelykste beweezen, dat *Holland* niet meer dan de helft van het geheel vermogen der Republiek bezit?" — Wy mogen, om over de opeenvolgende Heffingen en de verarming der Ingezetenen, een juist oordeel te vellen, onze Leezers tot dat zelfde Tydschrift, in het eigenste Deel bl. 415 wyzen: waar eenige meer dan oppervlakkige bedenkingen voorkomen over den ongelukkigen toestand, waarin zich tegenswoordig 's Lands Ingezetenen, met opzigt tot hunne Geldmiddelen, bevonden. — Hadt 'er, ten deezen dage, spraak geloopen van eene Opschorting der Betaaling van de Renten der Schuldbrieven, ten laste van den Lande: dit denkbeeld wordt te keer gegaan, als volstrekt *onregtvaardig*, daarenboven hoogst *schadelyk* en ten eenemaal *noodeloos*. Zie *Ald.* bl. 26.

CXXXV. BOEK. 1804 catie zou goedvinden; des nogthans, dat 'er geen meer Inschryvingen dan voor vyf en zeventig duizend Aandeelen zouden worden toegelaaten (†). Het ingewikkelde van deeze Heffing baarde ter Staatsvergaderinge veele vraagen, gevolgd van raadplegingen en bepaalingen, die zomtyds genoegen gaven en by wylen dit gevolg derfden. Noodloos dezelve op te haalen.

Begrooting der Staatsbehoeften voor dezen Jaare.

In de Begrooting der Staatsbehoeften voor de *Bataafsche* Republiek, over het loopende Jaar bedroeg de gewoone *f* 42,489,189,9-9 en de buitengewoone 27,294,214-16-8. In 't geheel 69,783,404-6-1 (†).

Buitengewoone Belastingen op de Bezittingen en Inkomsten.

Om 't geen de Staatsbehoeften, ten deezen Jaare, meer zouden bedraagen, dan uit de gewoone Inkomsten en Opbrengst der evengemelde vrijwillige Negotiatie kon worden bestreeden, zag men, in Hooimaand, een buitengewoone Belasting op de Bezittingen en Inkomsten uitschryven. In dezelve zou moeten worden betaald, naar evenredigheid of van de Bezittingen of van de Inkomsten der Opbrengeren, zodanig dat ieder, by zichzelven zou moeten nagaan, of hy, de berekening maakende naar zyne Bezittingen, meerder zou moeten betaalen, dan byaldien de opbrengst van zyne Inkom-

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Maart. bl. 110.

(†) *Ald.* bl. 198.

komsten geschiedde, en omgekeerd, of hy, naar zyne Imkomsten betaalende, meerder zou moeten opbrengen dan byaldien de berekening over zyne Bezittingen liep: en dus in allen gevallen, naar het hoogste Beloop van beide deeze berekeningen, aan den Lande moest worden betaald. Regelen om deeze eigene Quotisatie te doen vondt men in vyftien klassen voorgedraagen, en daar, volgens het beloop der te betaalene som, opgemaakt, en tevens regelen, om de Bezittingen te waardeeren, opgegeeven. — By dit nieuw zeer drukkend bezwaar bleven de voorige in 't werk gestelde Heffingen stand houden, en zelfs werd de tweede Termyn van de jongst uitgeschreevene vervroegd (*).

Stipt en streng-heid der Invorderingen van de Heffingen.

Het misnoegen der Ingezetenen, reeds zo dikwyls sterk opgewekt, rees ten top by deeze verdubbeling der Belastingen. De Gyzelingen, wegens de gebrekkige, of niet tydige opbrengst, in de loopende Heffingen, vermenigvuldigden van dag tot dag. Deswegen uitgestorte klagten by het Staatsbewind kreegen zeer zeldzaam gehoor, en even min de tusschenspraak der Invorderaaren. Geldbehoefte drong tot doorgaande gestrengheid. Men mogt, ten aanziene van *Amsterdam*, waar eene Heffing, zeer schoorvoetende ging en de Commissien van Toezigt zich ongene-

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. July *Byl.* bl. 3 en 63. Aug. bl. 67. Nov. bl. 124.

CXXXV. BOEK. 1804. negen toonden om de middelen van dwang aan te wenden, eenige inschiklykheid gebruiken, en toestaan dat dezelve zouden kunnen volstaan met de Naamen der weigeragtigen aan den Hoofdschout op te geeven (*). —— Men mogt daar, ten opzigte van andere Heffingen, volmagt verzoeken, om zodanige Ingezetenen, welke, hoe zeer ingevolge van de wet gehouden om daar in op te brengen, aan hun mogten blyken daar toe volstrekt onvermogend te zyn, geheel van alle Fournitsement te ontheffen, of, wanneer de omstandigheden zulks toelieten, met dezelven zodanige schikkingen te beraamen als de aart der zaake zou vereischen: en op alle zodanige verzoeken als aan hun, ten aanziene van die Heffingen zouden mogen gedaan worden, te mogen beschikken, welke ook daar van het onderwerp mogt zyn. — Die verzoeken werden, als met de wet strydenne, thans van de hand geweezen (†).

De grootheid en volkrykheid der Stad *Amsterdam* gaf te meermaalen aanleiding aan het Landsbestuur om met dezelve tot schikkingen te komen. Voorslagen van een uitstelverzoekende natuur vonden veeltyds ingang, thans moest die Stad ook de stem der weigeringe hooren. De Commis-

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Jan. bl. 36.

(†) *Ald.* Juny bl. 46.

missie aldaar belast met in werking bren- CXXXV.
gen der Nationaale Heffingen, hadt te BOEK.
verstaan gegeeven, dat de negentien Di-
stricts-Commissien over de acht en vyf- 1804.
entwintigjaarige Heffingen en de buitengewoone Belasting op de Bezittingen en Inkomsten in dit jaar, volstrekt niet eerder, dan op de helft van Herfstmaand, volkomen in werking konden gebragt worden. — De Thesaurier Generaal en Raaden van Finantie dit verstaan hebbende, vonden zich verpligt het Staatsbewind des kennis te geeven; naardien, gelyk zy in 't midden bragten, zodanig een uitstel in eene Stad, welke een zo groot gedeelte in de Heffieg moest opbrengen, buiten het ongenoegen, het welk daar door op nieuw, in andere Plaatsen, moest gebooren worden, onvermydelyk de grootste verwarringen voor 's Lands Finantien zou naa zich sleepen. Terwyl zy echter betuigen moesten geene middelen in hunne magt te hebben om de Opbrengst in *Amsterdam* te verhaasten: waarom zy het Staatsbewind verzogten, dat het deswegen de kragtdaadigst werkende middelen geliefde te werk te stellen. — Hier op kreegen Thesaurier Generaal en Raaden van Finantie volmagt, om de Commissie, die van dit uitstel gewaagd hadt, aan te schryven, dat het Staatsbewind, het ongeraaden vindende, om, ten aanzien der loopende Heffingen, binnen de Stad *Amsterdam*, eenig uit-

 stel

CXXXV. BOEK. 1804.

ſtel te verleenen, als waar door ook aan andere Steden en Plaatſen een voorbeeld zou worden gegeeven, het welk zou ſtrekken om de Opbrengst aanmerklyk te vertraagen, en zo doende 's Lands Kas bloot te ſtellen aan gevolgen, die onberekenbaar waren en niet anders dan tot eenen geheelen ſtilſtand aanleiding zouden kunnen geeven, en diens volgens vertrouwde dat de Commisſie alles zou aanwenden wat in haar vermogen was, om het in werking brengen dier Heffingen, zo veel immer doenlyk, te beſpoedigen (*).

Algemeene Aandrang ten opzigte van de Heffingen.

De drang der Geldbehoeften deeden de Theſaurier-Generaal en Raaden van Finantien de Departementaale en Gedeputeerde Beſtuuren aanſchryven, ten einde de Leden der Diſtricts Commisſien in hunne Plaats werkzaam, voor zich te ontbieden, van dezelve opening, wegens den ſtaat der werkzaamheden, af te vraagen, en van hunne bevinding aan de Departementaale Beſtuuren verſlag te doen. Met verdere aanſchryving om de Leden dier Commisſien, op de geſchiktſte wyze, den voet van 's Lands Finantien onder het oog te brengen, aan dezelve te doen opmerken, dat, zou men dezelve voor een volſtrekt bederf behoeden, het reeds zoo waggelend Crediet derzelve moest worden opgehouden, en dat, tot dat

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Aug. bl. 86.

dat einde, geen ander middel voor handen was, dan eene daadlyke styving der Publieke Schatkist met de opbrengst der Heffingen, door het Landsbestuur uitgeschreeven, en hun voorts, in naam des Staatsbewinds, met den meesten aandrang, aan te maanen, om, ter afweering van de gevreesde onheilen, het hunne toe te brengen, en dus, zo veel mooglyk, met achteraanstelling van hunne byzondere bezigheden, met verdubbelden yver, aan het Onderzoek werkzaam te zyn, en te tragten hetzelve, zo spoedig mogelyk, ten einde te brengen (*).

CXXXV. BOEK. 1804.

De Eedvordering gehandhaafd te *Dordrecht*.

Van veelerleien aart waren de voorstellen ter Landsvergaderinge, ontstaande uit dit aantal van Heffingen; boven al ten opzigte van den Eed, waar over reeds zó veel was voorgevallen. Drie Commissen van Toezigt te *Dordrecht* verzogten om van de uitvoering der middelen van Dwang tegen de Nalaatigen te worden ontslaagen, en dat daar mede de Hoofdschout der Stad, of eenig ander Collegie, mogt worden belast; of wel Volmagt te mogen bekomen, om als nog, by de ontvangst van den derden Termyn der Heffing (van de Twee ten honderd op Bezittingen) van die Ingezetenen, welke den Eed op den tweede Termyn geweigerd hadden, dien te mogen afneemen,

(*) *Haarlemmer Courant* 1804. 16 October.

CXXXV. BOEK 1804. men, en dat men zo lange alle Executie mogt uitstellen. Het Staatsbewind kon in het eerste verzoek niet bewilligen; dan werden zy, onder eene ernstige aanmaaning, tot eene volyverige handhaaving der Wetten en Besluiten, welker getrouwe en onzydige toepassing de regtvaardigheid en goede trouw vorderden, gevolmagtigd, ten aanziene van het tweede verzoek, om zodanige Persoonen, die, by het opbrengen van den tweeden Termyn, het afleggen van den gevorderden Eed geweigerd hadden, tot het afleggen daar van, by den Derden, toe te laaten; nogthans niet anders dan onder de bepaaling, dat die Persoonen, door de Commissien onverwyld zouden worden opgeroepen, en dat, voor zo verre het blyken mogt, dat zommigen derzelven by hunne weigering volhardden, als dan daadlyk, uit de twintig eerst gedagvaarden, een tiental der Notabelsten, onder dezelve, door het middel van Gyzeling en Sequestratie, tot het afleggen van den Eed, te dwingen (*).

Te *Rotterdam.* Leverden eenige aanzienlyke Kooplieden te *Rotterdam* schriftlyke verklaaringen by het Staatsbewind in, behelzende hunne bezwaaren tegen de Eedaflegging op het voldoen aan den eisch der Buitengewoone Belasting, van twee ten Honderd

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. April bl. 66.

derd op de Bezittingen, daar die des Koopmans en des Zeehandelaars zo geheel onzeker waren. — Nam men, dit overweegende, in aanmerking, dat de Wetgeever, by het uitschryven dier Heffinge, den Ingezetenen eene genoegzaame ruimte gelaaten hadt in het maaken van den overslag hunner Bezittingen; dat derhalve deezen, geene overdreevene denkbeelden van hunne verpligting vormende, daar op gerust den Eed konden afleggen; te meer nog, dewyl, by dat Artykel, byzonder was bepaald, hoedanig de waarde van Schepen, Koopmanschappen, en Cargasoengoederen, die in Zee waren, en al of niet mogten zyn verzekerd, moesten worden berekend. Zulks strekte ten grondslage van het besluit, dat het Staatsbewind, de bezwaaren der *Rotterdamsche* Kooplieden geheel en al ongegrond bevonden hebbende, de Commissie van Toezigt over de Opbrengst dier Belastingen, bevel gaf, om dezelven, by verdere weigering, door middel van Gyzeling en Sequestratie, tot het doen van den Eed te noodzaaken (*).

CXXXV. BOEK. — 1804.

De Commissie van Toevoorzigt in het Kwartier *Nymegen*, Hoofdplaats *Druten*, hadt daadlyk eenige Burgers gegyzeld en beslag op hunne goederen gelegd, als weigeragtig om den Eed op de Heffing van

In het Quartier van *Nymegen.*

(*) *Notulen van 't Staatsbewind*, 1804. Mey bl. 38 en Juny bl. 6.

CCXXV. BOEK. 1804. van Twee ten Honderd, by wyze van Gifte, afteleggen. De behandeling bewoog de in regten vervolgden zich des te beklaagen by het Staatsbewind. De Commissie van Toevoorzigt zogt haare zaak goed te maaken; doch het Staatsbewind oordeelde dat der laatsten gedrag zo ongunstig beschouwd werd, dat hun het vinden van eene vriendlyke schikking, onder het oog des Departementaalen Bestuurs van *Gelderland*, met Party, in stede van deswegen in een Regtsgeding te treeden, werd aangeraaden (*).

In 't Dep. *Brabant*. Uit het Departement *Brabant* hadden veelvuldige vervoegingen by het Staatsbewind plaats, wegens de Eedvordering op de Heffingen. De weigering liep in 't einde uit op een hardnekkigen tegenstand, waar over het Finantieweezen zich beklaagde. De middelen van dwang werden niet geagt. In zeker District had een van de Leden der Commissie van Toezigt te verstaan gegeeven, dat twee zyner Medeleden, Schepenen in de Hoofdplaats *Heacre*, den Eed geweigerd hebbende, hy alleen zich niet in staat bevondt om tegen de weigeragtigen de bepaalde maatregelen ten uitvoer te brengen; noch om tot het ontvangen eenes volgenden Termyns over te gaan: terwyl daarenboven alle Schepenen in de Di-

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Dec. bl. 110.

District desgelyks den Eed weigerden, en hy dus, ook van dien kant, in het doen van Gyzelingen en Sequestratien, geen den minsten bystand te wagten hadt. De Thesaurier Generaal en Raaden van Finantie, die dit geval by het Staatsbewind inbragten, gaven tevens te kennen, geen beter middel geweeten te hebben, dan het Departementaal Bestuur van *Brabant* te verzoeken, om daadlyk, in plaats van de twee geweigerd hebbende Leden, twee andere Commissarissen van Toezigt te benoemen, en de alzo zamengestelde Commissie te belasten, om daadlyk tot het daarstellen der Gyzelingen en Sequestratien, met voorbygaan van de Plaatslyke Geregten, de noodige verzoeken aan het Departementaal Geregtshof van *Brabant* te doen, en als dan de bepaalde maatregelen, by voorkeur, op de twee geweigerd hebbende Leden der Commissie, en de verdere Schepenen der verschillende Gerechten, toe te passen. — Deeze maatregel droeg de goedkeuring des Staatsbewinds weg (*). CXXXX. BOEK. 1804.

Daar de invorderingen der Heffingen allerwegen met zulk eene gestrengheid toegingen, hebbe men zich niet te verwonderen, dat het Eiland *Ameland*, hoe arm, geenzins geheel en al vryliep van betaalen. De Commissie tot Toezigt over de *Ameland* zoekt vergeefsch ontheven te zyn.

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Maart bl. 136.

CXXXV. BOEK. 1804. de Heffingen aldaar hadt te kennen gegeeven geene opgave van een Tweeden Termyn gedaan te hebben: dewyl de opbrengst van den Eersten Termyn niet toereikende was geweest, om de gemaakte Onkosten te vergoeden; waarom zy bevryding van dusdanige Heffingen verzogten. Dan het Staatsbewind, in aanmerking nemende, dat het voor andere minvermogende Ingezetenen een hardigheid zou weezen, dat geheel het Eiland *Ameland* werd vrygesteld van het opbrengen eener Belasting, welke van hun met gestrengheid was ingevorderd, gelastte de Commisfie van Toezigt aldaar om in ééns al het agterstallige op eenmaal te ontvangen. (*)

Oorzaaken der Geldbehoefte. De oorzaaken van de schreeuwende Geldbenoodigdheid ten deezen Jaare en de steeds aanwasfende behoefte, aan gereede penningen, zyn deels dezelfde als wy, in den voorleden jaare, vermeld hebben. Een en ander Departement hieldt daarenboven aan om de vermeerdering van de som der Departementaale kosten. Dit was *Frieslands* geval met een gewenscht gevolg (†). *Gelderland* slaagde goeddeels in gedaane eischen van dus eene ver-

(*) *Notulen van het Staatsbewind* 1804. July bl. 62. Dit Eiland was met Inkwartiering zwaar belast. Juny bl. 13.

(†) *Ald.* Feb. bl. 95, Mey bl. 147 en Juny bl. 27.

vermeerdering (*). — Wy kunnen, zonder te breedvoerig te worden, niet treeden in de opgave van vorderingen, tot zeer nuttige daarstellingen, als mede van veele zeer noodige verzoeken, die deels inwilliging bekwamen, deels uitgesteld of geheel van de hand geweezen werden, hoe zeer de billykheid voor eenige en noodzaaklykheid voor anderen mogten pleitten.

CXXXV. BOEK.

1804.

Bezwaarlyk verwarringen te voorkomen.

Den loop der ten deezen Jaare beraamde, schoon niet volvoerde, groote Expeditie, zo wat *Zeeland* als *Texel* betreft, vermeldende, hebben wy niet kunnen nalaaten wenken te geeven, van de verbaazende kosten voor den Lande, daar uit ontstaande. De aanzoeken om Geld, zo voor den Land- als Zeedienst, waren onophoudelyk en allerdringendst. De daartoe bepaalde Geldsommen konden, op verre na, niet toereiken. Het verschaffen daar van ging van moeilykheden by moeilykheden vergezeld. De veelvuldige *Overschryvingen*, gelyk men ze noemt, van de eene tot de andere Post der Staatsbehoeften, bewoog het Staatsbewind te kennen te geeven, dat het *Amalgameeren* van onderscheidene Posten, en alle daar mede verbonden afwykingen van de onderscheiding, door het splitsen der verschillende Posten, van de Algemeene Begroo-

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Feb. bl. 136 en Aug. bl. 101.

CXXIV. BOEK.

1804.

grooting van de Staatsbehoeften ingevoerd, eensdeels tegen het oogmerk en nut der onderscheidene gedraagene Consenten aanliep, en anderdeels niet kon nalaaten de heilzaame en tegen alle misstellingen waakende Controle der Nationaale Rekenkamer, in meerdere of mindere maate, te belemmeren (*).

Dringende Geldvordering van het Dep. van Oorlog.

Wy laaten ons niet in, ter opgave van gevorderde en ingewilligde Geldsommen, ten Krygsdienste in 't algemeen, of tot byzondere behoeften van denzelven. Dan, hoe het met de vervulling dier eischen, uit gebrek aan Penningen, gesteld was, zal ons, ten voorbeelde, kunnen leeren, de taal, welke de Secretaris van Staat, Departement van Oorlog, in Slagtmaand, voerde: „ Hy bevondt zich, op nieuw (†)," dus sprak hy," „ in de onaangenaame „ doch onvermydelyke, verpligting, om „ het Staatsbewind van den deerlyken toe„ stand, waar in zich Lands Finantien „ bevonden, en van de verre uitziende „ gevolgen, welke, uit het gebrek der „ noodige Fondsen, ter bestryding van de „ behoeften van de aan hem betrouwde „ Administratie, noodwendig zouden voort„ vloeijen, te moeten onderrichtten. Dat „ hy

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Oct. bl. 139.

(†) Dergelyk eene taal hadt hy in den voorleden Jaare gevoerd. Zie onze *Vaderl. Hist.* XLV. D. bl. 296.

„ hy voor de Vergadering geenszins kon CXXXV. BOEK.
„ verbergen de angstvalligheid by hem 1804.
„ ontstaan, op het ontvangen eens briefs
„ van den Thesaurier Generaal en Raa-
„ den van Finantien, waarby dezelve,
„ op de aan hun gedaane aanvraage, ter
„ bekominge van *f* 100,000 Guldens in
„ Numerair, 195,465 in Aquiten, 100,000
„ Guldens in Adsignatien, voor de be-
„ hoeften der loopende week benoodigd,
„ te zyner beschikkinge hadden gesteld
„ 57,406 in Aquiten en 60,000 in Ad-
„ signatien."

„ Niet weinig was deeze angstvallig-
„ heid vermeerderd; daar het Bureau van
„ Betaaling hem schreef geheel en al van
„ Penningen ontbloot te zyn, en daarom,
„ op het dringendste, verzogt met de noo-
„ dige sommen ondersteund te worden.

„ Het doorzigt der Vergaderinge," voeg-
de hy 'er nevens, „ zou hy vermeenen
„ te kort te doen, wanneer hy voor de-
„ zelve wilde openleggen de facheuse
„ gevolgen, welke volstrektlyk, uit het
„ niet inwilligen van de door hem ge-
„ vraagde en tot de bestryding der on-
„ derscheidene behoeften van zyn De-
„ partement, zo onontbeerelyke sommen,
„ moesten ontstaan. — Gevolgen, welke
„ zich nu reeds, ten hoogsten schadelyk
„ voor het Nationaal Crediet, en ten
„ uiterften bedenkelyk voor de goede orde
„ en rust, deeden gevoelen: daar hy,
„ naa dien aangaande, door den Commis

„ van

CXXXV. BOEK. 1804.

„ van 's Lands Stapel- en Artillerie Con-
„ structie-Magazyn te *Delft*, te zyn aan-
„ gesprooken, zich, zyns ondanks, ge-
„ nooddrongen gezien hadt, denzelven te
„ moeten gelasten, om, in gevalle, in
„ den loop van deeze Week, geene ge-
„ noegzaame gelden te zyner beschikkin-
„ ge werden gesteld, alle de werkzaam-
„ heden in de Magazynen te staaken, en
„ dezelve te sluiten. — Gelyk hy mede
„ den Aannemer Generaal van Vivres en
„ Fourages voor de *Bataafsche* en *Fran-*
„ *sche* Troupen, op diens berichtgeeving
„ dat hy, by gebrek aan Fondsen, zich
„ in de neteligste omstandigheden bevondt,
„ en niet kon instaan voor de behoor-
„ lyke uitdeeling aan 's Lands Armée,
„ indien dit gebrek niet daadlyk ophieldt,
„ hadt moeten verklaaren in deezen niets
„ te kunnen doen."

By eenen zo schor klinkenden voordragt betuigde de Secretaris van Staat, onder de plegtigste verzekeringen, dat de aangevraagde Fondsen zich tot het onontbeerelykste hadden bepaald, en deswegen om de spoedigste noodige voorziening verzogt. — Het Finantie-wezen werd daarop aangeschreeven, om in het verlangde van den Secretaris van Staat, zo veel doenlyk, en zo spoedig mogelyk, te voorzien (*).

Vor-

(*) *Notulen van het Staatsbewind* 1804. Nov. bl. 81 env.

1804.

Vorderde de Landmagt, ten deezen tyde, zo veel schats, de behoeften der Zeemagt schreeuwden luide om onersteuning. Ter erlanginge van geldige onderstand vervoegde zich de Raad der Marine, reeds vroeg in deezen Jaare, by het Staatsbewind (*). Laater verzogt dezelve dat de beide Posten der Algemeene Begrooting van de Staatsbehoeften, voor den Jaare MDCCCIII, bestemd, voor den buitengewoonen aanbouw van Schepen, groot 2,780,000, en de tweede voor buitengewoone Uitrusting, groot 1,731,000, ieder, met 500,000 mogten mogten vermeerderd wosden.

Geldbenodigdheden by de Zeemagt.

Een duchtige eisch zeker, en die eene byzondere aanmerking van het Staatsbewind ten gevolge hadt: immers het vondt goed den verzoekeren te verstaan te geeven; dat, hoe zeer het met een ordenlyk Beheer overeenkomstig zou zyn geweest, geene Leveringen te doen plaats grypen, welke het beloop der gestelde sommen, kon of moest te boven gaan, zonder alvoorens zich deswegen by het Staatsbewind te vervoegen, en hetzelve ook vertrouwde, dat zulks, by den Raad der Marine, vervolgens zou worden in agt genomen, het Staatsbewind nogthans ten vollen begreep, dat eensdeels de drang der omstandigheden, den Raad, in dat geval,

Aanmerking op de Geldvordering gemaakt.

(*) *Notulen van het Staatsbewind* 1804. Maart bl. 12 en 86.

CLXXXV. BOEK. 1804. val, kon genoodzaakt hebben van de ordelyker wyze van handelen in deezen af te wyken; en anderdeels, dat van 's Lands wege, voor de richtige betaaling van reeds gedaane Leveringen, of andere, reeds aangegaane Verbintenisfen, behoorde te worden gezorgd. — Intusfchen moest het Staatsbewind verklaaren, zich buiten ftaat te vinden, om, met genoegzaame kennis van zaaken, een voordragt, in die beide opzigten, by het Wetgeevend Lichaam te doen, in gevalle de Raad der Marine geene naauwkeurige opgave verfchafte van de onderfcheidene Stukken, door welke de Geldfommen reeds uitgegeeven waren; gepaard met eene beraaming der Uitgaven, ieder diet Posten betreffende, en welk het vermeerderen van elk derzelven met de aanmerklyke fom van vyfmaal honderd duizend Guldens zou vorderen (*).

Hoe toegeftaan. Aan deezen eisch werd door den Raad der Marine voldaan. Waar op het Staatsbewind des eene voordragt deedt aan het Wetgeevend Lichaam, met byvoeging der bewysftukken van de reeds gedaane Uitgaave en de begrooting der volgende. In den geleidbrieve fchreef het Staatsbewind onder anderen. „ 'Even gelyk het eene „ waarheid is, dat men, by de beheering van 's Lands Nationaale Magt in „ 't

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Sept. bl. 190.

„ 't algemeen, en van de te beraamene
„ Expeditie in 't byzonder, met geene
„ mogelykheid heeft kunnen voorzien,
„ dat dezelve Expeditie van zo langen
„ duur, en zoo hoogst onereus voor den
„ Lande weezen zou, alsmede dat de kos-
„ ten, zo van Soldyen en Kostpen-
„ ningen, als wegens het generaal on-
„ derhoud derzelven, zeer verschillende
„ in aart en Objecten, zich dermaate zou
„ hebben uitgebreid, dat 'er geene mo-
„ gelykheid overblyft, om eene juiste
„ berekening te maaken van het geen
„ voor dat alles werklyk benoodigd is,
„ zo heeft de beraaming deswegen niet,
„ dan zeer in het onbepaalde, kunnen ge-
„ schieden; dan is nogthans zodanig inge-
„ richt, dat het beraamde zeer wel zal wor-
„ den geabsorbeerd, naar aanleiding van
„ het enorm beloop, 't welk het On-
„ derhoud, de continueele Reparatiën,
„ aankoopen, zoo van Houtwaaren, als
„ van andere Benoodigdheden, mitsga-
„ ders Arbeidsloonen, komen te bedraa-
„ gen, buiten en behalven de Soldyen."

Op deeze gronden oordeelde het Staatsbewind, dat de voorgestelde vermeerdering van ieder der gemelde Posten, met een beloop van vyf Tonnen Gouds, voor eerst voldoende zou weezen, en dat men, naa bevonden te hebben, hoe verre die vermeerdering zou kunnen strekken, beter in staat zou weezen het als dan nog ont-

CXXXV. BOEK. 1804.

ontbreekende, zo na mooglyk, te bepaalen. — Het daartoe aan het Wetgeevend Lichaam voorgedragene Besluit erlangde bekragtiging (*).

In de behoeften van veele Steden en Plaatzen voorzien.

Aanhoudend en steeds toeneemend gebrek was in Steden en Dorpen, bovenal die van Zeevaard en Visschery hoofdzaaklyk bestaan, het deerniswaardig geval. De klagten van daar en de ingediende verzoeken om onderstand, schoon, ieder op zich zelven, geene zeer groote sommen bedraagende, maakten zamengenomen, eene aanzienlyke Geldsom uit. *Vlaardingen*, *Maassluis*, *Enkhuizen*, *Vlissingen* en veele Zeedorpen, lieten zich boven anderen hooren, daar de nood zo fel en aanhoudend drong. Schoon nu en dan de noodzaaklykheid een Weigering liet hooren, was de hand tot ondersteuning veelal geopend en uitgestrekt, en werd met genoegen toegereikt aan de zodanigen, wier welbesteeden van vroegere hulpbetooningen uitwees, dat zy dezelve met de daad verdienden (†). — En mogen wy hier niet verzwygen, hoe de Nieuwspapieren, ondanks de veelvuldige en drukkende Geldheffingen, getuigenis droegen dat de Landzaaten niet vervreemd wa-

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Nov. bl. 81 en *Bylage* bl. 10.

(†) De voordragen deswegen, in deezen Jaare, en de besluiten daar op zyn te veelvuldig om ze hier byzonder aan te wyzen.

waren van Vaderlandsche Deugd en Weldaadigheid. Dankbetuigingen, daar in uitgeboezemd, spraken van vrywillige ondersteuningen, by die van den Lande gevoegd; en zyn gedenktekens van de hulpryke weldaadigheid der *Nederlanderen*.

Wegens de Amptgelden.

Niet weinig viel den Lande te betaalen, aan alle Amptenaaren en geweezene Amptenaaren; mitsgaders aan Erfgenaamen van laatstgemelde, binnen het Departement *Holland*, welke noch geheel, noch gedeeltlyk, uit 's Lands Kas werden gesalieerd, en welke Amptgelden betaald hadden; naa het Besluit van Provisioneele Representanten van *Holland*, op het stuk der Ampten genomen (*), en, niettegenstaande de opschorting van dit Decreet, op hun verzoek, zou worden uitgereikt, de wedergave van het door hun betaalde Amptgeld, onder zekere, daar by gevoegde bepaalingen (†).

Aanvraage van J. C. van der Hoop.

De Heer J. C. van der Hoop, voorheen de post bekleed hebbende van Raad en Advocaat Fiskaal ter Admiraliteit van *Amsterdam*, deedt aanzoek, om betaalinge van hem nog, wegens den Lande, verschuldigde Gelden van den Jaare MDCCXCV. Eene groote vordering werd hem goedgedaan, wegens Vacatien en Reiskosten, ingevolge eener Commissie van

(*) 't Zelve was van 18 Nov. 1795.

(†) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Nov. bl. 10 en 11.

CXXXV. BOEK. van den Admiraal Generaal. Andere werden afgeslagen of in beraad gehouden (*).

1804.

Eischen van de Wed. L. P. v. D. Spiegel.

De Weduwe van Mr. Pieter Laurens van de Spiegel, Digna Adriana van Ossewaarde, hadt meerder en grootere eischen, welke zy thans ter baane bragt, en op welker voldoening zy aandrong, uit hoofde van de overeenkomsten, door de voormalige Staaten van *Holland* en *Westfriesland* met haaren overleden Man, zo in de hoedanigheid van Raadpensionaris, als in andere Staatsbetrekkingen, aangegaan. Eenige deezer werden toegestaan, andere in beraad gehouden, zommige geweigerd. Eene vereffening nogthans die den Lande op eenige duizenden te staan kwam, en, uit hoofde der verbintenissen, niet onbetaald konden blyven (†).

Vordering van Tollius.

Van vreemder aart was eene vordering van den geweezen Hoogleeraar Tollius, door den Extraordinaris Envoye en Minister Plenipotentiaris van Dedem tot de Gelder, ter Vergaderinge van het Staatsbewind ingezonden; waarby deeze te kennen gaf, door dien voormaligen Hoogleeraar, thans nog verknogt aan den Erfprins van Oranje, verzogt te zyn, het Staatsbewind bekend te maaken, dat hy nog gereed was, om verslag en Reken-

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Nov. bl. 79.

(†) *Ald.* Mey bl. 181. July bl. 122 en Sept. 17...

kenschap te doen van zyn Ontvang en Uitgave, als aangestelde Commissaris by het Corps *Oostenrykſche* Troepen, 't welk, in den Jaare MDCCXCV in de Republiek zou zyn gekomen. — Ten aanziene van deeze oude schuld werd den Invorderaar aangeschreven, dat hy zyne Rekening en Verantwoording als nog onverwyld herwaards hadt over te zenden; om daar mede, overeenkomstig de Orders van den Lande, te handelen: doch werd 'er deeze mits by gevoegd, dat TOLLIUS, aan den Lande, tevens zou goeddoen de kosten van de tegen hem aangevangene, en door zyne tergiversatie veroorzaakte Procedures, reeds uitgegeven. Dan zou, wanneer de Rekening werklyk zou zyn ingekomen, hangende de vereffening, met het vervolgen der Procedures worden stil gezeten (*).

Wegens de schadeloosstelling aan de Prins van NASSAU.

Men sprak druk en de openbaare Nieuwspapieren gewaagden des veelvuldig, dat de schadeloosstelling des Prinsen van NASSAU, ten bedraage van Vyf Millioenen, in tien Jaaren, uit de Inkomsten der Domeinen zouden betaald worden. Dit stuk, het Wetgeevend Lichaam voorgesteld zynde, reezen daar aanmerkelyke zwaarigheden: dewyl, in het bekende Bygevoegde Artykel des Tractaats van *Amiens*, bepaald was, dat de Schadeloosstel-

(*) *Notulen van het Staatsbewind.* 1804. Maart bl. 67.

CXXXV. BOEK. 1804.

ſtelling voor dien Vorst, geenzins zou komen ten laste van de Republiek. — By eene herhaalde onderhandeling deswegen in het Wetgeevend Lichaam, werd de voorgedraagene ſchadeloosſtelling met zeventien tegen acht ſtemmen verworpen, en mitsdien aan het Staatsbewind onbekragtigd te rug gezonden (*).

Vereffening met C. A. VON CUHNE.

De geweezene Commisſaris van 's Lands Krygskas te Velde, C. A. VON CUHNE, verzogt bevryd te worden, van het vertoonen der Quitantien, wegens betaalde ſommen van 6,000 en 6,300 Guldens aan wylen Prins FREDRIK VAN ORANJE. Het Staatsbewind oordeelde des eene gunſtige voordragt by het Wetgeeven Lichaam te moeten doen. Zulks hadt het gunſtig gevolg dat hem de gemelde ſommen betaald werden (†).

Vergoeding wegens de Ryksmunt aan eenige Steden.

Hoe ſchaars 's Lands Kas van Geld voorzien ware, oordeelde het Staatsbewind, van regtswegen, te moeten voldoen aan de verzoeken der Steden *Nymegen*, *Zutphen*, *Deventer*, *Kampen*, *Zwolle* en *Groningen*, om de nog onbetaalde Jaarlykſche Onderſtandgelden, wegens het gemis der Ryksmunten, te zamen 92,000 Guldens beloopende. Het ſchreef des een breeden Brieve aan het Wet-

(*) *Haarlemſche Courant*, Aug. 28 en Sept. 1. Vergelyk onze *Vaderl. Hist.* hier boven bl. 26.

(†) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Maart bl. 191. April bl. 137 en *Byl.* bl. 28.

Wetgeevend Lichaam. 't Welk in het aangedrongene voorstel der betaalinge bewilligde (*).

CXXXV. BOEK.

1804.

Voorgestelde Bezuiniging op 's Lands Kantooren.

Eigenaartig was het, in die steeds voorkomende Geldbehoefte by den Lande, op bezuiniging bedagt te zyn. Deeze meende men te kunnen daarstellen, door de ontvangst der Nationaale Middelen en Belastingen, als mede de Bedieningen en Ampten, tot derzelver ontvangst geschikt, alomme, zo veel de bevordering van 's Lands belang en een geregeld beheer der Finantien, zulks zou toelaaten, zamen te voegen; dat, op gelyke wyze, de Kantooren tot Ontvangst, waar in de verzamelde penningen in kas werden gebragt, zoude worden vereenigd, en derzelver getal verminderd. — Dat men de Ampten en Bedieningen, welke, ingevolge daar van, noodloos zouden worden, of anderzins overtollig bevonden, zou vernietigen, met schadeloosstelling van de daarby belang hebbende, geduurende hun leeven: 't welk voortaan de Tractementen, ten baate van den Lande, bespaarde (†). Gewis kon dit plan, wel volvoerd wordende, door de zodanigen, welke het werd aanbevolen, geene geringe bezuiniging te wege brengen: aangezien het getal der Beampten in

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804, Maart, bl. 153 en *Byl*, bl. 59. Mey bl. 21.
(†) *Ald.* Jan. bl. 159.

CXXXV. BOEK. 1804. in dit vak, de weinige uitgebreidheid des Lands in aanmerking genomen zynde, verbaazend groot was, en by de beheeren van gelyken aart in andere Landen geweldig afstak. Dan schynt dit werk allen mogelyken spoed niet genomen te hebben (*).

Voorzingen tegen Plaatslyke Belastingen.

Alles wat den toevloed van Penningen in 's Lands Algemeene Schatkist, kon vertraagen, belemmeren, of de Ingezetenen in ongelyke maate drukken, oordeelde het Staatsbewind te moeten weeren Van deezen aart waren voorzeker de Plaatslyke Belastingen, die voorheen te meermaalen de aandagt des Landsbestuurs trokken, en de gevorderde voorzieningen daar tegen ten gevolge hadden. Thans was, door het Departementaal Bestuur van *Holland*, aan den Raad der Gemeente van de Stad *Leyden*, een Octroy verleend, tot het heffen eener Plaatslyke Belasting, onder den naam van *Armengelden.*

Het Staatsbewind des verstendigd, en ziende, dat die Armen-gelden stonden geheeven te worden van Waaren en Goederen, ten behoeve van de Nationaale Kas reeds bezwaard, merkte op, dat aan de Belastingen op die Artykelen behoorden tot de Nationaale Geldmiddelen, waarvan de Eigendom aan de geheele Na-

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804, Maart bl. 7.

Natie en het Bestuur aan het Staatsbewind toekwam, geene uitbreidingen konden daargesteld worden, dan op voordragt van het Staatsbewind en onder goedkeuring van het Wetgeevend Lichaam. — Het Staatsbewind moest, diensvolgens de voor de Stad *Leyden* aangekondigde Armengelden, als onbevoegd toegestaan en als met het Nationaal gezag en belang strydig, aanmerken, en kon derzelver vergunning niet erkennen, noch derzelver invordering gedoogen; althans niet, zonder eene nadere tusschenkomst van het Staatsbewind en de goedkeuring van het Wetgeevend Lichaam. Naa zoo uitdruklyk het gevoelen des Staatsbewinds, op dit stuk, den Raad der Gemeente van de Stad *Leyden* ontvouwd te hebben, liet hetzelve aan dezen over zodanig een overvoeging te doen als dezelve, overeenkomstig met dit Systhema, zou oordeelen te behooren. — De aangeduide weg werd door *Leydens* Stadsbestuur ingeslaagen (*).

CXXXV. BOEK. 1804.

Aan ontheffingen van Belastingen viel, in een tyd als deeze, niet te denken, veel meer kwam in aanmerking een voordragt tot het intrekken van verscheidene vrydommen en ontheffingen, in een en ander Departement, in vroegeren tyde, en geduuren-

Handelingen over de *Tauxatien en Admodiatiën*.

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. April bl. 28. Mei 31 en Juny bl. 109.

CXXXV. BOEK. 1804.

rende de voorige Staatsregeling ver- leend (†). Tydsomstandigheden, nieuwe onderneemingen, gaven te meermaalen aanleiding om zekere vrystelling van Belastingen toe te staan, of dezelve by *Tauxatie* of *Admodiatie* te heffen. De Commissie van Finantie gelast, om, in een bepaald geval, *West-woldingerland*, in het Departement *Stad en Lande van Groningen* gelegen, des een verslag uit te brengen, gaf, te dier gelegenheid, algemeene aanmerkingen op, dit stuk betreffende, en wees teffens een oorzaak aan van eene groote vermindering in 's Lands wettige Inkomsten. Hoofdzaaklyk kwamen de aanmerkingen hier op neder. Dat de ondervinding dagelyks, meer en meer, bevestigde, dat de Districten, in welke de Middelen van Consumptie, by Tauxatie of Admodiatie werde geheven, altyd gestrekt hadden tot een winstbron voor Sluikhandelaars der aangrenzende Plaatzen, waar die zelfde Middelen, by Inzameling of Verpagting, werden ontvangen, en natuurlyk verstrekken moesten: dewyl men, by de Admodiatie, niet bepaalde, noch kon bepaalen, welk eene hoeveelheid dier Goederen zodanig een District, ten eigen gebruike, noodig hadt, en dus met regt zou mogen invoeren. — Dat de Invoer, in

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Juny bl. 46.

in dezer voege geheel vryſtaande, daar van het natuurlyk gevolg was, dat de Ingezetenen eerst hunne behoeften binnen bragten, en het overige insloegen, om, ter ſluik, in de nabuurige Diſtricten, zonder Belasting, te worden verzonden, tot een onberekenbaar nadeel van 's Lands Geldmiddelen, en vermeerdering der kostbaarheid van het Beheer. CXXXV. BOEK. 1804.

Om des overtuigd te worden, beboefde men ſlegts, onder anderen, het oog te vestigen, op den verwoestenden invloed, welke de Admodiatie op de bovengemelde Middelen in *Westerwolde* maakte, op diezelfde Middelen in de overige deelen van *Stad en Lande van Groningen*, aangezien de opbrengst alleen van de voornaame Speciën, van Koffy, Thee, Tabak en Genever, zedert den Jaare MDCCXCIV, en dus in de laatſte tien Jaaren, niettegenſtaande de vermeerdering van gebruik, verre over de honderd duizend Guldens aldaar was agteruitgegaan, — Zelfs was dit kwaad, door de omſtandigheden der tyden, zodanig toegenomen, dat 'er in *Friesland*, *Drenthe*, *Westerwolde* en *Groningen* (*), Com-

(*) Alle limotrophe Diſtricten. In de drie eerstgemelde, waren eenige Middelen van Conſumptie, zints den Jaare 1795, of gedeeltelyk afgeſchaft, of in Admodiatie gegeeven, of op eenen verminderden Aanſlag der Specien verpagt. — De wel-

CXXXV. BOEK. 1804. Compagnien van Sluikhandelaars bestonden, om die Waaren, in het Departement van *Stad en Lande van Groningen*, in te sluiken, en uit hunnen gemeenschaplyken roof, op de Nationaale Middelen behaald, de Boete te betaalen, in welke, by de ontdekking dier sluikeryen, de Overtreeders, ingevolge van 's Lands Wetten, beslaagen mogten worden.

Zo lange derhalven soortgelyke Admodiatien plaats greepen, zou daarvan altoos het onvermydelyk en treurig gevolg zyn, dat, in zoodanige Districten, welke aan de geadmodieerde Landen grensden, en waarin de Middelen by Inzameling of Verpagting werden ingevorderd, dezelve grootendeels, zo niet geheel en al, zouden te niet loopen: terwyl eene verhooging dier Middelen aldaar, de opbrengst niet zou vermeerderen; maar de sluikeryen, door grootere voordeelen, meer en meer aanzetten, en den eerlyken Koopman allen Handel ontneemen, of noodzaaken zich onder de eerlooze bende der Sluikhandelaaren te begeeven. Het

welvaard der Inwoonderen van dat gedeelte des Lands, liep elk, daar buiten, in 't ooge; en daar juist die streeken thans het minst van den drukkenden last des Oorlogs voelden en leeden, verwekten die sluiksch behaalde voordeelen billyk den nayver van andere Landzaaten.

Het was, naar het inzien der Commissie van Finantie, uit deezen hoofde, raadzaam, alle verleende Admodiatien, of Redemptien der Middelen, zo veel mogelyk, in te trekken en af te schaffen, en die Middelen, tot voorkominge van alle verdere verkortingen des Lands, met de aangrenzende Landen, gelyk te maaken. Met dit werk vondt men voegelyk in *Westwoldingerland* aan te vangen: dewyl het thans een gedeelte van *Stad en Lande van Groningen* uitmaakte. Zulks kon men te noodzaaklyker keuren, aangezien de Sluikeryen van dien kant, langs verscheiden wegen en kanaalen, 't meest gedreeven werden. Terwyl, zo doende, en naa in dit District eene zo aanmerkelyke verbetering voor 's Lands Finantien te hebben daargesteld, hetzelfde kwaad desgelyks, in andere Districten en Departementen, zou kunnen en behooren te worden opgespoord, aangetast, en langzaamerhand de geheele Republiek over, door kragtdaadige maatregelen weggenomen, althans in deszels verderen voortgang gestuit worden.

CXXXV. BOEK.

1804.

Het Staatsbewind omhelsde gereedlyk dit voorstel en bragt het, by eenen aanpryzenden Brieve, het Wetgeevend Lichaam onder 't ooge, met verzoek, om goedkeuring van deezen maatregel en het uitvaardigen van een Plakaat, dit belangryk, doch veelen onwelkoom stuk be-

CXXXV. BOEK. 1804.

betreffende. — Het een en ander volgde (*).

De te koopstelling en daadlyke verkooping van Domeinen, zo in het Departement *Holland* als elders, werd voortgezet en slaagde doorgaans naar genoegen (†). De tot geldmaaking van Gebouwen, den Lande toebehoorende, hadt derzelver slooping, of althans verdwyning uit den ouden stand ten gevolge. — De Finantie verzogt en verkreeg van het Staatsbewind volmagt om het Kasteel en de geweezene Drostplaatswooning te *Buuren*, met een groot gedeelte der daaraan verbondene Gebouwen en Stallen, voor zo verre dezelve, zonder nadeel voor den Lande, konden worden gemist, tot Afbraak te doen verkoopen, en voorts, naa slooping en opruiming, derzelver gronden en gragten met het onbruikbaar puin en aarde, de wallen van het Kasteel te doen vullen, en den grond ter bebouwinge geschikt te maaken (§).

Op voordragt des Departementaalen Bestuurs van *Overyssel* om te *Assen* het Gebouw, onder den naam van het *Drostenhuis* bekend, by andere Nationaale Domeinen te veilen, viel het besluit van de

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Octob. bl. 183 en *Byl.* bl. 27 en Nov. bl. 125.

(†) *Ald.* Jan. 127. Feb. bl. 62 en 91. July bl. 36. Sept. bl. 31. Dec. bl. 59.

(§) *Ald.* Maart bl. 73.

de Nationaale Gebouwen, te gemelder Stede, zo veele af te zonderen als tot eene Vergaderplaatse, voor den Etstoel zouden noodig zyn, met zodanige plaatslyke gelegenheden, als daar toe zouden behoeven, als mede de Huizing door den Algemeenen Ontvanger van *Drenthe* bewoond, en alle overige ter koop aan te bieden (*). CXXXV. BOEK. 1804.

Het *Prinsenhof* te *Leeuwarden*, met de naastgelegene Huizinge, onderging desgelyks het lot der verkoopinge, schoon het ongesloopt bleef, en, by verdeeling, ten burgerlyke gebruike beheerd (†). — Dusdanige verkoopingen, schoon alle op zich zelven doorgaans geene groote sommen opbrengende, strekten, zamengenomen, tot geene geringe oogenbliklyke steun voor 's Lands uitgeputte Schatkist. Eenige bedroegen echter eene zeer aanmerkelyke somme; zo begroote men de *Paltz-Beyersche* Domein-Goederen, die ten verkoop zouden worden aangeslagen op vyfmaal honderd negenentwintig duizend Guldens (§).

Veel ouds moest, ingevolge hier van, uit den Lande verdwynen, of althans, ten aanziene van den voorigen Staat, on-

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Sept. bl. 31.

(†) *Ald.* Nov. bl. 178. De kooppryS bedroeg *f* 42,944 Guldens.

(§) *Ald.* Feb. bl. 62.

CXXXV. BOEK. — 1804. onkenbaar worden. Van de slooping echter, by de verkoop van eenige daaromstreeks gelegene stukjes grond, den Lande toebehoorende, bleven uitdruklyk verschoond de staatlyke overblyfzels van het Huis te *Brederode*, welker slooping aan de langzaam werkende hand des tyds werd overgelaaten.

Over de Aanbestedingen voor den Lande.

Meest ten allen tyde kosten de Werken, voor den Lande vervaardigd, en leveringen daaraan gedaan, veel gelds. In tyden van ruimte aan Penningen in 's Lands Schatkist, gaat zulks veel al toe, zonder stipte opmerking of naarvraag: thans waren de omstandigheden, tot het wel te raade houde houden der Penningen, allergebiedienst. De Gelden, by de Begrooting der Staatsbehoeften, tot zekere voorwerpen bepaald, schooten meermaalen te kort, en waren, by het vraagen van meerdere of ruimere toelaagen, reeds besteed. Zulks geschiedde, by wylen, zonder dat, vóór het aangaan der verbintenissen dier Leveringen, aan het Staatsbewind was kennis gegeeven, mitsgaders de aanvulling van de daar toe betrekkelyke posten gevraagd. Het verwagtte, dat dergelyke ongeregeldheden in het Beheer zouden worden voorgekomen. Tot derzelver niet weder opdaaginge herinnerde het Staatsbewind aan een besluit by de Organisatie der Bureau's van den Secretaris van Staat, Departement van Oorlog, met

met wien dit voorviel, waarby was vast- CXXXV.
gesteld, „ dat er zou aangelegd worden BOEK.
„ een Register van alle Betaalingen, ——
„ welke, uit kragte van Contracten van 1804.
„ Aanneeming, Leverantiën of Daggelden moesten worden betaald, om te kunnen vergeleeken worden met de geconsenteerde Posten; ten einde altyd tydig suppletie konde worden gevraagd." Hoedanig Register het Staatsbewind vertrouwde, dat op het Bureau van den Secretaris zou zyn aangelegd (*).

Windhandel en Armoede en Weldaadigheid.

Ondanks de Geldheffingen, ondanks alle bedoelde en daadlyk te werkgestelde bezuinigingen, zonk het Land dieper en dieper in schulden. De Ingezetenen verarmden, de Middelstand boven al voelde het bezwaarende der toeneemende behoeften. De handel in de Landspapieren, uit de herhaalde en opeengestapelde Heffingen gebooren, die veel van den beruchten Actie-handel kreeg, mogt eenigen, by een voor hun gelukkig beloop van zaaken, verryken; veelen, verre de meesten, verlooren schatten, terwyl sommigen, die niets bezaten, zich in dat spel staaken, en, by slot van rekening, bankbreuken maakten, in welker gevolgen zy anderen inwikkelden. De waare Handel des *Bataafschen* Volks ging, ingevolge van den Oorlog, groo-
ten-

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Juny. bl. 12.

CXXXV. BOEK. —— 1804. tendeels te niet. Veel gelds bleef, by de voorzigtigen, buiten omloop. Zulks en de winstdervingen der vermogenden, werkte, by wederkaatzing, op den agtbaaren Middelstand, terwyl de mindere Volksklasse, door gebrek aan werk, tot armoede en deerlyk gebrek verviel.

De Armekassen, in veele aanzienlyke Steden en groote Dorpen, voorheen ruim toereikende om in den nood van Behoeftigen te voorzien, en, waar de nood drong, de behulpzaame hand vaardig ter redding uit te steeken, kreegen bezwaaren, welke ondraaglyk mogten heeten. Van hier ongewoone Geldinzamelingen, welker opbrengst niet zelden zo groot was, dat de Grondtrek der *Nederlanderen*, de hulpvaardige Weldaadigheid, zich, op eene uitsteekende wyze, te midden van zo veel druks, kennelyk deedt zien, en by veelen, met allen regt, bewondering baarde.

Dan vaaren wy voort om andere byzondere bronnen van *voormaalige* welvaard des Lands te beschouwen — *voormaalige* moeten wy hier zugtende te nederschryven: want het vooruitzigt, op 't geen ons des te vermelden staat, perst dit woord ter penne uit. Schikken wy daar toe gedeeltlyk een ander Boek.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

HONDERD ZES EN DERTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Inleiding. Het voorgevallene in den Raad der Asiatische Bezittingen. Brief van eenige Leden des Ouden Raads. De taal des Wetgeevenden Lichaams gaf aanleiding tot dit schryven. Daar op gemaakte aanmerkingen. Veranderingen in den Raad. SCHORER *bedankt. Voordragt van Zeeland te dier gelegenheid. Misnoegen over die verandering. Voorstel van* BESIER. *Daar tegen inbrenging van den Nieuwen Raad. Besluit daar op. Twee Commissarissen, van wegen den Raad, te Amsterdam benoemd. Verzoeken der Deelhebberen en Actiehouders der O. I. Compagnie. Gesteldheid aan de Kaap de Goede Hoop, en te Batavia. Het voorgevallene op Suriname. Gaat weder aan de Engelschen over. Demerary en Essequebo door de Engelschen bemagtigd. Deerlyk lot van ons Krygsvolk by den* CXXXVI. BOEK.

 over-

CXXXVI. BOEK.

ov. .ocht van daar. Gesteldheid op Curacao. Algemeene kwyning. Gesteldheid van den Walvisch- en Haringvangst, en Kustvisscheryen. Voorval tusschen die van Bergen op den Zoom en de Tholenaaren, wegens het visschen in de Zeeuwsche Wateren. Gevolgen daar van. Voorstellen van Olyslaagers, deels van de hand geweezen, deels toegestaan. Aanmerking over den Uitvoer van Werktuigen tot Fabrieken. De Gildens eenigzins vervangen. Landbouw. Belooning aan de Wetboekmaakeren uitgereikt. Wegens eene Kaart van de Bataafsche Republiek. Over de vrydommen der Leydsche Hooge Schoole. Vergeefsche aanzoek van een Natuurkundig Genootschap in 's Gravenhage. Verzoek om Octroy wegens de Kunstuitbroeding van Gevogelte. Voorslagen van verscheide Kunstbewerkingen. Aanbod en aanvaarding eeniger Gedenkstukken den 's Lands geweezen Admiraal P. P. Heyn *betreffende. Kerklyke zaaken. Synodes gehouden. De jaarlyksche Giften aan de zogenaamde Kruiskerken in Vlaanderen voor eenige jaaren betaald, en verder ingehouden. Het voorgevallene met het Departementaal Bestuur van Brabant en het Staatsbewind, wegens eene Pastory. Opmerklyke Publicatie, in dat geval, door het Staatsbewind gedaan. Over het invoeren eener bepaalde Spelling der Nederduitsche Taale, volgens den Hoogleeraar* Siegenbeek. *Iets over*

Berk-

Berkheys Natuurlyke Historie van het Rundvee. Belooning aan de Vervaardigers van de Pharmacopoea Batava. Het Geneeskundig Onderzoek en Toevoorzigt ingevoerd. Wegens eene ziekte op het Eiland Ameland. Verdubbelde voorzorgen tegen besmetlyke ziekten. Wat men bepaald ten opzigte van Zeeland deedt. Algemeen zeer sterk reglement ter weeringe dier besmetting. Die maatregel verzagt. Byzonderheden, het Schoolwezen betreffende. Leevensberigt van S. Styl. Verslag van Mejuffrouw Elisabeth Bekker Wed. A. Wolff en Agatha Deken.

CXXXVI. BOEK.

Het slot des laatsten Boeks duidde aan wat de aanvang van het tegenwoordige zal uitmaaken. Hoogst te bejammeren is het, dat gedeeltens der Vaderlandsche Geschiedenisse, die, in vroegeren tyde, dezelve opcierden, met het vermelden van hoogstheuchlyke gebeurtenissen, die eigenste gedeeltens den Geschiedboeker, gevoelig voor de eer en voorspoed zyns Vaderlands, een zo onaangenaame taak opleggen. Een taak waaraan hy zich niet mag onttrekken, zal anderzins zyn Werk den stempel van waarheid draagen, en het Naageslacht doen weeten, langs welke trappen dit voorheen zo bloeiend en zegevierend Gemeenebest, nederzonk tot eene diepte, waar uit men bykans wanhoopte, hetzelve immer te zullen kun-

1804. Inleiding.

CXXXVI. BOEK. 1804.

nen opbeuren. Dan het zyn de Lotgevallen des Lands, van hoedanig eenen aart dezelve dan ook mogen wezen, welke den Geschiedboeker te verwerken staan. Laaten dezelve hem niet toe vrolyke en opbeurende Tafereelen den Leezeren voor oogen te stellen: met waare, hoedanig dan ook, zullen zy zich moeten vergenoegen. Niet geheel echter is dit Boek der Treurstoffe gewyd. Stukken van eenen anderen aart, tot het gebeurde in den jaarkring, dien wy beschryven vallende, zullen verandering opleveren en verpoozing verschaffen.

Voorvaarendheid in het ter hand slaan en spoed in het afdoen van zaaken, zyn, in Gemenebest-Bestuuren, hoe ook gewyzigd, hoogstzeldzaame verschynzels. Ons Vaderland heeft, in veele tydvakken, daar van de doorsteekendste bewyzen opgeleverd. In de laatste jaaren der voorgaande en de eerste der tegenwoordige Eeuwe, in zo veel wissellots van Staatsinrichtingen gesleeten, gingen onafgedaane en hangen blyvende zaaken uit handen des eenen Landsbestuurs in die van een volgend over, zomtyds met het lot van dezelfde vertraaging te ondergaan. Min gewigtig gekeurde viel zomtyds eene geheele vergeeting ten deele.

Verandering in den Raad der Asiatische Bezittingen.

Het Beheer der *Asiatische* Bezittingen kan van die vertraging ten voorbeelde strekken. Het deswegen, ten deezen Jaare, voorgevallene verdient eene onder-

schei-

scheidene vermelding, zo om eene gelyk- CXXXVI.
vormigheid te bewaaren in 't geen ons BOEK.
Geschiedblad, wegens de hoogstbelangryke Oost-Indische Maatschappy, in veele 1804.
tydvakken; optekende, als uit hoofde van de zonderlinge toedragt, ten deezen Jaare, en het geen daar mede gepaard ging.

De Commissie tot de *Oost-Indische Zaaken*, in Wintermaand des Jaars MDCCCII benoemd (*), hadt, in Oogstmaand des volgenden Jaars, eene Concept-Instructie voor den *Raad der Bezittingen van de Bataafsche Republiek in Asia* en *den Uithoek van Africa*, als een der vrugten van haare werkzaamheid, overgelegd. — Het leedt tot Lentemaand deezes Jaars eer dezelve, overwoogen zynde, vaststelling bekwam. De nieuwe Raad zou bestaan uit Negen Leden; in den *Haag* vergaderen; ondergeschikt en verantwoordelyk zyn aan het Staatsbewind; aan ieder der Leden werd een Jaarwedde van vyfduizend Guldens toegelegd. Boven dezelve zouden zy, volgens een uitdruklyk besluit van den Raad, in Commissie geweest zynde, een Daggeld van Tien Guldens trekken. Deezen Raad werd, in den *Haage*, een Huis ter Vergaderinge toegeschikt, 't geen voorheen aan de *Oostindische Compagnie* hadt toebehoord, be-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XLV. D. bl. 268 enz.

CLXXVI. BOEK.

1804.

Brief van eenige Leden des Ouden Raads.

bekend onder den naam van *den Raad van Indien* (*).

Het was, in deeze dagen, niets vreemds; dat nu het een dan het ander der onderscheidene Collegiën van Regeering, in ons Vaderland, in een slegt en haatlyk daglicht, aan den Volke werd voorgedragen (†). De *Raad van Asiatische Bezittingen* hadt daar in gedeeld en zulks met een veragtend stilzwygen beantwoord, zich vergenoegende met de goedkeuring van het Staatsbewind, aan 't welk alle derzelver handelingen van naby bekend waren, en met hunne eigene bewustheid van getrouwe pligtswaarneeming. „ Dan," dus sprak de Raad het Staats-bewind, in eenen Brieve, aan, „ wy zouden ontbloot moeten zyn „ van allen gevoel, onverschillig omtrent „ onze eer en goeden naam, en veragtelyk in de oogen van het Gouvernement, van het weldenkend Publiek, en „ van ons zelven, indien wy, met een „ even koelzinnig stilzwygen, heten „ voorbygaan zodanige grievende, en, „ zo wy meenen, onverdiende aanmerkingen op ons Bestuur, welke het de „ Hoogst-

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Maart bl. 130.

(†) Zie, om geene andere voorbeelden op te haalen, wat wy hier boven, van de Bepaalingen der Drukpersse spreekende, bybragten.. Hier boven bl. 17. enz.

„ Hoogstgeconſtitueerde Magt in ons Vaderland gelastte te insereeren in een haarer officieele en alom in de publieke Papieren gevonden wordende ſtukken."

CXXXVI. BOEK. 1804.

Aanleiding tot dit ſchryven. De taal des Wetgeevenden Lichaams.

De Raad bedoelde de taal, door het Wetgeevend Lichaam, in eenen Brieve aan het Staatsbewind, gevoerd, ten geleide van de vastgeſtelde Begrooting der Staatsbehoeften voor deezen Jaare, waar in dezelve regtſtreeks werd aangetast en aangewreeven, dit waren de eigene woorden, „ eene voorbeeldelooze „ duisterheid in de verantwoording der „ aan denzelven, by ſuccesſive Begrootingen, geaccordeerde ONMEETELYKE „ Geldſommen, en eene bedenkelyke handelwyze in hunne Adminiſtratie, om „ welke te doorgronden, en tevens eene „ onbewimpelde Rekenſchap te erlangen, „ door het Staatsbewind, ſpoedige en „ efficaſieuſe middelen zouden moeten „ worden in het werk geſteld."

Nieuwspapieren, welke dit inhielden, gaven teffens te verſtaan, dat de meerderheid van den toenmaaligen Raad eerlang plaats zou moeten maaken voor anderen; en dus ſcheen die Brief des Wetgeevenden Lichaams in zeker verband te ſtaan, met de Ontbinding des tegenwoordigen Raads, die, te recht, de uitdrukkingen, door het Wetgeevend Lichaam gebezigd, aanmerkte als geſchikt om de ongunſtigſte vooroordeelen tegen de Raads-

CXXXVI. BOEK. 1804.

leden te verwekken, by allen, die niet bekend waren, noch konden weezen, met den aart van dat Bestuur, — terwyl de eigenste uitdrukkingen de treffendste gewaarwordingen moesten te wege brengen by de Leden; weshalven zy oordeelden niet te konnen noch te mogen afzyn om hunne klagten en bezwaaren in den schoot des Staatsbewinds uit te storten.

Daar op gemaakte aanmerkingen.

„ De Raadsleden, " op dat wy hunne eigene woorden bezigen, „ vleiden zich, „ dat het ongegronde en gehazardeerde „ der tegen hun ingebragte beschuldigingen, terstond in 't oog zou loopen, „ wanneer men zich slechts geliefde „ voor te stellen, dat hunne algemeene „ Verantwoording, welke, tot hier toe, „ altyd geschied was, op dezelfde wyze als „ zulks in een constant gebruik was, ten tyde der voormaalige Bewindhebberen, en „ te meermaalen van het jaar MDCCXCVI, „ de uitgedrukte goedkeuring van het „ Vertegenwoordigend en Uitvoerend „ Lichaam hadt weggedraagen, en dat „ hun Ontvanger, volgens den inhoud „ zyner Instructie, van Jaar tot Jaar, tot „ den Jaare MDCCCIII ingesloten, „ aan de Nationaale Rekenkamer hadt „ toegezonden eene specifieke Memorie, „ betreffende de Administratie der by hun „ ingekomene Penningen (*)."

Het

(*) Om aan de woorden *Onmeetelyke Geldsommen* de regte waarde by te zetten, deeden zy het Staats-

Het was, op deeze gronden, dat de Raad, met zo veel ernsts als eerbieds, verzogt, „ dat zy, voor eerst, mogen „ worden geïnformeerd, wegens den aart „ van zodanige duisterheid, waar over „ het Wetgeevend Lichaam zich hadt be„ klaagd; op dat zy alzo in de gele„ genheid zouden worden gesteld, om „ alle gepretendeerde duisternissen te doen „ ophouden — en, ten anderen, dat „ van hun werd gevorderd zodanige on„ bewimpelde Opening van zaaken en al„ zulke compleete rekenschap en verant„ woording van hun gehouden Bestuur, „ in alle deelen, als het Staatsbewind „ zou oordeelen allermeest te voldoen „ aan het vuurig verlangen, waar mede „ zy, reeds voor lange, bezield waren, „ om eenmaal aan 's Lands Gouverne„ ment, en aan de geheele *Bataafsche* „ *Natie*, door onlochenbaare en vol„ dingende bewyzen, te doen zien, dat „ zy, getrouw aan Eed en Pligt, in „ hunne Ambtsbetrekkingen, niet anders „ dan de belangen van het dierbaar Va„ derland in het gemeen en van deszelfs „ *Oost-*

CXXXVI. BOEK.

1804.

Staatsbewind, in deezen Brieve, opmerken, gelyk zy met het grootste vertrouwen konden doen, „ dat aan de by onderscheidene Begrootingen „ toegestaane Subsidiën, meer dan *Negen Millioe*„ *nen* ontbraken, waar van, tot op den dag des „ schryvens van deezen Brieve, ongeagt 's Raads „ herhaalde Instantiën, by denzelven, niet één „ Penning was ontvangen."

CXXXVI. BOEK. 1804.

„ *Oosterſche* Bezittingen in 't byzonder, „ hadden in 't oog gehad en behartigd, „ en dat diensvolgens de religie van „ het Wetgeevend Lichaam notoir moest „ geſurpreneerd geweest zyn, ten tyde, „ wannneer hetzelve, ten hunne opzig„ te, zich in dier voege hadt uitgelaa„ ten." (*)

Verandering in denRaad.

By de verkiezing der Leden tot den Raad der *Aſiatiſche Bezittingen en Etabliſſementen*, werden, by beſlootene Briefjes geſtemd, uit de oude Leden A. M. Brouwer, J. J. Keyzer en Mr. J. A. de Mist; de nieuw benoemde waren J. H. Mollerus, Mr. P. C. Nederburgh, Js. P. Scholten, Mr. J. H. Schorer, Mr. H. van Straalen Jz. en P. van Yzendoorn. — Van hunne post in dezen vonden zich, onder betuiging van dankzegging, voor derzelver gehoudene Adminiſtratie, *honorabel* ontſlagen, J. van van der Steege (†), Willem Kist, Mr.

(*) *Brief van den Raad der Aſiatiſche Bezittingen en Etabliſſementen aan het Staatsbewind der Bataafſche Republiek* 28 Maart 1804. *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. bl. 241.

(†) Deeze van der Steege, uit *Groningen*, den Brief des Wetgevenden Lichaams geleezen, en het ontbinden van den Raad der *Aſiatiſche Bezittingen* verſtaan hebbende, leverde een verzoekſchrift in, dat door het Staatsbewind de noodige Orders mogten gegeeven worden, om, op alle handelingen van den voorigen Raad, en de byzondere Leden van denzelven, het naauwkeurigst en ſcherpst onderzoek te doen, als mede dat, wanneer daar by blyken mogt, dat hy in

Mr. D. VAN LAER, Mr. A. VERHEUL, M. J. MACARÉ en Mr. S. IPZ. WISELIUS (*). CXXXVI. BOEK.

Al- 1804.

in alles, als een eerlyk man, gehandeld hadt, hem deswegen een Getuigschrift en volledig Ontslag mogt worden verleend. *Notulen van het Staatsbewind* 1804. Mey. bl. 120.

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Maart. bl. 163. Het valt ligt te bezeffen, dat dusdanig een voorbygang., aan de voorloopige. maare beantwoordende, eenen sterken indruk op die Leden maakte. Van deezen indruk getuigt een Stukje, ten tytel voerende *Beroep van Mr.* SAMUEL IPZ. WISELIUS, *Lid van den Raad der Asiatische Bezittingen en Etablissementen, op het Bataafsche Volk, ter zaake van den Inhoud eens Briefs door het Wetgeevend Lichaam van het Bataafsch Gemeenebest aan het Staatsbewind der Bataafsche Republiek gezonden, ten geleide van de toestemming in de Begrooting der Staatsbehoeftens over den Jaare* 1804. Te *Amsterdam by* W. HOLTROP. In deezen, met eene scherpe penne geschreevenen Brieve den 2 April 1804 gedagtekend, beweert WISELIUS, hoe, uit verscheiden hoofde, de duisterheid waar over men klagtig viel, geen plaats kon hebben. Geenzins ontkende hy, dat 'er in 't oog des Wetgeevenden Lichaams, omtrent de handelingen van den *Asiatischen Raad* duisterheden aanwezig waren: als 'er in de Wetgeving geene personen zich geplaatst vonden, met de zaaken tot de *Asiatischen Raad* behoorende byzonder bekend. — „ Niets kan, schryft hy onder anderen, „ in de Handelwyze des *Asiatischen Raads* aanwezig zyn, dat door denzelven „ niet vollediglyk zou kunnen worden verant„ woord, het en ware, dat men verantwoording „ zou willen vorderen van zodanige sommen „ Gelds, waar over het Staatsbewind, by *Geheime Besluiten*, heeft beschikt, en welke Gelden „ de *Asiatische Raad* heeft moeten laaten volgen, „ offschoon volkomen onbewust van het oog„ merk, waarom die door het Bewind uit de *Asia-*

CXXXVI. BOEK. 1804. Schorer bedankt. Voordragt van *Zeeland* te dier gelegenheid.

Alle de verkoorenen namen die post op zich, uitgenomen J. H. Schorer, die bedankte, tot groot genoegen van de Raaden der Stad *Middelburg*. Aan 't hoofd van de Stads Regeering vondt hy zich geplaatst, en was van bykans onmisbaaren dienst. Zulks verklaarde de Stads Regeering, die, te dezer gelegenheid, het Staatsbewind onder 't ooge bragt de rampen, welke *Middelburg*, zints eenigen tyd, geleden hadt, teffens aan het Landsbestuur herinnerende de verzekering door hun Hoog Mogenden, in Wintermaand des Jaars MDCCXCV aan die van *Middelburg* gegeeven, wegens het voortdurend genot van een vierde in de voordeelen van den *Oost-Indischen* Handel. Desgelyks gaven zy hun vertrouwen te kennen, dat de Vergadering en de nieuwe *Asiatische* Raad, in het verzenden van de Goederen na de *Indiën* en de *Kaap*, en in de Goederen van

„ *Asiatische* Kas werden geligt. Doch by soortgelyke voorvallen is de Raad geheel lydelyk geweest, en dezelve zou, zonder onbillykheid, deswegen geene verantwoording kunnen worden afgevorderd. — Dan wel verre van de by de Begrootingen uitgedrukte som, ontvangen te hebben, hadt de Raad thans werklyk van de Republiek te vorderen," gelyk Wiselius schryft, „ de verbaazende som van Negen Millioenen eenmaal honderd zesenveertig duizend, een honderd een en zestig Guldens negen Stuivers en acht Penningen." Hy geeft de oorsprongen dier vorderingen op.

van daar gezonden en ten lande inkomende, mitsgaders in de verkoop der t'huiskomende Goederen, aan de *Zeeuwen* hun geregtig voorig aandeel zouden doen toekomen. Hier by voegde de Raad, het verzoek, dat, in stede van den bedankthebbenden Burger SCHORER, een *Zeeuwsch* Ingezeten mogt worden aangesteld: daar *Zeeland*, zelfs met grond, hadt kunnen verwagten, dat van de Negen Leden, waar uit de Raad zou bestaan, twee uit *Zeeland* zouden zyn benoemd geweest (*). CXXXVI. BOEK. 1804.

Dit verzoek vondt, by de plaatsvervulling van den Burger SCHORER, geenen ingang. In steede van deezen werd het voormaalig Lid W. KIST gekoozen die de opgedraagen post aanvaardde. Ook bevondt zich J C. NEDERBURGH, die eerst bedankt hadt, by het daadlyk daarstellen, zich onder de Leden. (†). — Groot was niet alleen het misnoegen van verre het meerendeel der geenen, die zich van dit Ampt verlaaten, en eenige plaatzen vervuld vonden door Persoonen, in het Staatkundige, eener andere Partye in den Lande toegedaan, schoon zy zich deswegen zo luide niet lieten hooren als de Burger WISELIUS, die, in zyn *Beroep op het Volk van Nederland*, Misnoegen over die verandering.

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. April bl. 185.

(†) *Ibid.* Maart bl. 47. April bl. 119 en Mey 206

CXXXVI. BOEK. 1804.

land; wegens de *Amptontzetting*, van een en ander der nieuw aangestelden een afzigtige beeldtenis ophangt; hunne voorige betoonde *Oranjegezindheid*, met sterke kleuren schilderende (*).

Voorstel van BESIER.

't Waren intusschen deeze afgezette Leden niet alleen, die zich geraakt en gebelgd vonden. De Burger BESIER vondt zich, zo als hy verklaarde, gedrongen aan zyn Medeleden een schriftelyk voorstel, des betreffende, te doen, waar van de aanhef luidde; „Daar de „ ongelukkige Reörganisatie van den *Asiatischen* Raad, niet alleen binnen 's Lands, „ de grootste sensatie verwekt; maar het „ ook te duchten is, dat dezelve, in „ *Indiën* bekend wordende, aldaar geen „ minder opzien zal baaren, en het bloot „ inzien van de naamlyst der nieuw be„ noemde Leden, by welgezinde Inge„ zetenen, de vrees zal opwekken, dat „ men dezelven, op nieuw, aan de ou„ de Heerschzucht en Knevelaryen zal „ overlaaten; waar van zy, met zo veel „ reden, hoopten, nu eenmaal te zullen „ bevryd worden — eene vrees, welke „ zo

(*) Zie het bovengemelde Stukje bl. 23 en 24. WISELIUS hieldt zich, volgens zyne verklaaring, „ voor ten onregte uit zyn Post gestooten, het „ en ware men plegtiglyk wilde verklaaren, dat „ werklyk de *Tegenomwenteling* daargesteld was, „ en de *Oorlog tegen de Patriotten* niet alleen „ aangevangen was; maar dat ook reeds de *Oranje Factie* over de *Patriotten* zegevierde."

„ zo al geene wanhoop, althans zeker de „ uitdooving van den even ontluikten publieken geest, moest te wege brengen."— Op grond van deezen aanhef stelde BESIER eenige maatregelen voor om die opvatting, door gepaste middelen voor te komen; als de herroeping van eenige reeds gedaane benoemingen van Amptenaaren. —Zo veel invloeds hadt deeze Voordragt, dat eenige benoemingen werden ingetrokken, en andere in plaats geschiedden. Onder deeze werdt de aanstelling van NICOLAAS ENGELHARD, tot Gouverneur Generaal, ingetrokken (*), tot daar over door het Staatsbewind nader zou zyn beschikt, en tot het bekleeden van die post aangesteld de Ordinaris Raad ALBERTIS HENRICUS WIESE (†).

CXXXVI. BOEK.

1804.

De nieuwe Leden van den Raad der *Asiatische* Bezittingen vervoegden zich by het Staatsbewind met eenen Brieve, waarin zy hoofdzaaklyk verklaarden, dat zy, met een veragtend stilzwygen hadden kunnen voorbyzien de haatlyke en vuilaartige wyze, waar op men zich veroorloofd hadt, al daadlyk naa de benoeming der Leden, den tegenwoordigen Raad uitmaakende, die Benoeming, zo wel als hunne Persoonen, door te stryken; doch vermeenden, dat betamelyk ge-

Daar tegen inbrenging van den nieuwen Raad.

(*) *Notulen van 't Staatsbewind*, 1804. Mey bl. 196.
(†) *Ald.* April bl. 30 en 122 Oct. bl. 124.

CXXXVI. BOEK. 1804. gevoel van eigen waardigheid, bezef van pligt, en vooral het algemeene nut en belang, het welk zy in hunne betrekking hadden waar te neemen; dat stilzwygen moest doen ophouden, wanneer de Eer van een Collegie, en van de Persoonen, hetzelve uitmaakende, wierd aangetast, al was het dan in een naamloos Libel, op eene wyze, welke het uiterlyk voorkomen hadt van gegrond te zyn op een voorstel door een Lid van het Gouvernement zelve gedaan, en wanneer daaden van het Gouvernement, in verband gebragt met zodanig een Voorstel, de indruk, wegens de waarheid der zaaake, niet alleen zouden vermeerderen; maar ook doen vooruitzien de tegenwerking, welke zodanig Collegie, in deszelfs Beheer en de uitvoering van deszelfs bevelen, zou te wagten hebben.

Deeze aanmerking rustte op een naamloos Tydschrift, zedert de nieuwe Benoeming van den *Asiatischen* Raad uitgegeeven (*), handelende over het voorstel van den Burger BESIER, hier boven vermeld. De Leden van den *Asiatischen* Raad betuigden zich niet te kunnen verbeelden, dat het Voorstel van den Burger

(*) De Tytel was, *Belangryke Brieven over de nieuwe Zamenstelling van den Asiatischen Raad enz. Tusschen* JUSTUS *en* PLEBEJUS, *te Rotterdam*, en DECIUS BATAVUS, te *Amsterdam*, in het hier bedoelde No. 3 te vinden.

ger Besier, zo als het daar werd opgegeeven, den toets van echtheid zou kunnen doorstaan: doch dat de naamlooze Schryver aan de zaak die gedaante gaf, dat het Publiek aan de egtheid van dit voorstel geloof zou kunnen geeven, of ten minsten daaromtrent in twyfel geraaken, indien men 't zelve deswegen niet, op eene leguale wyze, kon uit die dwaaling redden.

Te meer oordeelde de Raad het noodig, de verklaaring van het Staatsbewind, ten deezen opzigte, te verzoeken, wanneer men in aanmerking nam, dat door het Staatsbewind daadlyk dat geen was gedaan, waar toe het Voorstel van den Burger Besier, volgens opgave des naamloozen Schryvers, strekte: want schoon de Raad zich verzekerd hieldt, dat de Benoeming der Hooge Amptnaaren, by besluit van het Staatsbewind, in Grasmaand laatstleden gedaan, geenszins tot grond of beweegreden hadt gehad het voorkomen van zoodanige voor *Indiën* noodlottige gevolgen, als het meergemeld Voorstel, indien het weezenlyk gedaan was, uit de nieuwe Organisatie van den *Asiatischen* Raad zou voorzien, nogthans de gedagte Benoemingen, in verband gebragt met het gemelde Voorstel, hun toescheenen ten gevolge te moeten hebben, dat, wanneer geene ontkenning daar van te voorschyn kwam, het Publiek, hoe ongegrond dan ook, in het

CXXXVI. BOEK. 1804. denkbeeld zoude kunnen geraaken, dat daadlyk tot die, op dat tydstip, gedaane Aanstelling van Hooge Amptenaaren in *Indiën*, aanleiding hadden gegeeven, of in aanmerking waren gekomen zoodanige beweegredenen, als waar op het voorstel tot die Promotie, de noodzaaklykheid daar van hadt gegrond.

Ingevolge hiervan verzogt de *Asiatische* Raad ontheven te worden van allen blaam, welke zou kunnen voortspruiten uit zoodanig een Voorstel, ter Vergaderinge van het Staatsbewind gedaan, en bovenal van het verband, 't welk misschien zodanig een Voorstel in des Bewinds Besluit zou schynen gelegen te zyn, op hunne Personen, denkwyze en Beheer zou kunnen werpen, en den nadeeligen indruk, welk zulk schryven zou kunnen baaren, te weeren.

Besluit daar op. Het uitgegeeven Stukje werd door het Staatsbewind hoogst gewraakt, en den Raad der *Asiatische* Bezittingen alle mogelyke verzekering gegeeven van 's Bewinds hooge achting, goedkeuring en kragtdaadige bescherming. De inleidende bedenkingen van het Lid BESIER; waar in toch het aanstootelyke lag opgeslooten, werden niet ontkend. Ten deezen opzigte luidde woordelyk de verklaaring des Staatsbewinds: „ Wat aangaat, de by besluit van twintig April „ jongstleden gedaane aanstellingen van „ eenige Hooge Amptenaaren in de *Indiën*,

„ *tiën*, is de Vergadering daar toe, uit „ overtuiging van de nuttigheid van „ dien, overgegaan, zonder dat de *Præ* „ *missen* van eene Propositie, welke „ daar toe, door een der Leden, mogt „ zyn gedaan, daar by in eenige aanmer- „ king zyn genomen of eenig ander mo- „ tif, dan het algemeen belang, daar toe „ heeft aanleiding gegeeven; veel min, „ dat, door hetzelve Besluit eenig wan- „ trouwen op de Personen, denkwyze of „ Administratie van den Raad te werpen, „ zou zyn gebuteerd (*)." — De Raad der *Asiatische* Bezittingen betoonde en betuigde zynen dank aan het Staatsbewind, wegens het besluit, op hun voordragt, genomen, en daar by beloofde bescherming; doch daar de inleiding van het voorstel des Lids van de Staatsvergadering niet was ontkend, baarde zulks by hun eenige huivering, wegens een ongunstigen indruk, welken zulks zou kunnen veroorzaaken; dan zouden zy, gesterkt door de goedkeuring en het gezag des Staatsbewinds, met hunne Amptverrigtingen voortgaan, hoopende aan de verwagting van het Staatsbewind, en die genen hunner Medeburgeren, op wier gevoelens zy prys behoorden te stellen, te voldoen (†).

By

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Mey bl. 196.
(†) *Ald.* July bl. 4.

CXXXVI. BOEK. 1804. Twee Commissarissen te *Amsterdam* aangesteld.

By de beraadslagingen om den Raad der *Asiatische* Bezittingen na den *Haage* over te brengen, was geenzins onopgemerkt gebleeven de afgescheidenheid van de Handelplaatzen, en inzonderheid van *Amsterdam*. De Raad, wel ras, die behoefte gevoelende, deedt een voorstel, waarby de noodzaaklykheid betoogd werd, om, althans vooreerst, één of twee Commissarissen van wege den Raad, te *Amsterdam* te benoemen, Dit verlangen kreeg voldoening. Op eene Instructie, des ingeleverd en goedgekeurd, werden de Burgers Mr. HENDRIK VOLLENHOVEN en ELIAS CRAYVANGER, geweeze Bewindhebber der voormalige *Oost-Indische* Compagnie, benoemd, ieder op een Jaarwedde van vierduizend Guldens. Reis en Teerkosten waren op tien Guldens daags bepaald. Zy namen, naa beëediging, zitting in Oogstmaand. — Eenige goederen by het geweezen Departement des Raads te *Amsterdam*, gingen, volgens Staatsbesluit, ten dienste en gebruik aan den Raad der Marine over (*).

Verzoeken der Deelhebbers en Actiehouders der O. I. Comp.

De verandering in het Beheer der zaaken van de *Oost-Indische* Maatschappy, deedt een aantal Deelhebbers der *Oost-Indische* Compagnie, die voorheen zich vrugtloos aangemeld hadden, verzoekschrif-

(*) *Notulen van het Staatsbewind* 1804. July bl. 102 en 159, Aug. bl. 18 en 49 en Sept. bl. 25.

ſchriften by het Staatsbewind indienen, dat, indien zy, by aanſtaande Raadpleegingen des Staatsbewinds, wegens de eindelyke ſchikkingen over de *Aſiatiſche* Bezittingen, van hunne eigendomlyke Regten moesten verſtooken blyven, aan hun verzoek om ſchavergoeding mogt voldaan worden, of anders eene ſchikking gemaakt zo als men zou bevinden te behooren (*). — De Houders van een aantal Actiën in de Generaale *Nederlandſche Oost-Indiſche Compagnie*, in den *Haage* en te *Amſterdam* woonagtig, verzogten, dat, by de raadpleeginge ter Vergadederinge, over de zaaken, die Maatſchappy betreffende, op hunne belangen een gunſtig oog mogt worden geſlaagen, en dat, ingevalle de Actiehouders, van wegen het Staatsbewind, in hunne belangen mogten worden gehoord, hun als dan ook de gelegenheid zou worden gegeven om hunne redenen en belangen nader te ontvouwen. — Alle deeze verzoeken werden in handen geſteld van de Commisſie van Marine en Coloniën (†).

Geſteldheid aan de *Kaap de Goede Hoop* en op *Batavia*.

De Commisſaris Generaal DE MIST gaf, in Grasmaand, het Staatsbewind een voorloopig verſlag van zyne gedaane Landreize en behouden terugkomst aan de *Kaap*, alsmede van zyne bevinding aan dien

(*) *Notulen van het Staatsbewind.* 1804. Juny bl. 120.

(†) *Ald.* Juny bl. 164 en 165.

XXXVI. BOEK. 1804. dien uithoek, besluitende met de betuiging zyns voorneemens, om, by geschikte gelegenheid, na het Vaderland terug te keeren (*). — De Gouverneur JANSSENS

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. July bl. 97. Veel maalen hebben wy van de *Kaap de Goede Hoop*, in onze Geschiedenis, spreekende, het Werk van BARROW vermeld, als 't welk ons wegens dien Uithoek van *Africa*, zeer omstandige berichten mededeelde. Terwyl wy dit schryven komt ons in handen een Werk getyteld *de Kaffers aan de Zuidkust van Africa*, *Natuur- en Geschiedkundig beschreeven*, *door* LODEWYK ALBERTI, *Major by den Generalen Staf der Armee*. Te *Amsterdam*, by E. MAASKAMP 1810. In eene Krygskundige betrekking stondt de Schryver deezes Werks met den Hoog Ed. Gestr. Heer Gouverneur J. W. JANSSENS als Gouverneur, en den Hoog Ed. Gestr. Heer Mr. J. A. DE MIST, die in den Jaare 1802, als Commissaris Generaal na de *Kaap de Goede Hoop* vertrok, en aan die Volkplanting drie jaaren lang vertoefde. Eene zending na de Binnenlanden en de post aldaar als Landdrost van het District *Uitenhage*, stelde den Heer ALBERTI by uitneemendheid in staat om het een en ander met eigen oogen te aanschouwen. Aan deezen Major was de zorge der *Kaffersche* en *Hottentotsche* belangen opgedragen, 't welk hem de schoonste gelegenheid schonk om de waarheid, ten aanziene van die zo wyd verschillende Volken te leeren kennen Hy deelt zyne waarneemingen mede, in alle de byzonderheden, welke tot eene volledige Volksbeschryving behooren. Het in 't Hoogduitsch geschreeven Werk trof een kundigen Vertaaler aan in den Hoogleeraar J. KONYNENBURG. Een Werk, 't geen by die des Heeren BARROW en VAILLANT, over deeze Volksstammen handelende, verdient geplaatst te worden, en uitwyst hoe veel eigen waarneeming te stellen zy boven duistere bescheiden, die niet altoos uit den mond van daar toe bevoegde Persoonen kwamen.

sens den ſtaat van 's Lands Schepen aan de *Kaap* vermeldende, berichtte, dat de Schoutbynagt DEKKER, by ſcheepgelegenheid, na 't Vaderland zou vertrekken, als niet onder den Vice-Admiraal HARTSINCK kunnende dienen (*). — Deeze volbragt zulks. Dan in *'s Haage* gekomen, werdt hy onmiddelyk gevat, op last des Raads van Marine, als hebbende zyn Bevelhebberſchap, zonder toeſtemming des Gouvernements, of van den Raad der Marine, verlaaten. De ſtukken, tot zyn geval behoorende, werden aan de Hooge Militaire Vierſchaar gezonden (†). — De tyding des weder uitgeborſten Krygs aan de *Kaap* en verder op *Batavia* bekend wordende, baarde voor de Vaderlandſche Schepen, derwaards gezonden, en deels reeds beladen, eene groote te leurſtelling, en de hoop op het herleeven van den *Oost-Indiſchen* Handel veranderde in vreeze voor een onafzienbaaren ſtilſtand. Eene vreeze waaraan de ondervinding maar al te zeer het bekragtigend zegel hing, tot ontzettend naadeel voor den Lande en de Ingezetenen, die zich, op goeden grond, veel voordeels beloofd hadden. De verblydende berichten van der Schepen behouden aanlanding in de *Oost*, verwisſelden in kommer-

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Juny bl. 147.
(†) *Ald.* Nov. bl. 102 en 148.

CXXXVI. BOEK. merlyke uitzigten voor derzelver naakend lot.

1804. Het hervatten des Oorlogs deedt voor onze kortlings herkreegene Bezittingen in de *West-Indiën* duchten. Maar al te gegrond was de vrees, dat dezelve, binnen kort, weder in handen der *Engelschen* zouden vallen. Van de voornaamste willen wy de lotgevallen kortlyk vermelden. — Op *Suriname*, werwaards P. BERANGER, die, met eenen breeden last, naa het geschil wegens hem ter Vergaderinge des Staatsbewinds (*), bekleed, na de plaats zyns Bevelhebberschaps vertrokken was, ontmoette hy, daar komende, den Schoutbynagt BLOYS VAN TRESLONG, die hem het Beheer der Volkplantinge overgaf. Dan, 'er rees tusschen deezen welhaast geschil: naardemaal BERANGER dagt over Landsschepen, zich aldaar bevindende, het bevel te hebben. Het Staatsbewind werd, dit geschil, over de grenzen des Gezags, voorgedragen. Men bepaalde den Heer BERANGER aan te schryven en te gelasten, om in alle zaaken, de verdeediging van *Suriname* betreffende, in 't algemeen, en byzonder, wegens het daar toe gebruiken van 's Lands Scheepsmagt aldaar, volkomen met overleg met den Schoutbynagt BLOIS VAN TRESLONG te han-

Het voorgevallene te *Suriname*.

(*) Zie onze *Vad. Hist.* XLV. D. bl. 341.

handelen; zo nogthans, dat, byaldien hunne gevoelens mogten verschillen, de Commissaris Generaal de magt zou hebben, om den Schoutbynagt stellige orders te kunnen en te mogen geeven, aan welke deeze gehouden zou zyn te gehoorzaamen (*). CXXXVI. BOEK. 1804.

De Commissaris Generaal te *Suriname* BERANGER hadt die Volkplanting, by zyne aankomst, in den besten staat van verdeediging gevonden (†). Niet lang bleef dezelve in zyne magt. De *Engelschen*, onder den Zeevoogd S. HOOD, naderden met eene Vloot, zes en twintig Schepen sterk, deeze Volkplanting. De Landmagt, daarop ingescheept, stondt onder de bevelen van den Generaal Major CH. GREEN. De Lieutenant Colonel BATENBURG, in het Fortres *Nieuw Amsterdam* het bevel voerende, ging met de gemelde *Engelsche* Leger- en Vlootvoogden, in den aanvang van Bloeimaand, eene Daadiging aan, waarover zich de Commissaris Generaal BERANGER wel beklaagde; doch tot welker kragtloosmaaking hy niets kon uitrichten.

Gaat weder aan de *Engelschen* over.

Schaars van Krygsvolk ter verdeedinginge waren de Volkplantingen van *Demerary* en *Essequebo* voorzien. Dit baarde, by de loopende gerugten van der

Demerary en *Essequebo* door de *Engelschen* bemagtigd.

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1894. April bl. 114 en Mey bl. 13.
(†) *Ald.* April bl. 68.

CXXXVI. BOEK. 1804. der *Engelschen* nadering, overleg hoe te handelen, by vyandelyken aanval. De Krygsraad, op dit stuk vergaderd, besloot eenparig om, indien 's Vyands Magt klein was, zich te verdeedigen, en ware dezelve groot tot daadiging te komen. Daar dit laatste het geval was, werd de daadiging den achttienden van Herfstmaand des voorleden Jaars getroffen. Onder de voorwaarden was de vryen aftogt en overvoering des Krygsvolks.

Deerlyk lot van ons Krygsvolk. Niets lieten de *Engelschen* onbeproefd om de Krygsgevangenen, by de overvoering na *Barbados*, te beweegen tot het treeden in *Engelschen* dienst. Men onthieldt hun het by daadiging bedongene. Eenige Soldaaten bezweeken voor dien aanzoek. Het lot der overigen, zo Officieren als Gemeenen, was deerlyk. Een zeer oud Schip, onder onbekwaame Zeelieden, zwak bemand, was ter overvoeringe bestemd. Naa veel gevaars uitgestaan te hebben, van in de diepte verzwolgen te worden, dreef een storm het elendig Vaartuig na de *Portugeesche* Kusten. Alle poogingen, om het daar van af te houden, waren vrugtloos. Het water drong van alle kanten in het Schip, het werd eindelyk op strand gesmeeten. Alles geraakte vol water, de masten en goederen sloegen over boord, waardoor een groot aantal volks den dood vondt. De Capitein LAMMERTS ver-

verdronk in dien yslyken nagt. De overgebleevenen vonden, in den morgen, door het vallen des waters, gelegenheid om zich te redden. Alle vrouwen, die zich aan boord bevonden ontkwamen den dood. Naa veele vermoeienissen doorgestaan te hebben, bereikten de Schipbreukelingen de Stad *Lisfabon*, niet verre van daar was het punt der strandinge. Te dier Stede genooten de Krygsgevangenen by den *Engelschen* Consul eenigen onderstand: daar diens Gouvernement zich verbonden hadt, hun een vrye overtogt na het Vaderland te verschaffen, voorts wees hy hun aan den *Bataafschen* Minister.

CXXXVI. BOEK. — 1804.

In *Engeland* gekomen werden de Krygslieden voor een wyl aangehouden. Dan, van tyd tot tyd, kwamen zy hier te Lande. Daar werd eene schikking gemaakt om van deezen, als mede die uit de *Berbice* opdaagden, een Bataillon te vormen. De ongelukkige Officiers verzogten een voeglyke schadeloosstelling, of te gemoetkoming van den Lande, wegens de ondergaane verliezen van Kleederen, Wapenen, Monteering, Gelden en andere Goederen, op die noodlottige reis, als mede dat aan hun, zonder eenige betaaling, mogt worden verstrekt zodanig eene Acte van aanstelling als zy, by het gemis van andere goederen, derfden. Zy verwierven het verzogte tot

troost

CXXXVI. BOEK. 1804. troost in hun deerlyk ongeluk (*). — De vroegtydige herneeming deezer Volkplantingen door de *Engelschen*, deedt de Begrooting der Geldsommen voor *Essequebo*, *Demerary* en *Berbice* bestemd *f* 959.350 verminderen (†).

Gesteldheid van *Curaçao*. Vroeg reeds, ten deezen Jaare, hoorde men by het Staatsbewind een voordragt van den slegten toestand der Volkplantinge op *Curaçao*. De Raad der Coloniën gaf daar by eenige middelen van voorziening aan de hand. Uit een ingediende Naamlyst verkoos het Staatsbewind tot Gouverneur over dat Eiland en de daar onderhoorige Eilanden P. J. Changuion, op eene jaarwedde van twintigduizend Guldens, onder bepaaling dat hy geenerleien handel mogt dryven, of deel hebben in de Scheepsredingen. Vyfduizend Guldens werden hem daarenboven toegelegd, voor de kosten zyner reize en inhuldiging (§). Deeze geschiedde den tienden van Herfstmaand (**).

Middelerwyl hadt dit Eiland, in den aanvange van Louwmaand, een zeer ernstigen aanval der *Engelschen* moeten verduuren. De verschyning van verscheide Li-

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. April bl. 21, Juny bl. 74, July bl. 133 en Aug bl. 178.
(†) *Ald* Feb. bl. 60.
(§) *Ald.* Feb. 95. Maart bl. 159 en 246.
(**) *Ald.* Dec. bl. 112.

Linieschepen en mindere Oorlogsvaartuigen, werd gevolgd van eene opeisching, door Commisarissen; het Gouvernement des Eilands waarneemende, afgeslaagen. De landing scheen op een en ander punt te zullen geschieden; doch één slegts koozen de *Engelschen*, en drongen door, ondanks deze wederstand, en richten batteryen tegen de Stad op, van waar men zich door uitvallen verdeedigde, en den vyand tot den twee en twintigsten van Sprokkelmaand ophieldt. Ten deezen dage kreeg het Gouvernement tyding, dat de vyand manschap hadt uitgezonden om te rooven en te plunderen, en alles in brand te steeken, ten welken einde zy met brandstoffe opgevulde fakkels mededroegen. Het Gouvernement voorkwam zulks, door die brandstichters, met voordeel, aan te vallen. — Een ingeloopen bericht, dat de Negers bezig waren om de geroofde goederen in te scheepen, hieldt men by de onzen voor een teken van naderend vertrek, 't geen ook kort daarop volgde. De *Engelsche* Oorlogschepen zeilden weg, alleen één Fregat met twee kleinere Vaartuigen agterlaatende, om de Haven, tot belemmering des koophandels, bezet te houden. Geen huis was onbeschadigd gebleeven en de *Luthersche* Kerk geheel afgebrand. De Planters, in het benedenste gedeelte des Eilands, waren meest van hun Vee beroofd.

CXXXVI. BOEK. 1804.

LXXXVI. BOEK. 1804. roofd. Groot gemis hadden ook de Planters geleden in hunne slaaven, die, of omgekomen, of met de *Engelschen* weggevlugt waren.

Om de geledene schaden te herstellen aan de Versterkingen en Lands Gebouwen, om in de benoodigdheden der Militaire Hospitalen, en de ter verdediging dringendste behoeften te voorzien, bragt de Raad der *Americaansche* Coloniën en Bezittingen ter Vergaderinge des Landsbestuurs, de Wissels van daar getrokken, ten bedraage van 338,150 Guldens (*). — De verspreidde gerugten, als of *Curaçao* zich toen aan de *Engelschen* zou hebben overgegeeven, vervielen, op de zekere berichten van het tegendeel. In Herfstmaand deezes Jaars was het Eiland nog in onze handen, en ontving men van daar geene ongunstige tijdingen.

Algemeene kwyning. Dorden, in deezer voegen, op nieuw, naar een zeer kort ontluiken, 's Lands groote Handeltakken in *Oost*- en *West-Indiën*; die zich zo wyd blyft uitstrekken, zij floegen, door allerlei belemmeringen, deerlyk aan 't kwynen (†).

De

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Juny bl. 118.

(†) Wy behoeven, na eene overwyzing op onze *Vaderl. Hist.* XLIII D. bl. 99 enz. des geen byzonder gewag te maaken.

De Walvischvangst werd geheel gestaakt. — Het Wetgeevend Lichaam maakte zwaarigheid om, op voordragt van het Staatsbewind, aan ieder Schip ter Haringvangst, ten voorleden jaare uitgerust; doch door den opkomenden Oorlog verhinderd uit te vaaren, in plaats van de gewoone Premie van zevenhonderd Guldens, driehonderd Guldens, tot schavergoeding van de gemaakte onkosten tot de Uitrusting, toe te leggen: en om dat de schaarschheid van 's Lands uitgeputte kas zodanig was, dat zelfs de Penningen, tot betaaling van wettig gemaakte schulden, niet op den behoorlyken tyd, konden betaald worden, en het toekomende daar toe geen beter uitzigt opleverde, raadzaamer oordeelde, om, in plaats van Premiën toe te staan, hier in ook een noodige spaarzaamheid te betragten, bovenal daar deeze Premiën met elkander geene onaanzienlyke som zouden uitmaaken. Daarenboven betuigde het Wetgeevend Lichaam, te duchten voor de gevolgen, waar toe eene gunstige schikking in deeze aanleiding zou kunnen geeven: daar andere Handelende Reeders, met even veel regts, zich zouden kunnen vervoegen by het Staatsbewind tot het verkrygen van vergoedingen voor schaden door dezelfde oorzaaken geleden: welke alle te gemoet te komen voor het Land te eenemaal ondoenlyk zou zyn: terwyl dergelyke schaden en

CXXXVI. BOEK.
——
1804.
Gesteldheid van de Walvisch en Haringvangst en Kustvisscheryen.

en winstdervingen, als de gewoone rampen van den Oorlog, welke, uit hoofde van 's Lands gesteltenisse, meest op de Zeevaard, Handel en Visscheryen vielen; door de Eigenaaren behoorden te worden gedraagen. Deeze weigering, om gemelde redenen, was verre van te voldoen aan het Staatsbewind, 't welk, ter wederlegging, eenen Brief aan 't Wetgeevend Lichaam richtte, voornaamlyk strekkende om het onderscheid tusschen deeze, zo lang boven andere begunstigde, bron van 's Lands welzyn aan te wyzen, en te toonen, dat de uitrusting der Haringschepen was geschied, in de verwagting van de toegezegde Premie, zonder welke dezelve niet zou zyn ondernomen. Het niet uitzeilen hunner Haringbuizen was niet aan hun, noch aan mangel van vlytbetoon, toe te schryven; maar aan eene stellige order, van 's Lands wege, tot bewaaring der kostbaare Haringvloot uitgevaardigd. — Het Wetgeevend Lichaam bleef by meerderheid in de weigering volharden (*).

Gunstiger gestarnte dan in den voorleden jaare, scheen voor de Groote Visschery aan te lichten. Het Committé tot dezelve gaf, in Grasmaand, het Staatsbewind te verstaan, dat zy, buiten onvoorziene toeval-

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Jan. *Byl.* bl. 40 en Maart bl. 42.

vallen, dit Jaar, met den gewoonen onderstand, de zaaken dier Visscherye zouden kunnen beheeren; en 'er dus, ten deezen opzigte, geene buitengewoone Petitie te pasſe kwam (*). — Eene goedkeuring des Wetgeevenden Lichaams van een voordragt des Staatsbewinds hieldt in, dat hetzelve gelast werd, om aan zodanige Reeders en Boekhouders van Haringschepen, welke by hetzelve byzonderen aanzoek deeden, mits zynde Ingezetenen deezer Landen en Eigenaars der uit te rustene Schepen, de vryheid te verleenen, om, met dezelve Schepen, geduurende deezen loopenden Jaare, ter Kerf- of Doggervaart uit te loopen; zonder in agtneeming van alle vroegere bepaalingen, welke men ten deezen Jaare liet rusten; terwyl andere, by de vergunning uitgedrukt, stand hielden (†). — Gezegend was de vangst en de prys der Haring hoog. Weshalven de gewoone Premie van vyf honderd Guldens aan ieder der één en vyftig thans uitgevaarene Haringbuizen, werd uitgereikt. Wel hadden zy zevenhonderd verzogt: doch daar in werd niet bewilligd (§). Eene gelyke som werd, van wege den Lan-

(*) *Notulen van 't Staatsbewind*, 1804. April bl. 25. De gewoone onderstand was 6400 Guldens.
(†) *Ald.* Mey bl. 144.
(§) *Ald.* Dec. 179.

CXXXVI. BOEK. —— 1804. Lande, verstrekt, aan ieder der één en twintig Schepen, ter kleine of *Yslandsche* Kabbeljaauwvisscherye, ten deeze Jaare uitgerust (*).

Tot de Kustvisscheryen, met Schuiten en Pinken, ten voorleden jaare verboden, zogten de *Katwykers* en *Scheveningers* by het Staatsbewind vryheid te bekomen; doch in deezer Dorpelingen verzoek, werd, om den gevolgen wille, niet getreeden (*).

Voorval tusschen de *Bergenaaren* en *Tholenaaren*, wegens het visschen in *Zeeuwsche* Wateren.

Een oud geschil tusschen de Steden *Bergen op den Zoom* en *Tholen*, wegens het regt der *Bergenaaren* om op *Zeeuwsch* Grondgebied te mogen visschen, liep thans tot eene verbaazende hoogte, en hadt een toedragt, welke de bemoeijing des Staatsbewinds inriep. De BaillUw van *Tholen*, vergezeld van eenig Krygsvolk, en Gewapende Burgers, was met Visschers Vaartuigen na de *Zeeuwsche* Visscheryen gevaaren: ten einde aldaar onderzoek te doen, en de Visschers van *Bergen op den Zoom*, die zich het regt om daar te mogen visschen hadden aangemaatigd, zulks te beletten. Daartegen hadden deezen zich kragtdaadig verzet, met dat gevolg, dat men zich van de Baillüw en diens medestanders, hadt meester gemaakt, en door het vuur der

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Dec. bl. 180.

(†) *Ald* April bl. 118 en Mey 177.

der Militairen van het strand genoodzaakt binnen de Haven van *Bergen op den Zoom* binnen te loopen: waar zy allen, benevens nog eenige Visschers van *Tholen*, waarvan de Militairen, welken zich met een Vaartuig na het *Tholsche* Gat hadden begeeven, hadden meester gemaakt; op eene gewelddaadige wyze; door Militaire Magt na het Provoosthuis waren gebragt, en in verzekerde bewaaring gesteld. — De Regeering van *Tholen* hadt eene Bezending aan die van *Bergen op den Zoom*; als mede aan den *Franschen* Generaal en Commandant derwaarts afgevaardigd, om het ontslag te verzoeken en te bewerken. Dan te vergeefsch.

Van deezen toedragt der zaake gaf de Regeering der Stad *Tholen* den Voorzitter des Staatsbewinds kennis, met verzoek, dat het Territoriaal Regt des Departements *Zeeland*, als mede dat der Justitie en Burgery, op eene zo wederregtelyke wyze geschonden, mogt worden gehandhaafd en de in hegtenis gestelde Persoonen; nevens de afhandig gemaakte Wapenen en aangehaalde Vaartuigen, onverwyld mogten ontslagen worden, met vergoeding van kosten, schade en winstdervinge. Terstond hadt de Voorzitter door den Secretaris van Staat, Departement van Oorlog, by den Franschen Generaal VICTOR, op een onmiddelyk ont-

CXXXVI BOEK. 1804. slag deezer Personen doen aandringen. Zulks hadt de slaaking en de verzogte wedergave van Schuiten en wapenen ten gevolge (*).

Gevolgen daar van. Deeze gebeurtenis, welke het Staatsbewind voorts in vergetelnisse wilde gesteld hebben, liet niet naa, over de Visscheryen op de *Zeeuwsche* stroomen, veele onderhandelingen te baaren, zonder iets beslissends daar te stellen. By voordragten aan het Wetgeevend Lichaam bleef het berusten. Het Departementaal Bestuur van *Zeeland* hieldt des aan, en betuigde met des te meer verlangen het besluit der Vergaderinge te gemoet te zien: dewyl in Oogstmaand de tyd des Jaars naderde, waar in het noodig was voorzieningen te doen, zonder welke het bevisschen der Oesterbanken, voor eenige volgende Jaaren, volstrekt kon bedorven worden. — Ingevolge hier van kreeg het Departementaal Bestuur van *Zeeland* volmagt, om het raapen van Oesters op de Banken, in het Departement *Zeeland*, te verbieden en des de noodige bekendmaaking te doen (†). Die vangst hadt tot de onaangenaame ontmoeting tusschen de *Bergen op den Zoomenaars* en de *Tholenaars* aanleiding gegeeven.

Eene

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Feb. bl. 43.

(†) *Ald.* Feb. bl. 43. Juny bl. 184 en 206. July bl. 118. Aug. bl. 44.

Eene der voorheen zeer ryke winst opleverende Handel en Fabriek-tak, niet aan eene enkele Stad of Plaats verbonden; maar door verfcheide deelen des Lands verfpreid, was de Zaadhandel en de Olyflagery. De daarby grootlyks belanghebbende in de *Zaanlandfche Dorpen*, te *Dordrecht*, *Rotterdam*, *Zwolle*, *Deventer*, *Friesland*, *Zeeland* en *Stad en Lande van Groningen*, deeden by het Staatsbewind een tweeledig verzoek — *Vooreerst*, dat alle Invoer van Oly en Koeken, geflaagen van Zaaden, van buiten 's Lands, daadlyk en volkomen zou worden belet. — *Ten anderen*, dat de Premie van twee ten Honderd op het inkomen van Zaad, mogt worden vernietigd, en de vrye Invoer, tegen betaaling alleen van Inkomende Regten, opengefteld. Verzoeken van elders onderfteund.

CXXXVI. BOEK.

1804.

Voorftellen der Olyflaagers deels van de hand gewezen; deels onderfteund.

Het Staatsbewind leende aan het eerstgemelde geen gehoor, zonder deswegen vooraf de noodige befcheiden in te winnen De Raad der Binnenlandfche Zaaken, met dat onderzoek belast, bragt een verflag uit, ftrekkende om het eerst voorgeftelde verzoek van de hand te wyzen. Eene afwyzing, voornaamlyk hier op gegrond, dat, door het toeftemmen het doel, 't geen de Indieners des Verzoekfchrifts zogten te bereiken, volkomen zou gemist worden: daar men te vergeefsch, langs deezen weg, den Bui-

CXXXVI. BOEK. 1804. tenlander en voornaamlyk *Rusland* zou noodzaaken om ons, in plaats van Oly, meerder ruw Hennipzaad toe te voeren; veeleer stondt het tegendeel te duchten, dewyl de daadlyke aanwending van zulk een gewaagd middel, dat Ryk welligt op de gedagten zou kunnen brengen, om zich, over dergelyk eene pooging, by wedervergelding, met een volstrekt verbod van allen uitvoer van Zaad eenmaal te wreeken.

Gunstiger dagt het Staatsbewind op het andere verzoek. Niet minder dan de Inleveraaren gevoelig hoe wenschelyk het ware, door eenig ander, meer gepast, middel iets te kunnen toebrengen, tot opbeuring zo van de Inlandsche Olyslaageryen als van den kwynenden Zaadhandel, beschouwde het deezen voorslag met deelneeming. Het was, schreef dit Bewind hoofdzaaklyk aan het Wetgeevend Lichaam, meer dan bekend, dat de kwynende staat onzer Olymolens, niet in een belemmerd vertier der geslaagene Oly; maar in gebrek aan genoegzaamen voorraad van ruw *Zaad* te zoeken was, en zulks desgelyks voor een grond des vervals van onzen weleer zo bloeienden Zaadhandel moest gehouden worden. Een vermeerderde toevoer van Zaad, beschouwde het Staatsbewind als het eenige waare geneesmiddel der kwaal, zo verre die nog geneeslyk was te agten. Alles wat, buiten kwetzing van an-

andere wigtige belangen, daar toe kon medewerken, verdiende gewislyk aanspooring. Als zoodanig oordeelde het de opheffing van een bezwaar, 't welk zo al niet den invoer van het Zaad daadlyk belemmerde, althans voor den prys van hetzelve drukkende moest gerekend worden, en niets voor zich scheen te hebben, dan eene geringe en nietsbeduidende aanwinst voor 's Lands Finantiën; het vrystellen naamlyk der *Zaaden* van de Twee ten Honderd, welke de *Graanen* genooten. Een voordeel daaraan toegekend om de Inlandsche Voortbrengzels te bevoordeelen. Hoe gegrond zodanig eene beweegreeden voorheen mogt geweest hebben, by de laage pryzen der Zaaden, mogt, by derzelver tegenwoordige duurte, als geheel vervallen beschouwd worden. Terwyl het steeds toeneemend getal van Molens in die Landen, van waar voorheen het ruwe Zaad, in zoo groot eene hoeveelheid, werd aangevoerd, de noodzaaklykheid deezer Vrystelling, welke, indedaad, eene gelykstelling met andere Graanen was, ten duidelykslen deedt gevoelen.

CXXXVI. BOEK.

1804.

Op deezen grond droegen zy die Opheffing niet alleen als nuttig en oorbaar aan het Wetgeevend Lichaam voor: maar gaven 't zelve te kennen, dat zy, door vreeze dat dit middel, hoe heilzaam ook op zich zelven, echter welligt niet

CXXXVI. BOEK. 1804.

kragtig genoeg zou weezen tot bestryding van het aangeweezen kwaad, zich gedrongen voelden eenen stap verder te gaan, om, naar aanleiding van door eenige Kooplieden ingediende aanmerkingen, een Commissoriaal te bepaalen, om te onderzoeken, welke middelen, volgens den aart der plaats hebbende omstandigheden, zouden behooren ter hand genomen te worden, tot bevordering van den Zaadhandel en de Olyslaageryen. — Het aan 't Wetgeevend Lichaam voorgedraagen gunstig besluit verwierf aldaar bekragtiging (*).

Aanmerking wegens den uitvoer van Werktuigen tot de Fabrieken.

Het Staatsbewind mogt, met vollen regt, in het bovenvermelde schryven, gewaagen van de vermenigvuldiging der Olymolens buiten 's Lands, op Plaatzen waar dezelve voorheen nooit bestonden. Zints de laatste helft der verstreeke Eeuwe was zulks begonnen en steeds toegenomen. Boeken den Molenbouw betreffende, hier te Lande in 't licht gegeeven, niet alleen bragten hier aan toe; maar ook in den Molenbouw welgeoefende Werklieden, uit het Vaderland, begaven zich, door veel Gelds uitgelokt, derwaards. Dit eigenste middel trok daarheenen welervarene Olyslaagersknegts; schoon het vestigen van Olymolens, over

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Aug. bl. 34, 52 en 142. *Byl.* bl. 126. Nov. bl. 129.

overal, waar men het aanving, niet gelukte en men dikwyls, door gebrek aan ervaaren Werkvolk, het aangevangen werk moest staaken. Dit kwaad der vervoeringe van hier gevestigde Fabrieken was wel tegengegaan door Publikatien, houdende het verbod van het aanwerven van Werklieden na buiten 's Lands, als mede het uitvoeren van Gereedschappen of Werktuigen, tot eenige Fabriek behoorende; doch alles van dien aart is aan verslapping onderhevig en moet, by wylen, opgewakkerd worden. Aanmaaningen daartoe komen doorgaans het Landsbestuur in handen, wanneer dit Fabriekenbederf, op nieuw, zich in eene meer dan gemeen treffende maate, opdoet, gelyk ten deezen Jaare het geval was met de Zuiker-rafinadeurs te *Amsterdam*, die verzogten dat alle Courantiers en Dagbladschryvers mogt worden verboden het plaatzen van zodanige Bekendmaakingen, als waar by Werklieden hier te Lande werden uitgenoodigd om in Zuiker-rafinaderyen buiten 's Lands te werken, als mede dat 'er voorziening tegen het vervoeren van Gereedschappen of Werktuigen, tot eenige Fabriek behoorende, mogte geschieden (*).

CXXXVI. BOEK. — 1804.

De Gildens eenigzins

Verre van eenpaarig, waren de begrippen

(*) *Notulen van het Staatsbewind* 1804. Nov. bl. 19.

CXXXVI. BOEK. 1804. vervangen, pen in den Lande over de Gilden, derzelver Afschaffing ten Jaare MDCCXCVIII, hadt, op veele plaatzen, onaangenaame gevolgen naa zich gesleept. De Raad der Stad *Amsterdam* beklaagde zich, ten deezen dage, dat door dezelve de Gemeente-Bestuuren verhinderd wierden, om, ter voorkoming der ruïne van Handeldryvende Ingezetenen binnen hunne Plaats, zekere Bepaalingen te maaken, omtrent het aantal der Persoonen, welke tot het uitoefenen van eenig Bedryf of Neering zouden worden toegelaaten.

's Raads verzoek aan het Staatsbewind, was, dat hetzelve aan het Wetgeevend Lichaam geliefde voor te draagen, om, by verandering of uitleg dier Publikatie, te verklaaren, dat, in alle Bedryven of Kostwinningen tot het uitoefenen van welke verlof by de Gemeente bestuuren moest worden gevraagd; de Gemeente-bestuuren, ten einde Handeldryvende in elk Bedryf of Kostwinning, elkander door een al te groot aantal niet bedierven, byzonder daar op te letten, dat in elke Gemeente niet meerder Persoonen in ieder werden toegelaaten, dan tot gerief van hunne Stad of Dorp noodig was. Als mede dat, in elke Gemeente, de bepaaling van dat getal aan het Gemeente-bestuur aldaar werd overgelaaten.

Noodloos keurde het Staatsbewind zodanig eene voordragt aan het Wetgeevend Lichaam, daar het oordeelde, dat het

het gestelde by gedagte Publikatie de Gemeente bestuuren geenzins verhinderde, dusdanige bestellingen te maaken als het verzoek inhieldt. — Het Staatsbewind voegde 'er by, dat deeze Bestellingen alleen konden werken voor het vervolg, en geenzins konden of mogten strekken ten nadeele van zodanige Ingezetenen, welke, ten gevolge van eene verkeerde uitlegging of toepassing der Publikatie, wegens de Affchaffing der Gilden, als anderzins, tot het uitoefenen van zeker Bedryf mogten zyn toegelaten, en zich te neder gezet hadden boven het getal, daar toe by vroegere Keuren bepaald, of 't geen als nog mogt worden vastgesteld. Met aanmaaning, dat de Gemeente bestuuren behoorden te zorgen, om geenerlei bepaalingen te maaken, eenigzins strydig met het IV Art. der Staatsregelinge, waar by alle Gilden en Gilden-wetten voor vernietigd gehouden worden (*). Wie twyfelt, of zulk eene ruimtelaating te dier Stede, en elders in den Lande, waar men met invoeren van Bepaalingen, op dat stuk onledig was, de Gilden niet zo goed als herstelde, alleen onder eene andere benaaming (†).

CXXXVI. BOEK.

1804.

De

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Jan. bl. 102.

(†) *Ald.* Sept. bl. 6.

CXXXVI. BOEK.

1804 Landbouw.

De Landbouw veelal elders in den Lande uitgebreid, door, van tyd tot tyd, woeste en ongebruikte gronden tot de aankweeking van Veldgewasfen te verleenen, zogt ook van de veelvuldige onbebouwde gronden op het Eiland *Texel* party te trekken: dan de kosten ter ontginninge, dienden, door te gemoetkomingen van 's Lands wege, steun te ontvangen; deeze verkreegen eenige *Texelaaren* voor een bepaald aantal gronden een en twintig agtereenvolgende Jaaren lang (*). — Ter bevordering van den Landbouw in 't algemeen werden beschikkingen op verscheiden Mistspeciën, om dezelve binnen 's Lands te houden, van 's Bewinds wege, aangeweezen (†).

Belooning aan de Wetboekmaakeren uitgereikt.

Veelmaalen hebben wy moeten gewaagen van aanstellingen en het vervaardigen van Wetboeken voor den Lande. Van de veertigduizend Guldens, door het Vertegenwoordigend Lichaam, in Wynmaand des Jaars MDCCCI voor de Vervaardigers daartoe bestemd, werd over de helft beschikt (§). Thans werd ter Vergaderinge voorgesteld, om, ingevolge van een voorheen gemaakte bepaaling, over de nog overgeblevene helft verorde-

(*) *Notulen van het Staatsbewind* 1804. Sept. bl. 148.

(†) *Ald.* July bl. 26.

(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XLIV. D. bl. 268 enz.

dening te maaken. — Deeze zou betaald worden, zo dra het gantsche Werk, waartoe de Commissie was aangesteld, afgedaan en ingezonden zou zyn. — In Slachtmaand dezes Jaars hadden de daar toe benoemde Burgers wederom, voor een aanmerklyk gedeelte, aan den last, hun opgelegd, voldaan, door het inzenden des Ontwerps van een Lyfstraflyk Wetboek, en verder daar toe behoorende stukken. Zy leverden ter Vergaderinge in, — het Ontwerp eener Algemeene Inleiding, welker Hoofdstukken op het Lyfstraflyk Regt van grooten en onmiddelyken invloed waren, — het Ontwerp van een Lyfstraflyk Wetboek zelve, — en een Ontwerp van Wetten omtrent het Bewys. —— Men besloot, ter beschikking der thans nog tot dat werk benoemde en in werkzaamheid zynde Leden der Commissie, met naame de Burgers IN DE BETOUW, DONKER CURTIUS, ELOUT, WALRAVEN, FARJON, CRAS en WIERDSMA (*), tienduizend Guldens ter hand te stellen, om onderling op zodanig eene wyze te verdeelen als zy zouden goedvinden. — Het Staatsbewind hieldt aan zich, om wegens de nog overschietende tienduizend Guldens, in tyd en wyle, zodanige nadere schik-

(*) De Burger GOCKINGA was intusschen tot Lid van het Staatsbewind benoemd en de Burger CH. KREET overleden.

CXXXVI. BOEK. 1804. Wegens eene Kaart van de *Bataafsche Republiek.*

schikkingen te maaken als hetzelve zou geraaden vinden (*).

Noodig hadt men gekeurd eene nieuwe, zo veel mogelyk, volledige, Kaart van de *Bataafsche Republiek*, te doen vervaardigen, op kosten van den Lande. Men was daar mede onledig. Veel werd tot dit werk vereischt, en verzogt de Raad der Binnenlandsche Zaaken, dat, tot voltooijing van dezelve de som van 5,363 Guldens mogt bestemd worden: Hier toe bewilligde het Staatsbewind, in vertrouwen dat de noodige voorzorge zou worden gedraagen, dat het beloop der kosten, die som niet te boven ging, als mede dat het werk, in dit Jaar, indien mogelyk, werd ten einde gebragt. —— Ten blyke van werkzaamheid in deezen boodt de Raad van Binnenlandsche Zaaken, kort daarop, een Afdruk aan van het eerste Blad dier Kaart, uitgevoerd op eene wyze, dat dezelve zich vooraf met de goedkeuring des Staatsbewinds durfde vleijen. Teffens vertoonde het de tekening van het twede blad vóór dat hetzelve aan den Plaatsnyder werd gezonden. Zulks gaf voldoening (†).

Zeer

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Nov. bl. 19 en 28. Wegens de Echtordening hadt de Commissie vroeger in dit Jaar een stuk ingeleverd. *Ald* Juny bl. 8.

(†) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Mey bl.

Zeer veel was 'er in 't werk gesteld om de Hoogleeraaren op de *Leydsche* Hooge School, als mede die verder tot die

CXXXVI. BOEK. 1804. Wegens de vrydommen der *Leydsche* Academie.

bl. 89 en 126. Reeds ten jaare 1798 besloot het Landsbestuur tot het doen vervaardigen eener geheel nieuwe Geographische Kaart van de *Bataafsche Republiek*, en droeg die taak byzonder op aan den Heer C. R. T. KRAIJENHOFF, *Luit. Col. Directeur der Fortificatien* enz. Hoedanig de eerste aanleg was, welke omstandigheden hebben medegewerkt om die zaak langs hoe meer tot een hooger trap van volmaaktheid te brengen, en eindelyk gelyk te stellen met onderneemingen van dien aart, in andere Landen reeds ten uitvoer gebragt, of nog in werking, kan men zien in een Bericht deswegen, ten Jaare 1801, in den *Haage*, by J. C. LEEUWESTEYN uitgegeeven onder den Tytel van *Noodig Bericht wegens de Groote Kaart van de Bataafsche Republiek*; waaruit gezien kan worden, dat reeds sints den tyd van vyf jaaren aan deeze gewigtige zaak gearbeid was De byna onafgebrokene Oorlogsdiensten, welke KRAIJENHOFF, in zyne oorspronglyke betrekking, noodzaaklyk moest volbrengen, bragten aan de vorderingen van dit Werk niet weinig vertraagings toe. Dan die meeting tot eene maate van volkomenheid gebragt zynde, deelde KRAIJENHOFF, een Verslag zyner *Geödesische Waarneemingen* in de *Bataafsche* Republiek mede aan den Colonel Baron VAN ZACH, *Directeur van het Astronom Observ. Seeberg by Gotha.* Dit belangryk stuk, nevens de Kaart, de Driehoeksmeetingen der *Bataafsche Republiek* voorstellende, is voorhanden in de *Alg. Kunst- en Letterbode* voor 1804, 1ste Stuk, bl. 225 enz. — Men slaa in onze *Vaderl. Hist.* te rugge, in het XXXVII D. bl. 73 enz. waar men de handelingen van onzen Staat, ten opzigte van des Franschen Wiskundigen PERNEYS voorstel van Meetingen aantreft.

CXXXVI. BOEK. 1804. die Kweekschoole der Weetenschappen behoorden, in de oude voorregten te herstellen (*). Alles was daaromtrent niet afgedaan. Het kreeg in Louwmaand deezes Jaars een volkomener beslag. De bepaalingen op de Vergoedingen en Schadeloosstellingen, wegens het gemis van de voorheen genooten vrydom van Belastingen, werden bepaald en onderscheiden opgegeeven. Den Studenten werd weder geschonken het voorige genot der vrydom van Impositien (†). Het Gedeputeerd Bestuur van *Holland* bragt eenige bedenkingen in 't midden, wegens die Vrydommen. Bedenkingen welke het Staatsbewind wel niet geheel ongegrond voorkwamen; doch oordeelde hetzelve beter, om, ten minsten, voor dit loopende Jaar, liever zich die kleine opoffering te getroosten, dan door nieuwe verordeningen niet alleen klagten en tegenvertoogen te verwekken by de zodanigen, die thans het genot hadden; maar ook, door het gedeeltlyk afneemen van een zo oud en bekend voorregt, der Academie en der Stad, in veele opzigten een weezenlyken ondienst te doen (§). — Een voordragt van verdere schadeloosstellingen aan den Hoofd-officier der Stad *Ley-*

(*) Zie onze *Vad. Hist.* XLV D. bl. 350.
(†) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Jan. bl. 187. Maart bl. 72.
(§) *Ald.* July bl. 175.

Leyden, als Promotor van 's Lands Universiteit, als aan drie Wethouders en drie Schepenen; zo lange zy, in der tyd, zitting in 's Universiteits Vierschaar hadden, mitsgaders aan den Secretaris van Curatoren en Wethouderen, aan den Secretaris van gemelde Vierschaar, en eindelyk aan den Rentmeester der Universiteit, om eene schadeloosstelling, voor ieder van tweehonderd Gulden Jaars, wegens het gemis van de vrydom van 's Lands Belastingen, werd weder ingetrokken en ter aanstaande byeenkomst van het Wetgeevend Lichaam niet verzonden (*). CXXXVI. BOEK. 1804.

Een Gezelschap, ter beoefening der Proefondervindelyke Wysbegeerte in *'s Gravenhage* verzogt, dat, van wegen het Landbestuur, voor eenige Aandeelen mogt worden ingetekend, in eene door de Leden opengestelde Geldleening, tot het aankoopen en geschikt maaken eener bekwaame Vergaderplaats, of hun te begunstigen met eenen jaarlykschen onderstand, tot goedmaaking der af te lossene opgenomene Geldsomme, en dat, in allen gevalle, hun ontheffing mogt verleend worden der verponding van het aangekogte Huis en Erve. Het eerste gedeelte des verzoeks werd in beraad ge-

Vergeefsche aanzoek van een Genootschap in *'s Haage*.

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. July 17 en Aug. bl. 37.

CXXXVI. BOEK. —— 1804.

gehouden, en het laatste in handen van de Finantie gesteld (*). Wy hebben niet ontdekt dat er van beide iets gekomen is.

Verzoek om Octroy wegens de kunstuitbroeding van Gevogelte.

Om de zeldzaamheid vermelden wy het Verzoekschrift van JANNETTE MARTINA DE BEURS, ten einde, voor den tyd van twintig eerstkomende jaaren, Octroy te verwerven om haare kunstmaatige Broey- en Opvoeding van Kiekens, Kalkoenen en dergelyk Pluimgedierte, door middel van Vuurovens Fabriekswyze, op denzelfden voet als in *Egypte* plaats hadt, vrylyk en onverhinderd, binnen de *Bataafsche* Republiek, met uitsluiting van anderen, te mogen voortzetten en uitoefenen (†). Of de Raad van Binnenlandsche Zaaken, dien dit voorstel werd overgeleverd, 'er iets in gedaan hebbe, is ons niet gebleeken.

Voorslagen tot verscheide kunstbewerkingen.

Een zelfde lot bejegende de voorslagen van den Burger ANTONIE OTTEN SCHELLENBERG, die, in het *Hoogduitsch*, het Staatsbewind de door hem ontworpen Plans aanboodt; — Hoe men, in volle *Zee*, een lek in een Schip zou kunnen herstellen — over de kunst van het duikelen onder water — als mede hoe men het, in eene besmettelyke, en zelfs verpestende, lugt kon uithouden,

(*) *Notulen van het Staatsbewind.* 1804. Juny bl. 146.

(†) *Ald.* July bl. 40.

den, zonder zyne gezondheid te benadeelen (*).

CXXXVI. BOEK. —— 1804.

Aangenaamer dan dusdanige Verzoeken en Voorstellen was by het Staatsbewind de aanbieding van eenige Stukken, betrekkelyk tot den, door zyne overwinningen beroemden Admiraal PIETER PIETERSZ. HEYN, om gevoegd te worden by de Verzameling van Pourtraiten, Schilderyen en Gedenkstukken, tot de Vaderlandsche Oudheid en Geschiedenissen betrekkelyk, op het *Huis in het Bosch*. Dezelve bestonden in een Zilveren Lampet, gekomen uit de Zilveren Vloot, door dien Admiraal, in den Jaare MDCXXVIII veroverd; in een Zilveren Schotel, vercierd met het Wapen van de *West-Indische* Compagnie in dien tyd, op welken dit Lampet aan die Compagnie was vereerd geworden — in het Casquet en Pantzier welke gezegd werden aan dien Admiraal te hebben toebehoord. — Alle deeze Stukken waren, tot nu toe, bewaard geworden in het Kantoor der voormaalige *West-Indische* Compagnie te *Rotterdam* voor welke de Admiraal HEYN was uitgevaaren (*).

Aanbod en aanvaarding eeniger Gedenkstukken van den Adm. P. P. HEYN.

De Kerklyke zaaken bleeven op den zelfden voet, als in den verstreeken jaare. Men voer voort de Synodaale Verga-

Kerklyke zaaken.

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Sept. bl. 181.

(†) *Ald.* Jan. bl. 68.

CXXXVI. BOEK. 1804. gaderingen, in alle Departementen, te houden, onder het opzigt van eenen Commissaris Politiek; dan deeze vertoonde zich op de *Walsche* Synodes niet. — Afgevaardigden uit die Kerkgemeenschap werd, op hun verzoek, vergund om, zo als tot hier toe gebruiklyk was geweest, met alle de vryheden en usantien, welk de *Walsche* Kerken binnen dit Gemeenebest, zedert twee Eeuwen hadden uitgeoefend, of bezeten, te vergaderen. Afschriften van het verhandelde werden gevorderd ter hand te stellen aan den Voorzitter van het Staatsbewind en dien van het Departementaal Bestuur, waar men die Synodaale Vergaderingen gehouden hadt (*). Van 's Lands wege werd in de kosten der Synodaale Vergaderingen gedraagen; die ongelyk en somwylen vry hoog liepen; daar men ook achterstallen verzogt en verkreeg (†).

Het Bestuur en Toezigt over de zogenaamde *Kruiskerken* in *Vlaanderen* was aan de Classis van *Zeeland* opgedraagen, en ontving dezelve daar voor zekere geldsomme. Om de betaaling van die der Jaaren MDCCCI, MDCCCII en MDCCCIII, uit de Nationaale Kas, werd thans verzogt. Men merkte daar by aan, dat, hoe zeer de verlangde jaarlyk-

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. April bl. 35.
(†) *Ald.* Mey bl. 88. Juny bl. 65 en 138.

lykſche toelaage, met de tegenwoordige orde van zaaken niet beſtaanbaar was, en door het ophouden van alle dergelyke toelagen aan de Kruisgemeenten, ook niet meer voor het vervolg konden worden toegeſtaan, de billykheid echter ſcheen te vorderen, daaraan geene terugwerkende kragt te geeven, en dus die Toelaage te voldoen (*). — De Claſſis van *Bergen op den Zoom* verzogt de vryheid tot de Jaarlykſche Kerkenviſitatie, als van ouds, onder het genot van zekere geldſomme van den Lande, voor reis- en teerkosten. Deeze werd verleend; doch zulks ging niet toe zonder aanmerking van het Finantie-weezen (†).

CXXXVI. BOEK. 1804.

Het voorgevallene met het Departemetaal Beſtuur van *Brabant* en hetStaatsbewind, wegens een K. Paſtory.

De begunſtigingen der voormaals Heerſchende Kerk liepen die van andere Gezindheden meermaalen in 't ooge, in gevallen van ontſtaande geſchillen over Kerken, Kerklyke wooningen, en wat van dien aart meer mogt weezen. Schoon deeze, van tyd tot tyd, afnamen, beſpeurde men daarvan overblyffels, boven al in het Departement *Brabant*, ſteeds, om zeer bekende oorzaaken, verre weg het woeligſte tooneel van dien aart. Geringere geſchillen, in dit Departement, deswegen daar laatende, kunnen wy niet voorby kortlyk te gewaagen van een, betref-fen-

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. April bl. 13.
(†) *Ald.* April, bl. 39 en July bl. 43.

CXXXVI. BOEK. 1804. fende het Huis door den Pastor en Capellaan van den *Ouden Bosch* bewoond. Eene Commissie van Administratie te *Breda* hadt last ontvangen om, wegens eene Huizing van de Abtdye van *St. Bernard*, waar gemelde Pastor *om niet* woonde, hem aan te zeggen, dat hy zich, binnen eenen behoorlyken bepaalden tyd, van eene andere Wooning moest voorzien: dewyl het Staatsbewind dezelve tot een ander einde noodig hadt, en voorts de ontruimde Wooning aan de Gereformeerde Predikant, voor de huur daarin voorheen verwoond, afstaan. Die eisch was nader aangedrongen (*). Daar aan niet gehoorzaamd wordende, hadt men geoordeeld sterker maatregelen te moeten aanwenden en Krygsvolk te zenden.

Het Departementaal Bestuur van *Brabant* beklaagde zich by het Staatsbewind over de feitlyke wyze waarop de Pastor der *Roomsch-Catholijke* Gemeente, binnen den *Ouden Bosch* uit zyn Huis was gezet. Zy gaven narigt van hunne deswegen gedaane aanschryving aan den Inspecteur Generaal VAN DOMPSELER, als mede van eene Publikatie, welke zy vermeend hadden te moeten doen; ten einde, voor het vervolg, te zorgen, dat niet de Commissie van Administratie zich

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. April bl. 39 en July bl. 143.

zich eenig gezag van Politie of Justitie aanmaatigde; maar in alle gevallen, door gewoone middelen zou handelen. CXXXVI. BOEK. 1804.

Het Staatsbewind merkte hier op aan, dat het Pastoryhuis, uitgemaakt hebbende een gedeelte der Eigendommen van de *Abtdy van St. Bernard*, waarvan de Goederen, na de Secularisatie van die Abtdy, en dus ook dit Huis, waren vervallen aan den Lande, en het Staatsbewind zich, uit dien hoofde, even als andere Gouvernementen, in dergelyke omstandigheden handelen, hadt gesteld in het bezit van dat Huis, op een tyd en wyze zo als hetzelve zulks geschikst en oorbaarst oordeelde; dat voorts de wyze, waarop het Staatsbewind geoordeeld hadt dit besluit te moeten volvoeren, moest toegeschreven worden aan het wederstrevend gedrag van den *Roomsch Catholyken* Pastor en diens Capellaanen.

Ingevolge hier van werd het gehouden gedrag der Administratie te *Breda* en van den Inspecteur Generaal VAN DOMPSELER goedgekeurd, en deezen aangeschreven, om zich, in geenen opzigten, den last des Departementaalen Bestuurs van *Brabant* aan te trekken, veel min, in eenig gedeelte, te gehoorzaamen.

Opmerklyke Publikatie aldaar gedaan.

Op dien zelfden tyd beraamde het Staatsbewind eene Publikatie, ten einde de Ingezetenen van *Brabant* te brengen of te houden uit het dwaalend denkbeeld,

CXXXVI. BOEK. 1804. waar in zy door den inhoud en uitdrukkingen der Publikatie van het Departementaal Bestuur, aangaande de gevoelens van het *Bataafsch* Gouvernement, met betrekking tot de *Roomsch-Catholyke Gezindheid* in *Brabant*, zouden kunnen worden gebragt.

Het Staatsbewind verklaard hebbende rechtstreeks antwoord op den Brief des Departementaalen Bestuurs van *Brabant* te zullen geeven, en daar by aan 't zelve doen kennelyk worden de gevoelens, welke deszelfs, in deezen, gehouden gedrag hadt verwekt, betuigde, wy laaten hier de Publikatie zelve spreeken, „ met betrekking tot de gemelde Publikatie des Departementaalen Bestuurs, niet te kunnen nalaaten aan de Ingezetenen van *Brabant* de bevreemding en ontzetting te kennen te geeven, welke de inhoud zo wel als de uitdrukkingen van die Publikatie by hetzelve deeden ontstaan: daar toch de houding en de geheele strekking dier Publikatie, het vermoeden zou moeten doen gebooren worden, als hadt men de Ingezetenen van *Brabant* in het zo verkeerd als ongegrond denkbeeld willen brengen, dat het Staatsbewind neigingen en bedoelingen koesterde, om de ongelukkige tyden te doen herleeven van de onregelmaatige handelingen en gebeurtenissen, naa den *Westphaalschen* Vrede

„ voor-

„ voorgevallen, welke alleen hun voedzel vonden in Partyschap, uit het Godsdienstige alleen ontsprooten, en door voormaalige even onstaatkundige als ongemaatigde handelingen geprovoceerd, en om wyders deeze ongelukkige en den geest der *Bataafsche* Natie zo zeer beledigende denkbeelden, in de harten der Ingezetenen van *Brabant* te doen wortelen schieten, en de vrugten van het vooroordeel en der onverdraagzaamheid te doen voortbrengen."

Naa betuiging van het gedrag des Departementaalen Bestuurs aan vervoering van yver en gebrek aan inwinning van genoegzaame bescheiden, liever dan aan de gevoelens en oogmerken, zoo oogschynlyk in de uitgevaardigde Publikatie doorstraalende, te willen toeschryven, in welk laatste geval zich het Staatsbewind in de onvermydelyke verpligting zou gebragt vinden om tegen het Bestuur zodanige maatregelen van voorziening te neemen, waardoor de openbaare rust des Lands en de inwendige rust der Ingezetenen niet langer afhanglyk zou blyven van een Bestuur, met het vertrouwen zyner Medeburgeren vereerd en het welk dan ook niet anders dan het waaragtig belang dier Medeburgeren kan verondersteld worden, te willen bedoelen — naa deeze betuiging stelt het Staatsbewind den toedragt der zaake, het

CXXXVI. BOEK. 1804. ontruimde Woonhuis betreffende voor, als geschied volgens de handelwyze allerwegen by het supprimeeren van Geestlyke Corporatiën gebruiklyk; terwyl de wyze van Bezitneeming was geëvenredigd geweest aan de maate van tegenstand der Bewoonderen, en die dagten daar toe betrekking te hebben; een tegenstand te minder door het Staatsbewind te verwagten, uit hoofde van de redelyke schikkingen, by herhaaling voorgeslagen en verworpen.

Hierop gaat het Staatsbewind woordelyk in deezer voege voort, „ dat het „ van alle Ingezetenen van *Brabant*, „ zonder onderscheid verwagtte, dat zy „ de gevoelens en denkbeelden zouden „ verbannen, welke de bewuste Publi- „ katie by hun mogt hebben verwekt, „ en zich, by voortduring, verzekerd „ houden, dat het Staatsbewind hun, „ even als andere Ingezetenen van de „ Republiek, zou blyven beschermen „ en handhaaven by de Vryheid van „ Godsdienst, hun by de Staatsregeling „ verzekerd, en welke, by de Eerbie- „ diging van een Hoogste Weezen, deugd „ en goede zeden bevorderende, tevens „ het geluk en de instandhouding der „ banden van de Maatschappy zo krag- „ tig ondersteunt. Terwyl het Staats- „ bewind zich ongaarne in de verplig- „ ting zou zien gebragt, om, ten op- „ zigte van Kwaadwilligen, of moed-

„ wil-

„ willig verblinden; welke door woor„ den, daaden of Geschriften, de ge„ moederen der goede Ingezetenen mo„ gen aanvuuren en ontrusten, zodanige „ middelen van Politie en Magistratuure „ daar te stellen als bevonden zouden „ worden te behooren. Verklaarende „ het Staatsbewind wyders, voor zo veel „ des noods, te vernietigen alle veror„ deningen, voor zo verre dezelve by „ de Publikatie des Departementaalen „ Bestuurs mogten zyn vervat of bedoeld „ geweest, zo wel als alle daaden van „ gezag of Policie, door het Departe„ mentaal Bestuur van *Brabant* ter ge„ volge of ter oorzaake van de Ontrui„ ming der Wooninge gedaan of ge„ pleegd."

In den Brieve aan het Departementaal Bestuur gericht, werd deszelfs gedrag afgemaald als te eenemaal ongepast en geschikt om de schroomlykste gevolgen naa zich te kunnen sleepen: en daar benevens aan 't zelve te verstaan gegeven, dat de gezondene Publikatie zodanig was opgesteld, dat het Staatsbewind, by de handhaaving van deszelfs gezag en waardigheid, nog het Departementaal Bestuur by die Authoriteit gehandhaafd wierden die hun noodig waren om voor de waarneeming van der Ingezetenen belangen niet nutloos te worden. Dat het Staatsbewind, ditmaal, deezen gematigden weg hadt ingeslagen, in vertrouwen, dat der-

ge-

CXXXVI. BOEK. 1804. gelyke verkeerde en ongepaste gedraagingen, in 't vervolg, zouden worden voorgekomen. Gedraagingen welke voorts op de afkeurendste wyze en ten sterkste, hun werden onder het oog gebragt. Met waarschuwing, „ om door „ dergelyke Publikatiën, niet weder, als „ het ware, de Alarmklok te trekken „ tegen het wettig gezag des Lands, en „ de gemoederen der Ingezetenen van „ de *Roomsch-Catholyke Godsdienst-* „ *Profesfie*, tegen hunne Medeburgers, „ op eene andere wyze dan zy het Op„ perweezen vereerende, te verbitteren, „ tot stooring van de algemeene veilig„ heid, rust en welvaard (*)."

Het Departementaal Bestuur van *Brabant*, wel verre van te gehoorzaamen aan den last, om onverwyld de gezondene Publikatie af te kondigen, schreef het Staatsbewind, met verdeediging van hun gehouden gedrag, dat hetzelve hier in verwyld hadt, om de afkondiging door een Publikatie, van hunnen wege, te doen vergezeld gaan, tot handhaavinge,' zo zy schreeven, van des Bewinds en des Bestuurs eere. — Geene eere of dank behaalde het Departementaal Bestuur met dit schryven. Het Staatsbewind vondt daarin geen de allerminste reden, welke 't zelve kon beweewee-

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Aug. bl. 130.

weegen tot afgaan van hun des genomen besluit, by 't welk het bleef volharden, met aanschryvinge aan het Departementaal Bestuur, om als nog, binnen den tyd van vierentwintig uuren, naa het ontvangen diens briefs, des Staatsbewinds Publikatie, op de gewoone wyze, den Volke bekend te maaken, zonder dezelve van eenig Stuk of Publikatie, van wegen hun Bestuur, te doen vergezeld gaan, en het Staatsbewind van het verrigtte in deezen kennis te doen toekomen. Voldeedt het Departementaal Bestuur hier aan niet, op den bepaalden tyd en wyze, dan zou het Staatsbewind zulke kragtdaadige maatregelen neemen, als hetzelve, tot handhaaving van het gezag by de Staatsregeling daar aan opgedragen, noodig en dienstig zou vinden. — Hier op volgde eene onverwylde voldoening aan het jongste bevel (*).

CXXXVI. BOEK. — 1804.

Wegens het invoeren eener bepaalde Spelling onzer Taale.

Ten slotte van deezen Jaarkring moeten wy nog eene en andere byzonderheid van eenen anderen aart, optekenen. — Hoe zeer veel, zints lange en in de jongstverstreekene Eeuwe, boven al in de laatste helft, gedaan was aan onze Landstaale, en schoon de werkzaamheden dit onderwerp betreffende, ten ge-

(*) *Notulen van het Staatsbewind* 1804. Aug. bl. 168. Sept. bl. 12.

CXXXVI. BOEK. 1804. gevolge hadden, dat geen Werk, van eenig aanbelang of smaak, in 't licht verscheen of Taal en Spelling droegen de merktekens van eene vry hooge maate van beschaaving en keurigheid. Eenpaarigheid in Spelling bleef echter verre te zoeken, en was 'er niets, 't geen, in dit vak, eigenlyke bepaaling kon voorschryven. Verscheide Taal- en Dichtgenootschappen, hadden wel voor zich zelven bepaalde Regels vastgesteld. Eenige der voornaamste vonden veele naavolgers, waar uit eene meerdere eenpaarigheid in de hoofdzaak rees, dan men, by zulk eene vryheid, in het Gemeenebest der Letteren, veelligt zou verwagt hebben.

De Maatschappy *Tot Nut van 't Algemeen* het oog zo zeer geslaagen houdende op het Schoolweezen, deedt, eenige jaaren geleden, eene pooging om alle Letterkundige Genootschappen en keurige *Nederduitsche* Schryvers uit te noodigen, niet slegts tot eene opgave van derzelver onderscheidene Spelling, omtrent de voornaamste punten van verschil; maar tevens tot eene vrywillige onderschikking aan die vastsstellingen, welke een twaalftal verzamelaars en beoordeelaars van al het ingezondene zouden opmaaken. — Die zelfde Maatschappy, welke dus dit Werk der Taaleenpaarigheid eerst aanving, oordeelde, aan de kort daarnaa opgerichte Maatschappy van

van Taal, en Dichtkunde, als door haaren aanleg byzonder tot deeze taak geroepen, al het ingekomene te moeten overleveren. — Ten dien zelfden tyde bevondt zich een *Agentſchap van Opvoeding* in ons Gemeenebest, belast met de Invoering van eene Algemeene Spelling. De Heer VAN DER PALM, in gemelde Agentſchap geplaatst, vereenigde zich met de Gelastigden der Maatſchappy tot een overleg, wegens de beste wyze om zynen last te volbrengen en haar oogmerk te bereiken. Eene *Nederduitſche Spraakkunst* van den in dit vak bedreevenen P. WEILAND, en eene *Verhandeling over de Nederduitſche Spelling* van SIEGENBEEK, door zyn Hoogleeraarſchap in de *Nederduitſche Letterkunde*, daartoe alzins bevoegd, waren de middelen, welke by dat overleg, op voordragt van den Agent, werden verkoozen.

CXXXVI. BOEK.

1804.

By de laatſte Staatsomwenteling hier te Lande, werd dit Agentſchap vernietigd; dan de beide gemelde Schryvers zetten hunne werkzaamheden voort. 's Hoogleeraars *Verhandeling over de Nederduitſche Spelling* werd goedgekeurd door de *Bataafſche* Maatſchappy van Taal- en Dichtkunde, als mede door de Maatſchappy van *Nederlandſche Letterkunde* te *Leyden*, en door beiden, nog ſteeds met overleg en medewerking van den Heer VAN DER PALM, naa de vernietiging des Agentſchaps

CXXXVI. BOEK. 1804. in den Raad van Binnenlandsche Zaaken gezeten, aan deezen Raad aangeboden; welke dezelve aanpryzende het Staatsbewind voordroeg; met een allergunstigst gevolg.

Men vondt goed 's Hoogleeraar SIEGENBEEKS *Verhandeling over de Spelling der Nederduitsche Taal, tot bevordering van eenparigheid van dezelve, uit te geeven, in naam en op last van het Staatsbewind der Bataafsche Republiek* (*). Hier mede ging gepaard het besluit tot het aanneemen der Spellinge in dit Werk bepaald, in alle gedrukte Stukken door de onderhoorige Collegien uit te geven — de uitnoodiging van het Wetgeevend Lichaam, de Nationaale Rekenkamer, het Nationaal Geregtshof, het Syndicaat en van de Departementaale Besturen, tot gelyke besluiten, — en het voorschrift dier Spelling voor alle Onderwysboeken van 's Lands wege voor de Schoolen uit te geeven, met derzelver aanbeveling aan alle Schoolopzienders. —— Aan de Burgers SIEGENBEEK en WEILAND werd, ter belooning, voor hunnen voltooiden arbeid, ieder zeshonderd Guldens toegelegd (†).

Voor-

(*) Als zoodanig ziet dit stuk te *Amsterdam* het licht, by J. ALLART.

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Nov. bl. 195 en Dec. bl. 96.

J. LE FRANCQ VAN BERKHEY.

R. Vinkeles, fecit. 1811.

Voorzeker zal men het Staatsbewind geene ruimschootigheid in deeze belooning of erkentenis voor besteeden tyd en arbeid ten laste leggen; doch dit schryvende valt ons onder 't ooge een Staatsbesluit, genomen ten opzigte van een Letterwerk van eenen gansch anderen aart, ten welks opzigte men de ondersteunende hand des Landsbestuurs inriep. De Raad der Binnenlandsche Zaaken deedt een voordragt tot het bevorderen der Intekening op een Werk over de *Natuurlyke Historie van het Rundvee* door den Med. Doctor en Lector JOHANNES LE FRANCQ VAN BERKHEY. De Boekhandelaar LOOSJES te *Haarlem* hadt verzogt, dat de Raad, zo veel mogelyk, de hand zou houden aan de kragtdaadige bevordering van de Intekening op dat Werk, als 't welk, zonder zulks, niet te onderneemen was. De Raad oordeelde het belangryk genoeg om deeze zaak ter kennisse des Bewinds te brengen en de aandagt op de aangelegenheid deezes Werks te moeten vestigen; met voordragt om volmagt te verwerven tot het intekenen op een vyftigtal afdrukken, of zo veel meerder als de Vergadering raadzaam zou oordeelen; met byvoeging, aan gemelden Raad, om, behalven de beide Exemplaaren, welke, ten behoeve der Vergadering van het Staatsbewind en van den Raad van Binnenlandsche Zaaken moesten

CXXXVI. BOEK.

1804.

Wegens BERKHEY's Nat. Hist. van het *Rundvee.*

CXXXVI. BOEK. 1804. ten dienen, de overige te doen strekken tot vereering en aanmoediging van verdienstelyke Vee- en Landbouwers, of tot zodanige andere einden als tot bevordering van den *Bataafschen* Vee- en Landbouw zouden kunnen medewerken; teffens aanwyzende, van waar de kosten, hier op loopende, goed te maaken.

De Commissie van Binnenlandsche Zaaken, aan welke dit voorstel was aanbevolen, kon niet nalaaten de moeite en vlyt, door den Schryver aangewend en aan den dag gelegd, te pryzen, en te erkennen, dat dit Werk zeer veel goeds in zich bevatte, en eene strekking hadt om daar uit een nuttig geheel te voorschyn te brengen. Dat nogthans de by hun ingewonne bescheiden niet zo voldoende geweest waren als zy wel gewenscht hadden om de voorgestelde Inschryving aan te raaden; en dus genoodzaakt was, (schoon zy niet genoeg kon goedkeuren het pryzenswaardig oogmerk 't geen de Raad der Binnenlandsche Zaaken met dit voorstel hadt tragten te bereiken,) aangemerkt den tegenwoordigen toestand van 's Lands Geldmiddelen, welke eene uitgave als de hier toe vereischte, geenzins gedoogde, in de Inschryving, van wegen den Lande, op dit Werk zwaarigheid te maaken. Deeze raadslag vondt ingang en kwam 'er niets van de verzogte onderfteuning van 's Lands wegen in

in deezen (*). — Zulks bevreemde veelen, die 's Mans arbeid en kunde in dit vak, als mede het aanbelang der zaake kenden. CXXXVI. BOEK. 1804.

Beloo-ning aan de Ver-vaardi-gers van het *Phar-macopea Batava.*

Beter lot was een Werk beschoren, waarvan wy reeds te meermaalen gewaagden, als een stuk tot de Lands zaaken behoorende, te weeten de *Pharmacopea Batava* (†). Op het drukken, vertaalen, en verder byhouden met de toevoeging van 't geen de tyd en nieuwe ontdekkingen noodig maakten, werd, van 's Lands wege beschikt, en teffens bepaald om aan ieder der Leden van de Commissie, de Burgers S. J. BRUGMANS, P. DRIESSEN, G. VROLIJK, J. R. DEIMAN, als mede aan de Weduwe van den Bur-

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Mey bl. 117 en Dec. bl. 95. Dit Werk heeft echter voortgang gehad en zag het eerste Deel het licht te *Leyden* in den Jaare 1805, by den Boekdrukker P. H. TRAP, of als een vervolg van 's Schryvers bekende en om veele redenen beroemde *Natuurlyke Historie van Holland*, of als een Werk op zich zelve, onder den tytel van *Natuurlyke Historie van het Rundvee in Holland.* BERKHEYS noodig Bericht aan den Leezer leert ons de lotgevallen deezes Werks kennen; dan hebben wy 'er opgemelde byzonderheid niet aangetroffen: of het moest zyn in de bewoording, „ dat het getal „ der Inteekenaaren niet groot genoeg was om „ het te onderneemen, ten zy er eenigen by„ val, van eene andere zyde, waarop men hoop„ te, bykwame."

(†) Laatst gewaagden wy daarvan in het XLV D. onzer *Vaderl. Hist.* bl. 358.

CXXXVI. BOEK. 1804. Ingevolge der Publikatie werden de Departementaale Commissien van Geneeskundig Toevoorzigt aangesteld. De Persoonen de tegenwoordige Commisfiën uitmaakende, volgens besluiten des Jaars MDCCCI, werden met eere ontslagen; de meesten weder aangesteld. De bepaalde Plaatzen dier Commisfiën waren *'s Gravenhage*, *Middelburg*, *den Bosch*, *Arnhem*, *Zwolle*, *Leeuwarden*, *Groningen* en *Utrecht*; daarenboven voor *Holland* de Steden *Amsterdam* en *Dordrecht*; de laatste bepaaling was slegts by voorraad. Aan *Holland* werd het nader bestemmen van de plaatzen dier twee Commisfiën overgelaaten (*). — Men volgde de voorschriften der gedaane Afkondiging hier rasser, daar langzamer op. Dan *Holland* hadt, in den beginne van Herfstmaand nog geenen aanvang gemaakt om dit stuk in werking te brengen. Het Staatsbewind, des te onvrede, oordeelde dat dus eene nalaatigheid niet alleen strydig was met de gehoorzaamheid aan de Wet verschuldigd; maar ook grooten ondienst aan het algemeen belang zou toebrengen. Het Departementaal Bestuur van *Holland* kreeg, ingevolge hier van, aanschryving om onverwyld, en wel binnen acht dagen naa het ontvangen

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. April bl. 137.

gen van dit besluit, eenen aanvang te maaken (*). Het werd ook daar bewerkstelligd.

CXXXVI. BOEK.

1804.

Wegens eene ziekte op *Ameland*.

Op nieuw heerschte meer ziekte en sterfte dan gewoonlyk op het Eiland *Ameland* (†). Men nam in overweeging 't zelve andermaal van alle gemeenschap af te snyden. Doch het Departementaal Bestuur van *Friesland*, door den Arts VITRINGA VAN COULON onderricht, dat de daar ontstaane ziekte van geen besmettelyker aart was dan die des voorleden Jaars, verzogt ten ernstigsten om, voor en aleer het ten vollen zeker ging dat 'er werklyk een Epidemie plaats greep, de gemeenschap met dit Eiland niet te doen staaken: ten einde daardoor de volslagen ondergang van de Inwoonders diens Eilands te voorkomen (§).

Verdubbelde voorzorgen tegen besmetlyke ziekten.

Het gevaar der Besmettinge van aansteekende en veel volks wegsleepende Ziektens, in *Noord-Americaansche* en eenige *Spaansche* Havens, hadt, ten verstreeken Jaare, des voorzorgen doen draagen (**). Deeze werden voortgezet. Daar aan den mond der *Maaze* en bepaald

(*) *Notulen van het Staatsbewind* 1804. Sept. bl. 33.

(†) Zie onze *Vad. Hist.* XLV D. bl. 357.

(§) *Notulen van 't Staatsbewind*, 1804. April bl. 24.

(**) Zie onze *Vaderl. Hist.* XLV. D. bl. 357.

CXXXVI BOEK. 1804.

paaldlyk aan de Noordzyde van het *Land van Voorne*, waar menigvuldige Schipbreuken en Strandingen voorvielen, eene bekwaame Bergplaats voor besmette goederen ontbrak, werd, op een des gedaan voorstel, het doen bouwen van een steenen pakhuis, op den *Lande van Voorne*, achter het Dorp *Rockanje*, van 's Lands wege vastgesteld (*). — Inloopende berichten, dat de ziekte, in de meest-besmette plaatzen, hadt opgehouden, baarde, op voordragt van *Holland*, in den aanvange van Oogstmaand, het besluit, om de vastgestelde maatregels tegen de Besmetting, den handel zo zeer belemmerende, in dat Departement, grootendeels te doen ophouden (†) — Van korten duur was dit heuchlyk uitzigt. In Wynmaand kwam ter Vergadering de zo onaangenaame als zekere kennisgeeving, dat te *Mallaga* de ziekte in de Stad niet alleen steeds toenam; maar ook reeds op de Schepen was overgeslagen. Onverwyld volgde het besluit, om alle Havens der Republiek, voor de Schepen van daar komende, te doen sluiten, en kreegen de Departementaale Besturen van *Holland*, *Zeeland*, *Friesland* en *Groningen*, aanschryvens om de noodige voor-

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Aug. bl. 129.

(†) *Ald.* Aug. bl. 64.

voorzieningen te doen, en die voorzorgen, als 't ware, te verdubbelen (*). CXXXVI. BOEK. 1804.

Het Departementaal Bestuur van *Holland* verzogt, dat aldaar op de Dorpen, aan Zee gelegen, en de kusten van andere aan Zee-liggende Departementen, langs de kusten Wagten mogten worden geplaatst, gedeeltelyk uit Ruitery bestaande, geschikt om, op vordering der Bailjuwen, Schouten en Gemeentebestuuren, inzonderheid by aanlandende winden, rond te gaan. Tevens verzogten zy nieuwen geldigen onderstand, zo tot het herstel der lootzen als andere middelen ter beveiliging. Een en ander ontving een gunstig verhoor. De voorheen te dien einde toegestaane geldsomme van vyfduizend Guldens werd tot tienduizend driehonderd en zes Guldens vermeerderd (†).

De meerdere uitgebreidheid der Besmettinge deedt, tot weering deezer Plaage, den Raad van Marine gelasten, om de noodige orders te stellen, dat de Schepen, komende van de westkust van *Italie*, alle onder Quarantaine zouden worden gebragt; en die van *Livorno*, *Velez*, *Malaga*, *Cadix* en *Gibraltar* naderende zouden worden afgeweezen. — Te deezer gelegenheid gaf de Secretaris van Staat

(*) *Notulen van het Staatsbewind* 1804. Oct. bl. 27 en 57.

(†) *Ald.* Oct. bl. 69, 124, 132 en Nov. bl. 9.

CXXXVI. BOEK. 1804.

Staat, Departement van Oorlog, ter Vergaderinge kennis, dat de Generaal en Chef MARMONT de noodige orders aan alle de Commandanten der *Fransche* Troepen in de Zeehavens, hadt uitgevaardigd, om, in zamenstemming met de Burgerlyke Magten, de vereischte maatregelen te neemen, ten einde alle gemeenschap met de verdagte Schepen te beletten. Met genoegen ontving het Staatsbewind deeze berichtgeeving; doch gelastte tevens den Secretaris van Staat, den Generaal MARMONT te verstaan te geeven, hoe 't zelve aan deezen geene bevoegdheid kon toekennen, om, omtrent die maatregelen zelve, of de bepaalingen deswegen, als tot de Hooge Policie en Regeering van den Lande behorende, eenige orders te stellen, en dus verwagtte dat hy, in deeze en soortgelyke gevallen, de beschikkingen daar over aan het *Bataafsche* Gouvernement zou laaten (*).

Bepaald in *Zeeland*.

Het Departementaal Bestuur van *Zeeland* werd, in de gemaakte kosten ter voorbehoeding tegen de besmetting, van 's Lands wege, eerst te gemoete gekomen met eene somme van tweeduizend vyfhonderd Guldens, vervolgens met zesduizend vermeerderd (†). —— By het

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Nov. bl. 12.

(†) *Ald.* July bl. 175. Nov. bl. 134.

het hervatten en verdubbelen der voorzorgen, stelde *Zeeland* voor, om de Zeegaten aldaar van behoorelyk gewapende Vaartuigen te voorzien; ten einde de door hun in 't werk gestelde maatregelen, tot weeringe van de in *Spanje* heerschende ziekte, niet vrugtloos werden gemaakt. — Reeds was besloten om 's Lands Zeemagt in het Departement *Zeeland*, met drie Vaartuigen, tot Binnenlandschen dienst geschikt, te vermeerderen, wanneer zich aldaar zeven behoorelyk gewapende Lands Vaartuigen zouden bevinden, waar mede men oordeelde dat de Zeegaten voldoende konden worden bezet (†). — Over het aanleggen eener Quarantaine plaats hadt dit Departement het Landsbestuur aangeschreeven. Hier toe werd de Reede van *Rammekens* bestemd, en het Kasteel tot een Lazareth of Bewaarplaats; waar toe eene somme van achtduizend Guldens zou vereischt en schikking met den Generaal MONNET, Commanndant van het Eiland *Walcheren*, moest gemaakt worden (§).

CXXXVI. BOEK.

1804.

Algemeen zeer sterk Reglement tot weering.

De aanhoudend zorglyke toestand waar in het Zuidelyk gedeelte van *Europa*, en onderscheide Oorden van den Aardbodem

(*) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Nov. bl. 37.
(†) *Ald.* Nov. bl. 39.
(§) *Ald.* Nov. bl. 293. Dec. 58 en 163.

CXXXVI. BOEK. 1804.

dem waar mede ons Gemeenebest door de Scheepvaart in verband ſtaat, zich, ſedert eenigen tÿd, gedompeld vonden, door het woeden eener zich daar geopenbaard hebbende beſmetting, maakte, meer dan immer, het neemen van alle zoodanige middelen van voorzorg, om die rampen van het Vaderland te verwyderen en af te wenden, noodig. Hier uit werd gebooren een Algemeen Reglement tot weering van beſmettelyke Ziektens, welke, door middel van de Scheepvaart na herwaards zouden kunnen worden overgebragt (*).

Verzagting van een maatregel.

Hard was de maatregel, genomen om de Schepen, van eenige beſmette Havens komende, volſtrekt af te wyzen (†). De Raad der Marine het harde daar in opgeſlooten en de ongelukkige gevolgen daar van het Staatsbewind onder het oog brengende, welke uit de ſtipte volvoering moesten voortvloeijen, en reeds daadlyk hadden plaats gegreepen, ſtelde voor die volſtrekte Afwyzing in eene *ſtrikte* Quarantaine te veranderen. Deze maatregel van menschlievendheid werd omhelsd (§). — Te breeder hebben wy de gedraagene voorzorgen opgegeeven om het

(*) *Notulen van het Staatsbewind*; 18[illegible]. Dec. bl. 29 en *Byl.* bl. 8 enz.

(†) Zie hier boven bl. 265.

(§) *Notulen van het Staatsbewind*, 1804. Dec. bl. 107.

het toenmalig Landbestuur te ontheffen van de verdenking als of hetzelve te slap te werk gegaan was ter weeringe van de dreigende besmetting. Althans men las in de *Fransche* Dagbladen, dat vyf Schepen, van *Cadix* gekomen, met Wol beladen, voor *Aken*, *Bouette* en *Vaals*, in de *Bataafsche* Havens waren binnen geloopen; en daar de Wol een der goederen is, die 't meest aantrekkelyk zyn voor de verpestende smetstoffe, en dezelve het langst bewaaren, en dewyl men niet genoeg verzekerd is van de behoedmiddelen in *Holland*, was door het Gouvernement verboden allen invoer van Wolle uit *Holland* (*)

CXXXVI. BOEK. 1804.

Gelderlands en *Hollands* Departementaale Besturen, lieten wy onvoldaan over de inrigting van de Openbaare Laagere Schoolen (†). Hoe zeer afgeweezen, bleeven zy aanhouden met hunne bezwaaren te vernieuwen, en des verandering te vraagen. Nieuwe weigeringen volgden. *Gelderland* en *Holland* lieten 'er zich niet door afzetten, dan moesten eindelyk, daar het Staatsbewind de zaak voor afgedaan verklaarde, van alle verdere beroepingen, om wegens den bepaalden zin der Staatsregelinge in deezen, nadere overwegingen te houden, afzien. — Het

Byzonderheden het Schoolwezen betreffende.

(*) *Journal Politique* 1805. N°. 1.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XLV. D. bl. 631.

CXXXVI. BOEK. 1804

Het Departementaal Bestuur van *Overijssel* hadt desgelyks zwaarigheden gevonden om de verordeningen voor de laagere Schoolen, aldaar in te voeren; dan gaf het laater te kennen, dat het, desniettegenstaande, ten algemeenen nutte, besloten hadt des eene proef te neemen, en te bezien of het, met eenig uitzigt op vrugtbaare gevolgen voor hunne Ingezetenen, zou kunnen worden ingevoerd. Echter zich, door deeze inschiklykheid, niet ontzettende om, by andere en betere tydsomstandigheden, hunne meening te doen gelden (*).

De Vergadering van de Afgevaardigde, uit de onderscheidene Departementaale Schoolbestuuren werden in Hooymaand opgeroepen om ter Algemeene Vergadering te verschynen, en benoemde het Staatsbewind tot Voorzitter den Burger VAN DER PALM, Lid van de Raad der Binnenlandsche Zaaken (†), waar door dit Lichaam der Volksonderwyzing, naa zo veel bemoeiens, op nieuw, in volkomene werking kwam.

Leevensbericht van S. STYL.

Ongelukkig was, ten deezen Jaare, de *Nederduitsche* Zangberg Op den laatsten van Bloeimaand zag de lang door zyne veelvuldige begaafdheden, bekende en beroemde *Harlingsche* Arts, SIMON STYL,

(*) *Notulen van het Staatsbewind* 1804. Jan. bl. 91-93. Feb. bl. 117-192. July bl. 88.
(†) *Alg.* Mey bl. 186.

Styl, den eindpaal zyns leevens, in eenen vier- en zeventig jaarigen ouderdom. Behalven de weinige jaaren, in welke wy hem op de Staatkundige loopbaan aantroffen, en met waardigheid de posten, tot welke hy geroepen werd, zagen bekleeden, fleet hy het meerendeel zyns leeftyds in het ftille Boekvertrek en in een niet zeer talryken kring van uitgeleezene gemeenzaame Vrienden, onder welken hy uitftak en 'er, als 't ware, de ziel van uitmaakte.

In verfcheide hoedanigheden deedt hy zich zeer voordeelig kennen, als in die van Geneesheer, Taalkundige, Dichter, Tekenaar, Tooneelfpeeler (in eenen vriendenkring), Wiskundige, Gefchiedfchryver, Wysgeer en Kunstkenner. In alle deeze vakken was hy niet tot eene middelbaare hoogte gevorderd; maar tot eenen graad van verhevenheid, die hem, bykans in de meeste derzelven, boven veelen deedt uitmunten. Een groot aantal Dichtwerken vloeiden uit zyne welverfnedene penne. In het vak der Gefchiedenisfe heeft hy een ftuk nagelaaten, alleen genoegzaam om zynen naam te vereeuwigen, het bekende uitmuntend Werk, *de Bloei en Opkomst der Nederlanden*, te meermaalen, zo om den voortreffelyke en bondige Inhoud als van wegen den fraayen fchryfftyl, ten voorbeelde, aangepreezen.

Zonder ons tot een vermelden der al-

ge-

CXXXVI. BOEK. 1804. gemeene Leevensbyzonderheden van den Heere STYL in te laaten mogen wy niet voorby van 's Mans ſtaatkundig en tot het Vaderland betrekkelyk beſtaan en algemeen character iets te vermelden. De dubbel verdiende hoogagting, waar in STYL, door zyn verſtand en braafheid, by zyne Landgenooten ſtondt, gepaard met de Vryheid en Vaderlandlievende gevoelens, door hem, in alle zyne Schriften, zo heerlyk ten toon geſpreid, kon niet wel misſen ten gevolge te hebben, dat hy, in de barning der Staatsomwenteling des Jaars MDCCXCV, nevens andere, opgeroepen werd tot redding van het Vaderland. Aan welke oproeping hy, hoe hoog bejaard toen reeds, en hoe lang gewoon aan eene ſtille leevenswyze, zich niet wilde onttrekken, maar eene hulpvaardigheid betoonde, wel van zyn character te wagten; ſchoon in andere opzigten niet te voorzien.

Naa eene wyl, als Vertegenwoordiger des *Frieſchen* Volks, van welks afzonderlyk belang hy zich een yverig, doch tevens verſtandig, Voorſtander betoonde, deszelfs gemeene zaaken mede beſtuurd te hebben, werd STYL uit die Vergadering na de Algemeene Staaten in *'s Gravenhaage* afgezonden. Vervolgens, ten Jaare MDCCXCVI, tot Lid der Nationaale Vergadering gekoozen. Door deeze tot een der Ontwerperen eener nieuwe Staatsregeling aangeſteld, was hy de Man,

Man, die aan het hoofd dier Commissie, het ontworpen Plan der Vergaderinge plegtig aanboodt, onder het houden eener Redenvoeringe zo gepast van inhoud, als kragtig van taal en manlyk voorgedragen (*). Hy bleef, als Lid der Nationaale Vergadering, tot in Herfstmaand des volgenden Jaars, in *'s Gravenhaage*, wanneer hy met blydschap tot zyne Geboortestad, Naastbestaanden, en het stille boekvertrek terugkeerde en het overige zyner dagen in ongestoorde rust en vrede sleet.

CXXXVI. BOEK. 1804.

Menigmaal tradt STYL als Dichter op; ter gelegenheid van groote Gebeurtenissen, het Vaderland betreffende. Hy zong der *Bataafsche* Zeehelden lof, by 't gedenken aan den Zeeslag op *Doggersbank*. Hoog klonk zyn Lier in het vers *Aan* GOD, op den Bededag des Jaars MDCCLXXXII. Zyn Lofzang aan de Kweekschool voor de Zeevaard te *Amsterdam* ademde moed en Vaderlandsliefde. Veelen trof hy door zyne *Astrea* of *Friesche* Lierzang, op het gebeurde te *Utrecht*, den tweeden van Oogstmaand, MDCCLXXXVI. — Zyn Vredezang by den aanvang der Achttiende Eeuwe; zyn zang op de Vrede van *Amiens*, en vreugdezangen by het Vredefeest te *Harlingen*, wyzen uit dat het

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXVII D. bl. 93.

CXXXVI. BOEK. 1804. het Dichterlyk vuur, zelfs op zynen ouden dag, verre van uitgebluscht was; maar by hem, even als in den bloei des leevens, met aanhoudende sterkte, blaakte.

Het zeldzaam geluk viel STYL ten deele, dat hy alle vermogens van ziel en lichaam, tot op het einde zyns welbesteden leevens behieldt. Zyn geheugen bleef vast en sterk. Van de gemelykheid en zelfverveeling, doorgaans onafscheidelyk van den ouden dag, ontdekte men by hem geen spoor. Hy wist zich altoos of in de oefening der Wetenschappen en der fraaye Kunsten, of in de verkeering van goede vrienden, te vermaaken. De avond zyns leevens bleef even helder en genoeglyk als de volle dag geweest was.

Nimmer was STYL gehuuwd; ook nimmer openlyk verklaard Lid van eenig Godsdienstig Genootschap. Ter Kerke gaande woonde hy doorgaans de Godsdienstoefeningen der *Doopsgezinde Christenen* by, tot welker Gezindheid zyne Ouders en meeste Bloedverwanten behoorden, en met wier gevoelens hy, over het geheel, het meeste scheen in te stemmen.

Zagtheid, zedigheid en goedaartigheid, waren de hoofdtrekken van STYLS character. De schuwheid, door sterk letterblokken in de jeugd gekreegen, kwam hy, in manlyker jaaren, geheel te boven

ven. Toegeeflykheid en inschiklykheid straalden door in al zyn handel, schoon hy, wanneer het spreekens tyd was, niet schroomde rustig voor zyn gevoelen uit te komen. Geveinsdheid en laage vleiery waren hem even zeer geheel vreemd. Uitgebreid en edel was zyn Menschlievenheid, die hem zelfs onverschrokken eigen lyfsgevaar deedt tarten, wanneer hy oordeelde zynen Naasten van nut te kunnen wezen. — Zyn uiterlyk voorkomen hadt iets, 't geen naar onverschilligheid zweemde; dan inwendig bezat hy een fyn gevoel voor alles wat edel en voortreffelyk, wat lieflyk en welluidend mag heeten (*).

Bericht van Mej. Wolff.

Op verdienstvolle Vrouwen, in het vak van Letteren en Dichtkunde, mag zeker ons Vaderland boogen. Ten deezen Jaare moeten wy het afsterven vermelden van twee Letter- en Kunstvriendinnen, die grooten naam maakten, en wier leevenslotgevallen, door een zamenloop van omstandigheden, zeer zonderling wa-

(*) Wy ontleenden het meest deezen Dichter betreffende, uit *de Leevensschets van* Simon Styl door Jacobus Scheltema, *gevolgd van Lykzangen.* Te *Amst.* by J. ten Brink *Gerritz.* 1804. De Heer Scheltema vermelde, dat deeze Schets de voorlooper ware van een breedvoerige en volledige Leevensbeschryving, en zo hy hoopte, van eene vereenigde en volledige uitgaaf van alle Letter- en Dichtwerken des Overledenen. Hier van is, zo verre wy weeten, tot nog toe, niets gekomen.

CXXXVI. BOEK. 1804. waren. De eerste is ELISABETH BEKKER, Weduwe van ADRIANUS WOLFF, Leeraar der Hervormden in de *Beemster*, de ander AGATHA DEKEN.

Vlissingen was de Geboortestad van de eerstgemelde Dichteresse, die, uit een deftig geslacht afstammende, aldaar, op den vier en twintigsten van Hooimaand des Jaars MDCCXXXVIII, het leevenslicht aanschouwde. In haare vroege jeugd gaf zy reeds blyken van haar scherpzinnig vernuft, van haare zugt en aanleg tot de Dichtkunst. De vroegste *vrugten* van haare geest waren hekelend. Men telde haar onder de eersten, die de Psalmberyming van DATHEEN, zo lang tot oneere van den openbaaren Godsdienst, in ons Vaderland gebruikt, met den geessel der Satyre aanviel. Haar speeltuig liet zich, in een tyd, wanneer men, uit een veelal slaaperige onverschilligheid, sluimerde, voor Verlichting, Vryheid en Verdraagzaamheid, hooren. Domheid en dweepery, schoon met het masker van Kerklyk Gezag gedekt, bestreedt zy, in verscheide kleine stukjes, die zo zeer in veeler smaak vielen als anderen tegen haar verbitterden. Nogthans toonde zy, dat haar lier zo wel voor ernst als boert gestemd was, door Dichtstukken van eenen anderen stempel. Haar *Walcheren*, haar *Klagt van Jacob by het Graf van Rachel*, haar *Jacoba van Beyeren* en andere, strekten hier van ten bewyze, gelyk

lyk ook een en ander in ondicht behandeld zedekundig onderwerp haar vroegtydig beroemd maakte. CXXXVI. BOEK.

Met den Kerkleeraar WOLFF, in de *Beemster* gehuwd, sleet zy, in dien bevalligen *Noordhollandschen* oord, veele Jaaren. Letterarbeid hieldt haar onophoudelyk bezig. Het bezoek van Kunstvrienden en Vriendinnen was haar hoogst welkom, en strekte, in den Zomer, haar en haaren Echtgenoot, ter verlustiginge. In den Winter, meest aan huis en kamer bepaald, zette zy haare geliefde Letteroefeningen, met onafgebrooke vlyt, voort. 1804.

Naa haars eerwaardigen Echtgenoots overlyden, in den Jaare MDCCLXXVI, koos zy een aangenaam Buiten, in de lustige Stede de *Beverwyk*, ten verblyve, en hadt te haarer bywooninge haare Vriendin en Kunstgenoote AGATHA DEKEN. Hoe veel vereenigde Letterarbeid werd hier aangevangen en volvoerd! Inzonderheid bevlytigden zy zich eene wyl om niet alleen voor geleerden of voor menschen van een byzonderen stand, te schryven; maar maakten te gader haare vermogens dienstbaar aan het Nut van 't Algemeen, Schriften in 't licht geevende die, vol dagelyksche bruikbaare leevenswysheid, voor elken leeftyd, en alle standen dienden. Algemeen werden de Werkjes gezogt, geleezen, en bewonderd.

CXXXVI. BOEK. 1804.

Als vertaalster van eenige voortreffelyke zedekundige en andere Werken, uit de *Fransche*, *Engelsche* en *Hoogduitsche* taalen, maakte zich de veelal oorspronkelyke Schryfster WOLFF verdienstelyk: deeze zyn alle van haare hand. Gemeenzame arbeid bragt de vrugt voort van eenige zedelyke Romans. Wie van eenigen smaak las de *Sara Burgerhart*, den *Willem Leevend*, de *Brieven van Blankaard*, de *Cornelia Wildschut* niet? De overal blykbaare Kunst- en Menschenkennis, de zuivere Zedekunde, de bevallige inkleeding, de hooge graad van fyn vernuft en kieschheid, volgens sommiger oordeel, alleen door Vrouwen te bereiken, bragten te wege, dat dezelve, met de beste Werken van dien stempel by andere Volken, mogten vergeleeken worden en daadlyk wedyverden. In het vak der fraaye Letteren van die soort, waaraan het ons aan oorspronglyke, tot dien tyd, bykans geheel ontbrak, hebben zy de voorgangsters geweest.

Onze Dichteres betoonde zich, in alle haare Werken, een volyverig Voorstandster van Zedelyke, van Burgerlyke en Godsdienstige Vryheid, 't geen haar niet zelden aan onaangenaamheden, van verscheidenlei aart, blootstelde. Haar ryk en steekelig vernuft deedt veelen hoogst onaangenaame slagen gevoelen, en moest zy deswegen met laster en onaangenaamheden van veelerleie soort wor-

ste-

ſtelen. Vrees dat haare vrye pen haar ramp mogt berokkenen deedt haar het Vaderland ruimen, en het leed des Ballingſchaps voelen; hier by kwam dat van behoefte, door de ſchandelyke ontrouw van een valſchen vriend. 1804.

De drie laatſte leevensjaaren waren ſmertvol, door geſtadige ziekten, met zwaare pynen vergezeld: dan de vrolyke opgeruimdheid van geest bleef haar, te midden der wederwaardigheden, altoos by, zo ook de troost van AGATHA DEKEN, die, onafgebroken, gedurende ruim acht en twintig jaaren, het zuur en zoet des leevens met haar deelde. In den arm deezer halsvriendinne ontſliep zy zagtelyk, op den vyfden van Slachtmaant deezes Jaars. Haar ſtoflyk deel is in ſtilte op het Kerkhof, *ter Navolging*, by *Scheveningen* begraaven.

Bericht van A. DEKEN.

By den dood van Mejuffrouw WOLFF was haare Vriendin DEKEN, in het eerst zeer gelaaten en bedaarder dan de meesten haarer Vrienden, die haar kwamen troosten, verwagtteden: doch deeze opgekropte droefheid werd, reeds 's anderen daags, gevolgd van koorts, die geſtadig, by een zeldzaam verval der vermogens van lichaam en geest, toenam. Zy zag haaren laatſten dag op den veertienden van de eigenſte maand, waarin zy de oogen haarer Vriendinne ſloot, en by welke zy in het graf werd bygezet.

Eenige byzonderheden van haar zyn

 hoogst-

LXXXVI BOEK. 1804.

hoogstmeldenswaardig. Onder *Amstelveen* werdt A. DEKEN den tienden van Wintermaand des Jaars MDCCXLI gebooren. Haare Ouders waren Landlieden, die door een zamenloop van rampen, door brand, herhaalde veepest en ziekten, van welgestelde lieden tot behoeften vervielen, en onder den last dier opeengestapelde rampspoeden bezweken. Naauwlyks hadt haare Dogter drie jaaren bereikt of zy werd ouderloos. Zy vondt verzorgende Vaders in het Weeshuis der Collegianten te *Amsterdam*, die haar, *schoon* haare Ouders geene betrekking tot deeze Stichting hadden, liefderyk opnamen, en eene opvoeding gaven, waar in dit Gesticht voor lange uitstak.

Haar gezond verstand vondt hier gelegenheid om zich, op de beste wyze, te ontwikkelen, terwyl haar yver, leerzugt en zedig gedrag, haar de gunst haarer Verzorgeren by uitstekendheid deeden verwerven.

Nog Weesmeisje zynde, deedt zy haar zugt en aanleg tot de Dichtkunst blyken. Dit ontvloodt de kennisneeming niet eeniger Leden van het *Amsterdamsche* Kunstgenootschap *Diligentiæ omnia*, die daadlyk deeze zugt voor de Poëzy aanwakkerden, den gantschen aanleg leiden, en het genoegen hadden om spoedig gewenschte gevolgen van hunne poogingen te zien. — De geschiktheid ter beoefening deezer edele Kunst nam laater meer

en

en meer toe, by de zamenwooning met MARIA BOSCH, wier Ouders haar tot bystand van die zwakke Dogter hadden in huis genomen. In een Bundel van *Stichtlyke Gedichten*, door deeze beiden uitgegeeven, draagen de verzen van AGATHA overal blyken van welmeenenden ernst en een diep gevoel van Godvrugt, zy zyn zo leerryk voor het verstand als stigtend voor het hart. In eene dier Dichtstukken EUSEBIA, of de *Godsdienstige Dienstmaagd*, schetste DEKEN zich zelven

MARIA BOSCH ontviel haar door den dood. Naa dit overlyden vondt zy zich in geene gunstige omstandigheden, en meer rechtstreeks in den staat van dienstbaarheid gebragt. Niet lang duurde zulks. Het voorstel en de aanzoek van de Weduw gewordene Mejuffrouw WOLFF, om by deeze, als Vriendin, te woonen, nam zy gereedlyk aan, en de Letterbaan werd met grooter ruimte voor haar opengesteld. Haare geschiktheid om aan Zedeschriften te werken, en de lust om haare Landgenooten te verlichten en te onderhouden, kreeg gestadig meer opwekkings en aanmoedigings. Met haare Kunstvriendinne arbeidde zy in de gezamenlyk geschreevene werken. Niet zelden miskenden de *Nederlanders* de verdiensten van AGATHA DEKEN. De naam van Mejuffrouw WOLFF was vroeger en meer bekend,

CXXXVI. BOEK. 1804.

en daar deeze, om zo te spreeken, op den voorgrond stondt, werden de verdiensten van haare Vriendinne Deken voorbygezien (*).

Lotgenooten in de Ballingschap in *Frankryk*, een lot te zwaarder voor Deken, daar zy de landstaale niet of weinig verstondt, ontvingen wy van beider hand de *Wandelingen door Bourgonje*, en gaven zy, in 't Vaderland weder gekeerd, gezamelyk *Gedichtjes en Liedjes voor het Vaderland, benevens eene Aanspraak aan het Bataafsche Volk*, in 't licht, met volgenoegen ontvangen by allen, die in de daar voorkomende Politieke Belydenis smaak vonden.

Een en ander bearbeidde zy afzonderlyk en zag het, op haaren naam het licht. Onder deeze *de Voorregten van den Godsdienst* en *Mijne Offerande aan het Vaderland*. Werd dit stukje door zommige Boekbeoordeelaaren aangevallen zy gaf des

(*) Slechts eenmaal heeft zy zich deswegen beklaagd, te weeten in de voorreden van de *Liederen voor den Boerenstand*, beloovende, by die gelegenheid, om de verkeerde gerugten, aangaande de grootheid en het aandeel het welk zy hadt, in de vereenigde werken, te zullen doen ophouden, door eene opgave van 't geen door haar en wat door haare Vriendin bewerkt was; doch haar overlyden heeft zulks belet. — Wy weeten, van zeer goeden hand, dat veel, 't geen men ongetwyfeld, uit den aart der schryfwyze, aan hare Medeschryfster zou toekennen, uit haare pen vloeide.

des eene deftige verdeediging in druk. Aangezogt om eenige Godsdienstige en Zedekundige onderwerpen te bezingen, om plaats te vinden in de *Christlyke Gezangen* en *Liederen voor de Doopsgezinde Gemeente te Haarlem*, voldeedt zy daaraan volvaardig, en niet weinige zyn van haare hand (*) Zy draagen de kenmerken van haare geschiktheid in dit vak, en nevens andere Dichtstukken, blyken eener meer dan gemeene beoefening der beste Dichteren van de laatstverstreekene Eeuwe, vooral van den Stichtelyken Dichter CAMPHUIZEN, en ademen doorgaande eene zagte stemming tot ernst en hartlyke weldaadige Godsvrugt.

CXXXVI. BOEK.

1804.

De Godsdienstigheid en algemeene Welwillenheid deezer Zededichteresse was boven allen twyfel verheeven, en boven allen lof haar gedrag als Vriendin. E. WOLFF vergezelde zy vrywillig buiten 's lands, deeze bleef zy by, wanneer de tydlyke middelen schaars omkwamen: zy deelde in haare behoeften en verliet zelden haar ziekbed, verzagtte de smarten, ontzeide zich zelfs alle genoegen, en naar maate de rampspoed by deeze steeg, wiesch haare getrouwheid aan. Zy smaakte, onder dit alles, het genoegen van deeze liefdebetooningen door de hartlykste gene-

(*) P. LOOSJES ADZ *Redenvoering over het Christen Kerkgezang*. Te *Haarlem*, by F. BOHN en A. LOOSJES Pz. Aantekening 25.

CXXXVI. BOEK. negenheid en dankbaarheid bejegend te zien.

1804. Beide deeze Dichteresſen hebben wy eenigzins van naby gekend, en in de *Beverwyk* te meermaalen bezogt. Het is ons, nevens anderen, zeer opmerkenswaardig voorgekomen, dat eene zo tedere vriendſchap, den tyd van ruim acht en twintig jaaren, heeft kunnen ſtand houden tusſchen twee zulke verbaazend uit een loopende Characters. Dan heeft men zich misnomen, om 't een en ander in de ſchriften, die *beider naam* droegen, op rekening van haare Vriendin te zetten, 't geen op de haare behoorde; zulks geeft eene rede aan de hand van eene meerdere overeenkomst dan zich uiterlyk liet aanzien. In haaren ommegang ontdekte zy voorts genoeg dat zy veel vernufts en luims bezat, ſchoon zulks niet ſteeds zo zeer op den voorgrond kwam als by haare Vriendin (*).

(*) Dus veel oordeelden wy van deeze *Dichtvriendinnen* te moeten melden. 't Meeste zyn wy verſchuldigd aan beider korte Leevensſchets in de *Algem. Kunst en Letterbode* voor 1804, II Deel bl. 308 en 322—325. Ter laatstaangehaalde plaatze ſluit de Heer J. SCHELTEMA dit Levensbericht, met de hoopgeeving op eene breedvoerige en volledige Leevensbeſchryving deezer Dichtvriendinnen. Tot ons leedweezen is de toezegging onvervuld gebleeven. De te dier plaatze beloofde nieuwe welgelykende Afbeeldingen hebben wy mogen ontvangen. Met een vierregelig Byſchrift op elk, door den Dichter A. LOOSJES Pz.

Op

Op Elisabeth Wolff, geb. Bekker.

Dit's 't Beeld der schrandre Wolff, *wier opgeklaard vernuft*
Door zwaarigheden drong, waar voor Geleerdheid zuft,
Die Dweepzugt hield in schrik en Dichtkunst opgetogen;
Een vonk van dat vernuft blinkt uit deez' sprekende oogen.

Op Agatha Deken.

Rechtschapen Ernst en Boert, een helder fiksch verstand,
Aan Deugd en God gewyd, aan Waarheid dier verpand;
Een scherp Vernuft... dit al moet uit deez' trekken spreken
Zoo ons dit Beeld vertoont een zweem der ziel van Deken.

De Afdeeling der *Bataafsche Maatschappy van Taal- en Dichtkunde te Amsterdam* vierde de gedagtenis dier beide Dichteresfen, op eene staatlyke wyze. De Hoogleeraar by het Remonstrantsch Gereformeerd Kerkgenootschap J. Konynenburg deedt de Redenvoering, de Heer Mr. M. C. van Hall liet eene Ode hooren. *Algem. Kunst- en Letterbode* van 1805 bl 196. De Lofrede op de beide Dichteresfen zag het licht te *Amst.* by W. Holtrop. — De gryze Holtzhey hieldt de gedagtenis deezer Kunstvriendinnen in weezen door eene zeer zinryke Gedenkpenning. Dezelve vertoont op de voorzyde Twee bejaarde Vrouwen, die, met eene Vuurvlam boven 't hoofd, elkander omhelzende, voor een Altaar staan, waarop zy haare Werken aan het Vaderland offeren. Op het Altaar leest men alleen het woord *Patriæ.* Het Omschrift luidt *Anima uno et ac præclara.* Ter zyde liggen eenige Buitenlandsche Werken, waar van zy den geest aan hunne Landgenooten hebben medegedeeld. — Op de Keerzyde ziet men een Grafnaald, waar op twee Lykbusfchen door een Eikenkrans gekoppeld. Naast de Grafsombe ligt Apollos Lier en Fluit, en boven vertoont zich een Sterrenkrans. Het Byschrift is: Elisabeth Bekker, Wed. A.

Wolff

CXXXVI. BOEK. 1804.

Wolff *nat* XXIV *Julii* MDCCXXXVIII *denat* V Nov. MDCCCIV et Agatha Deken, *nat.* X Dec. MDCCXLI denat XIV Nov. MDCCCIV: *Algemeene Kunst- en Letterbode* 1805 II D. bl. 155 en 1806 bl. 92.

BLAD-

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

HONDERD ZEVEN EN DERTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Gerugten van Vrede met den aanvang des Jaars 1805. *Brief van Keizer* NAPOLEON *met een Vredesaanbieding aan den Koning van Engeland. Antwoord van Lord* MULGRAVE. *Bedenkingen van den Franschen Staatsminister* TALLEYRAND *hierop. Het besluit van den Senaat. Hoe men in Engeland over dit Vredesaanbod sprak en schreef. Onderscheide denkwyzen deswegen hier te Lande. Schynbaarheden voor den Vrede.* NAPOLEON *aanvaart de Yzeren Kroon der Longobarden en de Gouden van Italie. Welk een invloed zulks hadt op de Vredehandelingen. Engelands bemoeijingen om den kryg op het Vasteland te doen uitbarsten. Wat des in dat Ryk voorviel. Tractaat van Overeenkomst tusschen Engeland en Rusland.* CXXXVII. BOEK.

CXXXVII. BOEK.

Oostenryk en Zweeden verbinden zich aan Engeland. Hervatte Vredesvoorslagen. Frankryk belooft zich deswegen weinig vrugts. Alles krygt eene Oorlogszugtige gedaante. NAPOLEONS *verklaaring deswegen door zijnen Minister te Regensburg. Oostenryk valt in Beijeren.* NAPOLEONS *betuiging ten Ryksdage; wegens het staaken der Expeditie na Engeland. Vrees, ten dien tyde, in Groot-Brittanje voor eene Landing. Daadlijke toerusting. Het Krygsvolk op de Helder aan boord. Toebereidzels in Engeland om eene Landing af te weêren. Pogingen der Engelschen om de Verzameling der Flotille te beletten.* VERHUELLS *gevegten by het overvoeren der Vaartuigen tot de Flotille. Expeditie uit Hellevoet voorgenomen.* NAPOLEON *ziet van de Landings-Expeditie af. Vertrek des Krygsvolks na Duitschland, om in den Landkryg te deelen. Gerustsielling van* NAPOLEON *deswegen aan den Raadpensionaris* SCHIMMELPENNINCK. *Fransch Krygsvolk herwaards op de grenzen gezonden. Aanvang des Oorlogs der drie Keizeren. Opening van denzelven door* NAPOLEON. *Diens aanspraak aan de Krygsbenden. Voortzetting des Krygs. Ulm bemagtigd. De Kryg in Italie met groot voordeel door de Franschen gevoerd. Het gedrag en lot van Napels in dat Tydsgewricht. Een Leger door* NAPOLEON *in Hanover en op onze grenzen gezonden.* NAPOLEON *op weg na Wee-*

nen

nen. Die Hoofdstad geeft zich aan hem over. SCHIMMELPENNINCK *doet* NAPOLEON *door den Generaal* BRUCE *begroeten. Verdere Krygsverrigtingen. Herhaalde voorstellen van Vrede niet aangenomen. Gevegten met de Russen. De beide Keizers van het Noorden in het Leger. Voorbereiding tot den slag by Austerlitz. De Slag zelve. Byeenkomst van de Keizer* FRANS *en* NAPOLEON. *Getroffen Wapenstilstand. Geslooten Vrede. Waarom Engeland, te midden deezes Krygs, geene Landing bestaan hebbe. Watergevaaren voor den Lande in dit Jaar.* CXXXVII. BOEK.

Geene zo dikke, geene zo zwaar op een gepakte wolken van Oorlog bykans, of by wylen schiet 'er een straal van Vrede nog door heenen. Wy bedoelen niet die valsche flikkeringen, veroorzaakt door vermeende Staatkundigen, die, met een vertoon van een ver en diep indringend vooruitzigt, de toekomst der gebeurtenissen spellen, de oogmerken, de belangen en de vermogens der strydende Vorsten en Natien tegen elkander opwegen, en, de Staatsbalans in de hand houdende, met veel vertrouwen, verzekeren, dat dezelve op Vrede staat. Wy hebben het oog niet op de Vredegerugten, zo dikwyls verwekt en uitgestrooid uit handelinzigten van verscheidenerleien aart, 1805. Inleiding.

CXXXVII. BOEK. 1805. en, zo in ons Vaderland als in *Groot-Brittanje*, zeer algemeen, welke, diensvolgens, ook op de maate van derzelver onwaarde geschat worden: daar zy niet zelden, als een morgenwolk, verdwynen, en niemand dan de zeer kortzigtigen en ligtgeloovigen, voor eenige oogenblikken, opgetoogen houden en bedriegen, niet zelden met duur te betaalen voor eene staatkundige ligtgeloovigheid.

Niettegenstaande de op vrij goede gronden van Vorst- Volk- en Staatkunde gevormde vooruitzigten, by het hervatten des tegenwoordig gevoerden krygs, dat dezelve van zeer langen duur zou weezen (*), deeden 'er, met den aanvange des Jaars, zich verschynzels op, die eenige hoope gaven van een spoediger einde aan dien kryg te zullen zien, dan men, met zo veel rede, gevreesd hadt dat verre in de toekomst verschoolen lag. Uitzigten van dien troostvollen aart vonden ingang, zo in *Engeland*, als in *Frankryk*, en by onze Landzaaten; althans, men streelde 'er zich eenigen tyd mede, en kunnen wy den Leezeren onzer Geschiedenisse niet onthouden, daar van het voornaamste, ter inleidinge tot de Vaderlandsche Geschiedenisse van het

(*) Men vergelyke onze *Vaderl. Hist.* XLV. D. bl. 142-155.

het Jaar; 't welk wy thans aanvangen, te vermelden.

CXXXVII. BOEK.

1805. Brief van NAPOLEON met Vredes-aanbod aan den Koning van *Engeland*.

Naauw was dit Jaar MDCCCV begonnen of Keizer NAPOLEON vaardigde eenen Brief af aan den Koning van *Engeland* (*), van deezen korten, doch hoogstmerkwaardigen, inhoud. „ Myn „ Heer! myn Broeder! Door de Voor„ zienigheid en de ftem van den Se„ naat, van het Volk, en van de Armée „ tot den Throon van *Frankryk* geroe„ pen, is myn eerfte gevoelen een „ wensch van Vrede. *Frankryk* en *En*„ *geland* verflyten hunnen voorfpoed; „ zy kunnen eeuwen lang kampen. Maar „ hunne Gouvernementen vervullen die „ wel de geheiligfte hunner verpligtin„ gen? En zo veel nutloos en zonder „ eenig doel vergoten bloed, befchul„ digt dat hun niet in hun eigen ge„ weeten?

„ Ik zie 'er geene fchande in om den „ eerften ftap te doen. Ik heb genoeg, „ denk ik, aan U getoond, dat ik gee„ ne der Oorlogskansfen vreeze: zy le„ veren bovendien niets op, waarvoor „ ik zou behoeven te vreezen; de Vre„ de is de wensch van myn hart; maar „ de Oorlog is nimmer ftrydig met my„ nen roem geweest.

„ Ik bezweer uwe Majefteit om zich „ het

(*) Dezelve was den 2 Jan. gedagtekend.

CXXXVII. BOEK.

„ het geluk niet te onttrekken van zelf „ den Vrede aan de Wereld weder te „ geeven; dat uwe Majesteit die zagte „ voldoening niet aan uwe kinderen over- „ laate: want, om kort te gaan, 'er „ was nimmer schooner gelegenheid, „ of gunstiger tydstip om alle driften „ te doen zwygen, en eeniglyk het ge- „ voel der Menschlykheid en der Rede „ gehoor te geeven."

„ Dit oogenblik, eenmaal verlooren, „ waar zal men dan een einde *zien* aan „ eenen Oorlog, welken *alle myne poo-* „ *gingen* niet zouden hebben kunnen „ beperken? Uwe Majesteit heeft, in tien „ jaaren tyds, meer aan grondgebied en „ rykdommen gewonnen, dan *Europa* „ uitgestrektheids bevat; haare Natie is „ op den hoogsten trap van voorspoed!

„ Wat wilt Gy van den Oorlog *hoo-* „ *pen*? Eenige Mogenheden van het Vas- „ te land te coaliseeren? Het Vaste land „ zal in rust blyven; éénе Coalitie zou „ het overwigt en de grootheid van „ *Frankryk* op het Vasteland niet doen „ verminderen. — Inwendige onlusten „ verleevendigen? De tyden zyn dezelf- „ de niet meer. — Onze Finantiën ver- „ nielen? Finantiën, die op eenen goe- „ den akkerbouw gegrond zyn, zyn nim- „ mer te verwoesten. — Aan *Frankryk* „ zyne Coloniën ontneemen? De Colo- „ niën zyn voor *Frankryk* een onder- „ werp van minder belang; en bezit

„ uwe

„ uwe Majesteit 'er niet reeds meer dan „ zy kan bewaaren?

„ Indien uwe Majesteit zelve daar aan „ wil denken, zal zy zien, dat de Oorlog „ zonder doel, zonder eenig voor „ Haar te vermoeden gevolg is. En „ welk een treurig vooruitzigt van de „ Volken te doen vegten, om dezelve „ te doen vegten! De Wereld is groot „ genoeg om 'er onze twee Natiën in „ te doen leeven, en de Rede heeft magts „ genoeg om middelen te vinden, ten „ einde alles te verzoenen, indien men „ over en weder, daar toe den wil „ heeft. — Ik heb, in allen gevalle, „ eenen heiligen en aan myn hart waarden „ pligt vervuld. Dat uwe Majesteit „ geloove aan de opregtheid der gevoelens, „ die ik Haar uitgedrukt heb, en „ aan myn verlangen om 'er bewyzen „ van te geeven."

Antwoord van Lord MULGRAVE.

Noch zelve, noch rechtstreeks, aan den Keizer der *Franschen*, beantwoordde de Koning van *Groot-Brittanje* deezen Brief. Lord MULGRAVE zondt aan den Heer DE TALLEYRAND, Minister der Buitenlandsche Betrekkingen te *Parys*, dit schryven. — „ Zyne Majesteit de Koning van „ *Groot-Brittanje*, heeft den Brief ont„ vangen, welke aan hem, door het „ Hoofd des *Franschen* Gouvernements „ gericht is. — Er is geen onderwerp, „ 't welke Zyne Majesteit meer ter harte „ neemt, dan de eerste gelegenheid

 „ te

XXXVII. BOEK. 1805.

„ te omhelzen om, op nieuw, aan zy„ ne Onderdaanen de voordeelen van „ eenen Vrede te bezorgen, gevestigd „ op grondslagen, die niet onbestaanbaar „ zyn met de bestendige zekerheid en „ belangen zyner Staaten. — Zyne Ma„ jesteit is overtuigd, dat dit doel niet „ kan bereikt worden, dan door schik„ kingen, die, ten zelfde tyde, kunnen „ voorzien in de toekomstige zekerheid „ en rust van *Europa*, en de vernieu„ wing voorkomen der gevaaren en ram„ pen, waarin het zich gewikkeld heeft „ gezien."

„ Overeenkomstig met dat gevoelen, „ begrypt zyne Majesteit, dat het hem „ onmogelyk is, om meer byzonder te „ antwoorden op de hem gedaane ope„ ning, tot dat hy den tyd zal gehad „ hebben om met de Mogenheden van „ het Vaste land te raadpleegen, waar„ mede zyne Majesteit zich in vertrou„ welyke verbintenissen en betrekkingen „ bevindt, en byzonder met den Keizer „ van *Rusland*, die de sterkste bewyzen „ gegeeven heeft van zyne wysheid, „ van de verhevenheid der gevoelens, „ waarmede hy bezield is, en het lee„ vendig belang, 't welk hy stelt in de „ zekerheid en onafhanglykheid van *Eu„ ropa* (*)."

By

(*) Dit Antwoord was den 14 January gedagtekend.

By de mededeeling dezer twee zo op- CXXXVII. BOEK.
merklyke Staatsftukken herinnerde de Mi-
nister TALLEYRAND den behoedenden Raad, 1805.
ftaatlyk vergaderd, onder Voorzitting van
Z. D. H. den Aartskanfelier des Ryks, TALLEYRANDS bedenkingen.
aan de Krooning van den Keizer NAPOLEON, waar door het Ryk gevestigd was, en hoe deeze niet geaarzeld hadt den eerften ftap te doen jegens een Gouvernement, dat de aanvaller was geweest, en een heevigen haat tegen de *Franfchen* hadt doen blyken. — Hy verdeedigde deezen ftap des Keizers, door het voorledene te herinneren, en het oog te vestigen op diens geheelen leevensloopbaan, en te meermaalen gedaane voorftellen van Vrede. — Ten aanziene van den thans gedaanen ftap drukt TALLEYRAND zich in deezer voege uit. „ *Zedert twee*
„ Jaaren is de Oorlog verklaard, en heeft
„ nog niet kunnen beginnen. Alle de
„ daaden hebben beftaan in toebereidze-
„ len en ontwerpen; maar het oogen-
„ blik daar zynde, dat de uitvoering
„ weezenlyke gebeurtenisfen moest te
„ wege brengen, en de ysfelykfte Oor-
„ logskansfen doen gebooren worden,
„ heeft de Keizer geoordeeld, dat het
„ overeenkomftig was met de beginze-
„ len dier Staatkundige naauwgezetheid,
„ welke voorzeker over de gedagten en
„ poogingen van regtvaardige en edel-
„ moedige Vorften den zegen des He-
„ mels komen doet, al dat geen in het

 „ werk

CXXXVII. BOEK. 1805.

„ werk te ſtellen wat in zyne magt was;
„ om, door het maaken, van Vrede groo-
„ te onheilen voor te komen."

Naa 's *Franſchen* Keizers Brief medegedeeld te hebben, bevlytigde zich de Minister om de gepastheid daar van te betoogen, door een Tafereel op te hangen van *Frankryks* tegenwoordigen toeſtand, en door een Tafereel van den inwendigen ſtaat van *Engeland* ten Tegenhanger te ſtellen. Waar uit hy beſloot, dat deeze bedenkingen, en die tegenovergeſtelde ſtand der zaaken, het *Engelsch* Gouvernement hadden moeten inboezemen, het wys beſluit tot het doen van de eerſte ſtappen; ten einde de vyandelykheden te voorkomen. Dit hadt het niet gedaan en aan den Keizer van *Frankryk* het voordeel gelaaten van dit vereerend beginnen.

Ten aanziene van het Antwoord door *Engeland* gegeeven, liet de *Franſche* Minister zich in deezer voege hooren;
„ Het heerſchend charakter van Lord
„ Mulgraves Antwoord, is algemeen,
„ en zonder juiste bepaaling. Een en-
„ kel denkbeeld vertoont zich met eeni-
„ ge juistheid, dat van de toevlugt tot
„ vreemde Mogenheden, en dat denk-
„ beeld is niet vredelievend. Men moet
„ geene overboodige tusſchenkomst in-
„ roepen, indien men geenen lust heeft
„ om de Discusſien moeilyk en zonder
„ einde te doen zyn. Het gewoone
„ gevolg van alle ingewikkelde Onder-
„ han-

„ handelingen is, dat de gemoederen
„ verbittert, de goede voornemens ver-
„ moeit, en de Staaten terugge gewor-
„ pen worden in eenen Oorlog, die in
„ hevigheid toeneemt, door den fpyt
„ over het mislukken van de pogingen
„ tot toenadering."

„ Nogthans in zulk eene zaak moet
„ men zich niet by één enkel teken be-
„ paalen. De tyd zal ons welhaast het
„ geheim van *Engelands* befluiten ont-
„ dekken. Indien dezelve gemaatigd zyn
„ zullen wy de rampen des Oorlogs
„ zien eindigen; doch, indien deeze
„ eerfte fchyn van toenadering flegts
„ een bedrieglyke ftraal ware, gefchikt
„ om eene Leening gemaklyker te maa-
„ ken, dan zouden wy die hoop als
„ een gevaarlyk lokaas, verre weg moe-
„ ten werpen, en ons geheel verlaaten
„ op de deugdlykheid van onze zaak,
„ op de regtvaardigheid, en op het Ge-
„ nie van den Keizer."

Het befluit des Senaats.

De Senaat vervolgens in overweeging neemende, dat dit voorftel van Vrede gedaan was op een tydftip dat *Frankryk* zich in den meest ontzagwekkenden toeftand bevondt, en van den Vyand geen ander antwoord bekomen hadt, dan 't welk allen ontwerp van Bevrediging fcheen te verydelen, verklaarde, dat Keizer NAPOLEON, in deezen Oorlog, ftaat moest maaken op deszelfs geheelen yver, ge-

lyk

CXXXVII. BOEK. lyk hy rekenen moest op de getrouwheid des *Franschen* Volks, en der Armée (*).

1805. Hoe men in *Engeland* des sprak en schreef.

Wyd verschillend was in *Engeland* het oordeel over de gedaane Vredesaanbieding. Deezen verwierpen dezelve met veel smaads en onder een heftig uitvaaren tegen NAPOLEONS bedoelingen, alle in den sterksten en afschuwlykften dag gezet. — Anderen hielden het daarvoor, dat, indien *Groot-Brittanje* volhardde in den Oorlog, 'er voor *Frankryk* niets overbleef, dan om al de kragt van deszelfs dapperheid ten vollen aan den dag te leggen, en, in 't einde, te zegevieren in dien eeuwigen stryd, voor de vryheid der Zee en de rust der Volken. —— Men liet niet af, te vraagen, wat *Engeland* hadt uitgevoerd met de ontzettend groote Vlooten, die den Oceaan bedekten? Van welk een dienst aan 't zelve de toegeëigende Meesterschap der Zee ware? *Engeland* hadt daar, om zo te spreeken, bykans zonder mededinger, thans zeven volle jaaren geheerscht, en echter welk eene krygsverrigting van aanbelang was door 't zelve ondernomen? De kusten van *Frankryk* en *Holland* waren allerwegen ontoeganglyk. Men hadt overal Schepen gereed tot het ver-

(*) *Moniteur* 5 Fev. 1805.

vervoeren van Krygsvolk; dan men was zo verre van eene Landing te onderneemen, dat men voor eenen vyandlyken inval vreesde. De ontzettend groote *Engelsche* Zeemagt, werd in haare poogingen verydeld, door Flotilles, en Kanonneerbooten, welke dezelve niet verhinderen kon, om, van haven tot haven, te vaaren, wanneer zy het noodig of dienstig keurden van stand of legplaats te veranderen. De Kusten van *Groot-Brittanje*, waar men gewapend volk gereed hieldt, om de Krygsgevaartens op strand te verdeedigen, wezen uit dat men geen volkomen vertrouwen stelde op de omringende wateren, waar over *Engeland* als Koningin der Zee, heerschte. Geldheffingen op Geldheffingen gestaapeld, tot voldoening der Krygstoerustingen, drukten de Ingezetenen des Ryks, op eene onvoorbeeldlyk zwaare wyze.

CXXXVII. BOEK. 1805.

Die op deezen toon in *Engeland* spraaken lieten niet af, de voordeelen van *Frankryk* in eenen helderen dag te zetten, en aan te merken, dat, daar *Groot-Brittanje* Millioenen *Ponden Sterlings* aan den Kryg te koste lag, de *Franschen* naauwlyks zo veel Duizenden *Livres* noodig hadden. — Met dit alles erkenden de *Engelschen* hoe weinig kans zich opdeedt om *Frankryk* te benadeelen; dan teffens zagen zy de groote moeilykheid in om met eere uit deezen

Oor-

CXXXVII. BOEK. 1804. Oorlog te komen, en merkten de voorstanders van den Vrede zelfs op, dat, alle aan te wenden poogingen tegen *Frankryk* veeleer zouden strekken om deszelfs heerschappy wyder en wyder uit te breiden (*).

Hoe men hier te Lande dagt.

Niet min verdeeld waren in ons Vaderland de gevoelens over de gevolgen dezer Vredes-aanbieding des *Franschen* Keizers, en het Antwoord van wegen zyne *Groot-Brittannische* Majesteit. Wel vuurige wenschen, dat de flikkeringen van Vrede tot eenen dageraad en vollen dag mogten aangroeijen, koesterden de Vaderlandlievende Ingezetenen, die van de Vryheid der *Zeeën*, het herleeven der *Zeevaard* en des Handels, den Lande zo onontbeerelyk, te gemoete zagen; doch de vrees van teleurstelling dier streelende hoope, hadt by verre de meesten de overhand. Schoon 'er nu en dan zich bemoedigende verschynzels opdeeden, vertoonden 'er zich, van eenen gansch tegenovergestelden aart. Dobberende twyfling beheerschte lang de harten onzer Landgenooten.

Lang mogen wy schryven *heerschte dobberende onzekerheid in den Lande*: in den aanvange van Herfstmaand voerde de Raadpensionaris SCHIMMELPENNINCK, ten deezen opzigte, Hun Hoog Mogenden

(*) *Universal Magazine* Feb. 1805 bl. 168 enz.

den te gemoet (*). — „ Ik hadt ge- CXXXVII. BOEK.
„ wenscht, op het tydstip van uwe te-
„ genwoordige byeenkomst, U. H. M.
„ eenige openingen te hebben kunnen 1805.
„ geeven, waaruit U. H. M. eene
„ gegronde hoop op eenen spoedigen
„ Vrede zouden hebben kunnen ontlee-
„ nen; dan, hoe zeer de Staatkundige
„ gezigteinder, op dit oogenblik, ook
„ zeer donker moge schynen, hebben
„ wy echter geen reden om aan eene
„ gelukkigere wending te wanhoopen,
„ en dan zal welligt eene vastere Vre-
„ de, eene aangenaame vergoeding voor
„ deszelfs traagere aankomst zyn. —
„ En zodanigen Vrede mogen wy ons,
„ onder den Godlyken Zegen, van de
„ Genie van onzen magtigen Bondge-
„ noot belooven. Voorzeker zal het,
„ in een zo beslissend tydstip als het te-
„ genwoordige, U. H. M. aangenaam
„ zyn van my te verneemen, dat ik,
„ geduurende den loop van myn Be-
„ stuur,

(*) Van de Omwending in ons Vaderland, welke den Heer SCHIMMELPENNINCK met den tytel van *Raadpensionaris* aan het hoofd onzes Landsbestuurs plaatste, zullen wy vervolgens spreeken. De vervroegde invoering van deezen Staatsman ontstaat uit ons Plan van de korte Geschiedenis deezes Krygs, voor den Vaderlande van zo veel belangs, onafgebroken voor te draagen. In den loop dier gebeurtenisse zullen wy dit toenmaalig Hoofd van onzen Staat te meermaalen aantreffen.

CXXXVII. BOEK. 1805. „ stuur, herhaalde blyken van agting en „ vriendschap en de plegtigste verzeke„ ring van welwillenheid jegens de Repu„ bliek, van Denzelven ontvangen heb. — „ Eene gezindheid, welke ik, door eene „ onwankelbaare getrouwheid aan onze „ verbindtenisfen, zal tragten te bewaa„ ren, en aan te kweeken."

In de Uitschryving van den Dank- Boet- en Bededag, in Zomermaand deezes Jaars, repten Hun Hoog Mogenden niet van eenig gevaar eens dreigenden Oorlogs op het Vasteland. Veeleer was dezelve op eenen toon gestemd, *die hoope deedt scheppen*, op de volduuring dier ruste, zo noodig voor den Lande, om eenigzins te bekomen van de felle slagen, welke het zo veel jaaren geleden hadt.

Het gewigt deezer zaake, de Staatkundige betrekking, waar in ons Land, ten opzigte van het *Fransche* Keizerryk, stondt, het gansch vreemd beloop, en de ontzettende uitkomst, noopen ons een vlugtig oog op de Vredeshandelingen en den gevoerden Kryg deezes Jaars te slaan.

Schynbaarheden voor den Vrede. *Frankryks* betuigde Vredelievende geneigdheid, en toegevenheid omtrent eenige betwiste punten, boezemde de onzydige Mogenheden een sterk verlangen in om eenen Oorlog te zien eindigen, waar van zy geen voordeel genooten; maar veelvuldige nadeelen leeden. Van hier

de

de tusschenkomst des *Pruisischen* Hofs, om zo wel de verwydering tusschen *Frankryk* en *Rusland* te heelen, als om den voortgang des Krygs tusschen *Frankryk* en *Engeland* te doen eindigen. De Schadeloosstelling des Konings van *Sardinien*, de ontruiming van *Napels*, *Hanover*, *Zwitserland* en de *Bataafsche Republiek*, scheenen de blyvende voorwaarden te zyn, waar op men *Frankryks* voorloopige toestemming vorderde: terwyl *Engeland* de bezetting van het Eiland *Maltha*, door eene onzydige Mogenheid, zou moeten toelaaten. — In *Ruslands* openbaare Staatkundige handelingen straalde geneigdheid tot vredegezinde maatregelen door, en scheen de Alleenheerscher aller *Russen* de post van Vredesbemiddelaar te zullen bekleeden. Het Hof van *Weenen*, stelde men vast, zou, zo lang Aartshertog CAREL zo veel invloeds behieldt, den Vrede willen. Alles maakte het vertoon eener kortaanstaande Vredesonderhandeling, en het scheen dat de voornaamste *Europeesche* Mogenheden tot het groote Verbond zouden toetreeden; de plaats ter Onderhandeling werd genoemd; eene gewapende Onzydigheid scheen die uitkomst te zullen daarstellen. Het ontbrak niet aan voordragten tot het openen eener Staatsbyeenkomst.

CXXXVII. BOEK.

1805.

CXXXVII. BOEK. 1805. NAPOLEON aanvaart de Kroon van Italie.

Hoe zeer bedriegen fchynbaarheden in de Staatkundige wereld. Men wilde dat *Engeland* reeds alles hadt toegegeeven, wat de billykheid vorderde, en dat *Frankryk* de grootfte opofferingen zou moeten doen. Het Hof van *Petersburg* ftelde zulks vast, en onderfteunde *Engelands* dringende eifchen. Middelerwyl hadt eene zo groote als onverwagte gebeurtenis de aandagt aller Hoven tot zich getrokken. Niet alleen was de Yzeren Kroon der *Longobarden*, maar ook de Gouden Kroon van *Italie*, nog nimmer door eenig fterveling op 't hoofd gezet, aan NAPOLEON opgedraagen. Eene openlyke en plegtige Kroonsaanvaarding greep plaats; en eer de nieuwe Koning *Milaan* verliet, kwam de voor *Frankryk* zo belangryke vereeniging met de *Ligurifche* Republiek tot ftand.

Het loopt geheel buiten ons beftek de Staatkundige beweegredenen, welke den *Franfchen* Keizer, daartoe noopten voor te draagen en te onderzoeken. Het waren deeze gebeurenisfen, die *Ruslands* nog naauwlyks aangevangen Bemiddeling dreigden te eindigen. Te vergeefsch ftelde het Hof van *Pruisfen* alles te werk om, by herhaaling aan te toonen, dat alles wat van de *Franfche* zyde gefchied was, aangemerkt kon worden als een ftap, welks

welks voegzaamheid naderhand, by eenen Vrede, zou kunnen beslist worden. — Een Staatsgeschrift in Hooimaand, aan het Hof van *Pruisfen* overgeleverd, tegelyk met de teruggave der Paspoorten aan den Heer VAN NOVOSILZOFF, maakte eensslags een einde aan alle die Onderhandelingen, waarop een groot gedeelte van *Europa* het oog gevestigd gehouden hadt, als het middel om aan anders onuitoogbaare oorlogsjammeren een einde te zien.

CXXXVII. BOEK. 1805.

Engelands bemoeijingen om den kryg op 't vaste land te doen uitbarsten.

Deeze, voor zommigen, staatkundige duisterheid ontving eenige opklaaring, door het voorgevallene by de opening des *Engelschen* Parlements, den negentienden van Zomermaand. De Koning verklaarde nog buiten staat te zyn om de Gemeenschaplyke Onderhandelingen met andere Mogenheden mede te deelen; dan liet 'er op volgen, „ Zyne „ Majesteit agt het van een allerwee„ zenlykst belang, in staat gesteld te „ worden tot het gebruik van eene *gun*„ *stige gelegenheid* om kragt te geeven „ aan zulk eene overeenstemming met „ andere Mogenheden, waar door de „ *beste middelen* kunnen daargesteld „ worden, om het tegenwoordig ge„ schil te doen eindigen, op gronden, „ *bestaanbaar* met de bestendige veilig„ heid en belangen van zyner Majesteits

CXXXVII. BOEK. 1805.

„ Heerschappy en met de zekerheid en
„ onafhanglykheid van *Europa*."

Naauwlyks hadt men deeze boodschap van zyne Majesteit verstaan, of de Staatsminister PITT deedt het voorstel om aan den Koning, by het anderhalve Millioen, reeds door het voorige Parlement, tot buitengewoone Oorlogskosten, toegestaan, nog drie en een half Millioen P. St. te voegen; „ ten einde," gelyk hy woordlyk liet volgen, „ het belangryke doel
„ te treffen, waar op in de Boodschap
„ van zyne Majesteit geoogd was, en
„ zyne Majesteit in staat te stellen tot
„ het aangaan van zodanige Verbinte-
„ nissen, als zyne wysheid nuttig zou
„ oordeelen, of de noodzaaklykheid zou
„ mogen vorderen."

Wat des in *Engeland* voorviel.

Een voorstel, 't welk hevigen tegenstand ontmoette. Een en ander Staatslid beklaagde zich, met geene zekerheid, over de noodzaaklykheid van den gevraagden onderstand te kunnen oordeelen; ter oorzaake der duisterheid van 's Konings uitdrukkingen. Zy vorderden eene nadere opening, wegens die zo kostbaare onderhandelingen. Zy spraaken van de vrugtloosheid eener Alliantie op het Vasteland, welke zich meer dan scheemerachtig vertoonde. Laaten wy den Heer Fox op dit stuk hooren.
„ Deeze" sprak hy, „ zou nog den
„ flaauwen straal van hoope op den Vre-

de

„ de, die thans nog zigtbaar is (*); „ doen verdwynen; deeze zou *Engeland* „ in eenen langduurigen Oorlog wikke„ len, gevaarlyk voor dat Land, noch „ hachlyker voor deszelfs Bondgenoo„ ten, ja welligt doodlyk voor geheel „ *Europa.* — Ook *Holland* niet alleen „ kon *Frankryk* helpen; *Pruisſen* was „ met *Frankryk* verbonden, en *Oosten*„ *ryk* kon, niet dan met het grootſte „ gevaar, deel aan den Oorlog neemen. „ Ook zouden de Mogenheden van het „ Vasteland, reeds moedloos en ver„ ſlagen, niet ligtelyk tot wanhoopige „ en hachlyke ſtappen worden opgewekt, „ enkel op het luide geſchreeuw van „ *Engeland*, by ieder Hof van *Europa* „ berucht, van wegen zyne zelfzoeken„ de handelingen. Het beste middel om „ vreemde Mogenheden aan *Engelands* „ belang te verbinden, beſtondt daar in, „ dat men een ernſtig verlangen na den „ Vrede betoonde."

De Vergadering bekreunde zich niet over deeze bedenkingen. Het voorſtel tot den gevraagden Onderſtand werdt goedgekeurd, en ging door in een tydſtip, waarin een niet ongegronde ſpraak ging, dat *Engeland* met *Rusland* in Verbintenis was getreeden, en gevolglyk, alle waarſchynlykheid 'er voor pleite, dat deeze verbaazende Geldſom moest die-

„ nen

(*) Hy uitte dit den 19 van Juny.

CXXXVII. BOEK. 1805.

nen om de Kabinetten te vermeesteren, de drie Vorsten op het Vasteland in den Oorlog te wikkelen, en *Frankryk* te onder te brengen.

Tractaat van Overeenkomst tusschen *Engenland* en *Rusland*.

Buitengemeene drukte der Kabinetten van *Petersburg*, *Berlyn* en *Weenen* ondersteunden dit vermoeden; schoon *Pruissen*, by voortduuring, het toetreeden scheen te weigeren. Het raadzelagtige, het geen die Staatsonderhandelingen bedekte, werd eerlang opgelost door een *Tractaat van Overeenkomst* tusschen *Engeland* en *Rusland*, reeds den elfden van Grasmaand deezes Jaars gesloten en tot het einde van Hooimaand, met de belangrykste Artykelen vermeerderd.

Oostenryk en *Zweeden* verbinden zich aan *Engeland*.

Het Kabinet van *Weenen* tradt, in Oogstmaand, tot dit verbond toe, met bepaaling van de te leveren Krygsmagt, en de Gelden daar voor van *Engeland* te trekken. Een reeds in Wintermaand, des laatstverstreeken Jaars, door *Zweeden* met *Groot Brittanje* gemaakte Verbintenis werd ten deezen Jaare vernieuwd.

Hervatte Vredesvoorslagen.

Naa deeze onderhandelingen, en naa dat *Oostenryk* en *Rusland* beiden kennelyke Oorlogstoerustingen hadden aangevangen, kwam 'er nog een Vredeademend schryven des Keizers van *Oostenryk* aan de Hoven van *Parys* en *Petersburg*, den zevenden van Oogstmaand gedagtekend. — *Rusland* liet ook nog Vredegezindheid blyken op dit schryven des *Oostenrykschen* Keizers: dan voegde 'er by, dat hy,

hy, om aan de nieuwe onderhandelingen de behoorelyke kragt te geeven, was gedrongen geworden om twee Legers, ieder van 50,000 man na den *Donau* te zenden. *Oostenryk* en de overige Mogenheden uitnoodigende om met hem tot een zo heilzaam einde mede te werken.

Frankyrk belooft zich daar van weinig vrugts.

De *Fransche* Keizer nam de aangebodene Vredesbemiddeling des Hofs van *Weenen* met dankerkentenis aan; doch verklaarde zich daar van weinig vrugts te kunnen belooven. Het tot nog gehoudene gedrag der Hoven van *Londen* en *Petersburg* deeden hem niets voordeeligs, ten aanziene van de Vrede, wagten: veel eer zouden die beide Mogenheden, door de deelneeming van *Oostenryk*, versterkt worden in hunne voor den *Vrede* nadeelige gezindheden, terwyl zy, zonder dezelve, volstrekt buiten staat waren, om *Frankryk* met eenige Krygsmagt te naderen. — Slegts 50,000 man in *Italie* hebbende agtergelaaten, waarvan zich 15,000 in *Napels* bevonden, zoo kon hy den aantocht van 72,000 man, op bevel van *Oostenryk* daar ingerukt, niet anders beschouwen, dan als eene afwending ten voordeele van *Groot-Brittanje*, dat hy door zodanige toerustingen zou genoodzaakt worden, om, ten nadeele van *Oostenryk*, geweld met geweld te keer te gaan. Dat, zo lang dit Hof zich niet op eene gelyke wyze als *Pruissen* verklaarde, en zyne Legers

CXXXVII. BOEK. 1805. niet bestendig op den voet van Vrede hieldt, de betuigingen van het *Weener* Hof met geene mogelykheid als Vredelievend konden worden opgevat; terwyl eene gestrenge Onzydigheid van *Oostenryk* alleen de beste Bemiddeling opleverde.

Alles Krygt eene Oorlogszuchtige gedaante.

Verre van door dien voordragt iets by het Hof van *Weenen* uit te werken, nam het meer en meer een oorlogzugtige houding aan, en alles liep zamen om van de Oorlogstoebereidzelen van *Rusland* meer en meer verzekerings op te leveren. Wel hadt de Fransche Keizer, gelyk hy betuigde, zich altyd gevleid, dat *Oostenryk*, geduurende de Krygsverrigtingen tegen *Engeland*, de stiptste onzydigheid zou hebben in agt genomen; dan dat de Krygstoerustingen, zo wel in *Tyrol* als in *Italie*, hem noodzaakten om zyne ontwerpen tegen *Engeland* op te schorten: zodanige Krygstoerustingen keurde hy voor hem nadeeliger dan een openbaare Oorlog. Andermaal drong hy by den Keizer van *Oostenryk* aan om alle zyne Krygsmagt op den voet van Vrede te brengen.

Naa een kort algemeen antwoord volgde, van wegen den *Oostenrykschen* Keizer, een breeder ontvouwing en verdeediging van het tot hier toe gehouden gedrag: doch scheen 'er nog eenige hoop op Bemiddeling over te blyven; eene hoop die langs hoe flaauwer werd, en

in

in 't einde geene plaats meer overliet om te twyfelen aan *Oostenryks* voorneemen ten Oorloge. De duchtigste Krygstoerustingen spraaken. Krygsbenden scheenen gereed naar *Munchen* te trekken. De *Oostenrykſche* Minister aldaar hadt verklaard dat zyn Hof, in afwagting van den uitslag der Onderhandelingen, *Beijeren* zou in bezit neemen, terwyl de *Russische* Krygsmagt, reeds in *Gallicien* aangekomen, haaren weg in *Moravie* en elders scheen te willen richten. CXXXVII. BOEK. 1805.

Vol nadruks deedt Keizer NAPOLEON zynen Minister, op den vyfentwintigsten van Oogstmaand, deeze taal te *Regensburg* voeren, dat, daar het Hof van *Weenen* deszelfs Vredelievende gevoelens tegen *Frankryk* veranderd en 't zelve daardoor genoodzaakt hadt zyne voorgenomen Expeditie na *Engeland* uit te stellen, en *Frankryk* zich alzo gedrongen vondt om een Leger in *Duitschland* te doen inrukken; ten einde de *Oostenrykſche* Staaten aan te tasten: terwyl het echter het *Duitſche* Ryk zelf als onzydig zou beschouwen. NAPOLEONS verklaring deswegens.

Onaangezien eene nog vredelievenheid ademende betuiging van het *Weener* Hof, oordeelde de *Franſche* Keizer zyne voorige verklaaring op den Ryksdag, eer Oogstmaand ten einde liep, nog nader te moeten staaven in een uitgewerkt stuk vol bezwaaren, wegens het gedrag van

CXXXVII. BOEK. —— 1805. *Oostenryk.* Niet onbeantwoord bleef dit Staatsgeschrift. Het *Weener* Hof deedt zulks in den aanvange van Herfstmaand.

Oostenryk valt in Beijeren.

Terwyl men dus in de Kabinetten handelde maakte een Krygsbedryf daar aan een einde. De Krygstoerustingen van *Oostenryk* werden allengskens van eenen ernstiger en dreigender aart. Zyne Legermagt drong in *Beijeren*, met den eisch, dat de *Beijersche* Troepen zich daar mede zouden vereenigen. De Keurvorst sloeg dien eisch af, week met Hof en Krygsmagt, na zyne *Frankische* Vorstendommen *Wurtzburg* en *Bamberg*. *Oostenryk* rukte in het Keurvorstendom. Hier door was de tyd der Onderhandelingen voorby, en het laatste schryven des *Franschen* Keizers vrugteloos. *Pruissen* bleef in het aankleeven der grondbeginzelen van onzydigheid volharden.

NAPOLEONS verklaaring ten Ryksdage wegens het staaken van de Expeditie op *Engeland*.

Spreekend is, wegens het staaken der Expeditie na *Engeland*, de verklaaring van den Heer BACKER, Fransche Chargé d'Affaires, aan de Ministers die zich te *Regensburg* bevonden, welke hoofdzaaklyk op deezen zin liep. — „ De „ Keizer der Franschen is op het punt „ van de Expeditie na *Engeland* te on„ derneemen. Met dat inzigt heeft zy„ ne Majesteit, zich volkomen verlaa„ tende op den Vrede, die tusschen „ *Oostenryk* en de andere Mogenheden

„ van

„ van het Vasteland bestaat, op de „ Kusten het grootste gedeelte der Troe„ pen gebragt, die in *Italie* en aan den „ *Rhyn* lagen, gelyk hy ook *Zwitser*„ *land* byna geheel heeft ontruimd. Zy„ ne Majesteit heeft, met te meerder „ verwondering, moeten verneemen, de „ groote beweegingen, die 'er onder de „ *Oostenrykſche* Troepen in *Italie*, in „ het *Tyrolſche* en op de grenzen van „ *Beijeren* plaats hadden. Zyne Maje„ steit agtte zich dienvolgens geregtigd „ en zelfs verpligt, voor en aleer dee„ ze groote Onderneeming ten uitvoer te „ brengen, aan het *Weener* Hof eene „ stellige verklaaring af te vraagen, we„ gens het oogmerk deezer maatregelen, „ en de bedoelingen van *Oostenryk*. In „ gevalle het antwoord van het *Weener* „ Hof niet gerustſtellend ware, zou de „ Keizer der *Franſchen* zyne Expeditie „ tegen *Engeland* uitſtellen, en zich „ met al zyne magt na den *Rhyn* be„ geeven; ten einde *Oostenryk* te ver„ pligten, tot het behouden van den „ Vrede op het Vasteland."

CXXXVII. BOEK.

1805.

Vrees in *Engeland* voor eene daadlyke Landing.

De hier betuigde gereedheid des *Franſchen* Keizers om dien overtocht na *Engeland*, ten dien tyde, daadlyk te bewerkſtelligen, was geene grootſpraak. Vrees daarvoor greep, meer dan ooit, de *Engelſchen* aan. Eene sterke Vloot was in *Duins* byeenverzameld, op bekomene kondſchap, dat de Vyand op zyne kus-

CXXXVII. BOEK. 1805. kusten in sterke beweeging was, en de *Fransche* Flotille te *Boulogne* aanstalte maakte om in Zee te loopen, dat 'er reeds een groot aantal Vaartuigen, buiten de Haven, in gereedheid lagen. Daarenboven gaven de *Engelsche* Kruisfers bericht duidlyk te bespeuren, dat 'er in *Holland* sterk gearbeid werd om de Vloot ten spoedigsten in gereedheid te brengen. Deeze tydingen veroorzaakten in de Zeehavens *Deal*, *Porthsmouth*, *Dover* en andere niet weinig alarms.

Daadlyke toerusting. Krygsvolk, om ingescheept *te worden*, trok in *Frankryk* met menigte na de kust, of was daar reeds gelegerd. De Flotille van *Boulogne*, op de Reede en in de Haven liggende, werd op tweeduizend begroot, bestaande uit Praamen, een groot soort van Vaartuigen, met Kanon en Paarden aan boord, uit Kanonneerbooten, Pinken en Sloepen, welke laatstgemelden elk één vierentwintig ponder voerden.

De Troepen op de *Helder* aan boord. De Generaals MARMONT en DUMONCEAU vertrokken uit de Legerplaats te *Zeist* na de *Helder*. Sterk was derwaarts de aanmarsch van Krygsvolk. 't Zelve werd ingescheept. De Generaals gingen aan boord, en werden met eenentwintig schooten van de Oorlogschepen begroet. Alles was gereed om, op het eerste bevel, in Zee te kunnen steeken. De ingescheepte *Fransche* en *Bataafsche* Armee vierde den verjaardag van den Keizer der *Franschen* den

zes-

zestienden van Oogstmaand. 's Avonds te voren was, door het losfen des Geschuts, het naderen van dien dag bekend gemaakt. 's Morgens zeer vroeg werd, zo van de Hoofdbatteryen aan de *Helder*, als van 's Lands Vloot, het kanon gelost. De Schepen van Oorlog alle met Vlaggen behangen. Het Gemeente-Bestuur aan de *Helder* liet, by Trommelslag, het verlichten der Huizen op den avond aankondigen. Op de Battery de *Ondeelbaarheid*, als mede op ten dien einde ter Reede geplaatste Vaartuigen, zag men fraaije Vuurwerken afsteeken.

Toebereidzels in *Engeland* om de Landing af te weeren.

Het denkbeeld van het uitvoeren der daadlyke Landing won in *Engeland* meer en meer gronds. Dat dezelve eerstdaags zou geschieden stelde men vast. De Kruissers hadden alle de toebereidzelen opgespeurd en bekend gemaakt. Men sprak aldaar, dat wanneer het uitloopen en vereenigen der *Fransche* en *Hollandsche* Esquaders mogt gelukken, de blokades van de Havens zouden worden opgeheeven, en alsdan alle de *Engelsche* magt langs de kusten geplaatst worden om eene Landing te beletten. Dit gevoelen werd ondersteund door de aanschryving van Lord HARRINGTON, Commandant van het *London District*, aan de Bevelhebbers der Vrywilligeren. Hy deedt hun weeten, ingevolge van de berichten, by het Gouvernement ontvangen, wegens de Inscheeping van aanzienlyke Corps Trou-

CXXXVII. BOEK. 1805.

Troupen in *Holland* aan boord van eene Vloot Oorlogschepen, gereed om van daar uit te loopen en de verdubbelde werkzaamheden der *Franschen* te *Boulogne* en in deszelfs omtrek, van Zyne Koninglyke Hoogheid, den Commandant en Chef, bevel ontvangen te hebben om aan den Generaal en Opper-officieren der Vrywilligers te doen weeten, dat het mogelyk zou zyn, dat de hulp der Vrywilligeren spoedig zou vereischt worden, en hy, dien ten gevolge, *allen* verlof tot arbeid, gedurende den Oogst, *tot nader* last, hadt op te schorten.

Poogingen der *Engelschen* om de verzameling der Flotille te beletten.

De *Engelsche* Oorlogsvaartuigen hielden steeds de *Franschen* en onze Kusten niet alleen in 't oog; maar ook herhaalde ontrustingen hadden op de eerstgemelde plaats. Inzonderheid zogten zy de verzameling van de Vaartuigen, ten overtocht bestemd, te belemmeren, en dezelve te vernielen.

VERHUELLS gevegten by het overvoeren der Flotille.

Zulks bragt den Vice-Admiraal VERHUELL, een en anderwerf, in de noodzaaklykheid om de gedeeltens der *Bataafsche* Flotille, op de *Fransche* Kust, tegen de aanvallen der *Engelschen*, te verdeedigen. In een breedvoerig verslag deezer Gevegten, by de overvoering der Gewapende Vaartuigen van *Duinkerken* na *Ambleteuse*, in Hooimaand, geleverd, gericht aan de Secretaris van Staat, voor de zaaken der Marine, drukt hy zich onder anderen, in deezer voege uit: „ Ik gevoel

„ voel het grootfte genoegen U. H. Ed.
„ G. van deeze zeer merkwaardige pas-
„ fage kennis te mogen geeven, en te
„ kunnen melden, dat in de vier geveg-
„ ten, welke byna alle even hevig ge-
„ weest zyn, de *Bataaffche* Vlag met
„ dapperheid is verdeedigd. Wy hebben
„ daardoor gelegenheid gehad om te too-
„ nen, dat de *Bataaffche* moed nog even
„ leevendig is als in onze voorige ty-
„ den, wanneer wy ter Zee zo dikwerf
„ Overwinningen hebben behaald. Wy
„ hebben daardoor aangetoond, dat,
„ wanneer de *Franfche* Keizer, de groo-
„ te NAPOLEON, iets gebiedt, zulks ook
„ uitvoerelyk is; want gewis zou by
„ veelen deeze Pasfage als onmogelyk be-
„ fchouwd geweest zyn, wanneer men in
„ aanmerking neemt, dat 'er dien dag
„ van Kaap *Grinez* vyfennegentig vyand-
„ lyke zeilen te zien waren, waarvan
„ wy er vyf en veertig hebben beftree-
„ den." — In deeze herhaalde gevegten trok onze Vice-Admiraal, gelyk hy erkent, veel hulpe van de Kustbatteryen, die te meermaalen het overbrengen van Flotille-Schepen, digt by den wal heenen houdende, ten tyde van vyandelyken aanval, dapper onderfteunden; als mede by herhaalde aanvallen, op de *Franfche* kusten, ten deezen Jaare, dezelve ganschlyk verydelden.

Het gemelde verflag door VERHUELL gegeeven, fchonk groote voldoening. Een be-

CXXXVII. BOEK. 1805.

bericht van deeze Zeekrygsverrigtingen, zo vereerend voor de *Hollandsche* Zeelieden, geviel in *Frankryk* zeer, en diende om het beleid van deezen Vlootaanvoerder en zynen moed hooglyk te roemen. In een en ander deezer vermeldingen van behaalde overwinningen, die aan andere gedeeltens der Flotille een open weg baanden, gewaagt de Zeeheld van schadens aan de *Engelschen* toegebragt. Dit werd vervolgens van de *Engelsche* zyde bevestigd, en hadden deezen daar by het verlies van een en ander verdienstlyk Zee-officier te betreuren. De schade aan onze Vaartuigen toegebragt, waren van niet zo veel aanbelangs, of zy konden spoedig hersteld worden. Men telde in 't geheel tien dooden en zestig Gekwetsten, zo *Hollanders* als *Franschen*. Groot voordeel gaf de laagheid van de Schepen der Flotille, waar door van 's Vyands hoogere Schepen veele schooten geen doel troffen, terwyl het zwaar Geschut dier Vaartuigen zelden miste (*).

Expeditie te *Helvoet* voorgenomen.

By de verzameling der Flotille in de *Fransche* Zeehavens, by de gereedheid der Expeditie-vloot in *Texel*, scheen het aan onze zyde, te midden van deezen Zomer niet te zullen blyven berusten. Men sprak

(*) De officieele en zeer leezenswaardige Raporten, waar uit wij dit ontleenden, zyn te vinden in de *Haarlemsche Courant* van 27 July en 15 Aug.

sprak van een buitengewoone uitrusting op de *Maaze*. Het gaan en komen van Renboden tusschen *Amsterdam* en den *Haag* als mede tusschen den *Haag*, *Rotterdam* en *Hellevoetsluis*, was bykans onafgebroken. Een zeer groot aantal Scheepstimmerlieden werd langs den *Amstel*, over *Rotterdam* na *Hellevoetsluis* verzonden. Ter laatstgemelde plaatse arbeidde men tot het onverwyld gereed maaken van twee Linieschepen, een van vierentachtig en een van vierenzestig Stukken, welke men rekende dat binnen weinig dagen ter reede zouden worden gebragt, om met twee *Bataafsche* Fregatten en twee *Fransche* Brikken, reeds aldaar liggende, een Esquader uit te maaken.

Hier by zouden, zo men verzekerde, zich onverwyld de noodige Transportschepen voegen voor een aantal van vierduizend man *Fransch* Krygsvolk. Volle waarheid was het dat die Troepen reeds naar *Hellevoetsluis* op marsch waren, en aldaar alles tot derzelver ontvangst werd gereed gemaakt. Over de bestemming van dit Vlootdeel sprak men zeer onderscheiden. Dan de welhaast opkomende verplaatsing van het Tooneel des Oorlogs te Lande, brak alle die toebereidselen af. — Wy hebben deeze jongste verrigtingen, tot de Landing in *Engeland* behoorende, eenigzins uitvoerig willen boeken om den Naaneef te doen be-

CXXXVII. BOEK.

1805.

grypen, dat de aanſtalte daartoe, méer was dan het maaken van een toeſtel om ſchrik te baaren, en *Engeland* in geſtaagen onrust te houden, in welk licht sommigen het wilden zetten. Terwyl daarenboven het aandeel, 't welk ons Vaderland in dat alles nam, deeze breede vermelding volkomen billykt.

NAPOLEON ziet van de Landings Expeditie af.

De dringende noodzaaklykheid voor den *Franſchen* Keizer om onverwyld manſchap ten kryg op het Vasteland gereed te hebben, deedt hem dus van het voorneemen om eene Landing in *Engeland* te beproeven, afzien. Alles was daartoe deezen Zomer, gelyk wy zagen, gereed.

Keizer NAPOLEON beval dat de ontzettende Krygsmagt, te *Boulogne* verzameld, om tot de Landing te dienen, onmiddelyk moest opbreeken, en met den meesten ſpoed, na *Duitschland* rukten; BERNADOTTE trok, met zyn *Hanoversch* Krygsvolk, in alleryl, zuidwaards; de *Bataaſſche* Legerbenden, tot den Zeetocht beſtemd, verlieten de Schepen, om na *Duitschland* te rukken. — Het *Oostenrykſche* Leger, *Beijeren* bemagtigd hebbende, zogt, den kryg, zo veel mogelyk, van de *Oostenrykſche* Erfſtaaten te verwyderen. De *Rusſiſche* Krygsbenden ontvingen, terwyl zy na *Duitschland* voortrukten, groote verſterkingen.

Het Staatkundig beleid van *Groot-Brittan-*

tanje was, om in het tegenwoordig tyds- CXXXVII. BOEK.
gewricht, door den oorlog op het Vasteland te verwekken, de voorgenomene Landing te doen staaken; die te meer dreigde, naa dat de Oorlog tusschen *Spanje* en *Engeland* was uitgeborsten (*). De *Fransche* Zeemagt toog na de *West Indiën*, en kwam van daar te rug beladen met den buit op de *Britsche* Eilanden behaald. 1805.

In 't midden van het dreigend gevaar eens Oorlogs, welke op het Vasteland stondt uit te breeken, mogt de toestand onzes Vaderlands, met vollen regt, als hoogst hachlyk, beschouwd worden. Van Krygsvolk was de *Bataafsche* Republiek, om zo te spreeken, geheel beroofd, en stondt bloot aan een dubbel gevaar. De Kustaanrandingen der *Engelschen*, en de mogelykheid der aanvallen van de landzyde door Mogendheden, die of eene afwending van den *Duitschen* kryg, of aldaar een gereeden aantogt op het *Fransche* Grondgebied mogten bedoelen.

Gevaar voor ons Land om in den Landkryg te deelen.

Gerustheid, wegens eenen aanval op onze Grenzen, ontving de toenmaalige Raadpensionaris SCHIMMELPENNINCK van wegen den Keizer der *Franschen*, den Volke weldra medegedeeld.

Gerustſtelling van NAPOLEON deswegen.

Deeze Brief hieldt het volgende in,

„ *Zeer*

(*) Vroeg ten deezen Jaare was dezelve daadlyk verklaard.

CXXXVII. BOEK. — 1805. „ *Zeer waarde Groote Vriend!* Ik heb
„ my verpligt gevonden myn Leger uit
„ *Holland* te trekken, om het hoofd te
„ bieden aan eene trouwlooze zamen-
„ ſpanning, door de listen en het Goud
„ van *Engeland* tegen my en myne
„ Bondgenooten berokkend. Ik heb, in
„ myn Ryk, de oprichting eener Gewa-
„ pende Burgermagt, tot verdeediging
„ myner Grenzen, bevolen. Gy zult
„ bezeffen, dat in het tegenwoordig tyd-
„ ſtip, de vrienden van hun Vaderland de
„ wapens moeten aangorden, *om de roof-*
„ zugtige Benden, welke *Engeland* onder
„ hun midden zou willen werpen, af te
„ weeren. — Laaten echter de *Hollandſche*
„ Ingezetenen geene ongerustheid voe-
„ den. Myne Reſerve-legers van *Bou-*
„ *logne* en *Mentz* zyn meer dan genoeg-
„ zaam, om de Troepen, welke hunne
„ Kusten verdeedigen, ter hulpe te ſnel-
„ len, en het weder inſchepen te belet-
„ ten aan de Armee, die zich op het
„ *Bataafsch* Grondgebied zou durven
„ waagen.

„ In de omſtandigheden, waar in
„ wy ons bevinden, zeer waarde en
„ groote Vriend! maak ik ſtaat op
„ uwen yver en op uwe Vaderlands-
„ liefde. De zorgen des Oorlogs ſlee-
„ pen myne aandagt niet zo geheel weg,
„ dat ik niet duurzaam voor de belan-
„ gen van den *Bataafſchen* Grond waa-

„ ke.

„ ke. Ware het den vyand al eens mo- „ gelyk eene Landing te bewerkstelligen „ hou u verzekerd, dat eene wederin- „ scheeping hem onmooglyk zou ge- „ maakt worden.

CXXXVII. BOEK. 1805.

„ Ik roepe intusschen den moed der „ Vaderlandlievende *Bataaven* op om den „ wrok van de Overheerschers der Zee „ te beschamen, en dat gedeelte van het „ Vaste land voor hunne plonderingen „ te beveiligen."

Fransch Krygsvolk herwaards gezonden.

Wanneer te midden van den nu zo goed als aangevangen Oorlog, zich eenige vrees opdeedt van eene vyandlyke bedoeling op de *Bataafsche* Republiek, spoedde een heir van Spaarbenden, onder Prins LODEWYK, Connetabele van *Frankryk*, Bevelhebber van het *Noordelijk* Leger, uit het hart van *Frankryk*, herwaards. Te *Breda* werd hy staatlyk en met veel vreugdebetoon ontvangen. Het Hoofdkwartier werd te *Nymegen* geplaatst.

Aanvang van den Oorlog der drie Keizeren.

De Kryg der drie Keizeren was reeds begonnen, en leverde een ongemeenschouwspel op. NAPOLEON nam een treffend en moedig afscheid van den behoedenden Raad. Uit *Straatsburg* deelde hy aan het Lichaam des *Duitschen Ryks* zyn doel en stellig besluit mede, 't welk by hen ten grondregel zou dienen der krygsverrigtingen, die, wanneer men het aantal der Manschappen onder hem ten kryg in *Duitschland* gereed, met dat der twee

CXXXVII. BOEK. Keizeren vergeleek, hem geen voordeeligen krygskans beloofde. Het plan der krygsverrigtingen veranderde. De beide

1805. Keizers scheenen in *Duitschland* alleen verdeedigender wyze, althans tot de tyd der opdaaginge van de *Russen*, te willen handelen, en *Italie* tot het tooneel des Oorlogs te maaken. Dan, met talryke krygsbenden, uit het hart van *Frankryk*, uit *Holland* en *Hanover*, trok NAPOLEON over den *Rhyn*. Drie *Duitsche* Vorsten vereenigden zich met hem. Eigene Soldaaten, en die der Hulpvorsten, spoorden NAPOLEON, vol vuurs, ten kryge aan. — Ten kryge geheel op eenen ongewonen voet ingericht.

De Keizer van *Oostenryk* volgde de gewoone Oorlogsmanier, met de voornaamste Steden, die gevaar liepen, zo veel de tyd gedoogde, naar de kunst te versterken en met een geducht aantal Krygsvolks te bezetten; terwyl eene Staatsafkondiging, in het laatste van Herfstmaand, eene Oorlogsverklaaring, en teffens eene bemoediging aan de Stenden en Onderdaanen bevatte.

Opening van den zelven door NAPOLEON. Vroeg in Wynmaand ving de daadlyke Kryg aan. Zelf te voorkomen, om niet voorgekomen te worden, was des *Franschen* Keizers grondregel. Eer de verwagtte *Russische* Hulpbenden opdaagden, begon de stryd, op eene voor de *Franschen* zeer bemoedigende wyze, daar zy, in een en ander gevegt, luisterryk

ze-

zegepraalden. Met het verwinnend Leger rukte NAPOLEON voort, dag aan dag was getuigen van behaalde overwinningen, de een schitterender dan de ander.

CXXXVII. BOEK. 1805.

Diens aanspraak aan de Krygsbenden.

Wynmaand was nog niet ter helfte of NAPOLEON mogt zyne Soldaaten betuigen: „ Eéne maand geleden waren wy aan „ den Oceaan, in het gezigt der *En-* „ *gelschen* gelegerd. Een godloos ver- „ bond noodzaakte ons om na den „ *Rhyn* te snellen. Het is nog geen „ veertien dagen geleden dat wy van „ dezelven vertrokken, en de *Wurtem-* „ *bergsche Alpen*, de *Necker*, de *Donau* „ en de *Lech*, die geduchte sterkten „ van *Duitschland* hebben onzen marsch „ geen dag, geen uur, geen oogenblik, „ vertraagd. De verontwaardiging tegen „ eenen Vorst, dien wy tweemaalen op „ zynen throon herstelden, wanneer het „ in onze magt stondt om hem van den- „ zelven neder te storten, gaf ons vleu- „ gelen. De vyandlyke Armee, door „ de vlugheid onzer beweegingen en on- „ ze krygsbedryven misleid, is thans ge- „ heel omcingeld. Zy vegt alleenlyk „ voor haar behoud; zy verlangt wel „ gaarne te ontsnappen, en na huis te „ keeren; dan dit tydstip is voorby. Al- „ le de Vestingen, door haar langs den „ *Iller*, met groote kosten, aangelegd, „ om dat zy ons uit het *Zwarte Woud* „ verwagtten, zyn voor haar nutloos ge-

 wor-

CXXXVII. BOEK. „ worden: daar wy langs de vlakten van „ *Beijeren* aanrukten.

1805. „ Soldaaten! ware de Armee niet opgedaagd, welke gy thans voor u ziet, „ zouden wy thans te *Londen* zyn geweest, ons over de belediging van zes „ eeuwen gewrooken en de Vryheid der „ Zeeën herfteld hebben. — Dan tegenwoordig moet gy denken, dat gy tegen de zamenverbondenen van *Engeland* vegt: dat gy u moet wreeken „ tegen dien meineedigen Vorst, wiens „ eigenhandige Brieven *niet dan Vrede* „ ademden; terwyl hy zyn Leger tegen „ onzen Bondgenoot deed aanrukken. — „ Wie zoude ons onbezonnen genoeg waanen om te gelooven, dat wy hem de „ *Inn* zouden zien overtrekken, dat wy de „ bezetting van *Munchen*, en den aanval „ tegen *Beijeren*, zouden aanfchouwen, „ zonder dat wy daartegen eenige de minfte verklaaring deeden? Welligt waande hy, dat wy elders bezig waren: „ dat hy leere, voor de derde en *laatfte* „ maal, dat wy overal weeten te zyn, „ waar het Vaderland vyanden te bevegten heeft.

„ Soldaaten! de daaden van heden en „ morgen moeten honderdmaal roemruchtiger zyn, dan die van *Marengo*. Ik „ heb den Vyand in denzelfden ftand gebragt. Bedenkt derhalven, dat de „ laate Naakoomelingfchap in gedagtenis „ zal houden het geen ieder uwer, op

„ dee-

„ deezen gedenkwaardigen ſtond, zal
„ verrigten. Uwe Nazaaten, zelfs tot
„ naa vyfhonderd jaaren, die zich zul-
„ len begeeven onder de Arenden,
„ rondsom welke gij u thans verzamelt,
„ zullen, tot in de kleinſte omſtandig-
„ heden, weeten, wat uwe Benden ver-
„ rigt, en hoedanig gy haare roem zult
„ hebben bevestigt. Dit zal het duur-
„ zaam onderwerp hunner geſprekken
„ zyn, en, van eeuw tot eeuw, zult gy
„ de bewondering blyven van volgende
„ geſlachten.

„ Soldaaten! indien ik den Vyand al-
„ leenlyk hadt willen overwinnen, zou
„ ik nimmer gedagt hebben, om uwen
„ moed, en uwe liefde voor het Vader-
„ land, en voor my, in te roepen; dan,
„ hem te overwinnen is, noch voor U,
„ noch voor uwen Keizer, genoeg; 'er
„ moet geen man van het vyandlyk Le-
„ ger ontſnappen; dat Gouvernement,
„ 't welk alle pligten geſchonden heeft,
„ moet zynen ramp niet eerder vernee-
„ men, dan door uwe verſchyning voor
„ de muuren van *Weenen.* — Het is
„ deeze ramp, welke, zelfs op de eerſte
„ tyding, wegens dit doodlyk nieuws,
„ aan deszelfs geweten, indien het dee-
„ ze ſtem nog hooren wil, moet toeroe-
„ pen, dat het geſchonden heeft, zo
„ wel den bezworen Vrede, als de eer-
„ ſte pligten, welke het van zyne Voor-
„ zaten geërfd hadt, te gelyk met de

 „ magt

CXXXVII. BOEK. „ magt om het bolwerk te zyn van
„ *Europa*, om zulks tegen de ftroope-
„ ryen der *Kofakken* te beveiligen.

1805. „ *Soldaaten!* die aan de gevegten van
„ *Wertingen* en *Guntzburg* hebt deel
„ gehad, ik ben over uw gedrag vol-
„ daan. Alle Corpfen zullen gewis uw
„ voorbeeld volgen; en, terwyl 200,000
„ Opgefchreevenen, door my opgeroe-
„ pen, met verhaaste fchreden, zullen
„ voortfnellen, om onze tweede Linie
„ uit te maaken, zal ik aan myn Volk
„ kunnen zeggen, *uw Leger en uw Kei-*
„ *zer hebben hunnen pligt gedaan!*"

Dus eene Aanfpraak, door geheel het Leger verfpreid, behelsde de jongfte krygsgebeurtenisfen, waar van hetzelve getuige en deelgenoot geweest was; ontvouwde 's Keizers gemoedsgefteltenisfe, en waagde teffens het toekomende, met veel vertrouwen, te fpellen. De uitkomst heeft die voorfpelling vervuld.

Voortzetting des krygs. Het wel verfterkte *Memmingen*, met de talryke Bezetting, gaf zich over. Voor de Stad *Elchingen* werdt met wisfelenden kans gevogten; dan de overwinning verklaarde zich in 't einde voor de *Franfchen*. De zegen bleef aan die zyde in de veelvuldige ftryden, en liet den vyand niets over, dan zich in de Stad *Ulm* te werpen, die het voorwerp werd van der *Franfchen* belegering. Sterk was deeze Stad in vestingen, gefchut en bezetting. In dezelve bevondt zich een aantal der be-

bekwaamste en moedigste Krygsbevelhebberen, vol van het voorneemen om de Stad, tot den laatsten man, te verdeedigen.

CXXXVIII BOEK. 1805.

Ulm te vermeesteren was nu het groote ontwerp van NAPOLEON, om daardoor, aan den geheelen oorlog, eene wending ten zynen voordeele te verschaffen. Hy stelde zich aan het hoofd des Legers, om den gewigtigen aanval op die Stad te bestuuren, die zich aan alle kanten door Legerbenden omringd vondt. Ondanks alle nadeelen des weders ging het beleg voort. De nagt zo wel als de dag waren getuigen van de onvermoeide vlyt en onverschrokke dapperheid, der geenen die naderingen maakten. — De opeisching, daar men in hoop leefde van een spoedig ontzet door de *Russen*, werdt afgeslagen. Een herhaalde Opeisching, onder de dreigende houding eens onverwylden aanvals, baarde ernstig overleg, en gaf voet tot onderhandeling, den zeventienden van Wynmaand, gevolgd door een Verdrag van Overgave der Stad en Vesting.

Overwinningen in korten tyd behaald.

De daar mede gepaarde en daar op gevolgde Krygsverrigtingen, gaven NAPOLEON regt om aan de Soldaaten zyner Nationaale groote Armee, op den één en twintigsten van Wynmaand, te verklaaren, in veertien dagen tyds eenen veldtocht voleindigd en zyn oogmerk bereikt te hebben, door de Troepen

CXXXVII. BOEK. 1805. pen van *Oostenryk* uit *Beijeren* te verjaagen, zyn Bondgenoot in de Heerschappy over diens Staaten te herstellen. Van 's Vyands Leger, honderdduizend man sterk, waren zestigduizend man krygsgevangenen, en slegts vyftienduizend ontkomen. Tweehonderd stukken Geschut, geheel de Oorlogstrein, negentig Vaandels en de vyandlyke Generaals waren in zyne magt, en die groote voordeelen hadden hem slegts vyftienhonderd man aan dooden en gekwetsten gekost. — NAPOLEON kondigde het Leger een tweeden Veldtocht aan, spellende, „ dat het „ *Russische* Leger, 't welk het *Engelsche* „ Goud van het uiteinde der aarde hadt „ aangevoerd, een zelfde lot zou on„ dergaan."

De kryg in *Italie* met groot voordeel vóór de *Franschen* gevoerd.

Intusschen was de kryg in *Italie* met de grootste voordeelen voor de *Franschen* gevoerd. De Onderkoning, Prins EUGENIUS, wekte de volken van dat Koningryk ten kryge op. Te *Genua* en in het voormalig *Ligurien*, hoorde men eene Koninglyke ten stryd porrende Afkondiging. Der *Franschen* magt aldaar veel zwakker dan de *Oostenrykschen*, ontving onverwylde versterking, en was bezield met eene geestdrift om voor de Groote Armee in *Duitschland*, in moedbetoon, niet te zwigten. Wynmaand was reeds meer dan half verstreeken, toen in *Italie* het tooneel des Krygs werd opengeschooven. Heftig was de te-

tegenstand, bloedig de overwinning door de *Franschen* in dien oord bevogten. By het bemagtigen van Steden en Sterktens, en dagelyks plaats grypende gevegten, kregen de *Franschen* meêr dan twintigduizend man in handen, en werd door het beleid van MASSENA, en den moed zyner Krygsbenden, de Oorlog in *Italie* bykans in den tyd van vier weeken, beslist.

Gedrag en lot van *Napels* in dit Tydsgewricht.

Het gedrag des Konings van *Napels*, in dit tydsgewrichte, mag niet onaangestipt blyven. Eene overeenkomst om het Koningryk der beide *Siciliën* onzydig te verklaaren en de Hoofdstad *Napels* van *Fransche* Legerbenden te ontruimen, was den achtsten van Wynmaand bekragtigd; en onmiddelyk daar op van de *Fransche* zyde aan de uitdruklyke voorwaarde voldaan. Bykans op het oogenblik der sluiting werd dit Verdrag verbrooken. Alles nam, by den gewaanden onzydigen Vorst, eene gansch oorlogzugtige gedaante aan. De *Engelsche* Vloot vierde, binnen de Haven, de Overwinning van *Trafalgar*, en ontving uit den mond des geschuts van het Kasteel een deelneemend antwoord. Die Vloot, met de *Russische* Scheepsmagt vereenigd, zette vyftienduizend man aan wal; de Koning vaardigde een last uit om veertigduizend zyner onderdaanen te wapenen, ten einde zich by de vreemde krygsmagt te voegen. Een *Engelsche* bezetting

CXXXVII. BOEK. 1805.

ting nam de Koning in, om de Hoofdstad tegen allen vyandlyken aanval te dekken, en stelde den Generaal en Chef der *Russische* Krygsbenden, tot Commandant en Chef van de Troepen in het Koningryk *Napels* vereenigd aan. Eene trouwloosheid welke by NAPOLEON nimmer vergeeving kon vinden, die ook eerlang den Koning en Koningin noodzaakte de wyk na *Siciliën* te neemen, en het Koningryk *Napels* vermeesterde.

Een Leger door NAPOLEON na *Hanover* en op onze Grenzen gezonden.

Pruissens Gewapende Onzydigheid kreeg een verdagt voorkomen. *In dit geval* was *Holland* ligt aan eenen inval blootgesteld geworden. De hervatte Vredes-onderhandelingen met *Oostenryk* en *Rusland* gaven den *Franschen* Keizer gelegenheid om een geduchte Noordelyke Armee van negentigduizend man, onder zyn Broeder, Prins LODEWYK, uit het hart van *Frankryk*, te doen aanrukken, om *Hanover* tegen overrompeling, den *Rhyn* tegen verovering, en *Holland* tegen allen onverhoedschen aanval te verzekeren. En byaldien het *Pruissische* Hof, ten eenigen stonde, mogt geaarzeld hebben om eene keuze ten voordeele der Coalitie-party te doen, Staatsbelang raadde hem af NAPOLEON zich ten vyand te maaken.

NAPOLEON op weg na *Weenen*.

De Vredesonderhandelingen, zo verre zy stand greepen, deeden den kryg, naa den slag by *Ulm*, in Wynmaand traaglyker spoeden. Intusschen zette het

Fran-

Fransche Leger den weg na *Weenen* voort. Weinig beslissende gevegten wierden, van tyd tot tyd, geleverd, ten nadeele van een wykend Leger, 't welk een voordeeliger standpunt zogt. — Het *Tyrolsche* leverde bloedige gevegten op. De vyand steeds terugwykende, rukte NAPOLEON op de Hoofdstad des *Oostenrykschen* Gebieds aan, zich te *Lintz* ophoudende om Rykszaaken te regelen, en beschikking op de duizende Krygsgevangenen te maaken. CXXXVII. BOEK. 1805.

Zonder eenig vrugtgevolg waren de laatste Vredesonderhandelingen afgebroken, en den *Oostenrykschen* Keizer schoot geen keuze over dan, om met zynen *Russischen* Bondgenoot, den tot hier toe voor hem zoo ongelukkigen oorlogskans verder te beproeven, of door voordeelige voorslagen het gevaar te verhoeden, 't welk hem reeds zyne Hoofdstad hadt doen verlaaten. Gunstig waren de besluiten des *Hongaarschen* Landdags om den Keizer van voorraad, manschap en geld te voorzien. Nogmaal eene Proeve van de *Oostenryksche* zyde tot schorting der vyandelykheden; dan de bedingen door *Frankryk* daar toe gevorderd, waren den *Oostenrykschen* Keizer geheel onaanneemelyk.

Weenen geeft zich over.

De aantocht op *Weenen* werd ondernomen, onder veel stryds en overwinnings voortgezet, tot dat niets meer in

staat

CXXXVII. BOEK.

1805.

ſtaat was om aan Prins MURAT, den dertienden van Slachtmaand, den intocht binnen *Weenen* te betwisten. 't Geen eentydig Verdrag in de Jaaren MDCCXCVII en MDCCC nog hadt weeten te verhinderen, ſcheen thans onherroepelyk bepaald. Het beſluit ter overgave, zonder eenige verdediging te beproeven, was ook genomen, en des eene Afkondiging gedaan. Een plegtige bezending uit den Stedelyken Raad verſcheen in het Fransch Keizerlyk Hoofdkwartier, welke, met goedkeuring des *Oostenrykſchen* Keizers, de Stad aan NAPOLEON overgaf, die het prachtig Kaſteel van *Schönbrun* betrok.

SCHIMMELPENNINCK doet NAPOLEON door den Generaal BRUCE begroeten.

Daar was het dat de *Hollandſche* Generaal BRUCE, uit naam van den Raadpenſionaris onzer *Bataaſſche* Republiek, NAPOLEON in deezer voege begroette. „ Sire! Naa al het geen uwe Majeſteit, „ in de roemryke, door haar doorſtreefde loopbaan, reeds gedaan hadt, ſcheen „ niets meer verbaazing te moeten baaren. Dit denkbeeld, Sire! moest in„ zonderheid eigen zyn aan my, die in „ ſtaat ben geweest, de uitgeſtrektheid „ uwer Genie van zo naby te kennen „ en te bewonderen; maar het geen „ uwe Majeſteit thans verricht heeft, in „ eenen Veldtocht, die naauwlyks be„ gonnen, reeds voleindigd ſchynt, is „ een nieuw wonder, door de ſtoutheid „ van het ontwerp, de ſnelheid der

„ uit

„ uitvoering en de luister der ontknoo-
„ ping.

„ Ik gevoel eene behoefte, Sire! om
„ de aandoeningen van vreugde, door
„ uwe groote Krygsdaaden by my en in
„ myn Vaderland verwekt, voor u uit
„ te boezemen. Ik beschouw dezelve
„ als nieuwe waarborgen, dat uwe Ma-
„ jesteit haare bestemming, als beslisser
„ van het lot der Natien, en als Wel-
„ doener der Menschheid in het alge-
„ meen en haarer Bondgenooten in het
„ byzonder, vervullen zal.

„ Aan mynen Schoonbroeder, den Ge-
„ neraal Bruce, heb ik de eer opgedraa-
„ gen deezen Brief aan uwe Majesteit
„ over te leveren. Hy zal de tolk zyn
„ myner bewonderinge, myner diepste
„ vereering, en myner oprechte ver-
„ knogtheid aan uwen persoon, als ook
„ der wenschen, welke ik onafgebroken
„ blyf uitboezemen, dat uwe Majesteit,
„ naa haare vyanden gedwongen te heb-
„ ben tot het aanneemen van eenen
„ Vrede, op welken uwe Majesteit het
„ zegel van vastheid zal weeten te druk-
„ ken, eindelyk, met haar doorlugtig
„ Huisgezin, het streelende schouwspel
„ geniete, door haare groote daaden het
„ Regt der Volken en de Vryheid der
„ Zeeën hersteld te zien, en de zegenin-
„ gen der Menschheid, de standvastige
„ liefde haarer Onderdaanen, en de dank-

CXXXVII. BOEK. „ baarheid haarer getrouwe Bondgenooten te smaake."

Het *Oostenrykscha* Hof, met alle de Ryksarchiven, Krooneigendommen, was na *Brunn* verplaatst. Ontzettend groot was de agtergelaaten voorraad van Krygsbehoeften. De verovering der Hoofdstad stremde de Krygsverrigtingen niet. Het *Fransche* Leger rukte, in verscheide Afdeelingen voort. *Oostenryks* magt was gefnuikt. Het waren de *Russen*, die thans voornaamlyk te bestryden vielen, en, zo mogelyk, vermeesterd moesten worden, eer nog eene aanzienlyke versterking uit het verre Noorden zou zyn genaderd. By *Guntersdorff* leedt de vervolgde *Russische* Armée een groot verlies. Naa een van de *Russische* zyde verzogten en door hun geschondenen *Wapenstilstand*, beval NAPOLEON een geduchte vervolging der *Russen*, wier Leger, strydig met de gemaakte afspraak, den tocht na *Znaim* voortgezet hadt. Een gevegt, voor hun nog heilloozer dan het voorige by *Hollabrunn*, liet te *Znaim* aan de *Franschen*, behalven een aantal Gevangenen, de Hospitaalen en aanzienlyke Magazynen met allerlei Legerbehoeften.

1805. Verdere Krygsverrigtingen.

Herhaalde voorslagen van Vrede niet aangenomen.

Op nieuw werd 'er een Onderhandeling door den *Pruisischen* Afgezant HAUGWITZ geopend. Aandrang op de stiptste vervulling des Verdrags van *Luneville*, de af-

afhangelykheid van *Zwitserland*, *Holland* en *Napels*, de afscheiding van de *Italiaansche* Kroon van *Frankryk*, geeft men op als voorwaarden, waar op de tegenwoordige Krygsverrigtingen zouden gestaakt worden. Het spreekt van zelve, dat een zo vernederende voorslag geheel onaanneemelyk was in een tydsgewricht wanneer de *Franschen* bykans geheel *Oostenryk* tot onderwerping gebragt hadden en het geschaapen stondt, dat de *Russische* Hulpbenden weldra tot een volkomen aftocht zouden worden genoodzaakt.

CXXXVIII. BOEK. 1805.

Het *Russisch* en *Oostenryksch* Keizerlyk Hoofdkwartier was na *Olmutz* geweeken. De *Franschen* zetten hunne tocht voort, vermeesterden *Brunn*, hoe zeer versterkt door natuur en kunst, en van al het noodige ter verdeediging ruim voorzien, naa dat de vyandlyke legerbenden, die de overgave zouden hebben kunnen vertraagen, waren afgesneden, en geen gering aantal *Russen* gevangen genomen. Tusschen *Brunn* en *Olmutz* hadden de *Russen* eene zeer voordeelige stelling, en streeden dapper om dezelve te behouden; doch zagen zich, naa het lyden van een groot verlies, verscheide mylen van daar terug gedreeven.

Gevegten met de *Russen*.

Weder kwamen 'er Onderhandelingen op het tapyt. Te *Weenen* raadpleegden de Gezanten van *Oostenryk* en *Pruissen* met het *Fransche* Staatskabinet. Dan *En-*

De beide Keizers van het *Noorden* in het Leger. Gevegten.

CXXVII. BOEK. 1805.

Engelands invloed deedt alles vrugtloos afloopen. Geene daadlyke Wapenstilstand vondt 'er plaats ter gelegenheid deezer onderhandelingen, in de laatste dagen van Slachtmaand. Thans waren de beide Keizers van het *Noorden* in het Leger tegenwoordig. Naa een rustloozen aantocht van drie weeken, waarin door de *Fransche* Legermagt slag op slag geleverd, zegepraal op zegepraal bevogten was, en men behalven het behaalen van de rykste voordeelen aan Krygs- en Mondbehoeften, meer dan achtentwintigduizend Krygsgevangenen telde, scheen dezelve voor eene poos te rusten. Eene ademhaaling om vervolgens met nieuwe kragt den stryd te hervatten.

De Generaal SAVARY begroette, als Gezant, den Alleenheerscher aller *Russen* met zyne komst in het Leger. Deeze zendt van zyne zyde den *Russischen* Prins DOLGORUCKI na dat der *Franschen*. Laatstgemelde gaf een verslag, 't welk de vermeestering des geheelen *Franschen* Legers als eene kleinigheid voorstelde, binnen weinig uuren te volvoeren.

Voorbereiding tot den slag by *Austerlitz*.

Met genoegzaame zekerheid was 'er, naa dat de drie Keizers van *Europa* zich in persoon by hunne Legerbenden bevonden, een belangvollen Veldslag te gemoete te zien. Het getal der twee Legers werdt op tweemaalhonderd duizend man berekend. Zy bevonden zich, met den aanvang van Wintermaand, in de

vlak-

vlakte tusſchen *Brunn* en *Olmutz*. De Legers ſchaarden zich ten ſtryde. Op den avond, vóór den dag des gevegts, deedt NAPOLEON, de ſtelling zyns eigen en des Vyandelyken Legers van eene hoogte overgezien hebbende, aan zyn Staf, meer dan eenmaal de voorſpelling, „ Morgen „ avond is deze Armee in myne magt!" — In eene Afkondiging aan de gantſche Armee, op hetzelfde tydſtip gedaan, overal aangeplakt en by duizenden rondgegedeeld, voerde hy de ten ſlag vaardige Krygsbenden, vol vertrouwen, te gemoet. „ Soldaaten! deeze laatſte Over„ winning zal onzen Veldtocht beſluiten, „ en wy zullen als dan onze Winter„ kwartieren weder kunnen betrekken, „ alwaar de nieuwe Legers, die zich „ in *Frankryk* vormen, zich by ons „ zullen voegen. Als dan zal de Vre„ de, dien ik zal ſluiten, myner Natie, „ U en my zelven waardig zyn!" — De met vertrouwen vervulde Krygsknegten betuigden eenpaarig, „ Daar Hy ge„ biedt overwinnen Wy!

CXXXVII. BOEK. 1805.

De dag van Keizer NAPOLEONS Krooning; de tweede dag van Wintermaand, verjaarde, en was ten ſtryde beſtemd. De Keizer der *Franſchen* door alle toerustende bedryven den moed zyner Bevelhebberen en Krygslieden ter grootſte hoogte opgevoerd hebbende, voerde de Krygsbenden te gemoete: „ Soldaa„ ten! wy moeten deezen Veldſlag ein„ di-

CXXXVII. BOEK. — 1805. „ digen met een donderslag, die den „ trotsch onzer vyanden beschaamt!” Alles duidde, met de kennelykste blyken; aan, het volkomen vertrouwen der Legerschaaren op de vervulling der woorden van eenen Aanvoerder, die te meermaalen, met volle waarheid, aanstaande groote gebeurtenisfen spelde.

De slag zelve. De traage Winterdag brak naauwlyks aan of alles was in de Legers in beweeging. De beide Keizers aanschouwden het Oorlogstooneel van de Hoogte van *Austerlitz*; terwyl Keizer NAPOLEON van de Hoogte by *Medritz* alles gade floeg; tot dat het beloop des stryds, den *Franschen* en *Russischen* Keizer noodzaakten om zich persoonlyk daar in te mengen, en het gevaar van naby te tarten. Men streedt van wederzyden met onvoorbeeldelyken moed. Negen uuren lang duurde het woedend vegten. Het slagveld, dat in den omtrek van een uur algemeen was, werd met duizenden van Lyken bedekt. Wonderen van onverschrokke dapperheid werden er verrigt. Geen bende in beide de Legers of dezelve gaf betoon van grooten moed en krygsdapperheid.

Naa zo veel stryds scheenen, in den namiddag ten vier uuren, de verstrooide *Russische* Legerbenden zich tot den aftocht te willen vereenigen. De *Franschen* herhaalden den aanval. De stryd werd hervat. NAPOLEON zelve snelde

ter

ter hulpe, met twintig ſtukken Kanon, en besliste het bloedig gevegt. De *Rusſen*, van ſtelling tot ſtelling terug gedreeven, vlugten na de Meeren, naby *Menitz*, waar het ys, veel te zwak om zulk eene talryke manſchap en zwaar oorlogstuig te draagen, bezweek; vlugtenden en vegtenden verzonken in de diepte, en wie den dood, door vuur of water, elk aangrimmende, wenschten te ontkomen, moesten zich op genade overgeeven. Een ander deel der *Rusſen* baande zich elders vegtende een uitkomst.

CXXXVII. BOEK. 1805.

Hier mede eindigde een Slag, een der grootſte in de geſchiedenis, en éénig in zyne ſoort, door de tegenwoordigheid der drie Keizerlyk gekroonde Hoofden: daarom de *Slag der drie Keizeren* geheeten; doch meest bekend, onder den naam van *Slag by Auſterlitz*. Het Slagveld leverde een uitgebreid allerdeerlykst tooneel op. Van wederzyden was het aantal der geſneuvelden en gekwetſten zeer groot; van wederzyden hadt men dappere en verdienſtelyke Mannen verloren.

Bijeenkomst van Keizer FRANS en NAPOLEON.

Naauwlyks daagde het licht des volgenden dags weder aan de kimmen, of het ſtondt geſchapen, dat het vegten met denzelven op nieuw eenen aanvang zou neemen. Werklyk greep zulks plaats; dan het werdt geſtaakt; dewyl de *Prins* JOHAN VAN LICHTENSTEIN, als Parlementair, in het *Franſche* Hoofdkwartier verſcheen.

CXXXVII. BOEK. 1805. Op den tweeden dag naa den Veldslag van *Austerlitz* greep een persoonlyk onderhoud plaats tusschen den Keizer van *Oostenryk* en NAPOLEON in 's laatstens Stroohut of gemeenen *Bivouack*. By het einde van de zamenkomst, welke meer dan twee uuren duurde, gaf de *Duitsche* Keizer zyn verlangen te kennen, dat ook de *Russische* Armee in deze Wapenstilstand zou worden begreepen. Op de toezegging des *Oostenrykschen* Keizers, dat de *Russische* Armee zou terug keeren, en *Duitschland* met *Oostenryks* en *Pruissisch Poolen* ontruimen, en verzekering dat dit Keizer ALEXANDERS oogmerk was, geschiedde zulks.

De *Fransche* Generaal SAVARY vergezelde den Keizer FRANS na het *Russisch* Hoofdkwartier te *Holstisch* in *Moravie*, om de gevoelens van Keizer ALEXANDER te verneemen. Langduurig was de onderhandeling der twee Keizeren. Naa een plegtig afscheid zette de Alleenheerscher aller *Russen*, onmiddelyk den tocht na zyn gebied voort, en de Generaal SAVARY ontving de volle verzekering, dat de *Russische* Armee den aftocht na het Vaderland aanvaardde.

Getroffen Wapenstilstand en Vrede. Het Kasteel van *Austerlitz* zag tusschen Keizer NAPOLEON en den Prins VAN LICHTENSTEIN, op denzelfden derden dag van Wintermaand, den *Wapenstilstand* sluiten; de voorlooper van een Vredesverdrag tusschen *Oostenryk* en *Frankryk*, waaraan

de

de Ministers TALLEYRAND, de Prins VAN LICHTENSTEIN, en de Graaf GIULAY, zins den een en twintigsten van Wintermaand, met allen yver arbeidden, en daarnaa, onder het Keizerlyk zegel, op het Lustslot *Schönbrunn*, den zevenentwintigsten dier maand gesloten werd. Het ontging der opmerkinge niet, dat aan het hoofd deezes Vredesverdrags het voortyds gebruiklyke, *in den naam der Allerheiligste Drieëenheid* niet te leezen stondt. Van wederzyden werd „ de Onaf-„ hangelykheid der *Helvetische Republiek* „ by de Acte van *Mediatie* bepaald, ge-„ lyk mede de Onafhangelykheid der „ *Bataafsche Republiek* erkend.”

CXXXVII. BOEK.

1805.

Belangryk was deeze Kryg, belangryk deeze Vrede voor ons Vaderland, en verdiende dezelve, uit dien hoofde, in onze Vaderlandsche Geschiedenis, eene korte vermelding. De laatste dagen van het Jaar, bragten, gelyk de Geschiedboeker van den *Oorlog der drie Europesche Keizers* zich uitdrukt, „ eene uit-„ komst te weeg, die, naa dat eenmaal „ de Bloedvaanen ontrold waren, door „ geene menschlyke wysheid in dier voe-„ ge, vooraf hadt kunnen berekend „ worden. Halve eeuwen, in het Oor-„ logsvuur ontstooken, schooten dik-„ werf te kort om de zoo schriklyk „ woedende vlammen, met zoo veel „ kragts, te dooven. Van zulk een uit-„ komst, binnen twee maanden tyds be-

CXXXVII. BOEK. 1805. „ flist, levert de Geschiedenis der oud„ heid of van laatere tyden, geen twee„ de voorbeeld. Het tooneel-gordyn „ deezes belangryken Treurspels, dat op „ den zevenden van Wynmaand, te *Neu-* „ *burg* aan den *Donau* werd opgehaald, „ werd, ruim elf weeken daar naa, te „ *Presburg*, weder nedergelaaten, om „ aan eene ontzettende *Coalitie*, op „ eene heillooze Staatzugt gegrond, de „ geduchtste waarschuwingen voor de „ toekomst te leeren (*).”

Waarom *Engeland* te midden deezes Krygs geene Landing onderstaan hebbe.

Dunkt het zommigen vreemd, dat *Engeland*, staande dien kortstondigen maar fellen Kryg, geene Landing op de *Fransche* of onze Kusten onderstaan, noch zich van dit tydstip bediend hebbe om *Frankryk* en ons aan den Zeekant te beoorlogen. Deeze vreemdigheid laat zich deels oplossen, als men zich herinnert de hoogloopende twisten, die de Leden des *Engelschen* Bewinds, ten dien tyde, zo zeer verdeelden; deels wanneer men in aanmerking neemt, dat het Staatsbewind te *Londen*, zich van de zekerheid des welslaa-

(*) *Geschiedenis van den Oorlog der drie Europeesche Keizers, in den Jaare* 1805. Met afbeeldingen. Te *Amst.* by J. ALLART, 1806, bl. 464. In dit Werk vindt men een vry volledig verslag van deezen Kryg. — Men zal ook bovenal, ten opzigte van de Krygsbedryven, met vrugt leezen de *Beknopte Geschiedenis van den Veldtogt van* NAPOLEON I, *Keizer der Franschen.* Te *Haarlem* by F. BOHN, 1806.

slaagens van de Coalitie op het Vaste land, zo vast overtuigd hieldt, dat het alle andere uitzigten, alle voorschriften van gezonde Staatkunde, alle eigene verdeediging, alle eer en schatten, oordeelde daaraan te moeten opofferen. — Daarenboven kon men in *Groot-Brittanje* niet onkundig zyn van de onverwylde Oproeping der talryke benden ten kryg opgeschreeven in *Frankryk*. — Gewis waaide de gerustfeellende verzekering, door Napoleon, aan den Raadpensionaris Schimmelpenninck gegeeven (*) de Zee over. — Men was in *Engeland*, door veelvuldige spreekende daadzaaken, ten vollen overtuigd, dat *zeggen* en *doen* by den Keizer der *Franschen* zo wyd niet van een lagen als het veeltyds bevestigd spreekwoord wil; terwyl de loop deezes Krygs daar op een bekragtigend zegel drukte. — Men vergeete ook in geenen deele de kortheid des tyds, welken die Oorlog te Lande duurde, en dat zulks juist inviel in een jaarsaisoen, welke de Landing op onze of de *Fransche* Kusten, byna ondoenlyk, en althans hoogst-ongeraaden, maakt. De vroegere mislukte Landing te *Quiberon*, en de schavolle afgeloopene aan de *Helder*, zelfs in veel gunstiger jaargetyde, benamen allen lust, om thans iets van dien aart te be-

(*) Zie hier boven bl. 321.

CXXXVII. BOEK. 1805. beſtaan. Hoogstgenomen zou alles op vrugtlooze Kustontrustingen, vol zeegevaars, en met bykans onvermydbaare ſchade vergezeld, zyn nedergekomen.

Van geluk mogt ons Vaderland, by het ſluiten deezes Jaarkrings ſpreeken, daar geene Landing ter Zee beſtaan (*), en de voor eenige oogenblikken plaaats grypende vrees voor Krygsverwoestingen te Lande geheel geweeken was.

Watergevaren in dit jaar. Het dreigend Waterleed der Overſtroomingen, grimde, by het einde des Winters, en den invallenden *Dooy*, hier en daar ons Land aan. Alle de zo pryslyk en wel gedraagene voorzorgen, als waar op men, zints eenigen tyd, meer dan voorheen, mogt boogen, werden yolyverig aangewend, zo dat men, ofſchoon de uitkomſten van eenen Ysgang onze Rivieren, nimmer zeker te berekenen zyn, hoop koeſterde, dat de ſchrikbaarende gevolgen van overſtroominge nog geweerd zouden kunnen worden: te meer; dewyl, op de meest belangryke plaatzen, in tyds, de noodige voorzorgen voor de Dyken genomen waren, met welken arbeid men nog voortvoer.

In-

(*) In Grasmaand duchtte men te *Vlisſingen* voor een vyandlyk beſtaan der *Engelſchen*. Manſchap werd daar heen geſchikt, en alle voorzorg gedraagen; doch geen pooging om te landen vernam men.

Intusschen groeide het gevaar aan, en de vrees voor eene opstopping van water, door vernieuwde Vorst, nam toe, en groeide staag aan. Het laage grondgebied, langs den slinker *Waaloever*, boven *Nymegen*, was reeds overstroomd. Andere gedeelten, inzonderheid de *Betuwe*, en de Landen van *Maas* en *Waal*, zo menigwerf de tooneelen van deerlyk Waterleed, werden met Overstrooming gedreigd en hadden de Dyken, zo langs de Zuider - als Noorder-boord van de *Lek*, door de opkropping van Water, tegen de Ysdammen, beneden *Jaarsveld*, voornaamlyk naby *Kuilenburg*, veel te verduuren. — Eerlang liep de bedroevende tyding in, dat de Dyk van het *Ryk van Nymegen*, naby de Kerk van *Waert*, was doorgebroken. De Landen tusschen *Maas* en *Waal* werden daardoor geheel overstroomd Voor *Nymegen* hadt het Ys schriklyk gewoeld. Een groote Ysschots, tusschen den *Lentschen Dyk* en de muur der Stads haven, geraakte in de klem, daar tegen verzamelde zich vervolgens het verder afkomend Ys, staapelde zich, langs de geheele Kaay, tot eene groote hoogte, op een', beschadigde eenige gebouwen, en deedt den Ringwal der Haven schudden. — Hierdoor werd eene scheur veroorzaakt, eerlang van eene instorting gevolgd. Eenige Schippers, op het zien dier scheure zich

CXXXVII. BOEK.

1805.

CXXXVII. BOEK. 1805. zich ongerust maakende, vlugten met hunne Schepen buiten op de Rivier, anderen deeze tydige voorzorg verwaarloozende, werden ingeflooten. De fchade, door dit ongeluk veroorzaakt, werd op eenige duizenden Guldens begroot.

De Dykbreuk te *Weurt* vernielde eenige huizen en bragt andere Wooningen in groot gevaar van hetzelfde droevige lot te zullen ondergaan. Andere Dyken werden zwaar bedreigd en leden fchaden. Door het losgaan van het Ys benedenwaards, zo op de *Waal* als op den *Neder-Rhyn*, de *Yfsel* en de *Maas*, hieldt het gevaar voor de Dyken, in 't laatst van Sprokkelmaand op. Wel waren de Rivieren nog niet geheel van Ys gezuiverd, zelfs zaten hier en daar nog eenige vakken vast: dan de gewenschte ontlasting der Riviermonden en de vallende Rivier, gelyk ook de opruiming der Killen en Benedenftroomen, gaven alle hoop, dat het gevaar van Overftrooming, met welke onderfcheide deelen der Republiek gedreigd werden, gelukkig geweeken was. Eene hoop, aan welke de blyde uitkomst beantwoordde (*).

(*) Van den toeftand der Rivieren, in dit dreigend tydperk, en de byzonderheden desaangaande, treft men zeer naauwkeurige en voor de belanghebbende by den ftaat der Rivieren belangryke berichten aan in de *Haarlemfche Courant* van 22, 24 en 26 Jan. van 12, 14, 16, 19 en 21 February deezes Jaars.

BLAD-

BLADWYZER

DER

VOORNAAMSTE ZAAKEN.

A.

B.

Bra-

O.

Over-

W.

Y.

Z.

BERICHT VOOR DEN BINDER.

De Plaaten moeten tegen over de volgende Bladzyden ingevoegd worden.

Grondlegging van de Sluis te *Katwyk* over *bl.* 140.
Het Portrait van J. LE FRANCQ VAN BERKHEY over . . . . *bl.* 256.

DRUKFEIL.

Bl. 242 staat BEURS lees MEURS.

